

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
SOCIĀLO ZINĀTŅU FAKULTĀTE
INFORMĀCIJAS UN BIBLIOTĒKU STUDIJU NODAĻA

**JELGAVAS PILSĒTAS BIBLIOTĒKA AKADĒMIJAS IELĀ 26:
AINAVAS KULTŪRVĒSTURISKA LASĪŠANA**

MAĢISTRA DARBS

Autore: **Baiba Īvāne-Kronberga**

Studenta apliecības Nr.: bi10001

Darba vadītājs: profesors Dr. philol. Viesturs Zanders

RĪGA 2018

ANOTĀCIJA

Maģistra darba temats ir “Jelgavas pilsētas bibliotēka Akadēmijas ielā 26: ainavas kultūrvēsturiska lasīšana”. Pētījuma galvenā problēma ir nepietiekami apzinātā Jelgavas pilsētas bibliotēkas ēkas vēsture.

Pētījuma mērķis ir apkopot un analizēt pieejamo informāciju par bibliotēkas ēku, tās vēsturi un pārmaiņām laiku griežos, izvērtēt, kā šī informācija ir izmantojama bibliotēkas identitātes nostiprināšanā.

Teorētisko bāzi veido aksioloģija un Informācijas pasaulu teorija. Datu ieguvei un analīzei izmantota Ainavas kultūrvēsturiskas lasīšanas metode.

Pētījuma rezultāti apliecina, ka Jelgavas pilsētas bibliotēkas ēka un tās vēsture ir nozīmīgs un plašs naratīvs, kas, mērķtiecīgi izmantots, var nozīmīgi papildināt un bagātināt bibliotēkas kā organizācijas identitāti.

Atslēgvārdi: *vērtības, atmiņas institūcija, vietējas nozīmes arhitektūras pieminēklis.*

ANNOTATION

The title of This Master thesis is “The City Library of Jelgava, Academia street 26: Reading the Cultural Landscape”. The research subject of this study is the history of the building that houses the Jelgava City library.

The aim of the research was to gather and analyze the accessible information about the building, its history and changes it has undergone with time passing to evaluate how this information could be applied to strengthen the local identity of the City Library of Jelgava.

The theoretical background for this Master’s Thesis is axiology and Information world theory. Methods applied for collecting and analysis of data are Landscape reading method.

Research showed that the history of library building is remarkable and a very broad narrative that could considerably complement in the building of the library’s identity as an important local organization.

Keywords: *values, memory institute, local monument of architecture.*

SATURA RĀDĪTĀJS

Ievads.....	6
1. Darba teorētiskais pamatojums.....	13
1.1. Pētījumā lietotie jēdzieni.....	13
1.2. Teorētiskā bāze	14
1.2.1. Aksioloģija jeb vērtību filosofija.....	14
1.2.2. Informācijas pasaulu teorija.....	16
1.2.3. Identitātes jēdziens	22
2. Izpētes pakāpe	25
2.1. Informācijas pasaulu teorijas pieeja pētījumos par bibliotēku vēsturi.....	25
2.2. Latvijas bibliotēku identitāte.....	26
2.3. Kultūras mantojuma teorētiskie jautājumi	28
2.4. Bibliotēku ēkas	33
3. Pētījuma metodoloģijas un empīriskās bāzes raksturojums	35
3.1. Pētījuma stratēģija un dizains	35
3.2. Ainavas kultūrvēsturiskas lasīšanas metodoloģijas apraksts	37
3.2.1. Mutvārdu vēstures metodoloģijas apraksts.....	40
3.2.2. Informācijas apstrāde un analīze	44
3.2.3. Daļēji strukturētās intervijas un ekspertu intervijas metodoloģijas apraksts.....	45
3.2.3. Dokumentu kontentanalīze	46
4. Jelgavas pilsētas bibliotēkas ēka Akadēmijas ielā 26.....	48
4.1. Jelgavas pilsētas bibliotēkas ēka līdz Otrajam pasaules karam	49
4.2. Jelgavas pilsētas bibliotēkas ēka pēc Otrā pasaules kara.....	55
4.2.1. Ēkas iedzīvotāju sastāvs	59
4.2.2. Cietuma darbinieki vs cietumnieki	60
4.2.3. Mazā pasaule vs mazā pasaule	62
4.2.4. Plūdi – arī bibliotēkas ēkas apkārtnes identitātes sastāvdaļa.....	64
4.3. Jelgavas pilsētas bibliotēkas ēkas arhitektūras raksturojums un fiksētās pārmaiņas.....	65
4.3.1. Arhitektūras raksturojums	66
4.3.2. Fiksētās pārmaiņas.....	70
4.4. Krišjāņa Barona zāle – bibliotēkas īpašā vērtība	74
Diskusija.....	80
Secinājumi un priekšlikumi	85

Pateicības.....	89
Izmantotie informācijas avoti.....	90
Pielikumi.....	100
1. pielikums. Vienošanās paraugs.....	101
2. pielikums. Interviju transkripti ar bibliotēkas ēkas bijušajiem iedzīvotājiem	102
3. pielikums. Interviju transkripti ar bibliotēkas apkārtnes iedzīvotājiem.....	139
4. pielikums. Interviju transkripti ar bibliotēkas esošajiem un bijušajiem darbiniekiem ...	192
5. pielikums. Ēkas apsekošanas transkripta fragmenti	219
6. pielikums. Intervijas transkripts ar mākslinieku A. Zvejnieku	226
7. pielikums. Apkopotās fotoliecības par bibliotēkas ēku un tās apkārtni.....	244

APZĪMĒJUMU SARAKSTS

ASV	Amerikas Savienotās Valstis
ĀAMM	Ādolfa Alunāna memoriālais muzejs
ĢEJVMM	Ģederta Eliasa Jelgavas Vēstures un mākslas muzejs
IFLA	<i>International Federation of Library Associations</i> (Starptautiskā Bibliotēku Asociāciju un Institūciju Federācija)
JPBA	Jelgavas pilsētas Būvvaldes arhīvs
JPB	Jelgavas pilsētas bibliotēka
JZVA	Jelgavas zonālais valsts arhīvs
LNB	Latvijas Nacionālā bibliotēka
LNB LBBCB	LNB Letonikas un Baltijas centra Baltijas centrālā bibliotēka
LNNK	Latvijas Nacionālās Neatkarības Kustība
LNVM	Latvijas Nacionālais vēstures muzejs
LPB	Latvijas publiskās bibliotēkas
LTFM	Latvijas Tautas frontes muzejs
LU	Latvijas Universitāte
LNA LVVA	Latvijas Nacionālā arhīva Latvijas Valsts vēstures arhīvs
LVVA	Latvijas Valsts vēstures arhīvs
PSRS	Padomju Sociālistisko Republiku Savienība
UNESCO	<i>United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization</i> (Apvienoto Nāciju Izglītības, zinātnes un kultūras organizācija)
VKKF	Valsts Kultūrkapitāla fonds
VKPAI	Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcija
РАФ	Рижская автобусная фабрика (Rīgas autobusu fabrika)

IEVADS

Temata aktualitāte

It visur pasaulē tiek diskutēts par bibliotēku ne tikai kā vietu, kurā iegūt zināšanas, bet par vietu, kurā gan apmeklētāji, gan darbinieki jūtas labi. Ikviens novērtē bibliotēkas telpas, kas daļā gadījumu īpaši iekārtotas, domājot par apmeklētāju interesēm un ērtībām, par darbiniekiem piemērotu un rosinošu darba vidi. Latvijā sevišķi pēc jaunās Latvijas Nacionālās bibliotēkas ēkas atvēršanas 2014. gadā vērojama bibliotēku prestiža celšanās ne tikai sabiedrības acīs, bet arī pašu bibliotēku darbinieku skatījumā.

Šobrīd arī vērojama, lai gan pakāpeniska, taču sistemātiska Latvijas publisko bibliotēku modernizēšana, labiekārtošana. Tiek būvētas arī jaunas ēkas, īpaši piemērotas bibliotēkas vajadzībām. Taču publisko bibliotēku fizisko telpu aina ir neviendabīga. Telpas, kurās iekārtotas bibliotēkas, ir ļoti dažādas – katra ar savu stāstu un likteni, ar savu lielāku vai mazāku vērtību sabiedrības acīs. Nereti tieši bibliotēkas telpas ir tās, kas nosaka darbinieku attieksmi pret darbu, rosina vai gluži pretēji, attur iedzīvotājus apmeklēt bibliotēku.

Bibliotēkas fiziskā vide ir daļa no kopējās organizācijas identitātes. Taču ne vienmēr ēkas mūsdienīgums vai īpaši bibliotēkai radīti dizaini ir tas, kas veido pozitīvu priekšstatu par organizāciju. Dažkārt tieši šķietami bibliotēkas infrastruktūras trūkumi ir tie, kas, pārdomāti izgaismoti, varētu piešķirt bibliotēkai īpašu vērtību kā darbinieku, tā apmeklētāju acīs.

Temata norobežojums

Maģistra darbā pētīta un analizēta Jelgavas pilsētas bibliotēkas ēkas Akadēmijas ielā 26 vēsture līdz 1984. gadam, pirms tajā tika ierīkota Jelgavas pilsētas bibliotēka (tolaik – Jelgavas Zinātniskā bibliotēka), kā arī šā brīža kultūrvēsturiski nozīmīgākā bibliotēkas telpa – Krišjāņa Barona zāle.

Problēmsituācijas apraksts

Jelgavas pilsētas bibliotēka kopš 1984. gada atrodas ēkā, kas ir vietējas nozīmes arhitektūras piemineklis. Vai bibliotēka kā atmiņas institūcija izmanto šī statusa priekšrocības (vai trūkumus?) sava darba pilnveidošanā? Šis ir jautājums, kas būtu attiecināms arī uz citām Latvijas publiskajām bibliotēkām, un to ir vērts aplūkot plašākā pētījumā. Šis maģistra darbs, gadījuma izpēte, uzlūkojams kā ierosinātais plašākiem pētījumiem par Latvijas publisko bibliotēku ēku kultūrvēsturiskā potenciāla izmantošanu bibliotēkas darba pilnveidošanā.

Jelgavas pilsētas bibliotēka ir izvietota pilsētas vēsturiskās apbūves rajonā un ir vietējas nozīmes arhitektūras piemineklis, taču tās liktenis pēc 2. pasaules kara nav bijis vienkāršs. Kara laikā aizgāja bojā lielākā daļa Jelgavas arhīvu, līdz ar to dokumentālu materiālu par bibliotēkas

ēku pirms 2. pasaules kara ir ļoti maz, arī par pēckara periodu pieejamie dokumenti līdz šim nebija apzināti. Šobrīd nav precīzi zināms ne nama celšanas gads, ne tā celšanas mērķi.

Bibliotēka ēkā ir izvietota kopš 1984. gada, un nams ir pielāgots bibliotēkas vajadzībām. Lai gan ēka ir atzīta par vietējas nozīmes arhitektūras pieminekli, tai joprojām ir nepieciešama rekonstrukcija. Jau gandrīz 10 gadus tajā periodiski norisinās dažāda mēroga remontdarbi, kas vienlaikus uzlabo, taču nozīmīgi ietekmē bibliotēkas darbu un iespēju kā bibliotēkas apmeklētājiem, tā darbiniekiem justies mierīgi un ērti savās darbavietās. Lai gan bibliotēkai būtu nepieciešama nopietna, uz ilgtermiņu mērķēta rekonstrukcija, šobrīd tādu nodrošināt vienā piegājienā nav iespējams.

Tas ļoti ietekmē bibliotēkas darbinieku attieksmi pret darbu, kopējo noskaņojumu iestādē. Nereti darbinieki jūtas noguruši no nebeidzamajām grāmatu ķēdēm, no putekļiem un krāsu smakām. No darbiniekiem izskanējuši izteikumi, ka nebūtu slikti, ja vecās ēkas vietā uzbūvētu jaunu bibliotēku. Taču, lai gan lēni, tomēr pamazām bibliotēka iegūst pievilcīgus vaibstus, soli pa solim tiek atjaunotas ēkas telpas, arvien vairāk tās pielāgojot bibliotēkas šodienas vajadzībām.

Taču maģistra darbā vēlos parādīt, ka tas, kas mūsu bibliotēkai patiesībā trūkst, nav jaunas telpas. Tā ir piederības sajūta. Sajūta, ka vietā, kurā tu atrodi tieši tagad un šobrīd, ir kaut kas īpašs. Bibliotēkas darbiniekiem un līdz ar to arī pilsētas iedzīvotājiem pietrūkst zināšanu un izpratnes par to, kādas patiesībā vērtības glabā vecā bibliotēkas ēka.

Bibliotēkas ēkas vēsture līdz šim nav tikusi pētīta, tāpēc maģistra darba ietvaros plānots apzināt pieejamo informāciju par bibliotēkas ēku un tās vēsturi.

Izmantojot elementus no ainavas kultūrvēsturiskas lasīšanas metodes (angliski *Landscape Reading*) un pielāgojot tos atsevišķas ēkas pētīšanas specifikai, soli pa solim vēlos atsegt kā taustāmās, tā netveramās vērtības, kādas glabā mūsu bibliotēka. Lai gan ainavas kultūrvēsturiska lasīšana tiek pamatā izmantota vides zinātnēs, tā ir labi pielāgojama arī maģistra darba “Jelgavas pilsētas bibliotēka Akadēmijas ielā 26: ainavas kultūrvēsturiska lasīšana” veikšanai, jo ļauj palūkoties uz ēku kā vienotu veselumu, ņemot vērā dažādus kontekstus un izmantojot dažādas pētniecības metodes.

Maģistra darba mērķis pilnībā saskan arī ar Bibliotēku nozares stratēģijas 2014–2020. gadam formulētajiem bibliotēku pamatuzdevumiem, kas paredz: “Bibliotēku tīkls nodrošina iedzīvotājiem daudzveidīgus kultūras, izglītības un informācijas pakalpojumus un to pieejamību, bibliotēkas izveidojušās par vietējās sabiedrības zināšanu un vietējo kopienu saskarsmes un pašiniciatīvu centriem. Bibliotēkās ir jānodrošina tajās esošā kultūras mantojuma saglabāšana”. (“Radošā Latvija”, 2014, 7. lpp.) Par kultūras mantojumu uzskatāms ne tikai

bibliotēkas krājums, bet arī bibliotēkas ēka kā vietējas nozīmes arhitektūras piemineklis ar tajā esošajām materiālajām un nemateriālajām kultūrvēsturiskajām vērtībām.

Izpētes pakāpe un novitāte

Latvijā dažādu līmeņu akadēmiskos darbos ir pētīta bibliotēku vēsture, taču nav pētījumu, kas aplūkotu tieši ēkas kultūrvēsturiskās vērtības, ēku un tās vēsturi kā vienu no būtiskiem bibliotēkas un vietējās kopienas identitātes elementiem, ēku un tās vēstures stāstus kā pavisam praktisku iespēju piešķirt bibliotēkas darbam papildu dimensiju un vērtību. Līdz šim bibliotēku vēstures pētījumi pamatā fokusējušies tieši uz bibliotēkas darba vēsturiskās attīstības analīzi, uz bibliotēkas uzdevumiem un funkcijām cauri laikiem.

Jelgavas pilsētas bibliotēkas gadījums ir īpašs, jo tā atrodas vienā no retajām ēkām, kas tika atjaunota pēc 1944. gada pilsētas bombardēšanas un dedzināšanas, kad tika iznīcināti 90 % pilsētas ēku. Padomju okupācijas periodā tika atjaunota tikai pavisam niecīga šīs sagraudās apbūves daļa, priekšroku dodot drupu novākšanai un jaunu, sērijveida padomju ēku celtniecībai, tā aizslaukot mēslainē pilsētas bagāto vēsturisko mantojumu.

Bibliotēkas ēkas vēsture līdz šim nav tikusi sistemātiski apzināta. Pētījuma uzdevums ir iegūt visu pieejamo informāciju par ēkas vēsturi, iedzīvotājiem un tās izmantojumu pagātnē, lai izveidotu iespējami pilnīgu ēkas vēsturisko ainu un dotu impulsu turpmākiem pētījumiem.

Pētījuma ietvaros tika apzināti arhīvos pieejamie materiāli, intervēti bijušie ēkas un apkārtnes iedzīvotāji. Viņu atmiņas, izmantojot mutvārdu vēsturi kā metodi, iezīmē līdz šim bibliotēkas ēkas kontekstā neaplūkotos jautājumus. Tās devušas ne tikai nozīmīgu faktoloģisko informāciju par ēku un tās iedzīvotāju dzīvi otrās padomju okupācijas laikā, bet arī iezīmē un caur Informācijas pasaulu teorijas ietvaru ļauj aplūkot okupācijas režīma izpausmes dažādu sabiedrības grupu ikdienas dzīvēs. Nelielais pieejamo dokumentu skaits par ēku pirms 2. pasaules kara ļauj iezīmēt pirmskara iedzīvotāju sadzīvi vietējā kopienā. Tāpat tika organizēta arī ēkas apsekošana kopā ar arhitektu, lai iegūtu nozares speciālista viedokli par ēkas vēsturisko arhitektūru un tās šodienas vērtībām.

Kā nozīmīga pētījuma daļa ir uzlūkojami līdz galam neizstāstītie stāsti, ko glabā pati bibliotēka ar savām telpām: potenciāls, kas līdz šim bibliotēkas darbā nav ticis pilnībā izmantots. Tā ir Jelgavas pilsētas bibliotēkas Krišjāņa Barona zāle, atklāta 1986. gadā, nojaucot starpsienas, kas atdalīja ēkas dzīvokļus, un izveidojot zāli bibliotēkas pasākumiem. Zāles sienu gleznojumi, no vienas puses, tapuši padomju okupācijas laikā, no otras parāda 80. gadu atmodas priekšnojautas, kad cilvēki caur simboliem un mājieniem pauda savas brīvības alkas. Gleznojumi tika veltīti K. Barona 150 gadu jubilejai. Zāle pēdējos gados bija slēgta, atradās avārijas stāvoklī. Bija grūti atrast līdzekļus telpas restaurācijai un nācās saskarties ar ierēdņu nekompetenci un vājo priekšstatu par kultūras mantojumu. Sniedzot restaurācijas projektu trešo

reizi, nācās uzklaut neizpratnes pilnu jautājumu – vai šiem “zīmējumiem” tiešām ir kāda vērtība? Varbūt vieglāk to visu vienkārši pārkrāsot? Tomēr galu galā pašvaldības budžetā tika atvēlēti līdzekļi rekonstrukcijai un gleznojumu restaurācijai, un zāle kopš 2018. gada janvāra ir no jauna atvērta apmeklētājiem.

Bet vai tikai koncerti un pasākumi ir šīs telpas vērtība? Pētījuma ietvaros zālē tika organizēta publiska diskusija ar vēsturniekiem, mākslas zinātniekiem un sabiedrību par šādas vietas dziļāko nozīmi – par mākslas un politikas attiecībām. Tāpat tika organizēta lekcija un seminārs vidusskolēniem, palīdzot ieraudzīt caur vienas bibliotēkas telpas stāstu ne tikai bibliotēkas, ne tikai pilsētas, bet arī visas Latvijas stāstu. Šādus pavisam reālus sarīkojumus pētījuma laikā īstenoju, lai apliecinātu ēkā glabāto stāstu vērtību. Lai parādītu, kā šīs vērtības ir iespējams izmantot un iedzīvināt, kā tās var kļūt par rosinātāju sabiedriski nozīmīgām diskusijām. Lai apliecinātu, ka bibliotēkas ēka var kļūt par “mācību klasi” dažādu kultūrvēsturisku procesu apgūšanai. K. Barona zāle ir uzlūkojama kā mūsu bibliotēkas īpaši vērtīgā vienība – retums, kas atbilstoši jāglabā un jāpadara pieejams un saprotams bibliotēkas apmeklētājiem.

2016. gadā aizstāvētajā maģistra darbā “Jelgavas Zinātniskās bibliotēkas ārējās komunikācijas izpēte un pilnveide” autore Klinta Kalnēja (2016) kā vienu no svarīgajām bibliotēkas stiprajām pusēm bibliotēkas mērķetinga kontekstā minējusi to, ka institūcija atrodas vietējas nozīmes arhitektūras pieminekļi: “Bibliotēkas ēka ir vietējās nozīmes arhitektūras piemineklis, līdz ar to, populārākas kļuvušas ekskursijas bibliotēkā, kas ir viens no veidiem kā ieinteresēt potenciālos lietotājus apmeklēt bibliotēku, interesantākā veidā iepazīties ar bibliotēku un daudz vairāk uzzināt par tās piedāvātajiem pakalpojumiem (Kalnēja, 2016, 85. lpp.) Taču jāsecina, ka līdz šim ēkas vērtība kā arhitektūras piemineklim tika izmantota formāli un gandrīz nemaz: domājot par bibliotēkas ēkas vēsturi un arhitektūru, līdz šim tā bijusi pārāk maz apzināta, lai vispār būtu iespējams veidot jēgpilnas un saturīgas ekskursijas. Tajā pašā laikā ar apmeklētāju jautājumiem par ēkas vēsturi nākas saskarties pietiekami bieži, diemžēl līdz šim nespējot uz tiem atbildēt tā, lai šāda saruna piešķirtu papildu vērtību bibliotēkas darbam.

Pētījuma priekšmets un objekts

Pētījuma objekts – Jelgavas pilsētas bibliotēkas ēka Akadēmijas ielā 26.

Pētījuma priekšmets – Jelgavas pilsētas bibliotēkas Akadēmijas ielā 26 kultūrvēsturiska lasīšana.

Pētījuma mērķis un uzdevumi

Pētījuma mērķis ir apkopot un analizēt visu pieejamo informāciju par bibliotēkas ēkas vēsturi un pārmaiņām laiku griežos, un izvērtēt, vai un kā šī informācija ir izmantojama bibliotēkas identitātes nostiprināšanā.

Pēc maģistra darba aizstāvēšanas plānots izstrādāt īpašas ekskursijas par ēkas vēstures jautājumiem kā bibliotēku darbiniekiem, tā iedzīvotājiem un tūristiem. Maģistra darba tapšanas laikā tika organizēta arī pilotekskursija Jelgavas reģionālā tūrisma centra speciālistiem, pēc kuras Jelgavas pilsēta bibliotēka tika iekļauta Jelgavas tūrisma apskates objektu sarakstā VisitJelgava.lv.

Maģistra darba galvenie uzdevumi:

1. Apzināt un analizēt pieejamos teorētiskos avotus par bibliotēkas identitātes jautājumiem, Informācijas pasaulu teoriju un ainavas kultūrvēsturiskas lasīšanas metodi.
2. Izmantojot Ainavas kultūrvēsturisko lasīšanu kā metodi, formulēt iespējami skaidru ēkas vēsturisko ainu un kultūrvēsturisko potenciālu;
3. Izmantojot Informācijas pasaulu teoriju, aplūkot kopveselumā tos stāstus, kas veido priekšstatu par bibliotēku un tās ēku, atsegt vēsturisko notikumu ietekmi uz vietējās kopienas attieksmi pret bibliotēkas ēku;
4. Secinājumu daļā izvirzīt priekšlikumus ēkas vēstures aktualizēšanai un vietējās kopienas un bibliotēkas darbinieku izpratnes veicināšanai par bibliotēkas ēkas vēsturi un bibliotēkas unikālajām vērtībām.

Pētījuma jautājumi

1. Kāda un cik plaša ir pieejamā dokumentētā informācija par Jelgavas pilsētas bibliotēkas ēku Akadēmijas ielā 26 un tās vēsturi?
2. Ko iespējams uzzināt par ēkas vēsturi no dokumentiem un aculiecinieku stāstiem?
3. Kuras ir līdz šim nepietiekami apzinātās ēkas kultūrvēsturiskās vērtības un kā tās ir izmantojamas bibliotēkas identitātes stiprināšanā?

Pētniecības metodes

Lai sasniegtu maģistra darbā izvirzīto mērķi, izmantotas kvalitatīvās pētniecības metodes. Galvenā maģistra darbā izmantotā pētniecības metode: ainavas kultūrvēsturiska lasīšana, kas sevī ietver mutvārdu vēstures metodi, dokumentu kontentanalīzi, daļēji strukturētās intervijas un ēkas apsekošanu eksperta pavadībā. Iegūto rezultātu analīzes veikšanai izmantota Informācijas pasaulu teorijas pieeja.

Teorētiskā bāze

Maģistra darba teorētisko bāzi veido metateorija aksioloģija jeb vērtībteorija, kas tradicionāli apraksta vērtību rašanos un skaidro vērtību sistēmas. Aksioloģijas galvenā filosofiskā problēma ir vērtību objektivitāte – attiecības starp vērtību un faktu. Vērtības ir vienlaikus stabilas un mainīgas, un tieši šis vērtību aspekts ir nozīmīgs Jelgavas pilsētas bibliotēkas kontekstā, domājot par ēku un tās vēsturi kā vērtību un līdz šim pietiekami neizmanto tu potenciālu.

Maģistra darbā pielietotā otrā līmeņa teorija ir Informācijas pasaulu teorija (G. Burnets, P. Jēgers), kas ļauj likumsakarībās analizēt bibliotēkas kultūrvēsturisko fonu un dažādo elementu savstarpējās attiecības.

Empīriskā bāze

Maģistra darba empīrisko bāzi veido visas pieejamās dokumentētās informācijas par bibliotēkas ēku analīze (arhīvu materiāli, publikācijas), intervijas ar bibliotēkas ēkas bijušajiem iedzīvotājiem (3 intervijas), kā arī apkārtnes iedzīvotājiem (4 intervijas), intervijas ar bibliotēkas darbiniekiem, kas piedzīvojuši bibliotēkas pārcelšanos uz šā brīža telpām 1984. gadā (2 intervijas). Analizējot bibliotēkas arhitektūru un ēkas pārmaiņas gadu gaitā, organizēta ēkas apsekošana/eksperta intervija ar Valsts Kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcijas Arhitektūras daļas ekspertu arhitektu Liesmu Markovu. Intervēts bibliotēkas Krišjāņa Barona zāles mākslinieks Andrejs Zvejnieks. Lai precizētu un aktualizētu Krišjāņa Barona zāles nozīmi bibliotēkas, vietējās kopienas un Latvijas vēsturiskās attīstības kontekstā, darba izstrādes laikā organizēta publiska diskusija: sadarbojoties ar Tautas frontes muzeju, mākslas zinātnieku Māri Branci, vēsturnieku Andri Tomašūnu, muzejpedagoģi Līgu Legzdiņu-Olsenu un komunikācijas zinātnes doktoru Mārtiņu Kaprānu. Pētījuma ietvaros organizēta arī Oslo Vīgelanda muzeja muzejpedagoģes Līgas Legzdiņas-Olsenas vieslekcija un seminārs vidusskolēniem “Māksla un politika”, kurā K. Barona zālē kā iedvesmas telpā norisinājās sarunas par publisko telpu mākslu, par mākslas spēku un nozīmi dažādos kontekstos un laikmetos.

Pētījuma struktūra

Maģistra darbs sastāv no ievada, pamatdaļas, rezultātu un diskusiju daļas, secinājumiem, kā arī pielikumiem. Ievadā raksturota pētījuma būtība – aktualitāte, problēma, teorētiskā un empīriskā bāze, pētījuma galvenie uzdevumi, mērķis un pētījuma jautājumi, kā arī pētniecības metodes, ar kuru palīdzību sasniegts izvirzītais mērķis. Raksturota noslēguma darba teorētiskā un praktiskā nozīme. Darba pamatdaļā raksturota darba teorētiskā koncepcija un tās pamatojums, izklāstīta metodoloģiskā pieeja. Raksturota Jelgavas pilsētas bibliotēkas ēkas

vēstures izpētes pakāpe pirms maģistra darba uzsākšanas, iegūtie dati un rezultātu būtiskākie jaunatklājumi un problēmas.

1. DARBA TEORĒTISKAIS PAMATOJUMS

Maģistra darba pirmajā nodaļā apskatīti galvenie pētījumā lietotie termini un jēdzieni – to skaidrojumi, definīcijas un interpretācija konkrētā pētījuma ietvaros. Raksturota darba teorētiskā bāze – pirmā līmeņa teorija – filosofiskā pieeja aksioloģija jeb vērtībteorija, otrā līmeņa teorija Informācijas pasaulu teorija, kā arī identitātes jēdziena izpratne šī pētījuma kontekstā.

1.1. Pētījumā lietotie jēdzieni

Pētījuma kontekstā nozīmīgākie jēdzieni ir vērtības, identitāte, organizācijas identitāte, kultūras mantojums, atmiņas institūcija, vietējas nozīmes arhitektūras piemineklis, ainavas kultūrvēsturiskā lasīšana, informācijas pasaules.

Informācijas pasaulu, ainavas kultūrvēsturiskas lasīšanas, identitātes un vērtību jēdziena definīcijas un izpratne maģistra darba kontekstā detalizēti aplūkota teorijas izklāstā. Šajā apakšnodaļā skaidroti jēdzieni, kurus būtu nepieciešams īpaši izdalīt labākai darba izpratnei – kultūras mantojums, atmiņas institūcija, vietējas nozīmes arhitektūras piemineklis.

UNESCO kultūras mantojuma saglabāšanas vadlīnijās ir definēts, ka atmiņas institūcijas sevī iekļauj (bet ne tikai) arhīvus, bibliotēkas, muzejus un citas izglītības, kultūras un pētniecības organizācijas. (UNESCO, 2015) Pētījumā “Nacionālā identitāte un atmiņas institūcijas” šis jēdziens tiek definēts kā “sociālās vides fenomeni, kas vāc, glabā, sakārto, padara pieejamu un izmantojamu kolektīvo atmiņu”, kā arī, ka atmiņas institūciju uzdevums ir “uzkrāt, saglabāt un darīt pieejamas kultūras vērtības visiem sabiedrības locekļiem”. (Sporāne, 2010, 4., 36. lpp.) Atmiņas institūcijas tiek dēvētas arī par kultūras mantojuma institūcijām jeb mantojuma institūcijām (angliski *cultural heritage/heritage institution*). Atmiņas institūcijas jēdziens ir nesaraujami saistīts ar kultūras mantojuma jēdzienu. Kultūras mantojums ir “cilvēka garīgās darbības liecības nemateriālā vai materiālā formā, tas sevī ietver mākslinieku, arhitektu, mūziķu, rakstnieku, zinātnieku darbus, anonīmu mākslinieku darbus, kā arī dzīves jēgu veidojošu un piešķirošu cilvēces vērtību sistēmu un gara izpausmi”. (“*Materiālais kultūras mantojums*”, 2015)

Savukārt Latvijas Republikas likums par Kultūras pieminekļu aizsardzību pieminekļu statusu definē šādi: “Kultūras pieminekļi ir kultūrvēsturiskā mantojuma daļa — kultūrvēsturiskas ainavas un atsevišķas teritorijas (senkapi, kapsētas, parki, vēsturisko notikumu norises un ievērojamu personu darbības vietas), kā arī atsevišķi kapi, ēku grupas un atsevišķas ēkas, mākslas darbi, iekārtas un priekšmeti, kuriem ir vēsturiska, zinātniska, mākslinieciska vai citāda kultūras vērtība un kuru saglabāšana nākamajām paaudzēm atbilst

Latvijas valsts un tautas, kā arī starptautiskajām interesēm.” (LR Augstākā Padome, 1992) Starptautiskā izpratnē arhitektūras piemineklis tiek izprasts ciešā sasaistē ar kultūras mantojuma jēdzienu. UNESCO organizācijas 1972. gadā parakstītajā Pasaules vēsturiskā mantojuma konvencijā tiek lietots tāds jēdziens kā arhitektūras mantojums (angliski *architectural heritage*), kas ietver ne tikai ēkas vai arhitektūras objekta kā sava laika kultūras liecības, bet arī tās uzkrātās pārmaiņas, kuras piedzīvo ēka un tās apkārtnē cauri laikiem (Ippolito, 2016). Maģistra darba kontekstā tieši šāda jēdziena izpratne ir atbilstoša, jo ietver sevī gan materiālā, gan nemateriālā kultūras mantojuma nozīmību.

JPB ir atmiņas institūcija, kas vienlaikus ir gan materiālā, gan nemateriālā kultūras mantojuma glabātāja, institūcija, kas nodrošina ne tikai šī mantojuma saglabāšanu, bet arī pieejamību ikvienam sabiedrības loceklim. Bibliotēkas ēka ar tās kultūrvēsturiskajām vērtībām ir nozīmīga šī materiālā un nemateriālā mantojuma daļa.

1.2. Teorētiskā bāze

Maģistra darba teorētiskajā bāzē kā metateorija izmantota aksioloģija jeb vērtībteorija, kas tradicionāli aplūko vērtību rašanos un skaidro vērtību sistēmas. Aksioloģijas galvenā filosofiskā problēma ir vērtību objektivitāte – attiecības starp vērtību un faktu, attiecības starp vērtību vienlaikus stabilo un mainīgo dabu. Maģistra darba kontekstā, pētot Jelgavas pilsētas bibliotēkas (JPB) ēkas vēsturi, vērtību aspekts izvirzīts kā centrālā ass. Vai bibliotēkas ēka ir vērtība? Kāda vērtība tai tiek piešķirta? Kā, pētot un apzinot ēku un tās vēsturi, mainās priekšstati par vērtībām?

Maģistra darbā izmantotā Informācijas pasauļu teorija (*Paul T. Jaeger (1974), Gary Burnett (1955)*), kas palīdz likumsakarībās analizēt bibliotēkas kultūrvēsturisko fonu un dažādo elementu savstarpējās attiecības. Apakšnodaļā apskatītas šīs teorētiskās pieejas galvenās atziņas un to lietderība pētījuma “Jelgavas pilsētas bibliotēka Akadēmijas ielā 26: ainavas kultūrvēsturiska lasīšana” iegūto datu analīzē.

1.2.1. Aksioloģija jeb vērtību filosofija

Jēdziens “aksioloģija” radīts no sengrieķu valodas vārdiem *axios* (labais, vērtīgais) un *logos* (mācība). Tā ir mācība par vērtībām, to hierarhiju, esamību vai neesamību. Aksioloģija kā filosofijas virziens var palīdzēt saprast vērtību jēgu un mehānismus, kas nosaka vērtību veidošanos. (Kūle, 2016) Vērtības kā fenomēns ir uzskatāmas par mūsu dzīves stūrakmeni un atbalsta punktu, un no tā, vai un kādu vērtību mēs kaut kam piešķiram, ir atkarīga arī mūsu

dzīves maģistrālā virzība. Maija Kūle (1951) un Rihards Kūlis (1945) raksta, ka filosofijā ar vērtību izpratni saistīti vairāki fundamentāli jautājumi:

1. Kas ir vērtība, kā kaut kas kļūst par vērtību?
2. Kas nosaka vērtības?
3. Vai vērtību nosaka subjekts vai vērtējums?
4. Vai vērtības ir pārļaiciskas vai mainīgas?
5. Vai pastāv vērtību hierarhija un kas to nosaka? (Kūle&Kūlis, 1998)

Aksioloģija jeb vērtību filosofija kā atsevišķa disciplīna radusies 19. gs. beigās, kad tiek pārvērtētas absolūtās vērtības – kas ir vērtīgs attiecībā pret augstāko absolūto vērtību jeb Dievu. Laikā, kad šīs absolūtās vērtības zaudē savu viennozīmību, cilvēkam pašam no jauna ir jārada vērtību hierarhija. Vērtības ir tās, kas izsaka mūsu attieksmi pret notiekošo.

Rūtdedžas filosofijas enciklopēdijā aksioloģija tiek definēta kā filosofijas virziens, kas aplūko vērtības un to dabu, un šī virziena vēsturiskā attīstība ir iedalāma trīs virzienos – Austrijas–Vācijas vērtību fenomenoloģija skola, Amerikas vērtību teorētiķi un Britu aksioloģijas tradīcija. (Craig, 1998)

Vērtības jēdziens mūsdienu kultūrā tiek izmantots ārkārtīgi plaši, gan ekonomikā un filosofijā, gan īpaši sociālajās un humanitārajās zinātnēs. Vērtībai kā šādam plašam jēdzienam pievērsās vācu filosofi Rūdolfs Hermans Loce (*Rudolf Hermann Lotze, 1817–1881*), Albrehts Ričls (*Albrecht Ritschl, 1822–1889*) un Frīdrihs Nīče (*Friedrich Wilhelm Nietzsche, 1844–1900*). Jēdzienu “vērtības” un “vērtējums” izmantojums ir ļoti daudzveidīgs un dažkārt pat konfliktējošs. Par vērtību var runāt kādas “lietas” kontekstā – kāda ir konkrētas lietas vērtība; kā arī vērtību filosofijas kontekstā ir jārunā par vērtējumu jeb vērtēšanu (angļu *valuation*) – no kāda skatupunkta mēs aplūkojam kādas konkrētas “lietas” vērtību. (Borchert, 2006)

Frīdrihs Nīče, aizsākdams subjektīvisma virzienu aksioloģijā, uzsvēra, ka vērtības nosaka tas, kas tās vērtē, un situācija, kādā kaut kas tiek vērtēts. (Kūle&Kūlis, 1998). Savukārt Makss Šēlers (*Max Ferdinand Scheler, 1874–1928*), viens no ievērojamākajiem 20. gadsimta aksiologiem, šo mācību par vērtībām attīstīja fenomenoloģijas kontekstā – *vērtība ir fenomens, kas parādās emocionālās intuīcijas aktā un vērtības ir mūžīgas, nemainīgas, taču to pārdzīvojums mainās* (Kūle&Kūlis, 1998) Šīs M. Šēlera formulētās atziņas pilnā mērā ir attiecināmas uz pētījumu “Jelgavas pilsētas bibliotēka Akadēmijas ielā 26: ainavas kultūrvēsturiska lasīšana”, jo pētījuma centrā tiek izvirzīta vērtība un attieksmju maiņa, kādu objektu, procesu, parādību uzlūkojot vai neuzlūkojot par vērtību. Vērtība – bibliotēkas ēka – ir viena un tā pati, taču cauri laikiem mainās mūsu attieksme pret to. Šī vērtību maiņa ir fiksējama brīdī, kad tiek skaidri definēts: kas vai kāds ir vērtība mūsu vērtību sistēmā. JPB gadījumā – ir

skaidri jādefinē, vai bibliotēkas ēka ir vai nav vērtība bibliotēkai, un kā tieši šī vērtība tiek/varētu tikt apliecināta un uzturēta bibliotēkas ikdienas darbā.

Vērtību pētījumi vienmēr ir bijuši sociālo zinātņu interešu lokā un vērtību pētnieku galvenais jautājums ir: kas motivē uzvedību un kā notiek dažādu vērtību internalizēšana jeb apgūšana un pieņemšana? Vērtība ir izejas punkts, pētot indivīda un sabiedrības savstarpējās attiecības, dažādu kultūru sakarus, un viens no nozīmīgākajiem jautājumiem vērtību pētījumos ir: kā notiek vērtību maiņa? (Borgatta, 2000) Šis vērtību aspekts ir nozīmīgs arī dažādu sociālo grupu un indivīdu savstarpējās komunikācijas procesu analīzē, tiek akcentēts arī šajā pētījumā un ir aplūkots arī darbā izmantotajā otrā līmeņa teorijā Informācijas pasaulu teorija.

1.2.2. Informācijas pasaulu teorija

Vispārīgs raksturojums

Informācijas pasaulu teoriju izstrādājuši un attīstījuši pētnieki Pols Jēgers un Gerijs Burnets (*Paul T. Jaeger, Gary Burnett*), teorijas izklāstu publicējot 2010. gadā pētījumā “Informācijas pasaules: sociālais konteksts, tehnoloģijas un informācijdarbības Interneta laikmetā” (*Information worlds: social context, technology, and information behavior in the age of the Internet*). Informācijas pasaulu teorija, tradicionāli piemērojama bibliotēkzinātnes un informācijas zinātnes pētījumos, ir plaši izmantojama teorija, kuru iespējams kombinēt ar visdažādākajām metodēm, ar mērķi analizēt informāciju dažādos sociālos kontekstos. Informācijas pasaulu teorija ļauj aplūkot tādus jautājumus kā piekļuve informācijai un informācijas apmaiņa, informācijas vērtību maiņa no dažādu sociālu grupu perspektīvas, informācijas politika, informācijas nodrošinājums un bibliotēkas, informācijas loma demokrātijā, tehnoloģiskās pārmaiņas. (Burnett&Jaeger, 2010) Vairāk par teorijas aprobāciju pētījumos skatīt apakšnodaļā “Izpētes pakāpe”.

Teorija aplūko informācijas sociālos aspektus, sākot ar šauru lokālu kontekstu, beidzot ar daudz plašāku kontekstu, ļaujot analizēt šo dažādo “pasaulu” savstarpējās attiecības. Teorijas pirmavoti ir divas sociālajās zinātnēs balstītas teorijas: Elfredas Četmenas (*Elfreda Chatman, 1942–2002*) Mazo pasaulu koncepts un Jirgena Hābermāsa (*Jurgen Habermas, 1929*) Dzīvespasaules koncepts. (Burnett&Jaeger, 2011)

J. Hābermāss aplūkoja lielās sociālās struktūras, savukārt E. Četmena – ikdienas dzīves mazās pasaules. Informācijas pasaulu teorijas uzdevums ir sakausēt vienā veselumā šos divus nozīmīgos konceptus. Kā uzsver autori, tas ir svarīgi, jo šīs abas pieminētās teorijas katra pati par sevi ņem vērā tikai vienu perspektīvu. Ja E. Četmena aplūko tikai mazas, slēgtas sociālas grupas, gandrīz nemaz neņemot vērā plašāku kontekstu ietekmi un šo grupu informācijas uzvedību, tad J. Hābermāss savukārt aplūko šos procesus sabiedrībā kopumā, gandrīz nemaz

neaplūkojot to, kā šo plašo kontekstu ietekmē mazās kopienas. (Burnett&Jaeger, 2011) Hābermāss definē dzīvespasauli kā formāli pragmatisku konceptu, kas papildina komunikatīvo darbību internālās (iekšējās) struktūras un parāda to komunikatīvo darbību tīklojumu, caur kuru dzīvespasaule pati sevi reproducē. Dzīvespasaule raksturo sociālo dzīvi kā simboliski strukturētu darbību tīklu starp dažādiem aktoriem. (Rasmussen&Swindall, 2002)

Lai skaidrotu Informācijas pasaulu teoriju, pētnieki izmanto metaforu par izlietni ar ziepju burbuļiem, kur katrs mazais burbulis ir maza pasaule, un tiem saskaroties, burbuļi sāk palēnām veidot atkal jaunus, lielākus un mazākus burbuļus. Savukārt izlietne ir tā saucamā dzīvespasaule – lielā pasaule, kuras ietvaros šīs neskaitāmās mazās pasaules mijiedarbojas, veidojas un izzūd. Kā raksta autori, tad E. Četmena savā teorijā aplūko tikai šos mazos burbulišus kā nošķirtas vienības, savukārt J. Hābermāsa uzmanības centrā ir pati izlietne – neņemot vērā, kas tajā iekšā. (Burnett&Jaeger, 2010)

Informācijas pasaulu teorijas pamatatzīņa ir tāda, ka individuālās informācijas pasaules nekad nav izolētas. Tās pārklājas, saskaras un mijiedarbojas neskaitāmos veidos, tādējādi ietekmējot to, kā informācija tiek uztverta, saprasta un interpretēta. Informācijas pasaulu teorija ir radīta, lai piedāvātu sistēmu, ar kuras palīdzību aplūkot un analizēt informācijas uzvedību (informācijdarbības) dažādos kontekstos – sākot no mazām sociālām vienībām, beidzot ar plašākiem sociāliem un politiskiem kontekstiem. Jēgers un Burnets uzsver, ka Informācijas pasaulu teorija var sniegt teorētiskās vadlīnijas gan bibliotēkzinātnes un informācijas zinātnes pētījumos, gan arī saskarnozarēs, tādējādi pilnveidojot un daudz dziļāk izprotot daudzslāņaino un sarežģīto informācijas nozīmi un lomu sabiedrībā. (Burnett&Jaeger, 2011)

Pētnieki Jēgers un Burnets analizē Informācijas pasaulu teorijas izmantojamību, minot, ka tā ir izmantojama visos pētījumos, kas saistīti ar informācijas sociālajiem un politiskajiem aspektiem. Teorijas pamatuzdevums ir aplūkot informāciju kā plašu, sazarotu jēdzienu. Informācijas pasaulu teoriju var izmantot, lai konceptualizētu un analizētu informācijas problēmas un piedāvātu praktiskus risinājumus. Tradicionāli bibliotēkzinātnē šo teoriju izmanto, lai uzlabotu bibliotēku darbu, saprastu, kā lietotāji meklē, izmanto un interpretē informāciju, vairāk to attiecinot uz informācijdarbībām katalogos un tīmeklī kopumā. Maģistra darbā Informācijas pasaulu teorija palīdz sistematizēt un analizēt ar bibliotēkas ēku un tās vēsturi saistītos jautājumus – šie procesi maģistra darbā, izmantojot informācijzinātnes terminoloģiju, ir uzlūkojama kā *informacionāla problēma*.

Pētnieki, runājot par teorijas izmantojumu uzsver, ka tā neuzliek striktas konkrētas zinātņu nozares robežas, gluži otrādi – ikvienā jomā, kurā Informācijas pasaulu teorija var būt noderīga, runājot par informācijas nozīmi sabiedrībā, tā ir izmantojama. Šāds skatījums ļauj teorijai attīstīties un pilnveidoties.

Informācijas pasauļu teorijas viens no pamatkonceptiem ir informācijas vērtība: kā dažādu mazo pasauļu kontekstā tiek novērtēta informācija, kā mainās un tiek piešķirtas vērtības dažādos vēsturiskos apstākļos un dažādās sociālās grupās. (Burnett&Jaeger, 2011) Maģistra darba gaitā, analizējot iegūto informāciju par JPB ēku, tiks aplūkota informācijas par bibliotēkas ēku vērtība un potenciālā vērtību un attieksmju maiņa

Informācijas pasauļu teorijas pieci koncepti

Informācijas pasauļu teorijas pamatā ir pieci koncepti, kas cits citu ietekmē un nosaka, kādas ir savstarpējās dažādo informācijas pasauļu attiecības un mijiedarbība: sociālās normas, sociālie tipi, informācijas vērtība, informacionālā uzvedība, robežas. Turpmāk tiks aplūkots katrs no šiem konceptiem:

Sociālās normas – vispārpieņemtās uzvedības normas, kurās ietilpst gan galēji formālas normas (piemēram, likumi), gan nerakstītas vienošanās, kas ir spēkā noteiktā sabiedrībā un visi sagaida, ka tās tiks ievērotas.

Sociālie tipi – tās ir dažādās lomas, kādas indivīds ieņem sabiedrībā. Tās var būt skaidri noteiktas, formāli definētas, kā arī nenoteiktas, izrietošas no apkārtējo attieksmes un redzējuma pret kāda indivīda lomu.

Informācijas vērtība – definēta konkrētas informācijas vērtība sabiedrībā, sākot no īpaši vērtīgas, beidzot ar nevērtīgu. Vērtības līmeni nosaka arī vērtēšanas veids (piemēram, ekonomiskā vai mākslinieciskā vērtība u.c. kritēriji). Priekšstati par to, kas ir vērtīgs, dažādām informācijas pasaulēm ir dažādi, un, saprotams, tā rezultātā dažādas informācijas pasaules un to vērtību sistēmas var konfliktēt.

Informacionālā uzvedība (informācijdarbība) – tās ir visas darbības, kas attiecas uz normatīvajām darbībām ar informāciju. Tā sevī iekļauj informācijas meklēšanu, informācijas apmaiņu, informācijas uzkrāšanu, arhivēšanu, komplektēšanu, dalīšanos ar informāciju utt. Tā atspoguļo arī sabiedrības priekšstatus par piemērotiem un nepiemērotiem informācijas avotiem konkrētas informācijas pasaules robežās.

Robežas – tie mezglpunkti, kuros informācijas pasaules saskaras, un informācija var vai nu pārvarēt vai nepārvarēt konkrētās robežas. Robežas var būt caurlaidīgas un necaurlaidīgas, virtuālas un fiziskas, tās var pārklāties. Robežas var būt neitrālas un tādas, par kurām ir savstarpēja vienošanās, kā arī apstrīdētas, tiešas un netiešas. Robežu forma var mainīties atkarībā no informācijas pasaules. (Burnett&Jaeger, 2011)

Šie pieci koncepti maģistra darba kontekstā tiek izmantoti, analizējot pētījuma laikā iegūtos datus (dokumentus, publikācijas, interviju transkripcijas), analīzes laikā fiksējot, vai un kā katrs no šiem aspektiem ir konstatējams konkrētajā informācijas vienībā.

Bibliotēkas ēka kā informācijas sistēma

G. Burnets, analizējot bibliotēkas lomu informācijas pasaulēs, raksta, ka bibliotēka ir būtiski paplašinājusi savas robežas ārpus tradicionālajiem bibliotēku pakalpojumiem un tā ir viens no stūrakmeņiem informācijas izplatībai, vērtībai un piekļuvei plašos kultūras kontekstos. Mēģinot konceptualizēt un analizēt informāciju un informācijdarbības, G. Burnets runā par tā saucamo individuālo domēnu: tās ir attiecības starp kādu noteiktu informācijas sistēmu (piemēram, elektronisko katalogu) un indivīdu, ar viņam vien raksturīgajām informacionālajām vajadzībām. Šī domēna jēga ir tajā, ka indivīds kļūst par pētījuma svarīgāko analīzes “vienību”, jo informācijas vajadzības izriet no katra indivīda personiskajām vajadzībām, interesēm un uztveres – neatkarīgi no tā, vai šīs vajadzības ir “pareizi” vai “nepareizi” izteiktas. (Burnett, 2015) Maģistra darba kontekstā bibliotēkas ēka var tikt uzskatīta par *informācijas sistēmu* (tāpat kā elektroniskais katalogs, kas sevī glabā daudzveidīgu un plašu informāciju), un pētījuma centrā ir šīs informācijas sistēmas attiecības ar bibliotēkas ēkas darbiniekiem un vietējo kopienu – kāda, cik vienkārši vai sarežģīti pieejama un saprotama ir šajā informācijas sistēmā uzglabātā informācija.

Analizējot JPB ēku un tās vēsturi kā informācijas sistēmu, Informācijas pasaulu teorijas ietvars dod iespēju šīs sistēmas saturu un tā pieejamību aplūkot šādos Informācijas pasaulu teorijā izklāstītos rakursos:

Informācijas vērtība – informācijas vērtība ir atkarīga un novērtējama tikai un vienīgi, ņemot vērā šī informācijas izmantošanas kontekstu. Priekšstatī par informācijas vērtību ir mainīgi.

Pieeja informācijai – informācijas pieejamību ietekmē sociāli, intelektuāli un politiski apstākļi. Bibliotēkzinātnes kontekstā ir svarīgi atvieglot pieeju informācijai un tās meklēšanai, un nodrošināt piekļuvi tiem, kas to meklē. Informācijas pieejamībai ir vairākas formas. Fiziskā pieejamība – tā ir iespēja vispār piekļūt konkrētiem dokumentiem, konkrētām informācijas formām. Šis aspekts ietver sevī arī tādu faktoru kā informācijas meklētāja informētība par to, kur konkrēta informācija ir meklējama. Fiziskā pieejamība nozīmē zināšanas par to, ka informācija eksistē un kur tā ir meklējama. (Burnett&Jaeger, 2011)

Maģistra darba kontekstā ir jāuzdod jautājums: kā novērtēt pieeju informācijai par mūsu bibliotēkas ēku un tās vēsturi? Vai šāda pieeja vispār pastāv un ja nepastāv, kā tādu nodrošināt? Lielā mērā par šīs informācijas aģentiem var kļūt bibliotēkas darbinieki – bibliotēkas apmeklētājiem ir jādara zināms, ka informācija par mūsu ēkas vēsturi un vērtībām ir pieejama. Šīs pētījums ir veids, kā sākt darbu, pirmkārt, iegūstot un apkopojot informāciju par ēku un tās vēsturi, otrkārt, domājot par to, kā nodrošināt piekļuvi šai informācijai.

Intelektuālā pieejamība – ar to saprot pieeju informācijai pašai par sevi brīdī, kad fiziski tā ir iegūta. Tas nozīmē – ja esi piekļuvis informācijai, vai spēj to saprast. Piemēram, vai, saņemot grāmatu par sev interesējošu jautājumu vecajā drukā, indivīdam ir prasmes to saprast. Vai, precīzāk – vai indivīdam ir pieejami rīki šādas informācijas uztveršanai. Piemēram, vecās drukas burtu atšifrējums. Savukārt bibliotēkas ēkas kontekstā – ikvienam ir pieejama bibliotēka un tās telpas, bet – ,vai fiziskā pieeja bibliotēkas ēkai kā informācijas vienībai pati par sevi nodrošina informācijas adekvātu uztveri? Piemēram, vai bibliotēkas apmeklētājam ir pieejama informācija par ēkas arhitektūru un tās vēstījumu – ko, piemēram, arhitektūras stils vēsta par laikmetu, māksliniecisko virzienu utt. Vai, ko, piemēram, bibliotēkas plašā kāpņu telpa vēsta par ēkas iespējamo izmantošanu pagātnē. Vai arī – Krišjāņa Barona zāle – pieejama plašai publikai dažādu publisku pasākumu kontekstā. Vai šiem apmeklētājiem ir nodrošināta intelektuālā pieeja informācijai par to, kādas kultūrvēsturiskas vērtības glabā zāle ar savu iekārtojumu, sienu gleznojumiem, interjera elementiem? Vai bibliotēkas darbinieki spēj interpretēt šīs informācijas vienības un caur savu stāstījumu padarīt tās pieejamas plašākai sabiedrībai?

Sociālā pieejamība – informācijas vērtība nav universāla vienība, bet gan sakņojas atsevišķu sociālo pasaulu normās un attieksmēs. Pat tad, ja, piemēram, kāda konkrēta informācija tiek uzskatīta par īpaši vērtīgu sabiedrībā kopumā, tai var netikt piešķirta ne mazākā vērtība kādas specifiskas mazās pasaules kontekstā, un otrādi. Tas nozīmē, ka, piemēram, mezo un makro līmenī ir jā rūpējas par to, lai īpaši svarīga, vērtīga informācija sasniegtu konkrētu sociālo grupu. Tas nozīmē – informācijas interpretēšana, atbilstoši mazās pasaules normām un priekšstatiem. (Burnett&Jaeger, 2011)

Ja uzskatām, ka JPB darbinieki ir viena mazā pasaule, tad ir jā rūpējas par to, lai informācija par bibliotēkas ēku un tās glabātajām vērtībām nonāktu pie darbiniekiem, un pēc tam arī pie apmeklētājiem tieši tādā kontekstā, kādā šīs konkrētās vērtības var kļūt saprotamas un akceptējamas.

Pieejamības konteksts – pieeja informācijai ir viens no pamatnosacījumiem un indikatoriem publiskās sfēras veselīgai attīstībai. Demokrātiskas sabiedrības stūrakmens ir iespēja piekļūt informācijai un diskutēt par visai sabiedrībai nozīmīgiem jautājumiem. Bibliotēkas ir tās institūcijas, kam jābūt kā mediatoram starp sabiedrību un valsti. (Burnett&Jaeger, 2010)

Arī JPB ēka un tās vēsture var kļūt par nozīmīgu informācijas pieejamības kontekstu jeb pasauli, kurā šī informācija tiek padarīta pieejama. Caur savu vēsturisko vērtību apzināšanu un aktualizēšanu bibliotēka kā publiska institūcija var daudz pilnīgāk reprezentēt šo mediatora lomu. JPB kontekstā – ēka ar savu vēsturi, vietējas nozīmes arhitektūras pieminekļa statusu,

diskusijām par jautājumiem, kas saistīti ar šīm vērtībām, pirmkārt, reprezentē sevi kā atmiņas institūciju, otrkārt, tā ir augsne diskusijām par visai kopienai nozīmīgiem jautājumiem. Piemēram, arhitektūras pieminekļu aizsardzības jautājumi, kultūrvēsturiskās vērtības un to nozīme vietējā un valsts līmenī, pašvaldības mērķtiecīga nākotnes redzējuma nepieciešamība bibliotēka ēkas rekonstrukcijas kontekstā u.c. Bibliotēka ir telpa, kurā iespējamas sabiedriski nozīmīgas diskusijas, tā var kļūt par jaunu ideju dzimšanas vietu. Tā var kļūt arī par visdaudzveidīgāko mazo pasaulu saskaršanās un mijiedarbības punktu.

Informācijas pasaules – mikro, mezo un makro līmenis

Mikro līmenī katra mazā pasaule ir kāda sociālā grupa ar tām raksturīgām sociālām normām, sociāliem tipiem, pieņemtiem informācijas uzvedības modeļiem un kopīgiem priekšstatiem par informācijas vērtību. Šīs mazās pasaules iekšienē tās locekļi attīsta normētus veidus, kādos, pirmkārt, informācija tiek iegūta, otrkārt, saprasta un, treškārt – kā notiek šīs informācijas aprīte, apmaiņa gan mazās pasaules iekšienē, gan arī plašākā kontekstā. Katrs indivīds vienlaikus pārstāv vairākas mazās pasaules (ģimene, draugi, kolēģi, domubiedri utt.), un katrai no šīm pasaulēm ir vairāki robežpunkti, kur tās saskaras un mijiedarbojas ar citām: šie saskarsmes punkti ir robežas. Mazās pasaules nekad nav statiskas – mainās to novietojums, vērtība, nozīme, mainās arī pašas pasaules: dažas izzūd, citas rodas no jauna, tas ir nebeidzams mainības process. (Burnett&Jaeger, 2011)

Informācija šķērso dažādo pasaulu robežas kopā ar indivīdiem, līdz ar to katras mazās pasaules sociālās normas nosaka veidu, kādā informācija tiek apstrādāta, saprasta un lietota, vienai un tai pašai informācijai piešķirot dažādas lomas un nozīmes atkarībā no konteksta. Tieši šīs mazās pasaules veido informācijas lielo pasauli jeb dzīvespasauli – komunikācijas un informācijas apmaiņas procesus sabiedrībā. Informācijas pasaulu teorija kalpo kā ietvars, caur kuru aplūkot šo informācijas plūsmu, tās vērtību šo dažādo pasaulu un līmeņu cēloņsakarībā. Sākot no mikro (indivīda, ģimenes) līmeni, mijiedarbojoties ar mezo (organizācija, institūcija, vietējā kopiena) un makro (valstiski un globāli) līmeņiem. (Burnett&Jaeger, 2011)

Šī trīs līmeņu pieeja maģistra darbā izmantota, lai bibliotēkas ēkas un tās vēstures izpētes kontekstā strukturētu un shematiski atspoguļotu dažādās informācijas pasaules un tās savstarpējās attiecības.

Mazās pasaules koncepts jeb dzīve aplī

Informācijas pasaulu teorijas izveidē, kā jau iepriekš minēts, izmantota arī E. Četmenas mazo pasaulu teorija jeb “Dzīve aplī”. E. Četmena, strādājot ar marginalizētajām grupām bibliotēkas vidē, novēroja, ka šiem cilvēkiem ir ārkārtīgi grūti iekļauties plašākā sabiedrībā un tās pieņemtajās sociālajās un kultūras normās, un tas lielā mērā ietekmē šo grupu spēju iegūt un analizēt informāciju. Pētniece šo marginālo grupu specifisko informacionālo uzvedību

attiecināja uz visas sabiedrības tendencēm. Viņa izvirzīja pieņēmumu, ka “zināmā mērā ikviens no mums dzīvo savā mazajā pasaulē”. (Chatman, 2010, p. 9) Dzīve aplī tiek definēta kā publiska dzīvesveida forma, kas ir normatīva: tie ir ierasti uzvedības modeļi, kas ievieš skaidrību ikdienas darbībās. Teorijas izveidotāja E. Četmena veica pētījumu paaugstinātas drošības sievietes cietumā ASV, analizējot tur ieslodzīto sievietes sociālo dzīvi un tās organizēšanas mehānismus: pētīja noslēgtu sabiedrību funkcionēšanas pamatprincipus. Pētījuma laikā noskaidrojās, ka cietuma realitāte nebūt ne visiem ir slikta vieta, kur būt. Cietuma rutīna tās iemītniekiem dod zināmu drošības un aizsardzības sajūtu. Ieslodzītie pielāgo savus personiskos uzskatus cietuma kārtībai, tādā veidā nodrošinot sev pietiekami drošu eksistenci. Cietumnieki ir “vietējie”, kuru intereses fokusējas uz cietuma ikdienas dzīvi. Viņu pasaule ir cietums, tāpēc interese par ārpusauli ir minimāla. (Chatman, 1999) Rīgā dzimušī socioloģe Benita Lukmane (*Benita Luckmann, 1925–1987*) “Mazo pasauli” formulē kā pasauli, kuru definē tās locekļu uzskati un pārlicība. **Mazās pasaules darbības ir rutinētas un paredzamas, un galvenais elements, kas šādu mazo pasauli satur kopā, ir sociālā (kolektīvā) kontrole.** (Luckmann, 1970)

Maģistra darbā, analizējot pētījuma laikā iegūtos datus, īpaša uzmanība pievērsta tieši šim mazo pasaulu fenomenam, jo JPB ēkas vēstures kontekstā tā var palīdzēt labāk izprast priekšstatus, kādi gadu gaitā ir veidojušies ap ēku. Lielā mērā mazās pasaules fenomens, iespējams, ietekmējis to, ka par ēkas vēsturi līdz šim nav bijusi padziļināta interese – tas saistīts ar ēkas izmantojumu otrās padomju okupācijas laikā līdz 1984. gadam, kad tajā tika iekārtota JPB, kā arī pats okupācijas režīms, kas nosaka dzīvošanu pēc stingri noteiktas kārtības noslēgtā pasaulē.

1.2.3. Identitātes jēdziens

Socioloģijā runāt par vienotu jēdziena “identitāte” definīciju nevar. Tā ir nemainīga un vienlaikus procesā esoša, tāda, kas mainās. Par identitāti var runāt ne tikai indivīda, bet arī vietas, objekta un laika kontekstā. (Zobena&Grīviņš&Ņikišins, 2014)

Identitāte ir arī viens no kultūras studiju centrālajiem jēdzieniem: kultūras studijas aplūko, kā un kādos apstākļos tiek konstruētas indivīda un sabiedrības grupu identitātes un to izpratne. (Edgar&Sedgwick, 2008)

Tomass Hillanns Ēriksens (*Thomas Hylland Eriksen, 1962*) identitāti raksturo šādi: “Identitāte veidojas saspēlē ar sociālajām pieredzēm. Dažas no tām aizmirstas [...]; dažas var izprast tādējādi, ka tās iederas tagadnē, kurai vēlamies piederēt [...]; dažas var būt pavisam vai daļēji izdomātas [...]” (Hylland, 2010, p. 126)

Simboliskajā interakcionismā identitāte tiek raksturota kā tāda, kas rodas, attīstās, un ir noturīga sociālās interakcijas procesā. Tā nav piešķirta cilvēkam piedzimstot un tā nav neizbēgami saistīta ar cilvēka bioloģisko attīstību. Tikai komunikācijā ar citiem sabiedrības locekļiem indivīds iemācās, kas un kāds viņš ir. Tas ir – indivīda “es” parādās tikai sociālo attiecību procesa laikā. Taču, lai gan šāds skaidrojums ir saprotams, ir ļoti sarežģīti vai pat neiespējami izveidot standartizētu terminoloģiju par to, kā īsti definēt jēdzienus “patība”, “pats” un “identitāte”. Identitāte iekļaujas un tiek formēta institūcijās un organizācijās, kurās iekļaujas indivīds – sākot ar ģimeni un skolu, beidzot ar darba vietu. (Ritzer&Smart, 2001)

Manuels Kastels (*Manuel Castells, 1942*) identitāti definē kā nozīmju konstruēšanas procesu, balstītu kultūras nozīmēs, jeb kā savstarpēji saistītu kultūras nozīmju tīklu, kas ir prioritārs citu nozīmju vidū. Kā indivīdam, tā sabiedrības grupai var piemist identitāšu daudzveidība. M. Kastels raksta, ka identitātes var tikt ierosinātas arī no dominējošajām institūcijām, taču tās var kļūt par šo institūciju pārstāvju identitātēm tikai tajā brīdī, kad tiek internalizētas – tātad, iekšēji, subjektīvi pieņemtas. (Castells, 2010) Maģistra darbā, pētot un analizējot JPB ēku un tās vēsturiskās vērtības, vēlos parādīt, ka šis process – atklāt, analizēt, izstāstīt – var kļūt par ikviena bibliotēkas darbinieka internalizācijas procesa sastāvdaļu – bibliotēkas vēstures stāsts var kļūt par nozīmīgu sastāvdaļu organizācijas identitātes nostiprināšanā un pieņemšanā – ieraugot un atklājot bibliotēkas ēkas glabātās vērtības.

Ar identitāti cieši saistīts ir jau iepriekš Informācijas pasaules teorijas daļā aplūkotais jēdziens “robežas”. Identitātes ir multiplas, tās formējas un mainās, šķērsojot dažādas robežas. To uzdevums ir ne tikai norobežot, bet arī savienot – robežas ir kā tilti, kas dod iespēju izaugsmei un pārmaiņām. Līdz ar to tieši uz šīm robežām veidojas identitātes, un robežas ir tās, kas palīdz nošķirt vienu identitāti no citām. (Clark&Peterson, 2003)

Teorētiskajos avotos, kuros runāts par organizācijas identitātēm, tiek nošķirts jēdziens identitāte un tēls – tie ir savstarpēji tuvi jēdzieni, taču to atšķirības ir nozīmīgas. Džeimss Gregori (*James R. Gregory*) korporatīvo identitāti definē šādi: identitātes pamatelementi ir organizācijas vārds un logo, kas atšķir vienu organizāciju no citām. Korporatīvā identitāte ir vizuālais vēstījums par to, kas un kāda ir konkrētā organizācijā. Tā kā šis vizuālais vēstījums norāda uz to, kā organizācija redz pati sevi, tas ietekmē arī to, kā organizāciju uztver apkārtējie. (Gregory, 1999) Maģistra darbā bibliotēkas ēka tiek uzlūkota kā šāds vizuāls vēstījums – tas nav tikai logo un organizācijas nosaukums, tā ir pati ēka un tās reprezentācija bibliotēkas darbiniekiem un apmeklētājiem, tajā skaitā arī tās vēstures stāsti.

Ziņojumā “Latvija. Pārskats par tautas attīstību, 2010/2011. Nacionālā identitāte, mobilitāte un rīcībspēja” par identitāti teikts, ka “kolektīvā identitāte norāda uz piederību grupai, tā ir subjektīva, jo piederību grupai nosaka indivīda izvēle. Taču šī izvēle var īstenoties

sabiedrībā saskaņā ar pastāvošām struktūrām un diskursīvām praksēm. Skaidrojot identitāti, jāuzsver indivīda aktīvā loma identitātes izveidē, šai ziņā identitāti var uzlūkot kā pretstatu kastai, pēdējā norāda uz stingru un nemaināmu vietu sabiedrībā”. (“Latvija. Pārskats par tautas attīstību”, 2011, 11. lpp.)

Kā viens no būtiskiem identitāti veidojošiem elementiem ir telpa. Tā ir nozīmīga kā identitātes avots un kā iespēja realizēt identitāti, veidojot vietu atbilstošu saviem priekšstatiem un vērtību sistēmai. (Rozenvalds&Zobena, 2014) Un tieši vieta un telpa ir šī maģistra darba izmanības centrā. Savukārt visprecīzāk maģistra darba skatījumam atbilst B. Belas-Krūmiņas identitātes jēdziena definīcija: “Identitāte ir kā stāsts, ko cilvēki izveidojuši par saviem līdzcilvēkiem un savu dzīves telpu, tā palīdz piešķirt nozīmi teritorijai, ko viņi apdzīvo.” (“Latvija. Pārskats par tautas attīstību”, 2005, 25. lpp.)

Savukārt pētījuma stratēģiju, intervējot gan ēkas bijušos iedzīvotājus, gan apkārtnes iedzīvotājus u.c. identitātes kontekstā pamato Roberta Ķīļa (1968) atziņa, ka “atšķirības pagātnes tēlos skaidri uzrāda grupas dalībnieku sociālo identitāti. [...] Tieši atmiņa rada tās dalībniekos izjūtu, ka grupa ilgstoši palikusi pamatā tāda pati, un šis nemainīgais arī ir patiesā grupas identitāte.” Atsevišķas grupas atmiņas rodas vai nu grupas iekšējā dzīvē, vai arī attiecībās un kontaktos ar blakus esošām grupām. [...] Šī “cita grupa” ir spogulis, kas atstaro sociālo kontaktu nosacījumus un grupas “patības” iepriekšējās formas. Caur sociālo atmiņu kā formu tiek definēta personiskā un sociālā identitāte. (Ķīlis, 1998, 23.–27.lpp.)

2. IZPĒTES PAKĀPE

Šajā nodaļā apskatīti maģistra darba kontekstā nozīmīgi Latvijā un ārvalstīs veikti pētījumi, kuros sniegtās atziņas vai metodoloģiskā pieeja izmantojama maģistra darba mērķu sasniegšanai: ar JPB ēkas vēstures jautājumiem un identitāti saistītus aspektus un metodoloģiskās pieejas paraugus. Izpētes pakāpē apskatīti tikai maģistra līmeņa pētījumi vai promocijas darbi, kā arī zinātniskas publikācijas. Latvijā veikti bakalaura un maģistra līmeņa pētījumi par dažādu publisko bibliotēku vēsturisko attīstību šajā nodaļā sīkāk netiek apskatīti, jo aplūkojuši bibliotēkas vēsturisko attīstību tradicionāli: koncentrējoties uz bibliotēkas pakalpojumu un darbības vēsturisko izpēti un analīzi. Savukārt citu radniecīgo nozaru bakalaura līmeņa pētījumi, piemēram, 2015. gadā Kultūras Akadēmijā aizstāvētais Dārtas Bošas bakalaura darbs “Zirgu pasta ēkas kultūrvēsturiskie aspekti”, lai gan koncentrējas uz konkrētas ēkas vēstures izpēti, tomēr ir ar pavisam citu pieeju – ne tikai tāpēc, ka bibliotēkas darba specifika nosaka savu darba virzību, bet galvenokārt tāpēc, ka šajā pētījumā Zirgu pasta ēka ar savu gadu desmitiem pastāvējušo bagāto kultūrvidi pētīta, izmantojot citu pētījuma stratēģiju un dizainu. (Boša, 2015)

JPB ēkas vēstures izpētes gadījums ir īpašs, jo lielā mērā līdz šim par to tikpat kā nebija pieejama informācija, un arī pēc pētījuma nevar apgalvot, ka vēsturiskas dokumentācijas ir pietiekami. Tieši šī aspekta dēļ maģistra darbā izvēlējās izmantot ainavas kultūrvēsturisku lasīšanu kā metodi – lai veiktu nopietnu sākotnējo izpēti un konstatētu, kāda informācija ir pieejama un ko ar to var iesākt bibliotēkas identitātes un vērtību kontekstā.

Par JPB vēsturi izstrādāti divi pētījumi. Dagnijas Avotas 2002. gadā aizstāvētais maģistra darbs “Jelgavas bibliotēku vēsture, 1775–1945” hronoloģiski aplūko Jelgavas bibliotēku vēsturisko attīstību līdz 1945. gadam. (Avota, 2002) Savukārt Dinas Oļeknas 2003. gadā aizstāvētais bakalaura darbs “Jelgavas Zinātniskās bibliotēkas darbība pēc Otrā pasaules kara” aplūko galvenos bibliotēkas darbības virzienus šajā laika posmā, taču bibliotēkas pārceļšanās uz jaunām telpām 1984. gadā vien pieminēta. (Oļekna, 2003) Par bibliotēkas ēkas vēsturi pētījumu nav, arī pētījumos par Jelgavu šis nams pieminēts netiek.

2.1. Informācijas pasaulu teorijas pieeja pētījumos par bibliotēku vēsturi

Maģistra darba teorētiskais pamatojums balstās Informācijas pasaulu teorijas pieejā, tāpēc izpētes pakāpē tiek iekļauts viens no trim promocijas darbiem, kuros aprobēta Informācijas pasaulu teorija kā metodoloģisks ietvars pētījuma datu kodēšanai un interpretācijai. Tas ir Jūlijas Skinneres (*Julia C. Skinner*) 2015. gadā aizstāvētais pētījums “Ernestīne Rosa un Hārlemas publiskā bibliotēka: teorijas aprobācija vēsturisku avotu

izmantojumā” (*Ernestine Rose and the Harlem Public Library: Theory Testing Using Historical Sources*) (Skinner, 2015) Šajā pētījumā, kurā izmantotas kvalitatīvās pētniecības metodes, Informācijas pasauļu teorija izmantota, lai palīdzētu analizēt, kategorizēt un interpretēt dažādos vēsturiskos avotos konkrēta vēsturiska laikposma un vēsturiskas personības Ernestīnes Rosas reprezentāciju bibliotēkas darba un vietējās kopienas dzīvē. E. Rosa dzimusi Ņujorkā 1888. gadā. Hārlema publiskajā bibliotēkā viņa sāk strādāt 1920. gadā, kad Ņujorkā ieceļoja liels skaits afro-amerikāņu. Hārlema kļuva par šo imigrantu kultūras un mākslas centru. Bibliotēku E. Rosa redzēja kā visu rasu, pārliecību un ticību tikšanās vietu, kā vietu, kur ikviens ir gaidīts. Informācijas pasauļu teorija šajā darbā palīdz konceptualizēt dažādu informācijas uzvedību dažādu savstarpējo pasauļu mijiedarbībā. Šis Informācijas pasauļu teorijas ietvars promocijas darbā tiek izmantots, lai analizētu konkrētas personas un citu sociālo grupu pārstāvju savstarpējās saistības un ietekmes: autore raksta, ka tas ir kā intuitīvs ietvars, lai saprastu sociālo kontekstu un veidu, kā un kāpēc indivīdi pārvietojas pa šīm dažādajām sociālajām pasaulēm un kā notiek informācijas aprīte. (Skinner, 2015) Kā uzsver autore, šai pieejai ir ārkārtīgi liels potenciāls, jo tā ļauj analizēt konkrētu objektu dažādos līmeņos, skaidrojot, kā notiek/nenotiek informācijas apmaiņa starp šīm dažādajām pasaulēm. Pētnieku grupa veidoja kodēšanas sistēmu, kurā analizēja dokumentus un fiksēja, kādi no pieciem Informācija pasauļu konceptiem (sociālie tipi, robežas, sociālās normas, informācijas vērtība, informācijas uzvedība) parādās vai neparādās konkrētajā dokumentā. Šāda fiksēšana un analīze ļauj precīzi un pārskatāmi interpretēt šo dažādo konceptu savstarpējās ietekmes. Pētījumā analizēts iespaidīgs daudzums dokumentācijas, un autore raksta, ka īpaši interesanti ir bijis kodēt un interpretēt tos dokumentus, kuros kāds vēsturisks notikums atspoguļots no indivīda skatupunkta. Kā atzīst autore, tas esot devis pētījumam papildu dimensijas, kodēšanas procesā parādījušies tādi viedokļi, kas nav sastopami, piemēram, oficiālos dokumentos. (Skinner, 2015)

Tā kā par JPB ēkas vēsturi dokumentu ir salīdzinoši maz, interviju analīze veido ievērojamu daļu datu un līdz ar to nozīmīgi ietekmē datu interpretāciju.

2.2. Latvijas bibliotēku identitāte

No Latvijā veiktiem pētījumiem Izpētes pakāpei noderīgs ir LNB sabiedrisko attiecību speciālista Augusta Zilberta 2015. gadā izstrādātais maģistra darbs “Bibliotēku identitātes un to tēli sabiedrībā. Latvijas publisko bibliotēku, Latvijas Nacionālās bibliotēkas, Somijas Nacionālās bibliotēkas, Igaunijas Nacionālās bibliotēkas gadījumu izpēte”. Mana maģistra darba fokusā ir JPB ēkas vēsture un tās kultūrvēsturiskā vērtība kā būtiska organizācijas vērtība, identitātes sastāvdaļa, un Augusta Zilberta pētījumā iezīmējas nozīmīgs konteksts – Latvijas publisko bibliotēku tēli un sabiedrības attieksmes maiņa pēc Latvijas Nacionālās bibliotēkas

ēkas “Gaismas pils” nodošanas ekspluatācijā. Darbā aplūkota sabiedrības priekšstatu maiņa par to, kādai ir jābūt bibliotēkai, kādus pakalpojumus tā piedāvā. Augusta Zilberta maģistra darbā izvirzīts šāds pētnieciskais jautājums: “Vai pastāv atšķirība starp Latvijas publisko bibliotēku, Latvijas Nacionālās bibliotēkas, Somijas nacionālās bibliotēkas un Igaunijas Nacionālās bibliotēkas identitātēm un tēliem?”

Pētījumā tika veiktas daļēji strukturētās intervijas ar minēto nacionālo bibliotēku vadītājiem, un ievāktas 384 anketas no Latvijas publiskajās bibliotēkās strādājošajiem, kuru vidējais darba stāžs bija 22 gadi. Apkopojot anketas rezultātus, pētījuma autors secina, ka “Latvijas publiskās bibliotēkas (turpmāk A. Zilberta pētījumā – LPB) ir lasītprasmes nostiprinātājas jau no bērnības, kultūras mantojuma apzinātājas un saglabātājas, kā arī novadpētniecības un mūžizglītības iespēju sekmētājas” un kopumā galvenais LPB unikalitātes faktors ir novadpētniecības kultūras mantojuma saglabāšana, lai veidotu retrospektīvu vietējās sabiedrības notikumu hroniku un padarītu to pieejamu ikvienam un “.. LPB saglabā kultūras krājumu un tradīcijas, pārmantojot jaunajai paaudzei vērtības, kas var izzust.” (Zilberts, 2015, 55. lpp.) Kā šāda izzūdoša vērtība ir uzlūkojama arī JPB ēka un lēnām izzūdošās atmiņas par to. Vēsture, kas var tā arī līdz galam netikt atklāta. Pētījumā minēts, ka “LPB kļūst par izglītības, integrācijas, sadarbības veicināšanas un kultūras krustpunktiem, ko raksturo ļoti liela proaktivitāte, cenšoties meklēt inovatīvus veidus sabiedrības uzrunāšanai un piesaistīšanai” (Zilberts, 2015, 73. lpp.) Autors uzsver, ka šāds publisko bibliotēku pozicionējums lielā mērā skaidrojams arī ar Latvijas Nacionālās bibliotēkas jaunās ēkas atklāšanu.

Interesanti, ka, runājot par bibliotēkas tēlu kopumā, A. Zilberts min, ka “apmeklētāji un sabiedrība institūciju raksturošanai vai priekšstatu radīšanai nereti izmanto vienkāršotu vizuālu un stereotipisku novērtējumu, kas, triviāli runājot, paredz, ka, piemēram, “bibliotēkas ir pagājušā gadsimta korporatīvā dizaina, iespēju, pakalpojumu un kultūras nemainībā iekapsulējušās grāmatu krātuves, izvietotas vecās, masīvās dzīvokļu, banku, konservu rūpnīcu vai kultūras namu telpās”. (Zilberts, 2015, 28. lpp.) Autors šādus priekšstatus par bibliotēkas tēlu skaidro ar, iespējams, nepietiekamo bibliotēkas apmeklējuma pieredzi. Taču, ja, domājot par bibliotēkas piedāvātajiem pakalpojumiem, jāpiekrīt, ka tie nekādā veidā nav “iekapsulējušies” un nepārtraukti transformējas, un šādi priekšstati patiešām rodas drīzāk bibliotēkas neapmeklētāju, nevis apmeklētāju prātos, tad, ja runā par bibliotēku fizisko vidi – telpām, kurās tās ir izvietotas, nevar nepamanīt, ka iepriekšcitētajā ir skaidri nolasāma nostāja, ka “iekapsulējušās grāmatu krātuves, izvietotas vecās, masīvās dzīvokļu, banku, konservu rūpnīcu vai kultūras namu telpās” ir negatīvais pretstats tām bibliotēkām, kam ir projektētas un dizainētas īpašas telpas, piemēram, kā Latvijas Nacionālās bibliotēkas gadījumā. Manuprāt,

bibliotēka var vienlīdz veiksmīgi realizēt savus svarīgos mērķus kā jaunās Gaismas pilīs, tā vecās un masīvās dzīvokļu un konservu fabriku ēkās. Jautājums – kā konkrētā telpa tiek reprezentēta, izmantota un apsaimniekota, ņemot vērā bibliotēkas vajadzības un konkrētās ēkas specifiku.

Maģistra darba pieejas atbilstību apstiprina šādi Augusta Zilberta pētījumā izvirzītie secinājumi:

- Apmeklētājiem jāpiedāvā kultūras un digitālie pasākumi un pakalpojumi, caur kuriem tiek popularizēti arī bāzes identitātes elementi. (Zilberts, 2015) Tātad bibliotēkas ēka un tās vērtības ir kā bāzes identitātes elementi, kuriem jānodrošina brīva piekļuve.
- Bibliotēku identitātes ir kā teksts, kas jāskata saiknē ar kultūras un laikmeta konteksta iezīmēm. (Zilberts, 2015) Šī atziņa saskan ar maģistra darbā izmantoto ainavas kultūrvēsturiskas lasīšanas metodi, kas paredz konkrētas kultūrainavas pētīšanu un interpretēšanu kopveselumā.
- Bibliotēku tēli, tāpat kā identitātes, ir multipli, un tie primāri ir balstīti institūciju pamatfunkcijās un projicētajā paštēlā. (Zilberts, 2015) JPB ēka un tas, kādā veidā bibliotēka to projicē kā savas identitātes daļu, ir mana maģistra darba viens no nozīmīgiem jautājumiem.

2.3. Kultūras mantojuma teorētiskie jautājumi

Tā kā JPB kopš 1998. gada piešķirts vietējas nozīmes arhitektūras pieminekļa statuss un šis fakts nozīmīgi ietekmē ar bibliotēkas ēkas attīstību saistītus jautājumus, izpētes pakāpē tiek iekļauts pētījums, kas analizē Latvijas kultūras mantojuma aizsardzības un izmantošanas jautājumus: Ineses Stūres 2005. gadā izstrādātais promocijas darbs “Kultūras mantojuma aizsardzība un attīstības plānošana”. Lai gan darbs izstrādāts ģeogrāfijas zinātņu nozarē, tas ir nozīmīgs arī Jelgavas bibliotēkas ēkas gadījumā, jo aplūko kultūras un dabas mantojumu kā visvērtīgāko cilvēka un dabas veidotās vides daļu un sniedz vērtīgas atziņas maģistra darba nozīmīgo vērtību aspekta sakarā. Inese Stūre raksta, ka “kultūras mantojumam piemīt ļoti ģeogrāfiskas īpašības: tas ir viens no cilvēku dzīves telpas kvalitātes veidotājiem, padara vietas estētiski pievilcīgākas, bagātina cilvēku dzīvi ar vietas kultūras saturu, ir nozīmīgs izglītojošas informācijas resurss un var veicināt vietas ekonomisko attīstību. Kultūras pieminekļi un kultūrainavas ir sabiedrības un dabas ilgstošas un optimālas mijiedarbības rezultāts un to aizsardzība raksturo sabiedrības un vides attiecības mūsdienās.” (Stūre, 2005)

Promocijas darbā pausta arī šī darba kontekstā būtiska atziņa, ka kultūras pieminekļa aizsardzībā **izšķiroša nozīme ir vērtības noteikšanai un definēšanai**, un vērtības ir sociāli

konstruētas, jo tās tiek definētas konkrētā kultūras un sociālajā kontekstā. I. Stūre raksta: “Vērtība ir atkarīga no salīdzināšanas un ir piesaistīta mērķim un “patērētājam”. [...] Kultūras mantojumam piemīt oriģināla vēsturiskā stratifikācija, kas sākas ar objekta radīšanas laiku, parāda tā izmaiņas izmantošanas laikā un ietver arī objekta izmantošanu un attieksmi pret to. Tā kā laiks nav pagriežams atpakaļ, kultūrvēsturiskie resursi nav atjaunojami. Kultūras pieminekļiem piemītošais autentiskums ir vērtība pati par sevi.” (Stūre, 2005, 23. lpp.)

JPB gadījumā šis vērtības noteikšanas konteksts primāri ir bibliotēkas darbinieki, apmeklētāji – Jelgavas pilsētas iedzīvotāji. Maģistra darba uzdevums ir mēģināt parādīt jeb atsegt šo vēsturisko stratifikāciju tādā formā, kas ļautu precīzāk definēt un noteikt šo ēkas vēsturisko vērtību bibliotēkas darba kontekstā.

I. Stūre raksta, ka, domājot par kultūras mantojuma aizsardzību, var runāt par dažāda līmeņa vērtībām – **kultūras vērtībām** (tās ir subjektīvas un atkarīgas no šodienas skatījuma, taču tieši tām ir izšķiroša nozīme aizsardzības nodrošināšanā), **identitātes vērtībām** (balstītas cilvēka emocionālajās saitēs ar vietu un objektu; tieši šo, identitātes vērtību izpratne, ir veicināma ar sabiedrības izglītošanu), **mākslas vai tehniskajām vērtībām** (zinātnisks un vēsturisks vietas vai objekta novērtējums, ietver ārējā izskata, tehniskā risinājuma un apdares nozīmīgumu), **retuma vērtībām** (tā tiek noteikta, pretnostatot objektu pret tāda paša tipa, stila, autoru, perioda vai reģiona objektiem, tādējādi nosakot tā unikalitāti), **sociālajām un ekonomiskajām vērtībām** (tās svarīgi apzināt laika perspektīvā un īslaicīgajiem ieguvumiem nepiedēvēt vadošo lomu). **Funkcionālā vērtība** ir tiešā mērā saistīta ar ekonomisko vērtību, un tas, kā un vai objekts tiek izmantots, var noteikt arī tā aizsardzību. (Stūre, 2005)

JPB gadījumā funkcionālā bibliotēkas vērtība darbojas ciešā sazobē ar kultūrvēsturisko vērtību. **Izglītības vērtība** parādās kultūras mantojuma nozīmības izpratnē, kas var tikt pilnveidota un veicināta tieši caur izglītojošo aspektu. JPB kontekstā šī izglītojošā vērtība var kļūt par vienu no stūrakmeņiem, jo bibliotēka kā informācijas piekļuves punkts, kā kultūras vērtību glabātāja un kopienas tikšanās vieta var piedāvāt dažādu kultūrvēsturisku norišu izpratnes veicināšanu caur konkrētu ēkas vērtību reprezentāciju. Piemēram, K. Barona zāle kā vieta diskusijai par mākslas un politikas attiecībām, par mākslas virzieniem, paņēmieniem, tendencēm cauri laikiem; K. Barona un dainu nozīme latviskās identitātes formēšanās procesos. Bibliotēkas ēka kā sava laika arhitektūras piemineklis, stāsti par ēkā dzīvojošo likteņiem – platforma Jelgavas vēsturisko notikumu gaitas izpratnei, dažādu sociālo grupu izpratnei. Tieši šajā aspektā satiekas bibliotēkas galvenās funkcijas ar ēkas kultūrvēsturisko nozīmi, un, pildot savu misiju ciešā sazobē, iegūst gan bibliotēka kā institūcija, gan kultūras piemineklis kā aizsargājama kultūras mantojuma vienība.

Īpaši vēlos izcelt autores minēto **kultūras un dabas mantojuma politisko vērtību**, kas ir saistīta ar īpašiem notikumiem valsts un reģiona vēsturē, un šī politiskā vēsturiskā vērtība var sekmēt mantojuma vērtības celšanos. JPB ēkas gadījumā tā ir, pirmkārt, Jelgavas vēsture, ēka kā viens no retajiem 1944. gada uzlidojumos nesagrautajiem namiem, ēka, kas atrodas pilsētas vēsturiskajā rajonā, ar savu klātesamību ļauj runāt un diskutēt par vēsturiskiem notikumiem, kas norisinājušies pilsētā. Jau cita vēsturiska perioda reprezentācija un diskusiju vieta, kas, nenoliedzami, dod bibliotēkai papildu vērtību, ir 1986.gadā atklātā K. Barona zāle, kas vienlaikus reprezentē un ļauj diskutēt par to vizualitāti, kas vairāk nekā 50 gadus padomju okupācijas laikā ir veidojusi sabiedrības vizuālo uztveri, no otras puses – ar sava laika mākslinieciskajiem izteiksmes līdzekļiem mākslinieks zālē iegleznojis atmodas priekšnojautas, iedzīvinot latviskajai identitātei tik nozīmīgās dainas un K. Baronu kā simbolu tautas garīgajām vērtībām.

I. Stūre uzsver, ka “kultūras mantojuma aizsardzība nevar tikt realizēta tikai ar tiesisko aktu un atsevišķu speciālistu darbību bez sabiedrības patiesas līdzdalības un atbalsta. Tādēļ ir ļoti svarīgi kopt ne tikai kultūras pieminekļus, bet arī veidot sabiedrības attieksmi pret tiem”. (Stūre, 2005, 30.lpp.) Bibliotēkas gadījumā šī attieksmes veidošana var kļūt par īpaši nozīmīgu uzdevumu, jo Jelgavas pilsēta bibliotēkā ir iespējams savienot gan bibliotēkas kā sabiedriski nozīmīgas vietas attīstību, gan, pārdomāti izceļot ēkas kultūrvēsturiskās vērtības, radīt pievienoto vērtību bibliotēkai un otrādi – ar bibliotēkas funkciju nodrošināšanu, radīt pievienoto vērtību pašai ēkai. Jāatzīst, ka šī “attieksme” nevar veidoties pozitīva, ja paši bibliotēkas darbinieki nezina ēkas vēsturi, nav lietas kursā par tās kultūrvēsturiskajām vērtībām un nevar šo “vēstījumu” nodot bibliotēkas apmeklētājiem. Un attieksmi veido mūsu priekšstati par vērtībām. Kultūras mantojums ir viens no svarīgākajiem vietas identitāti veidojošajiem faktoriem.

Šāda kopveseluma pieeja kultūras mantojuma vērtībām arī saskan un apstiprina ainavas kultūrvēsturiskas lasīšanas metodes izvēli maģistra darba metodoloģijā, jo ļauj aplūkot visus šos faktoros, analizējot objekta kultūrvēsturisko vērtību.

Kultūras mantojums kā industrija nereti tiek vērtēts neviennozīmīgi, pārmetot vēstures falsificēšanu, pielāgojot to konkrētam pieprasījumam. Taču tajā pašā laikā kultūras pieminekļi lielā mērā veido sabiedrības atmiņu. I. Stūre raksta: “Sabiedrības identitātes definēšanas procesā stabilitāti dod naratīvu par pagātni projicēšana uz konkrētām vietām un to attēlojumiem. [...] Izmantojot kultūras pieminekļus un ainavas sabiedrības atmiņas veidošanā, sabiedriskā atmiņa kļūst par kultūras telpu un procesu, kurā grupu mīti tiek saprasti, interpretēti un diskutēti sabiedrībā.” (Stūre, 2005, 40. lpp.) Un galu galā kultūras mantojums vairāk tiek saprasts kā resursu un attīstību veicinošs faktors, ne otrādi.

I. Stūre kultūras mantojuma saglabāšanu iedala vairākās vispārpieņemtās pieejās. Pirmkārt, **aizsardzība kā saglabāšana** (angļu *preservation*): objektu saglabāšana esošajā stāvoklī vai restaurācija, atgriežoties pie kāda iepriekšējā stāvokļa. Aizsardzība ar mērķi saglabāt ir visvienkāršākā un visšaurākā aizsardzības jēdziena izpratne. Lielākā problēma ir tā, ka kultūras pieminekļu aizsardzība saglabāšanas nozīmē ir resursu ietilpīga un šī iemesla dēļ to ir sarežģīti realizēt. Ne katram kultūras piemineklim ir piemērota šī aizsardzības forma, iespējams, pieļaujamas atkāpes, lai nepieļautu kultūras pieminekļa pilnīgu bojāeju nepietiekamu resursu dēļ.

Otrkārt, **aizsardzība kā funkcionāla pieeja**. Šī pieeja pieprasa uz objektu plašākā, uz nākotni vērstā perspektīvā, ņemot vērā ne tikai vēsturiskos un arhitektoniskos aspektus, bet arī sociālos un ekonomiskos. Šīs pieejas vājšais punkts, saprotams, ir vienošanās nepieciešamība un definēšana, kas tad konkrētā situācijā tiks uzskatīts par vērtīgāko un ilgtspējīgāko.

Treškārt, **aizsardzība kā ilgtspējīgas attīstības sastāvdaļa** – te darbojas sociālā un ekonomiskā attīstība kā nešķirami jēdzieni. Šo pieeju varētu uzlūkot kā ideālu, uz ko tiekties. (Stūre, 2005)

Maģistra darbā šīs I. Stūres promocijas darbā paustās atziņas palīdz pamatot un analizēt JPB kā kultūras mantojuma glabātājas uzdevumus, šā brīža situāciju, vēsturiskās izpētes pakāpes ietekmi uz to, kādu vērtību sabiedrība piešķir JPB kā vietējas nozīmes arhitektūras piemineklim, kā arī secinājumu daļā iezīmēt bibliotēkas ēkas apsaimniekošanas un kultūras vērtību “apsaimniekošanas” kopīgā redzējuma problēmas un iespējamo virzību.

Vienu no būtiskākajām problēmām raksturo I. Stūre: “Bieži gan pašvaldību ierobežoto resursu dēļ, gan arī ieinteresētības un izpratnes trūkuma dēļ, kultūras mantojums paliek ārpus tās rūpju loka. Kultūras mantojuma aizsardzībai daudz lielākā mērā ir jābūt vietējo pašvaldību uzdevumam. Jo katrs kultūras piemineklis vispirms ir vietēja savdabība, kas veido vietas atšķirīgo kultūrvidi un tieši pašvaldības misija un intereses ir to aizsargāt.” (Stūre, 2005, 62. lpp.)

I. Stūre savā promocijas darbā, vērtējot Latgales arhitektūras pieminekļu aizsardzības efektivitāti, analizēja faktorus, kas diezgan precīzi parāda ainavas kultūrvēsturiskas metodes un maģistra darba izvēlētās pieejas galvenos aplūkojamus aspektus. Tie ir:

1. Kultūras pieminekļa tehniskais stāvoklis;
2. Kultūras pieminekļa ainava, tās sakoptība, objekta saistību ar citiem kultūras vai dabas pieminekļiem;
3. Kultūras pieminekļa izmantošanas veids un pakāpe;
4. Kultūras pieminekļa īpašnieki, attieksme un aktivitāte;
5. Vietējo iedzīvotāju attieksme pret kultūras pieminekli;

6. Kultūras pieminekļa apmeklētība;
7. Pašvaldību attieksme pret kultūras pieminekli. (Stūre, 2005)

Kā nozīmīgs faktors JPB gadījumā jāaplūko tā saucamo “īpašnieku” attieksme pret kultūras pieminekli. No vienas puses tā ir Jelgavas pašvaldība, kas plāno un iedala līdzekļus ēkas uzturēšanai, no otras puses, tā ir bibliotēkas vadība, kas tiešā mērā var ietekmēt, kādi lēmumi tiks pieņemti attiecībā uz bibliotēkas ēku.

I. Stūre, analizējot Latgales kultūras pieminekļu situāciju, akcentē, ka bieži vien tieši īpašnieka nezināšanas vai nevērības dēļ tiek nodarīts neatgriezenisks kaitējums objektam. “Īpašnieku attieksme vērtējama ne tikai pēc viņa aktivitātes, bet arī pēc izpratnes un rīcību atbilstības arhitektūras pieminekļu aizsardzības prasībām. Praksē ir pierādījies, ka īpašnieki bieži neizprot kultūras pieminekļa vērtības un to saglabāšanas principus”. (Stūre, 2005, 85. lpp.)

JPB gadījumā vairāk jārunā nevis par nekompetenci, bet, iespējams, nepietiekamu sadarbību dažādu speciālistu starpā un tālāk – profesionāļu viedokļa reprezentāciju pašvaldības līmenī. Taču, saprotams, viss, kas saistīts ar bibliotēkas ēkas rekonstrukcijas jautājumiem, tās vizuālo tēlu, saistīts arī ar izdevumiem, un šajā jautājumā nereti līdzekļi un kvalitāte nespēj būt līdzvērtīgās pozīcijās. Otrkārt, tā saucamo “mazo lēmumu” vienpersoniska pieņemšana, tādējādi nodarot kaitējumu, kas ir vairāk saistīts ar sabiedrības attieksmi, vai arī reprezentē kādas noteiktas jomas pārstāvju neprofesionalitāti. Par tādu, iespējams, uzlūkojamas bibliotēkas jaunās izkārtnes pie ēkas fasādes, un K. Barona zāles rekonstrukcijas laikā pieļautās paviršības, konstatētas ēkas apsekošanā.

Maģistra darbā izmantoto pieeju, aplūkojot bibliotēkas ēku kā vērtību un kā iespēju piešķirt bibliotēkas darbam jaunas vērtības, apliecina arī I. Stūres pētījumā paustā atziņa: “Tomēr kultūras mantošana nav pasīvs, bet gan aktīvs un mērķtiecīgs process no mantinieku puses, jo zināšanas un vērtību sistēmu, kura ir saistīta gan ar materiālo, gan nemateriālo kultūras mantojumu, nevar automātiski pārmantot, tās vajag iemācīties, kas prasa apzinātu, mērķtiecīgu un aktīvu darbību pagātnes pieredzes pārņemšanā. Kultūras mantojums tiek aizsargāts tam piemītošo vērtību dēļ. Vērtību jēdziens bieži ir vairāk atkarīgs no vērtētāja uzskatiem, nevis vērtējamam objektam piemītošām īpašībām un aizsardzība ir vienošanās par vērtībām. [...] Mūsdienās kultūras mantojuma nozīme ir saistīta ar tā vispārcilvēciskajām vērtībām, kā arī identitātes vērtību katrai sabiedrībai, valstij, reģionam vai vietai.” (Stūre, 2005, 189. lpp.)

I. Stūre promocijas darba noslēgumā izvirza arī JPB būtisku secinājumu par kultūras mantojuma un aizsardzības un tūrisma interešu saspēli. I. Stūre uzsver, ka var runāt par divu veidu tūrisma attīstības modeļiem: ekonomiskās attīstības modelis, kur tūrisms ir kā ekonomikas nozare ar galveno mērķi – peļņas gūšana. Un otrs – kultūras un dabas mantojuma

aizsardzības modelis – kurā tūrisma un rekreācijas galvenais mērķis ir kultūras un dabas mantojuma aizsardzības un sabiedrisko interešu nodrošināšana (izglītības, kultūras, rekreācijas). (Stūre, 2005) Bibliotēkas funkcijām un misijai pilnībā atbilst otrais modelis.

2.4. Bibliotēku ēkas

Starptautiskās bibliotēku asociāciju un institūciju federācijas (IFLA) 77. ģenerālkonferencē Puertoriko 2011. gadā bibliotēkzinātnes un informācijas zinātnes doktore Petra Hauke (*Petra Hauke*) un doktors Klauss Ulrihs Verners (*Klaus Ulrich Werner, 1956*) uzstājās ar priekšlasījumu “Otrreizējās lietošanas bibliotēkas ēkas. Ilgtspējīga domāšana, pārveidojot vecas ēkas jaunās bibliotēkās” (*The Second Hand Library Building Sustainable Thinking through Recycling Old Buildings into New Libraries*). Tajā tiek uzsvērts, ka bibliotēkas tiek ierīkotas visdažādākajās ēkās – dzelzceļa stacijās, fabrikās, pasta ēkās un citur, un šādos gadījumos, plānojot bibliotēkas rekonstrukciju, ir īpaši jādomā par šo ēku ilgtspēju, un autori uzsver, ka pārdomāta bibliotēku iekārtošana ir ieguvums ekoloģijai, kultūrai, pilsētvides reģenerācijai, finansiālajai un korporatīvajai identitātei. Autori uzsver, ka bibliotēkām kā nekomerciālām publiskajām ēkām ir jārada piemērs vietējā kopienā par ilgtspējīgu plānošanu un attīstība iespējām, kā arī jādod iespēja šajā plānošanā iesaistīties vietējai kopienai. Ilgu laiku bibliotēku ierīkošana vecās, citiem nolūkiem paredzētās ēkās tika uzlūkota noraidoši. Autori min, ka pagrieziena punkts bija 1985. gads, kad IFLA konference Budapeštā notika diskusija par to, kas jāņem vērā, plānojot bibliotēkas ierīkošanu sākotnēji citiem mērķiem paredzētā ēkā un kādi ir šādu darbību ieguvumi. Pāris gadus vēlāk tika formulēti galvenie ieguvumi, ierīkojot bibliotēkas dažādās ēkās: simboliskā vērtība, kultūras identitātes nozīme, pilsētvides situācija, piemēram, iespēja bibliotēku iekārtot centrā, arhitektūras mantojums, vietējās kopienas attieksme. Autori min, ka, pārdomāti plānojot bibliotēkas vecās ēkās, ir iespējams iegūt neatkārtojamu, tikai šādām ēkām raksturīgu atmosfēru un unikalitāti. Taču, saprotams, ir jāreķinās arī ar dažādiem kompromisiem. Piemēram, ne visās telpās būs iespējams rast pietiekamu gaismas daudzumu, vai arī lasītavas telpas nebūs iespējams izveidot tik plašas un gaišas kā īpaši bibliotēkām dizainētās ēkās, taču vienlaikus bibliotēkas apmeklētāji izjūt īpašu piederību šādam ēkām – kā savas identitātes daļu. Lai gan šādas bibliotēkas no vienas puses nevar sasniegt tikpat augstu funkcionalitātes līmeni kā jaunas, tās sevī glabā tikpat nozīmīgu vērtību – vecas ēkas simbolisko vērtību. Autori uzsver, ka bibliotēku ierīkošana vecās ēkās var dot papildu ieguvumu visai sabiedrībai, tās potenciāls ir jāizmanto pēc iespējas radoši. Viens no veidiem – attīstīt bibliotēku ne tikai tās tradicionālajā izpratnē, bet arī kā tūrisma un izglītības centrus. (Hauke&Werner, 2011) Šī ideja sakrīt arī ar manu redzējumu par to, ka JPB atrašanās vietējas nozīmes arhitektūras pieminekļi būtu izmantojama daudz

pilnīgāk, uzsverot vēsturisko nozīmību un savdabību kā īpašu bibliotēkas vērtību. Kā min autori, ne vienmēr tikai vēsturiski un arhitektoniski nozīmīgas ēkas ir tās, kuras vērts atjaunot. Arī šķietami nenozīmīgas, vai, JPB gadījumā, nenovērtētas ēkas var kļūt par nozīmīgu vietējās kopienas vērtību.

Raksta autori aicina bibliotēkas un arhitektus paraudzīties uz savu veco ēku ilgtspējīgi – ēka var kļūt par svarīgu korporatīvās identitātes sastāvdaļu, kura iekļaujas bibliotēkas stratēģiskajos plānos. Lai gan autori vairāk runā par zaļās domāšanas principu īstenošanu vecu ēku pielāgošanas kontekstā, tomēr tie min arī svarīgus sociālus un kultūras aspektus. Autori min, ka viens no riskiem, ar ko var nākties saskarties, plānojot bibliotēku vecās ēkās, ir tas, ka bibliotēkas darbinieki pārāk maz sagaida no šīs vecās ēkas, bruņojušies ar zināmu nolemības sajūtu, un tas var novest pie tā, ka tiek pārāk maz prasīts un gaidīts bibliotēkas ēkas kontekstā. Autori uzsver arī kādu īpaši svarīgu aspektu – bibliotēkzinātnes un informācijas zinātnes studentiem būtu jā māca izprast veco ēku ilgtspējas potenciālu bibliotēku attīstība kontekstā. (Hauke&Werner, 2011)

3. PĒTĪJUMA METODOLOĢIJAS UN EMPĪRISKĀS BĀZES RAKSTUROJUMS

Nodaļā aplūkoti svarīgākie pētījuma metodoloģijas jautājumi, aprakstītas izmantotās pētniecības metodes, pamatota to izvēle un raksturota pētījuma empīriskā bāze.

3.1. Pētījuma stratēģija un dizains

Kvantitatīvās pētniecības metodes sociālajās zinātnēs tiek izmantotas, lai identificētu kādas kopīgas fundamentālas dimensijas sabiedrībā un šī identificēšana tiek izteikta skaitliskos terminos, kas parāda, kā dažādi faktori ietekmē cits citu. Savukārt kvalitatīvās pētniecības metodes “fokusējas uz iezīmju dabu vai veidu raksturošanu, nevis uz skaitu .. pieeja pieņem, ka **internālo struktūru vissvarīgākais aspekts ir katras personas individuālās vēstures reprezentācija, ko indivīds konstruē, pamatojoties uz savas dzīves īpašo pieredzi**”. (Kropļijs&Raščevska, 2010, 23. lpp.) Kvalitatīvo pētniecības pieeju raksturo neeksperimentāls pētījuma dizains, pētījuma norise reālā vidē, datu iegūšana no stāstījumiem, jau uzrakstītiem un/vai jauniegūtiem, analīze, kas virzīta uz nozīmes jeb jēgas atklāšanu un, atšķirībā no kvantitatīvās pieejas, kvalitatīvs pētījums ir vērsts uz **hipotēzes radīšanu**, nevis apstiprināšanu vai noliegšanu.

JPB ēkas izpētes kontekstā kvalitatīvās pētniecības metodes ir vispiemērotākās, lai iegūtu plānotos rezultātus, taču, turpmākos pētījumos būtu vērts izmantot arī kvantitatīvās metodes, lai fiksētu šī pētījuma gaitā paveiktā iedarbību uz bibliotēkas darbu, darbiniekiem un vietējo kopienu. Kvalitatīvo pētījumu metožu trūkums ir laukietilpība, psiholoģiskas dabas šķēršļi (mutvārdu vēstures gadījumā jāspēj runāt ar respondentiem par dažādiem, nereti sāpīgiem dzīves notikumiem, jāprot panākt atklātību), iegūto rezultātu pārskata un analīzes veikšanas komplicētā daba, kā arī jautājums par to, kā padarīt rezultātus ticamus un derīgus zinātniskai un praktiskai lietošanai. (Kropļijs&Raščevska, 2010)

Pētījumā “Jelgavas pilsētas bibliotēkas ēka Akadēmijas ielā 26: ainavas kultūrvēsturiska lasīšana” tiek izmantots neeksperimentālais pētījuma dizains **gadījuma analīze**. Gadījuma analīze tiek definēta kā “empīrisks pētījums, kas analizē kādu parādību tās dabiskajā vidē, izmantojot vairākas datu ieguves metodes un avotus”. (Yin, 1991, p. 23) Gadījuma analīzes objekts ir konkrēts gadījums un tā unikalitāte. Pētījuma mērķis ir to izsmēloši aprakstīt. Taču, neskatoties uz to, ka gadījuma analīzes galvenais izpētes objekts ir pats gadījums, pētījuma laikā iegūtie rezultāti ļauj izvirzīt analītiskus vispārinājumus, izvirzīt teorētiskus pieņēmumus

un hipotēzes. Tāpat šāda gadījuma analīzes rezultātus var izmantot citi pētnieki, lai pētītu kādu paradību. (Mārtinsone, 2011)

Maģistra darbs “Jelgavas pilsētas bibliotēkas ēka Akadēmijas ielā 26: ainavas kultūrvēsturiska lasīšana” aplūko konkrētu gadījumu – bibliotēkas ēkas vēsturi un ar to saistītās vērtības, taču pētījuma rezultātu nozīme ir vispārināma un dod iespēju turpināt padziļinātākus pētījumus gan par JPB, gan par Latvijas publisko bibliotēku ēkām, to apsaimniekošanas un izmantošanas tendencēm vēsturiski un šodien, kā arī aplūkot to ietekmi uz bibliotēkas darbu un identitāti. Gadījuma analīzes dizains ir piemērots tad, ja pētījuma mērķis ir pamatīgi un detalizēti izpētīt kādu vienu gadījumu.

Ja pētījumu vērtē filosofisko paradigmu kontekstā, tad šī pētījuma perspektīva ir izteikti hermeneitiska, tas nozīmē, tā ir orientēta uz saprašanu un interpretāciju. Fiksējot visu pieejamo informāciju par JPB ēkas vēsturi, analizējot dokumentus un citus publicētos un nepublicētos materiālus, intervējot bijušos ēkas iedzīvotāju kā arī ekspertus, iegūtās informācijas analīzes ceļā tiek izteikti noteikti secinājumi un iegūtie rezultāti interpretēti, aplūkojot tos vērtību kontekstā. Informācija pasaulu teorija savukārt palīdz strukturēt šo informāciju, lai nodrošinātu savstarpējo attiecību un mijiedarbības pārskatāmību.

Nākamais pētījuma līmenis – otrā līmeņa teorija – JPB izpētes kontekstā Informācijas pasaulu teorija tiek izmantota kā konceptuāla sistēma, sakārtota loģiskās attiecībās. Par teoriju nozīmīgākajiem raksturlielumiem tiek minēti falsificējamība, produktivitāte un vienkāršība. Zinātne attīstās teoriju radīšanas procesā, tāpēc to apstrīdamība ir nozīmīgs rādītājs. Ja teorija rada diskusijas un dod iespēju jaunu hipotēžu izvirzīšanai, tad tā līdz ar to ir produktīva. Savukārt trešais raksturlielums – vienkāršība – nosaka to, ka teorija ietver minimālu daudzumu konstruktīvu un pieņemamu, kas nepieciešami, lai spētu skaidrot paradības un pētījuma rezultātus. (Mārtinsone, 2011) Informācijas pasaulu teorija sevī ietver šos nozīmīgos kritērijus.

Pētījuma metodoloģija, ainavas kultūrvēsturiskas lasīšanas metode, sevī apvieno dažādas kvalitatīvā pētniecības metodes. Nozīmīgu pētījuma daļu veido intervijas ar ēkas iedzīvotājiem, apkārtnes iedzīvotājiem un ekspertiem, taču, tā kā JPB ēkas vēstures izpētes gadījumā var runāt par datu trūkumu (maz saglabājušos arhīvu materiālu, savukārt iedzīvotāji, kuriem ir kādas atmiņas par ēku konkrētā vēsturiskā laika periodā nav daudz, pie tam ne visi ir ar mieru vai spēj sniegt interviju pētījuma vajadzībām), izlases veidošanā tiek pielietota tā saucamā nevarbūtīgā izlase. Lai gan nevarbūtīgā izlase neļauj novērtēt izlases kļūdu, šī maģistra darba ietvaros tā ir atbilstoša izvēle, jo datu trūkuma dēļ citas metodes izmantošana nav iespējama, kā arī es kā pētniece esmu ieinteresēta konkrēta grupas izpētē – bijušie ēkas un tās apkārtnes iedzīvotāji, bibliotēkas darbinieki, kas strādāja organizācijā laikā, kad tā pārcēlās uz ēku Akadēmijas ielā 26 u.c. apstākļi. Veidojot izlasi atsevišķos gadījumos tiek izmantota Sniega

pikas metode (dažkārt saukta arī par tīkla (angļu *network*) metodi. Tā ir metode, ar kuras palīdzību pētnieks izvēlas pēc noteiktām pazīmēm savam pētījumam atbilstošus dalībniekus, savukārt vairākos gadījumos šie dalībnieki iesaka citus, kas varētu būt noderīgi pētījuma kontekstā. Šīs metodes trūkums ir tas, ka pastāv liela varbūtība: respondents ieteiks citu respondentu no sava “tīkla”, un tas savukārt var nozīmēt to, ka visiem šiem respondentiem ar būt līdzīgas pieredzes. (Seale, 2018) No otras puses, šī maģistra darba kontekstā tas nav uztverams kā trūkums, jo, atbilstoši Informācijas pasaulu teorijai, tieši šīs līdzīgās pieejas un kopīgās pazīmes ļauj fiksēt konkrētas mazās pasaules un to savstarpējo mijiedarbību.

Pēc kvalitatīvo pētījumu dizaina veida šis maģistra darbs ir **darbība pētījums – demistifikācija**. Demistifikācija nozīmē, ka “pats zināšanu ieguves akts sniedz izmaiņu potenciālu un atklāj mazāk pazīstamu grupu viedokļus” (Mārtinsone, 2011, 93. lpp.). Maģistra darba laikā pilnībā tiek pārvērtēts priekšstats par bibliotēkas ēku un tās vēsturi kā par kaut ko neizzināmu, neinteresantu un mazvērtīgu; pētījumā laikā realizētie pasākumi (pilotekskursijas, K. Barona zālei veltīta diskusija, vieslekcijas vidusskolēniem) aktualizē ēkas vērtības, dod izmaiņu potenciālu; savukārt intervijas ar bijušajiem ēkas iedzīvotājiem ļauj iepazīt līdz šim nepētītu sociālo grupu, kas ieskicē nozīmīgus vietējās kopienas vēsturiskās attīstības jautājumus un savstarpējo attiecību sarežģīto dabu.

3.2. Ainavas kultūrvēsturiskas lasīšanas metodoloģijas apraksts

Lai sasniegtu maģistra darbā izvirzīto mērķi, tiek izmantotas kvalitatīvās pētniecības metodes. Kā galvenais metodiskais ietvars tiek izmantota ainavas kultūrvēsturiska lasīšana, kas sevī ietver tādas metodes kā mutvārdu vēsture, dokumentu kontentanalīze, daļēji strukturētās intervijas, ēkas apsekošana.

Ainavas kultūrvēsturiska lasīšana kā metode pārsvarā tiek izmantota vides zinātnēs. Taču šī pētījuma ietvaros metodes koncepcijas izmantošana metodoloģijas pieejas izstrādē ir vispiemērotākā, jo ļauj modelēt bibliotēkas ēkas vēstures svarīgus aspektus situācijā, kad dokumentācija par ēkas vēstures posmiem ir pieejama un saglabājusies nelielā daudzumā. Integrējot ainavas “lasīšanu” ēkas vēstures izpētē, ir iespējams formulēt iespējami pilnīgu kopēju ainu un analizēt tās vērtības un potenciālu. Izvēloties ainavas kultūrvēsturisku lasīšanu kā metodi, pētījums iegūst strapdisciplināritātes raksturu. Šādas pieejas pamatojums skaidri definēts arī strapdisciplināritātes jēdziena skaidrojumā, kas izdevumā “Starpdisciplināritāte sociālajās zinātnēs” tiek definēts kā “vairāku akadēmisko disciplīnu zināšanu, koncepciju vai metožu izmantošana un integrēšana, **lai radītu jaunas zināšanas vai dziļāku izpratni**”. (Muravska&Ozoliņa, 2012, 68. lpp.)

Ainavas kultūrvēsturiska lasīšana (angļu val. *landscape reading*) jeb ainavas izpēte (angļu val. *searching the landscape*) tiek dēvēta dažādi, tā tiek aplūkota arī koncepta “Pilsēta kā teksts” (angļu *City as a Text*) ietvaros, kas paredz, ka ainava, gluži kā grāmata, sevī glabā noteiktu stāstu jeb naratīvu: ar savu kontekstu, saviem mākslinieciskās izteiksmes līdzekļiem, savam laikam raksturīgajām iezīmēm, lasītāju (mana pētījuma kontekstā: ēkas apmeklētāju, bibliotēkas darbinieku) attieksmi pret šo tekstu (man: ainavu, ēku, tās vērtībām) un pētnieka interpretācijām, kas var būt dažādas. Šī metode pamatā tiek izmantota ģeogrāfijas un cilvēka ģeogrāfijas pētījumos.

Ģeogrāfijas zinātņu doktore Elena Hostetere (*Ellen Hostetter*) izvirza būtiskākos vietas izpētes skatupunktus: ainava kā neizzināta autobiogrāfija; ainava kā gribas akts; ainava kā nepārtraukta tapšana; ainava kā spēks (jauda); objekta orientācija pret cilvēka orientāciju. (Hostetter, 2016, p. 63) Ģeogrāfijas zinātnē vieta jeb ainava ir analīzes subjekts, taču analīzes fokusi var būt ļoti dažādi – sākot no dabisku procesu, piemēram, reljefa izveides analīzes, beidzot ar ainavas saistību ar cilvēku uzskatiem, vērtībām, ekonomiskiem un politiskiem apstākļiem.

Ainavas kā teksta (angliski *City as Text*) praktiķi un ainavu ģeogrāfijas pārstāvji koncentrējas uz vietu, pētot tās ietilpību, ar to domājot idejisko, vēsturisko, sociālo u.c. faktoru reprezentāciju konkrētā ainavā. Kā uzsver E. Hostetere, ļoti bieži ainava tiek uztverta kā “dotais lielums” – kaut kas, kas ir pats par sevi saprotams, tāpēc bieži ainava, vieta, telpa tiek it kā nostumta apziņas tālākajos nostūros, tādā veidā radot zināmu asimetriju ar to, kas mums ir apkārt ik dienu – tā ir ainava, telpas, vide. Ainavas kā teksta un ainavu ģeogrāfijas pētnieku uzdevums ir nostādīt ainavas ikdienišķos elementus apziņas priekšplānā, lai piekļūtu patiesajam saturam un nozīmēm, ko glabā mūsu apkārtnē. (Hostetter, 2016) Maģistra darba ietvaros bibliotēkas ēka ir tā, ko nepieciešams izvirzīt apziņas priekšplānā, tādējādi spējot analizēt un pārvērtēt tās vērtības un nozīmes.

Ģeogrāfs Pīrss Luiss (*Peirce Lewis, 1927–2018*) ir teicis, ka “lielākajai daļai amerikāņu vienkāršas, cilvēku veidotas ainavas ir kaut kas, uz ko skatīties, bet ļoti reti – kaut kas, par ko domāt”. (Lewis, 1979, p.1) Šis izteikums precīzi definē to, kā mēs nereti uztveram savu apkārtni. Bibliotēkas ēkas kontekstā šī nepietiekamā “domāšana” par ēku nozīmīgi ietekmē bibliotēkas darbu, attieksmes un to, kā mēs attiecamies pret ēku un tās vērtībām.

Ainava ir kā grāmata, ko mēs lasām. Ainavu ģeogrāfijas pētnieku uzmanības lokā ir jautājums: “Ja ainava ir teksts, tad kā to lasīt?”. P. Luis definē ainavas lasīšanas zelta likumu: ikvienai cilvēka radītai ainavai ir sava kultūras un sociāla nozīme, neatkarīgi no tā, cik ikdienišķa vai nenozīmīga tā šķiet. Ainava ir mūsu neizzinātā autobiogrāfija, kurā parādās mūsu dažādās gaumes, vērtības, centieni, pat mūsu bailes – taustāmā, redzamā formā. P. Luiss izvirza

tā saucamās aksiomas jeb galvenos principus, kas jāņem vērā, lasot kultūrvēsturisku ainavu.

Tās ir:

- **Ainava kā norāde uz kultūru.** (Cilvēka radīta ainava ir spēcīgs apliecinājums un indikators tam, kādi mēs esam, kādi bijām pagātnē, un kā maināmies. Ikdienas ainava netieši atspoguļo ikvienas nācijas kultūru un nozīmīgākās pārmaiņas, kādas ir skārušas kādu kopienu).
- **Kultūras vienotības un ainavas vienlīdzības aksioma.** Nav svarīgu un mazāk svarīgu ainavas elementu – ikviens no tiem ir kā norāde, pavediens, kas palīdz saprast norises sabiedrībā, ir kā norāde uz noteiktiem procesiem.
- **Vienkāršās/parastās ainavas aksioma.** (Šķietami pierastas, vai šķietami ne ar ko neievērojamas ainavas lasīšana akadēmiskā līmenī ir sarežģīta, jo šajos gadījumos nereti jāstopas ar nevērību un snobismu. Nav grūti atrast uzticamus un plašus pētījumus par īpaši ievērojamām, nozīmīgām ēkām, un tikpat kā nav pieejami pētījumi par vienkāršām ikdienas celtnēm. Taču tieši šīs šķietami parastās ainavas var daudz pastāstīt par kopienas dzīvi, kultūru.)
- **Vēsturiskuma aksioma.** Lasot ainavu, nevar izvairīties no vēsturiska skatījuma, jo, lielākajā gadījumā ēkas ir cēlušies cilvēki, kas dzīvojuši vēl pirms mums. Tāpēc ir jāizprot un jāiedziļinās arī vēsturiskajos apstākļos – ainavas, ēkas nozīme jāvērtē tā laika kontekstā, kad tā tikusi būvēta, tikai pēc tam šodienas kontekstā. Tikai tā iespējams saprast ainavu. Lielākā daļa kultūras pārmaiņu nerodas pakāpeniski, bet gan tiek ierosinātas kādu nozīmīgu notikumu rezultātā (karš, krīzes, tehnoloģiju attīstības lēcieni), tas ietekmē arī to, kāda ir ainava. Tā var nozīmīgi mainīties šādu notikumu kontekstā, un tajā pašā laikā, lasot ainavu, gandrīz vienmēr ir iespējams identificēt tos elementus un norādes, kas pētnieku var aizvest uz laiku pirms šīm pārmaiņām.
- **Ģeogrāfiskā jeb ekoloģiskā aksioma.** Atsevišķiem elementiem un to analīzei ir maza kultūrvēsturiska nozīme, ja tie tiek aplūkoti ārpus to ģeogrāfiskās atrašanās vietas. Piemēram, analizējot kādas ēkas arhitektūru, nedrīkst to vērtēt atrauti no apkārtnē esošajām ēkām, to konteksta iezīmēšanas. (Šīs atziņas arī saskan ar Informācijas pasaulu teoriju – mēs nedzīvojam izolētās, atrautās pasaulēs, kaut arī nereti diezgan noslēgtās.)
- **Apkārtojās vides kontroles aksioma.** Kultūras vide ir cieši saistīta ar fizisko vidi, tāpēc tās pētīšana nevar būt atrauta no fiziskās vides pamatelementu izpētes un izpratnes.

- **Ainavas nenoteiktības/neskaidrības aksioma.** Lielākā daļa ainavas objektu/elementu glabā sevī kādu vēstījumu, taču tie gandrīz nekad nav vienkārši un nepārprotami nolasāmi. Lai šos vēstījumus saprastu, ir jāuzdod jautājumi. (Lewis, 1979)

Ainavas kultūrvēsturiskā pētīšanā tradicionāli izmanto četru galveno elementu sistēmu:

1. **Ainavas vēsture:** empīrisko datu dokumentēšana/fiksēšana par tādiem nozīmīgiem jautājumiem kā – kad? kur? kas? kāpēc? radījuši konkrēto ainavu (ēku), kādas pārmaiņa laika gaitā novērojamas utt.
2. **Ainavas nozīme.** Jautājumi par to, kāda ir ainavas/vietas ietekme uz to indivīdu un kopienu identitātēm, kuri dzīvo/strādā konkrētā ēkā un tās apkārtnē.
3. **Ainava kā starpnieks un rosinātājs** konkrētu politisku, ekonomisku, sociālu un kultūras nodomu un diskusiju norisei.
4. **Ainava kā konkrēta diskursa realizētāja.** Kā un vai ainava ietekmē un līdzsvaro sociālo un kultūras praksi (dzīvi), kā tā veicina/neveicina konkrētas kopienas kultūras un sociālās dzīves noteiktus aspektus, un kā/vai ainava var būt kā pārmaiņu rosinātājs. (Schein, 2009)

Šo četru pamatfaktoru ietvars tiek izmantots maģistra darbā, analizējot JPB ēkas vēsturi kā kultūrvēsturisku ainavu. **Ēkas vēsture** tiek apzināta, analizējot pieejamo dokumentāciju, publicētus un npublicētus materiālus, intervējot bijušos ēkas un apkārtnes iedzīvotājus, kopā ar arhitektūras ekspertiem apsekojot ēku un apkārtni. **Ainavas nozīmes** jautājums ir viens no būtiskākajiem – maģistra darbā esmu mēģinājusi ieskicēt šīs dažādās nozīmes un to ietekmi uz dažādām sabiedrības grupām dažādos laikposmos, taču fokusējoties uz to, kādu vērtību iespējams piešķirt ēkai un tās naratīvam bibliotēkas šodienas darbā. **Ainava kā starpnieks un ainava kā konkrētu diskursu realizētāja:** šos divus metodes ietvara elementus maģistra darba kontekstā izmantoju secinājumu, diskusiju un praktisku ieteikumu daļā.

Kā minēts nodaļas sākumā, ainavas kultūrvēsturiska lasīšana iespējama, izmantojot vairāku metožu kombināciju. Turpmākajās apakšnodaļās aplūkotas galvenās izmantotās metodes. Īpaši aplūkota mutvārdu vēsture kā metode, jo tās izmantojums, no vienas puses ir laikietilpīgs un komplicēts, no otras puses ļauj iegūt plašu materiālu, vēlāk izmantojamu arī plašākiem pētījumiem, kā arī bibliotēkas novadpētniecības darbā.

3.2.1. Mutvārdu vēstures metodoloģijas apraksts

Gadījumos, kad par kādu vēsturisku notikumu vai objektu nav pieejams pietiekami plašs dokumentēto materiālu daudzums, par nozīmīgu avotu un vienlaikus izpētes metodi ir uzlūkojama mutvārdu vēsture. Mutvārdu vēsture iekļaujas sociālo zinātņu laukā tāpat kā

biogrāfija, naratīva analīze, dzīvesstāsti. Šīs metodes ļauj izmantot pagātnes pieredzi kā avotu, lai labāk saprastu sabiedrības attīstību cauri laikiem, to skārušās pārmaiņas un likumsakarības.

Izdevumā “Mutvārdu Vēsture un dzīvesstāsti. Vadlīnijas intervētājiem un atmiņu rakstītājiem” definēts, ka mutvārdu vēsture ir pētījumu avots sociālajās un humanitārajās zinātnēs un reizē izziņas metode kvalitatīvajos pētījumos, kas tiecas apkopot un izprast cilvēku pieredzi un uzskatus gan saistībā ar sabiedrībā nozīmīgiem procesiem, gan ar personiskās dzīves norisēm. (Garda-Rozenberga, 2014) Oficiālie dokumenti par kādu laikmeta notikumu ir tikai daļa no informācijas, un dzīvesstāsti var kalpot par labu līdzsvaru abu šo vēstures skatupunktu interpretēšanā. Mutvārdu vēsture kā pētījuma daļa var dot konkrētā jautājuma izziņai un izpratnei būtisku informāciju, parādīt kādas konkrētas sabiedrības grupas ikdienas dzīvi noteiktos vēsturiskos un sociālos apstākļos. Šī atziņa ir nozīmīga JPB ēkas vēstures kontekstā, jo, no vienas puses, ļauj pilnīgāk interpretēt un salīdzināt pieejamo dokumentāciju, no otras puses – tā kā objektīvu iemeslu dēļ šādu dokumentētu avotu ir ļoti maz, ļauj uzzināt un interpretēt līdz šim neaplūkotos un/vai neatklātus jautājumus, saistītus ar bibliotēkas ēkas vēsturi.

JPB ēkas vēstures izpētes kontekstā ir nozīmīga arī britu pētnieka Pola Tompsona (*Paul Thompson, 1935*) atziņa, ka ar mutvārdu vēstures metodes palīdzību iespējams nojaukt robežas. Robežas starp dažādām paaudzēm, starp dažādām institūcijām, dažādām sociālām grupām un apkārtējo pasauli. Mutvārdu vēstures metode ļauj pārvērtēt dažādus vēstures mītus un var dot ierosmi vēstures sociālo nozīmju transformācijai. (Thompson, 2000)

Mutvārdu vēsture kā biogrāfisko pētījumu daļa aplūko pagātnes atspoguļojumu no liecinieku viedokļa, tādējādi palīdzot izprast citu pieredzi. Mutvārdu vēstures vadlīnijās uzsvērts, ka mutvārdu vēsture ir īpaši nozīmīga vai pat neaizstājama, dokumentējot dzimtas vēsturi, dokumentējot sava pagasta, novada, pilsētas mikrorajona vēsturi, reliģiskās vai cita veida kopienas vēsturi un dokumentējot un cenšoties ieraudzīt to, kā vēsturiskie notikumi ietekmējuši cilvēku dzīves. (Garda-Rozenberga, 2014)

Jēdzienu mutvārdu vēsture bieži vien aizstāj arī ar jēdzienu dzīvesstāsts, taču tie ir atšķirīgi. Mutvārdu vēsture ir personīgs vēstījums par pieredzi, ko vēlas noskaidrot intervētājs, dzīvesstāsts – stāsta autors sava mūža epizodes var stāstīt pēc sava prāta un izvēles. Dzīvesstāsta mērķis ir iegūt cilvēka paša stāstu, tas notikumus attēlo no tāda skatupunkta, kādā to redz stāstītājs, līdz ar to ļauj iegūt un ieraudzīt tik vērtīgās stāstītāja attieksmes pret konkrētiem notikumiem. Savukārt mutvārdu vēstures interviju veido pilnīgi vai daļēji strukturēta saruna par pētnieka izvēlētiem tematiem. (Garda-Rozenberga, 2014)

Maģistra darba ietvaros esmu izmantojusi abu šo pieeju sintēzi, no vienas puses – formulējot konkrētu atmiņu objektu, un vedinot stāstītāju runāt par konkrētiem, pētījuma

kontekstam nozīmīgiem jautājumiem, no otras puses – ļaujot runātājam, ja to nosaka konkrētā saziņas situācija, lielā mērā virzīt sarunu un stāstīt arī par notikumiem, šķietami nesaistītiem ar bibliotēkas ēkas vēsturi, taču iezīmējot runātāja personību un dzīves gaitas, kas varētu palīdzēt arī izprast konkrētus dzīves notikumus vai attieksmes un vērtējumu par konkrētiem procesiem vai parādībām.

Patricija Levī (*Patricia Leavy, 1975*) grāmatā “Mutvārdu vēsture: saprast kvalitatīvu pētījumu” apraksta mutvārdu vēsturi kā izteikti “procesā esošu” metodi, kurā atklāsmes notiek procesa laikā, un nav iespējamas divas identiskas intervijas vai stāsti. Šī metode kā kvalitatīvās metodoloģijas forma pieprasa datu iegūvi savstarpējas sadarbības gaitā – šajā procesā kā pētnieks, tā stāstītājs ir zināšanu radītāji. Sociālajās zinātnēs visvērtīgākie mutvārdu vēstures projekti ir tie, kuros tiek uzdoti problēmjautājumi, kas palīdz iezīmēt stāstītāja dzīves nozīmīgas vērtības un skatupunktus. Autore arī salīdzina šo metodi ar strukturētajām intervijām, kuras atšķiras ar to, ka tās ir strukturētas, paredz daudz mazāku iespēju interpretācijai un stāstītāja iespējām runāt par pavisam nesaistītām pētījuma tēmām. Strukturētajā intervijā pamatā jautā vairākiem respondentiem vienus un tos pašus jautājumus noteiktā secībā, kas neļauj pilnībā iedziļināties aplūkojamajā problēmā, taču dod labu iespēju salīdzināt lielāku daudzumu dažādu viedokļu par vieniem un tiem pašiem jautājumiem. (Leavy, 2011)

Mutvārdu vēstures izmantojums pētniecībā var būt ļoti dažāds, tāpēc nav vienota, unificēta pētījuma dizaina, ko varētu pielāgot ikvienam pētnieciskajam mērķim. Katram pētījumam jāizvēlas piemērotākais pētījuma ietvars un metodes izmantojums. Maģistra darba ietvaros mutvārdu vēstures metode tiks izmantota, lai iegūtu informāciju par bibliotēkas ēku un tās apkārtni bijušo iedzīvotāju, kā arī apkārtnes iedzīvotāju skatījumā. Vērtību aspektu plānots atklāt, izzinot stāstītāju attieksmes un viedokļus par konkrēto laiku un situāciju.

Mutvārdu vēstures kā metodes viens no būtiskākajiem trūkumiem ir laikietilpība. Vispirms jau pietiekami ilgu laiku prasa stāstītāju atlase, vienošanās par tikšanās laiku, iepazīstināšana ar saviem mērķiem. Arī pati intervija parasti ir gara, vismaz 60 minūtes, retos gadījumos īsāka. Īpaši laikietilpīga ir sarunas transkribēšana un kodēšana. Taču, pārdomāti īstenota, šāda pētniecības pieeja tomēr var sniegt tādus rezultātus, kādus nebūs iespējams iegūt ar citām metodēm.

Mutvārdu vēstures pētījumos, apzīmējot sarunas dalībnieku lieto dažādus jēdzienus – stāstītājs, teicējs, pētījuma dalībnieks, autors. Šī pētījuma ietvaros konsekvencei izmantošu jēdzienu “stāstītājs”.

Pirms uzsākt mutvārdu vēstures pētījuma daļu, ir skaidri jādefinē mērķis un pētījuma plašums – cik daudz interviju būs nepieciešams, lai atsegtu konkrētu problēmu. Jāformulē, kādi liecinieki ir pieejami par konkrētu notikumu, ja tiešo liecinieku nav vai ir maz, jāmeklē

pastarpinātie liecinieki. Maģistra darba kontekstā, arī atbilstoši Informācijas pasauļu teorijas pieejai, pētījumā nav tik svarīgs stāstītāju skaits, bet gan konteksts, ko tie spēj sniegt. Uzrunāti tika gan bijušie ēkas iedzīvotāji, gan apkārtnē dzīvojošie. Potenciālie stāstītāji tika apzināti gan personisku kontaktu ceļā, gan tikai aicināti atsaukties iedzīvotāji caur medijiem (drukāto presi, aicinājumiem skrejlapas formātā bibliotēkā un pilsētā). Intervējot vienu stāstītāju, pēc sniega pikas metodes tika noskaidroti arī citi iespējamie laika liecinieki.

Kā uzsvērts izdevumā “Mutvārdu vēsture un dzīvesstāsti. Vadlīnijas intervētājiem un atmiņu rakstītājiem”, vislabākais, ja iespējams izvēlēties stāstītāju ar labu atmiņu un stāstnieka spējām. Šī pētījuma ietvaros ne vienmēr tas simtprocentīgi tiek realizēts, jo bija gan situācija, kurā stāstītāja cienījamā vecuma dēļ aplūkoti jautājumi ieguva fragmentāru un aptuvenu izklāstu, gan tādi stāstītāji, kas nav mudināmi, gan tādi, kuri sarunai tik viegli neatklājas. (Garda-Rozenberga, 2014)

Būtisks pētījuma posms ir vienošanās par interviju – ir jāspēj pietiekami skaidri un pārlicinoši formulēt savu motivāciju, un intervija pētījumam izmantojama tikai tādā gadījumā, ja saņemta piekrišana no stāstītāja. Maģistra darbā izmantotas tikai intervijas, par kurām tika noslēgta vienošanās, ka stāstītājs neiebilst informācijas izmantošanai pētnieciskiem nolūkiem (vienošanās veidlapu skatīt 1. pielikumā). Atsevišķos gadījumos, pēc sarunas transkripcijas saskaņošanas, netika publicēti sarunu fragmenti, kas skāra stāstītāja personiskās dzīves notikumus. Šo fragmentu nepublicēšana pētījuma rezultātus neietekmē, jo informācija bija personiska, nesaistīta ar pētījuma jautājumiem.

Mutvārdu vēstures intervijas struktūra tradicionāli var būt iedalīta trīs daļās – ievads, iztirzājums un nobeigums. Nereti stāstītājs pats nonāk pie loģiska nobeiguma, reizēm ar kādu pamudinošu jautājumu kopsavilkumu izteikt var aicināt intervētājs. Jāatzīst, ka interviju laikā arī es mācījos no kļūdām un dažādajām situācijām, pavisam atšķirīgajām stāstītāja personībām. Intervija nobeigums dažkārt bija sarežģīts situācijās, kurās stāstītājs izrādījās īpaši runātīgs un būtu gatavs izvērsti runāt par neskaitāmiem jautājumiem. Kā norādīts vadlīnijās, saruna nereti var sākties pavisam citādi, nekā iecerēts, un stāstītājs var sākt stāstīt pavisam citus stāstus, nekā esat iecerējis. Šādā gadījumā jābūt iejūtīgam un pacietīgam, jāļauj stāstītājam izteikties un palēnām, uzmanīgi jāmeģina ievadīt sarunu biedrs jums vēlamajā gultnē.

Transkribējot intervijas, tika izmantoti vispārpieņemtie sarunu atšifrējumu apzīmējumi (sk. 3.1. tabulu).

Apzīmējumi sarunu atšifrējumiem (Zirnīte, b.g.)

., ? !	tradicionāls lietojums;	
..	divpunkte, ja teikums apraujas;	
...	pauze, kur daudzpunktu skaits atbilst pauzes garumam;	
<u>Jā</u>	pasvītroti vārdi un frāzes, kurus stāstītājs uzsver īpaši;	
()	iekavās komentāri par intervijas norisi vai stāstītāja intonāciju;	
[]	kvadrātiekvavās vārdi, kuru trūkums traucē saprast teksta jēgu;	
[..]	divpunkte kvadrātiekvavās apzīmē izlaidumu tekstā.	

3.2.2. Informācijas apstrāde un analīze

Šajā metodoloģijas apraksta daļā tiks apskatīta pieeja iegūto datu analīzes un interpretācijas veikšanai iegūto datu un interviju analīze vērtību kontekstā.

Mutvārdu vēstures unikālais saturs, raksturīgs tikai konkrēta stāstītāja vēstījumam un stāstītāja apzināta vai neapzināta izvēle, kādā ietvarā un kontekstā tiek izstāstīta un saprasta personiskā pieredze, ir tās nozīmes, kas ļauj pētniekam pārbaudīt un salīdzināt, kā un vai caur individuālajiem stāstiem parādās lielie sociālie naratīvi. (Ritchie, 2011)

Katras intervijas atšifrējuma sākumā norādīts stāstītāja vārds, uzvārds, intervijas norises vieta un laiks, ierobežojumi intervija izmantošanai, ja tādi ir. Ar katru stāstītāju tika noslēgta rakstiska vienošanās par intervijas teksta izmantošanu maģistra daba vajadzībām, vienošanās veidlapas paraugs apskatāms 1. pielikumā. Šie paši principi izmantoti arī daļēji strukturētajās intervijās un ekspertu intervijās.

Vēstures pētījumos ir savi ierobežojumi uzticamu un aprēķināmu datu hronoloģiskā ieguvē. Lai ar mutvārdu vēstures metodi iegūtie dati būtu skaidri un pārskatāmi, ir jāpiemēro saprotamas vadlīnijas un principi, neskatoties uz to, ka interviju ievākšana nosaka savus ierobežojumus un specifiku.

Vispirms pētnieks raksturo kontekstu un intervijas nozīmību viņa pētījumā. Pēc intervijas pētnieks klausās intervijas vairākas reizes, lai izvirzītu nākamos soļus – plānotu

nākamās intervijas un uzdevumus. Iegūtās intervijas tiek transkribēta ar roku, vai izmantojot datorprogrammas. Ļoti plaša materiāla gadījumā dati tiek eksportēti uz programmu teksta analizēšanai (piemēram, *Computer Assisted Qualitative Data Analysis Software*). Lai gan, gatavojoties interviju analīzei, iepazīnu teksta analīzes programmatūras, maģistra darba datu analīzei tās izmantotas netiek, jo interviju skaits nav tik liels, lai programmu izmantošana būtu produktīva.

Pēc Informācijas pasaulu teorijas pieejas, iegūtā informācija (dokumenti, intervijas, preses materiāli), analizējami 3 līmeņos. Pirmais līmenis – pieejamo materiālu, informācijas fiksēšana. Darbs arhīvā, meklējot materiālus, kuros parādās informācija par konkrēto tematu, periodikas analīze, intervijas. Fiksē, kādi Informācijas pasaulu teorijas koncepti konkrētajā materiālā parādās. Otrais līmenis – kategorizēt konkrēto informāciju par ēku – dalīt informāciju, kas ir fakta konstatācija un informāciju, kurā parādās attieksmes. Trešais līmenis – ietekme un priekšstati jeb uztvere. (Kā tiek reprezentēta ēka un tās vēsture, tās vērtības dažādos informācijas avotos).

Strādājot ar pieejamo informāciju, šī pētījuma ietvaros to kārtoju, pirmkārt, pēc materiāla veida – npublicētie materiāli, publikācija, fotofiksācija, intervija. Sīkāk informācija tika šķirotā, atbilstoši pētījumā apskatītajiem laika posmiem vai konkrētām bibliotēkas vienībām: bibliotēkas ēka pirms II pasaules kara, bibliotēkas ēka otrās padomju okupācijas laikā līdz 1984. gadam, bibliotēkas ēka no 1984. gada un K. Barona zāle.

J. Skinneres pētījumā par Hārlemas publiskā bibliotēkas vēsturi uzsvērts, ka, analizējot informāciju, ir jāņem vērā datu uzticamība. Ļoti rūpīgi arī jāvērtē materiāli, saistīti ar bibliotēkas publicitāti, tāpat atskaites un protokolus par iestādes līdzekļu izmantošanu, jaunu projektu ieviešanu. Nav izslēgts, ka atskaites ir pārspīlēti pozitīvas, vai arī nepiemin neizdevušos eksperimentus, vietējās kopienas attieksmi pret noteiktiem apstākļiem. (Skinner, 2015)

3.2.3. Daļēji strukturētās intervijas un ekspertu intervijas metodoloģijas apraksts

Intervija ir viena no visplašāk izmantotajām kvalitatīvo datu vākšanas metodēm. Intervijas zinātniskums atklājas nevis tajā, cik daudz tiek pateikts tās laikā, bet gan kā pētnieks apraksta, analizē un interpretē intervijā iegūtos datus.

Daļēji strukturētā intervija un ekspertu intervijām intervētājam ir sagatavots intervijas jautājumu vispārīgs saraksts, taču sarunas laikā iespējams mainīt to secību un uzdošanas veidu. Intervija tiek ierakstīta diktofonā un pēc tam transkribēta. Transkripcijā izmantotās zīmes skat. mutvārdu vēstures metodoloģijas aprakstā.

Vienojoties par interviju, pētniekam jāiepazīstina respondents, kādi ir intervijas mērķi un kā sarunā iegūtā informācija tiks izmantota. Ievērojot zinātniskās darbības ētikas pamatprincipus, katram respondentam tiek lūgts parakstīt vienošanās veidlapu par to, ka viņš piekrīt intervijas izmantošanai maģistra darbā.

Veicot interviju, intervētājam jāspēj radīt pozitīvu mijiedarbību, atbilstoši reaģēt dažādās saziņas situācijās. Lai gan intervija tiek ierakstīta, tās laikā vēlams veikt piezīmes, lai neuzdotu liekus jautājumus.

Gatavojot jautājumus intervijām, jāņem vērā, vai jautājumi atbilst pētījuma jautājumiem, vai jautājumos tiek iekļauti visi pētījuma problēmas aspekti, vai jautājums nav pārāk garš un sarežģīts un vai respondents spēs to saprast tieši tā, kā pētnieks tos ir domājis un vai spēs atbildēt uz tiem. (Seale, 2018)

Gatavojoties intervijai, vispirms pētniekam ir skaidri jādefinē intervijas veikšanas mērķis un jāizvirza galvenās kategorijas, par kurām ir nepieciešams uzzināt intervijas laikā. Kad tas ir izdarīts, ir jāformulē katrai kategorijai atbilstoši jautājumi. Jautājumu uzdošanas veids, secība un izmantotā terminoloģija ir atkarīga no katras intervija rakstura – kāds ir respondenta izglītības līmenis, kādu jomu viņš pārstāv, kur notiek tikšanās utt. Intervijas metodoloģija paredz četrus jautājumu tipus jeb stilus, kas būtu iekļaujami intervijā: jautājumi par būtību; papildjautājumi; aizvirzīšanās (angliski *throw-away*) jautājumi, ja ir nepieciešams atgriezties pie kāda jautājuma vai nepieciešamības gadījumā aizvirzīt sarunu no respondentam nepatīkamiem jautājumiem; zondēšanas jautājumi, kas palīdz dziļāk izprast kādu parādību (vai jūs, lūdzu varētu par to pastāstīt vairāk?). (Berg, 2009)

Ekspertu intervija tiek modelēta tāpat kā daļēji strukturētā intervija, taču tās mērķis ir atklāt un novērtēt pētāmās problēmas sarežģītus aspektus. Ekspertu intervija jeb aptauja tiek definēta kā īpašs aptaujas veids, kurā par respondentiem izvēlas konkrētas jomas vai nozares speciālistus, kuri novērtē parādību vai procesu. (Kristapsone, 2008) Šī maģistra darba kontekstā ekspertu intervija vairāk uzlūkojama kā ēkas apsekošana, procesa laikā pārrunājot svarīgākos ar ēku saistītos jautājumus, kas iekļaujas eksperta kompetences laukā. Tā kā maģistra darba pieeja aplūkoti arī ēkas arhitektūras jautājumi, tika organizēta ēkas apsekošana ar arhitekti, Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcijas ekspertu Liesmu Markovu. Tāpat kā intervijai, tika sagatavoti apskatāmie jautājumi, papildus tam fotoattēli, ēkas plāni un dokumenti, kuros atspoguļoto informāciju nepieciešams apspriest ar ekspertu.

3.2.3. Dokumentu kontentanalīze

Dokumentu analīze ir datu vākšanas metode, kas ļauj iegūt informāciju, lai izvērtētu noteiktas parādības vai procesus. Dokuments ir jebkurš rakstisks materiāls, kurā ir atrodama

informācija par pētāmo parādību: protokoli, atskaites, ieraksti, vēstules, periodiskie izdevumi, atmiņas, vizuālus materiālus (attēli, fotogrāfijas), artefakti (mākslas darbi, citi fiziski materiāli). (Mārtinsone, 2011) Dokumentus iedala primārajos un sekundārajos. Primāros dokumentus veidojuši pētāmās parādības aculiecinieki, sekundārie avoti savukārt sastādīti, izmantojot intervijas ar aculieciniekiem vai pētot, lasot primāros dokumentus. Veicot dokumentu analīzi, vispirms ir jāizveido pētāmo dokumentu kopa, tajā jāidentificē pētāmās parādības.

Maģistra darbā analizētie dokumenti pētījuma gaitā tika grupēti vairākos blokos: **nepublicētie arhīvu materiāli** (protokoli, atskaites, tautas skaitīšanas dati, mājas grāmatas, būvvaldes arhīvu dokumenti – ēkas projekti); **fotogrāfijas, attēli** (apkopotu un atrasti attēli par bibliotēkas ēku dažādos laika periodos, pētījuma laikā fotogrāfijās fiksēta ēka un tās arhitektoniskie elementi šodien.); **periodikā** pieejamā informācijas par konkrētiem aplūkojamiem jautājumiem.

Pētījuma laikā tika meklēti un apzināti gan LVVA, gan JZVA glabātās mājas grāmatas un Jelgavas pilsētas Tautas deputātu padomes izpildkomitejas vispārīgās nodaļas dokumenti – sēdes protokoli, lēmumi un pielikumi no 1945. gada līdz 1986. gadam, JPB nepublicētie arhīvu materiāli.

Kvalitatīvā kontentanalīze akcentē datu un to konkrēto tekstu integrētu skatījumu, interpretējot sociālo pasauli subjektīvā, tomēr zinātniskā veidā. Kontentanalīzes procesu raksturo secīgi soļi: datu organizēšana, analīzes vienību izvēle, kategoriju un kodēšanas shēmu izveide, teksta kodēšana, secinājumu veikšana un atskaites rakstīšana. (Mārtinsone, 2011)

Rokasgrāmatā *Researching Society and Culture* (“Sabiedrības un kultūras pētīšana”) norādīts, ka, strādājot ar arhīvu dokumentiem, to analīzē un izvērtēšanā ir jāņem vērā četri pamatkritēriji: autentiskums (vai informācija ir patiesa), uzticamība (vai informācija nav izmainīta, izkropļota), reprezentativitāte (vai dokuments ir tipisks kāda noteiktas dokumentu veida un laikmeta paraugs), nozīme (vai informācija ir skaidra un saprotama). Kā galvenais faktors tiek izvirzīts autentiskums, pētot arhīvu materiālus, jo var izrādīties, ka dokuments nav īsts un ir konstruēts. (Seale, 2018). Savukārt socioloģisko pētījumu enciklopēdijā (*The A-Z of Social Research*) kontentanalīze tiek definēta kā kvalitatīvo datu analīzes neatņemama sastāvdaļa, kuras laikā dati tiek lasīti kā teksts un tiek formulēti noteikti kodi, kas palīdz strukturēt rezultātu satura aprakstu un analīzi. (Brewer&Miller, 2003)

4. JELGAVAS PILSĒTAS BIBLIOTĒKAS ĒKA AKADĒMIJAS IELĀ 26

JPB iekārtota Jelgavas vecās apbūves teritorijā, vienā no retajiem namiem, kas netika sagrauts 1944. gada pilsētas bombardēšanā un dedzināšanā. Līdz šim padziļinātas intereses par ēkas vēsturi nav bijis. Periodiski ar vairāku gadu intervālu bibliotēka aicinājusi atsaukties iedzīvotājus, kam ir kādas atmiņas vai ziņas par ēkas vēsturi, taču lielas atsaucības nav bijis. Savukārt bibliotēkas darbinieki ēkas vēstures pētniecībai nav pievērsušies, visticamāk, citu, ikdienā steidzamāku darba pienākumu dēļ.

Tiek uzskatīts, ka ēka celta kā īres nams. Līdz šim vienīgā oficiālos dokumentos fiksētā un atrastā informācija par ēkas celšanas gadu, kas figurē arī dažādos Jelgavas pilsētas būvvaldes dokumentos un Valsts Pieminekļu aizsardzības inspekcijas arhīva lietās par Akadēmijas ielu, ir bijusi 1917. gada Jelgavas plūdu fotogrāfija, kurā redzama arī bibliotēkas ēka, līdz ar to dokumentos par bibliotēkas ēkas celšanas laiku tiek uzskatīts 20. gadsimta sākums (sk. 4.1.att.).

4.1.att. 1917. gada plūdi Jelgavā (ĢEJVMM digitālā kolekcija)

Iespējams, ēka tomēr celta 19. gadsimta beigās, nevis 20. gadsimta sākumā. Par to varētu liecināt ēkas arhitektūra un izvietojums pilsētvidē: šī hipotēze izklāstīta 4.3. nodaļā.

Pētot bibliotēkas un Jelgavas pilsētas būvvaldē pieejamos ēkas rekonstrukciju projektus, nācās konstatēt arī rupju faktoloģisku kļūdu, kas pieļauta pašā jaunākajā ar ēkas remontdarbiem saistītajā dokumentā – tehniskās apsekošanas atzinumā lifta iekārtu izbūvei, izstrādātā 2017. gadā. Tajā vispārīgo ziņu daļā par ēku, kas faktiski nemainās gadu gaitā un informācija

ir pieejama visos iepriekšējos pārbūvju projektos, nesaprotamu iemeslu dēļ par ēkas izbūves un nodošanas ekspluatācijā gadu tiek uzrādīts 1951. gads. (JPBA, 1139. f., sēj. IV)

Šāda, visticamāk, paviršība uzskatāmi parāda vēstures “dokumentēšanas” ēnas puses, kā arī liek domāt par informācijas vērtību bibliotēkas ēkas kontekstā. Šajā gadījumā fiksējama divu informācijas pasaulu teorijas konceptu sadursme – pieeja informācijai un informācija vērtība. Iestādes vēstures pētniecības, kā arī identitātes formēšanās procesu kontekstā ir būtiska atšķirība, vai ēka ir celta pirms, vai pēc Otrā pasaules kara.

Sadarbojoties ar Ģederta Eliasa Jelgavas Vēstures un mākslas muzeju (ĢEJVMM) noskaidrots, ka pēc Kurzemes guberņas vācu valodā izdotā adrešu kalendāra ēkas adrese līdz 1. pasaules karam bijusi Palasta/Palejas iela Nr. 42. Pēc 1912. gada Kurzemes adrešu grāmatas šī gruntsgabala I 43 A īpašnieks bijis grāfs Keizerlings (*Graf Keyzerling*). (ĢEJVMM, ĀAMM 47). Maģistra darba ierobežotā apjoma dēļ šajā pētījumā nav sīkāk pētīta ēkas vēsture pirms 1920. gada, bet gan aplūkots Latvijas neatkarības laiks (1920–1940) un otrās padomju okupācijas periods.

4.1. Jelgavas pilsētas bibliotēkas ēka līdz Otrajam pasaules karam

Meklējot informāciju par JPB ēkas vēsturi Latvijas neatkarības laikā (1920–1940), radās vairākas grūtības. Tā kā ēkas vēsture līdz šim nebija sistemātiski pētīta, nācās veikt arhīva materiālu apzināšanu. Rezultātā izdevās daļēji rast skaidrību par ēku pirms Latvijas okupācijas 1940. gadā. Par ēkas vēsturi informācija tika meklēta mājas grāmatās, bet netika iegūta, jo Akadēmijas ielas māju grāmatas nav saglabājušās. Vērtīga informācija tika iegūta no 1935. gadā veiktās tautas skaitīšanas datiem. Latvijas Valsts Vēstures arhīvā tika apskatīts dzīvokļu kartīšu fonds, kurā tika atrastas Akadēmijas ielas 44 dzīvokļu kartītes ar detalizētu informāciju gan par ēku, gan ēkā dzīvojošajiem. Līdzīga tautas skaitīšana notika arī 1925. gadā, bet tās rezultāti nav saglabājušies. 1935. gada tautas skaitīšanā tika iegūta informācija arī par nekustamā īpašuma nodokļa maksātājiem, tā dodot iespēju uzzināt vairāk arī par ēkas īpašniekiem konkrētajā laika periodā un dodot norādes turpmākiem pētījumiem par ēkas vēsturi.

Līdz šim vienīgās bibliotēkā oficiāli fiksētās ziņas par ēku un tās iespējamiem iedzīvotājiem pirms Otrā pasaules kara bija 2012. gadā ierakstītās kāda 1923. gadā dzimuša jelgavnieka Vladimira Kona nepārbaudītās atmiņas par to, ka bibliotēkas ēka 20. gadsimta 30. gados piederējusi ārstam Alfrēdam Zīriņam, kuram bijusi arī saimniecība Platonē. V. Kons sarunā ar bibliotēkas darbiniekiem atminējās, ka A. Zīriņa sieva bijusi rentgena māsiņa un strādājusi turpat netālaļajā Tuberkulozes dispanserā, bet nams pēc kara ticis nacionalizēts. (Kons, 2012) Tālāk informācija līdz šim nebija meklēta, taču tā, lai arī ne pārlietu plaša, tomēr

ir atrodama gan periodikā, gan arhīvu materiālos, un ļauj ieskicēt vēsturisko ainu, kā arī meklēt pavedienus, kas turpmākos pētījumos varētu palīdzēt noskaidrot vairāk. Tas, ka saistībā ar nozīmīgajiem postījumiem 1944. gada vasarā ir aizgājusi bojā liela daļa Jelgavas arhīvu materiālu, ir fakts, taču vienlaikus nebūt nenozīmē, ka nav pieejama nekāda informācija.

Piemēram, publicētajos Paula Stradiņa Medicīnas vēstures muzeja ekspedīcijā iegūtajos materiālos un dokumentētās liecībās par Tuberkulozes slimnīcu Jelgavā patiešām atrodams Ellas Zīriņas vārds, kura ap 1949. gadu uzsāk darbu Jelgavas slimnīcas Tuberkulozes kabinetā. 1951. gada 13. jūlijā kā patstāvīga iestāde tiek atvērta Jelgavas pilsētas Tuberkulozes dispansers Puškina Prospektā 29 (tagad Akadēmijas iela), pavisam netālu, ielas pretējā pusē no bibliotēkas ēkas. (Vesperis, 2010)

1936. gada *Zemgales Balsī* izlasāms, ka Dr. Alfrēds Zīriņš iecelts par 16. Jelgavas aizsargu pulka 2. bataljona ārstu un saistībā ar to vienlaikus atbrīvots no tā paša bataljona 2. rotas ārsta amata. (*"Aizsargu dzīve"*, 1936). Savukārt 1937. gada *Izglītības Ministrijas Mēnešrakstā* minēts, ka A. Zīriņš iecelts par higiēnas skolotāju Jelgavas vakara arodskolā un tehnikumā 1937./1938. mācību gadam. (*"Arodu skolu direkcijas rīkojums"*, 1937) 1940. gada laikrakstā lasāms sludinājums, kurā meklē priekšstrādnieku lauku saimniecībā, pieteikties Akadēmijas ielā 44, dz. 4. (*"Vajadzīgs"*, 1940), kas sakrīt ar A. Zīriņa adresi un varētu apstiprināt V. Kona teikto par to, ka ārstam piederējusi lauku saimniecība Platonē.

Savukārt informācija par to, ka ārsta Alfrēda Zīriņa privātprakse atrodas Akadēmijas ielā 44 (pēc tā laika ielas numerācijas, šobrīd bibliotēkas ēkā nr. 26) patiešām ir atrodama. Tā piemēram, 1941. gada laikrakstā *Nacionālā Zemgale* publicēts saraksts ar Jelgavas Telefona centrāles abonentiem, kuriem atļautas vietējās sarunas. Sadaļā "Ārsti" minēts arī ārsts Alfrēds Zīriņš Akadēmijas ielā 44, dzīvoklis 4. (*"Jelgavas Tēlefona centrāles..."*, 1941), savukārt 1940. gada sludinājumā A. Zīriņš minēts kā dežurējošais ārsts tajā pašā adresē (*"Ārstu dežūras"*, 1940).

Iepazīstoties ar Jelgavas pilsētas slimnīcas vēsturi, uzzinām, ka A. Zīriņš bijis Jelgavas Sarkanā krusta slimnīcas ārsts (Palīdzības ielā, netālu no bibliotēkas ēkas), un pēc slimnīcas likvidācijas 1943. gadā sāk strādāt Jelgavas pilsētas slimnīcā par rentgenologu, kur rentgena kabineta māsa ir Ella Zīriņa, Alfrēda Zīriņa sieva. 1944. gadā, kad Jelgava nonāk starpprontu joslā, slimnīca evakuējas uz Lielvirnavas pagasta "Reikuļu" mājām. Tur operācijas veic ārste Irmgarde Čakste un Alfrēds Zīriņš. (Lucava, 1997)

Latvijas Universitātes studentu lietu fondā atrodamas ziņas, ka Alfrēds Zīriņš dzimis 1897. gada 14. novembrī, 1920. gada 6. jūnijā atvaļināts no armijas, tā paša gada novembrī iestājies Latvijas Universitātes Medicīnas fakultātē un 1927. gada 12. decembrī absolvē augstskolu. (LNA LVVA, 7427. f.)

Periodikā atrodamas ziņas arī par ārsta Jāņa Urjāņa ārsta praksi tajā pašā adresē – Akadēmijas ielā 44. 1938. gada jūlijā Zemgales Balsī lasāms sludinājums, ka J. Urjānis atjauno savu ausu, kakla un deguna ārsta praksi Akadēmijas ielā. (“*Atjaunoju slimnieku pieņemšanu*” 1938) Savukārt 1938. gadā J. Urjānis iecelts par Jelgavas novada mazpulku vecāko ārstu, bet adrese norādīta Akadēmijas iela 44, dz. 6. (“*Paziņojumi*”, 1939). Interesanti, ka 1939. gada ziņojumā par biedrību likvidēšanām (saskaņā ar Likumu par bezpeļņas biedrībām un līgumu par vācu tautības Latvijas pilsoņu pārvietošanu uz Vāciju) Jānis Urjānis un kāds Pauls Bendrups, norādīta dzīvesvieta Akadēmijas iela 44, dz. 4 (ne vairs 6) iecelti par “Sieviešu diakonijas veicināšanas biedrības” likvidatoriem. (“*Paziņojumi*”, 1939)

Latvijas Universitātes studentu lietās atrodamas ziņas arī par J. Urjāni – dzimis 1903. gada 22. oktobrī, 1923. gadā iesniedz studiju pieteikumu LU Medicīnas fakultātē. (LNA LVVA, 7427. f.) 1929. gadā J. Urjānis augstskolu beidz, ir studentu biedrības “Atauga” biedrs. 1936. gadā viņu ieceļ par Jelgavas–Bauskas apriņķa ārstu. Kara laikā emigrē uz Vāciju, ir Kēnigšteinas un Hānavas nometņu ārsts. Vēlāk izceļo uz ASV (“*Dr. Jānis Urjānis...*”, 1984), miris 1987. gada 1. jūnijā ASV, Luivillē. (“*Mums zudušie*”, 1987)

Šobrīd viens no vērtīgākajiem informācijas avotiem, atrasts Latvijas Nacionālā arhīva Valsts Statistikas pārvaldes fondā, ir dzīvokļu kartītes no 1935. gada tautas skaitīšanas. (LNA LVVA, 1308. f.)

1935. gadā veiktajā tautas skaitīšanā par Akadēmijas ielas namu nr. 44 iegūtas ziņas par 8 dzīvokļiem un to iemītniekiem, kas labi ļauj iezīmēt tā laika ikdienas dzīvi un sociālo fonu. Dzīvokļu kartītēs iekļauta informācija par dzīvokļa atrašanās vietu, lielumu, labierīcībām, īres maksu, dzīvoklī dzīvojošajām personām (to dzimšanas dati, nodarbošanās).

Dzīvokļi, raksturīgi laikposmam, bijuši diezgan lieli, ar vairākām istabām, no 8 dzīvokļiem divi dzīvokļi bija vienistabas (1. stāvā 7. dzīvoklis, sētniekam, un 4. stāva 8. dzīvoklis). Pārējie 6 dzīvokļi bija ar vairākām istabām – 1. dzīvoklī bija 7 istabas, 2.–4. dzīvokļos bija 4 istabas, 5. dzīvoklī – 8 istabas, 6. dzīvoklī – 6 istabas.

Mulsumu sākotnēji radīja fakts, ka dzīvokļu kartītēs pieminēts viens vienistabas dzīvoklis 4. stāvā – bez elektrības un citām ērtībām. Bibliotēkas ēkai ir tikai trīs stāvi, pie tam šobrīd bēniņos ir tikai pāris lūkas izmēra lodziņi. Rūpīgi pētot nedaudzās sliktās kvalitātes fotogrāfijas, kurās redzama bibliotēkas ēka pirms Otrā pasaule kara, var redzēt, ka, pirmkārt, ēkai pēc 1944. gada ir izmainīta jumta konstrukcija no stāvas uz daudz lēzenāku, un bēniņu stāvā savulaik patiešām bijuši vairāki logi, kas apstiprina dzīvokļa eksistenci 4. stāvā jeb bēniņstāvā (sk. 4.2. att.).

4.2. att. Ēkas brandmūris 20.gs. sākumā un mūsdienās (ĢEJVMM digitālā kolekcija/
autores privātā kolekcija)

Septiņos no astoņiem dzīvokļiem dzīvoja ģimenes, tikai 7. dzīvoklī (vienistabas) dzīvoja viens cilvēks Kārlis Černajs, dzimis 1870. gadā, strādāja par atslēdznieku. Interesanti, ka turpretī jau pieminētajā bēniņstāva vienistabas dzīvoklī nr. 8 dzīvoja 5 cilvēku ģimene. Abi šie vienistabas dzīvokļi ir vienīgie visā namā, kuros nebija elektrības.

Alfrēds Zīriņš dzīvoja 4. dzīvoklī (ar četrām istabām), bez viņa dzīvoklī dzīvoja sieva Ella Zīriņa, viņu 3 dēli un kalpone. Īres maksa mēnesī Zīriņa dzīvoklim bija 40 Ls (lētākā maksa namā bija 5 Ls, dārgākā 60 Ls), dzīvoklis bija aprīkots ar visām labierīcībām. Šī informācija arī ļauj noraidīt V. Kona teikto par to, ka nams piederējis A. Zīriņam.

Mājā dzīvoja 2 ebreju (kartiņās žīdu) un 1 vācu ģimene, pārējiem iemītniekiem kartiņā uzrādītā tautība ir latvietis/te. Sīkākas informācijas par A. Zīriņa dzīves gaitām pēc 1941. gada (pēdējais datējums periodikā, kad parādās sludinājumi par ārsta praksi Akadēmijas ielas namā) šobrīd nav. Vienīgi 1945. gada laikrakstā Zemgales Komunisti atrodama informācija, kas skaudri iezīmē pēckara Jelgavas dzīves īstenību. Spēlējoties ar nesprāgušu rokas granātu, smagi ievainots kāds 11 gadīgs zēns Alfrēds Zīriņš un nonāvēts viņa brālis. (“Sargāsim mūsu jaunatni”, 1945). Visticamāk, abi zēni bija ārsta Alfrēda Zīriņa dēli – dzīvokļu kartītēs atrodama informācija par trīs dēliem – Indriķi, Alfrēdu (dzimušu 1935. gadā, kas saskan ar laikrakstā ievainotā zēna vecumu) un Normundu.

Dzīvokļu kartītēs ir norādīta arī ģimenes nodarbošanās. Pārsvarā ģimenē bija viens pelnītājs vīrs, taču ne visās ģimenēs tikai vīrietis strādāja algotu darbu. Dzīvokļa ģimenes nodarbošanās bija dažādas, namā dzīvoja atslēdznieks, 2 labības tirgotāji, kurpnieki, šuvējas un mājsaimnieces, kā arī 2 valsts dienesta darbinieki: Alfrēds Zīriņš ar savu ārsta praksi un Augusts Zvirgzdiņš, upju padziļināšanas darbinieks. Savukārt 6. dzīvokļa (tā paša, kurā vēlāk ārsta J. Urjāņa prakse) ģimenei Fricim Freigutam piederēja spiedes kantoris. Izidoram Laugem, 5. dzīvokļa ģimenei, ailītē pie nodarbošanās norādīts, ka viņam ir iekrāts kapitāls. Šis piektais,

3. stāva dzīvoklis, bija vislielākais visā namā – ar 8 istabām. Dzīvokļu kartītēs norādīts, ka tajā dzīvo 1860. gadā dzimušais vācu tautības Izidors Lauge ar savu iekrāto kapitālu, kā arī divas ģimenes – viena precēta 1872. gadā dzimusi vāciete un 1860. gadā dzimusi atraitne ebrejiete. (LNA LVVA, 1308. f., 9. apr.)

Maģistra darba izstrādes noslēguma posmā arhīvā tika atrasta informācija arī par nekustamā īpašuma nodokļa maksātājiem, kas dod nozīmīgu informāciju, lai varētu nākotnē turpināt pētījumus. 1935. gadā ēkas īpašniece ir kāda ebrejiete Cipa Orkins, dzīvojoša Rīgā, Stabu ielā, kas namu savā īpašumā ieguvusi 1931. gadā no apdrošināšanas sabiedrības “Kurzeme” par 35000 latu. Valsts statistikas pārvaldes kartiņās norādīts, ka īpašniece namā nedzīvo, taču tam ir savs sētnieks, kopējais istabu skaits – 36, un dzīvokļu skaits – 9. (LNA LVVA, 1308. f., 12. apr.) Interesanti, ka dzīvokļu kartītēs pieminēti tikai 8 dzīvokļi. Iespējams, 9. dzīvoklis tobrīd nav bijis apdzīvots, līdz ar to tautas skaitīšanas datus netika iekļauts. Meklējot informāciju periodikā, atrodamas ziņas par Joseļa Orkina, miruša 1934. gada 30. novembrī Rīgā testamentu, uz kura nolasīšanu Cipas Orkins vārdā aicina zvērināts advokāts (“*Rīgas apgabaltiesas...*”, 1935) Periodikā 1934. gadā atrodamas ziņas par nepilnu mēnesi mirušā, 1863. gadā Lietuvā dzimušo uzņēmēju Joseli Orkins, kurš dzīvojis Akadēmijas ielā 44, dzīvoklis 4 (tas pats, kurā pēc gada jau dzīvo A. Zīriņš ar ģimeni). J. Orkins firma “Joselis Orkins” nodarbojusies ar labības un sēklu tirdzniecību, dibināta 1895. gadā, atradusies turpat netālais Katoļu ielā (“*Jelgavas apgabaltiesas...*”, 1934). Vēl 1929. gadā presē atrodama informācija, ka policija sastādījusi vairākus protokolus par negodīgu tirdzniecību, izmantojot darbā nepārzīmogotus svarus un atsvarus, tostarp arī Joselim Orkins, dzīvojošam Akadēmijas ielā 44. (“*Nolaidīgi tirgotāji*”, 1929). Šīs ziņas dod nozīmīgu pavedienu turpmākiem pētījumiem par ēkas piederību.

Savukārt periodikā atrodami ieraksti, kuros pieminēts bibliotēkas nams, sniedz, lai arī fragmentāru, tomēr nozīmīgu un interesantu informāciju, kas papildina oficiālajos dokumentos atrodamos datus un dod iespēju ne tikai turpināt pētījumus, bet dažādās ikdienas dzīves reālijas ļauj atdzīvināt stāstu par bibliotēku gan bibliotēkas darbinieku acīs, gan stāstot to interesentiem ekskursijās.

Piemēram, 1939. gada avīzē izlasāms sludinājums, ka Akadēmijas nama 44 trešā dzīvokļa iemītnieks Rozenbergs (informācijas saskan ar 1935. gada tautas skaitīšanas datiem, ģimenes galva Hone Rozenbergs) meklē gatavot pratēju kalponi ar apliecību ebreju ģimenei. (“*Kalpone*”, 1939). Hone Rozenbergs ir viens no labības un sēklu tirgotavas “Brāļi A. un H. Rozenbergi un N. Matisons” īpašniekiem. (“*Jelgavas apgabaltiesas...*”, 1934) Savukārt 1940. gada Jaunākās Ziņās lasāms sludinājums, ka izīrē tikko remontētu 5-istabu dzīvokli Akadēmijas ielā 44. (“*Jelgavā izdod...*”, 1940). Interesanti, ka 1935. gada dzīvokļu kartītēs

piecistabu dzīvokļa nav, tātad ēkā periodiski notiek kādi remontdarbi un pārmaiņas. Līdzīgs sludinājums lasāms 1937. gada presē, kurā ziņots, ka izīrē 3–4 saulainas istabas 5. dzīvoklī. Tas ir 8 istabu dzīvoklis, kurā 1935. gadā mitinās Izidors Lauge (dzimis 1860. g.) ar divām ģimenēm. (“*Jelgavā*”, 1937). Savukārt tautas skaitīšanas laikā 8., mazākajā bēniņu stāva dzīvoklī mītošais Augusts Zvirgzdiņš, kurpnieks, namā visticamāk dzīvojis jau vismaz kopš 1928. gada, jo vietējā presē lasāms sludinājums, ka Akadēmijas ielā 44 tiek meklēts kurpnieka māceklis. (“*Kurpnieka māceklis*”, 1928)

1934. gadā, divus gadus pirms Alfrēda Zīriņa, Akadēmijas ielas 44. nama 4. dzīvoklī mitinās Jēkabs Rožanskis, uzņēmuma, labības un sēklu tirgotavas “Jēkabs Rožanskis” īpašnieks. Uzņēmums atrodas turpat aiz bibliotēkas ēkas, toreiz vēl tur esošajā Lietuvas ielā (“*Jelgavas apgabaltiesas...*”, 1934). 1937. gadā uzņēmumu reģistrā iekļauts koloniālās pārtikas un saimniecības preču uzņēmums/veiklas “Dāvids Rolofs”, atrodas Katoļu ielā, taču tā īpašnieks, Lietuvā dzimušais Dāvids Rolofs dzīvo Akadēmijas ielas nama 3. dzīvoklī. (“*Jelgavas apgabaltiesa...*”, 1937)

Interesi izraisa sludinājums, kurā tiek paziņots, ka kāds Eduards Dipners, dzīvojošs Akadēmijas ielā 44, pārdod akciju sabiedrībai “Lankovsky&Liccop” savu Engures konservu fabriku. (“*Rīgas notārs Valters...*”, 1929) Vēl 1927. gadā lasāms sludinājums, ka E. Dipnera Engures Konservu fabrika nosūtījusi uz ārzemēm 200 tilpnes ar šprotēm (“*Tukuma apriņķa eksports*”, 1927), savukārt jau 1930. gadā tiek izūtrupēta E. Dipnera kustama un nekustama manta, piemēram, 1 lokomobīlis, zeimera zāģis, gateris, mēbeles, motorlaiva u.c. (“*Ūtrupes*”, 1930) Spriežot pēc rakstiem periodikā, Eduards Dipners pēc neveiksmīgas uzņēmējdarbības Latvijā emigrē uz ASV, kur darbojas kā dzīvības apdrošināšanas aģents. (“*Mutual Life of New York*”, 1954)

Interesantus faktus, kas var palīdzēt iezīmēt sava laika sadzīvi, kā arī paspilgtināt stāstījumu par bibliotēkas ēkas vēsturi, sniedz dažādi sadzīviska rakstura sludinājumi. Piemēram, 1937. gadā policija par trokšņošanu un piedauzīgu uzvešanos sabiedriskā vietā sauc pie atbildības Miķeli Beķeri un Annu Biezbārdi no Akadēmijas ielas 44. (“*Policijas ziņas*”, 1937) 1938. gadā publicēts paskaidrojuma raksts par to, ka 6. martā Jelgavā un plašā apkārtnē nav bijusi iespēja noklausīties prezidenta Kārļa Ulmaņa runu, kas saistāms ar to, ka elektrības vadam Akadēmijas ielā 44 bija uzkritusi vētras sarauta radioantena. (“*Paskaidrojums...*”, 1938). Savukārt 1929. gadā tiesa sauc pie atbildības bibliotēkas ēkā dzīvojošu Kasparu Gulbi par ielas netīrīšanu. (“*Par ielas netīrīšanu...*”, 1929). 1926. gadā Akadēmijas ielas 44 nama 5. dzīvoklī iespējams iegādāties dzeltenās smiltis. (“*Dzeltenās smiltis*”, 1926). 1938. gadā avīzē publicēts rājiens pulciņam pusaudžu, ieskaitot Pēterim Gincelim no Akadēmijas ielas 44, par to, ka, daudzoties Pils dārzā, jaunieši nolauzuši

kociņus un sabojājuši vairākus solus, nodarot pilsētai 30 Ls lielus zaudējumus. (*“Nosodāma pusaudžu uzvešanās”*, 1938) 1931. gadā Pēteris Ziemelis no Akadēmijas ielas 44 sviedis ar alus pudeli kolēģim no Blaumaņa ielas, pie tam vēl piedraudot dot pa galvu. (*“Svaidās ar alus...”*, 1931)

Uzlūkojot bibliotēkas ēku un tās vēsturi kā informācijas sistēmu, ir pavisam skaidri redzams, ka šī pētījuma laikā iegūtā informācija par ēkas iedzīvotājiem un īpašniekiem pirms Otrā pasaules kara ir uzskatāma par veselu naratīvu, kas ļauj iezīmēt sava laika sadzīvi, etnisko sastāvu, ļauj piešķirt ēkai papildu vērtību. Saskaņā ar Informācijas pasaulu teoriju, analizējot ēkas vēsturi kā informācijas sistēmu, šī laikposma analīzē redzams, ka informācijas vērtības koncepts ir cieši saistīts ar informācijas pieejamības konceptu. Līdz šim šāda informācija ēkas vēstures kontekstā nebija atrasta un analizēta, līdz ar to nebija pieejama plašākam sabiedrības lokam, savukārt šobrīd, apkopojot atrasto informāciju, tā iegūst jaunu vērtību.

Iegūtā informācija ir noderīga un izmantojama bibliotēkas identitātes veidošanā, jo stāsts par pagātni ir tas, kas var palīdzēt formēt un veidot mūsu priekšstatu par vietu, kurā strādājam. Turklāt šī iegūtā informācija, praktiska un sadzīviska, ļauj nojaukt tās robežas, kas ilgu laiku veidojušas darbinieku un bibliotēkas apmeklētāju priekšstatus par ēkas vēsturi kā par kaut ko nezināmu un neizzināmu, tā ļauj iedzīvināt ēkas pagātnes stāstu, padarot to saprotamu ikvienam.

Jāsaka, ka bibliotēkas ēkas vēstures pētniecība par laikposmu pirms Otrā pasaules kara noteikt būtu turpināma, šoreiz pētījuma ierobežotā apjoma un izvirzīto mērķu dēļ darbā netiek iekļauta arī cita iegūta informācija (par ēkas celšanas gadu, iespējamo arhitektu u.c.), kuras pārbaudei un apstiprināšanai vēl nepieciešami ilgāki meklējumi.

4.2. Jelgavas pilsētas bibliotēkas ēka pēc Otrā pasaules kara

Otrā pasaules kara izskaņā, 1944. gada 24. jūlijā PSRS armija ar aviācijas uzlidojumiem sāk Jelgavas “atbrīvošanas” operāciju, kurā Jelgava zaudēja ap 90 % dzīvojamo ēku. Padomju Okupācijas periodā atjaunotaniecīga šis sagrautās apbūves daļa, priekšroku dodot drupu novākšanai un jaunu, sērijveida padomju ēku celtniecībai, tā aizslaukot mēslainē pilsētas vēsturisko mantojumu.

Par bibliotēkas ēku pēckara periodā oficiālas ziņas līdz šim nebija meklētas, taču no mutes mutē klīda runas par to, ka te šajā laikā dzīvojuši Jelgavas cietuma uzraugi ar savām ģimenēm, kā arī atbrīvotie cietumnieki. Tāpat kā citām pēc kara atjaunotajām ēkām, nebija arī zināms precīzs ēkas atjaunošanas gads.

Jelgavas civiliedzīvotāji pilsētā sāka atgriezties 1944. gada 15. oktobrī, un 1945. gada 7. aprīlī Jelgavas izpildkomiteja apstiprina pilsētas rekonstrukcijas plānu, sākotnēji paredzot

atjaunot arī daļu pirmskara apbūves. Drupu novākšanā ir jāpiedalās visiem pilsētas iedzīvotājiem, savukārt tā paša gada jūnijā pilsētas vadība noslēdz vienošanos ar vācu karagūstekņu nometnes vadību par karagūstekņu izmantošanu pilsētas objektu atjaunošanā. (Tomašūns, 2015)

Pētījuma laikā tika meklēta dokumentēta informācija par ēkas likteni pēc Otrā pasaules kara Jelgavas pilsētas Būvvaldes arhīvā, Jelgavas zonālajā Valsts arhīvā, Latvijas Valsts vēstures arhīvā. Neapzināts šī pētījuma ietvaros palicis Iekšlietu ministrijas arhīva krājums, kurā varētu glabāties oficiāla informācija par bibliotēkas ēkas iedzīvotājiem un funkcijām pēc kara saistībā ar Jelgavas cietuma darbību.

Tomēr būtiskāko pētījuma daļu par okupācijas laiku veido ēkas bijušo iedzīvotāju, kā arī blakusmājas iedzīvotāju atmiņas par Jelgavā pavadīto laiku, kas iezīmē un palīdz labāk izprast tā laika ikdienas dzīvi, iezīmēt viedokļus un attieksmes, kas gadu gaitā veidojušas vietējās kopienas redzējumu par Akadēmijas ielas apkārtni un bibliotēkas ēku. Iespējams, šīs attieksmes, gadu gaitā veidojušās, ietekmējušās arī to, kā mēs paši redzam bibliotēku kā vietu.

Ir saglabājušās ārkārtīgi maz vēsturiskas fotogrāfijas, kurās ir redzama bibliotēkas ēka (iespējamie iemesli vairāk apskatīti 4.3 apakšnodaļā par ēkas arhitektūru). Tāpēc viens no vērtīgākajiem un unikāliem vizuālajiem atradumiem pētījuma laikā ir Jelgavas pilsētas būvvaldē starp 1971. gada kapitālā remonta projekta lapām atrastā fotogrāfija, kurā redzama bibliotēkas ēka, atjaunota, ar koka žogu, dzeloņdrātīm apkārt un sargposteni (sk. 4.3. att.). (JPBA, 1139. f., Nr. 69-1002-J1)

4.3.att. Bibliotēkas ēka pēc 2. pasaules kara (JPBA, 1139. f.)

Fotogrāfija ir nozīmīgs ieguvums ēkas vēstures apzināšanā. Pirmkārt, tā dod norādes par ēkas izmantošanas nolūkiem pēckara Jelgavā, otrkārt, ļāva nokļūt tuvāk ēkas atjaunošanas gadiem, jo attēlā blakus esošais nams Akadēmijas ielā 28 (atjaunots 1951. gadā) un nams Akadēmijas 24 vēl ir drupās, kamēr bibliotēkas ēka jau ar logiem un jaunu jumtu.

Meklējot informāciju par bibliotēkas ēku pēc 1945. gada, tika izskatīts Jelgavas zonālā Valsts arhīva Jelgavas pilsētas Tautas deputātu padomes izpildkomitejas vispārīgās nodaļas fonds nr. 116, kurā tika atrasts lēmums par ēkas atjaunošanas un ekspluatācijā nodošanas gadu. Ēkas atjaunošana sākta 1947. gadā, bet nodota lietošanā 1949. gadā. Protokolos arī apstiprinās ēkas izmantošana Jelgavas cietuma vajadzībām: “Apstiprināt dzīvojamās ēkas Akadēmijas ielā Nr. 44 1949. gada 7. jūlija pieņemšanas aktu un atļaut ēku nodot ekspluatācijā ar noteikumu, ka Cietuma nr. 6 administrācijai jāsigādā līdzekļi vannu iegādei un izbūvei līdz 1949. gada 31. decembrim.” (JZVA, 116. f.)

Pētījuma laikā tika ierakstītas trīs sarunas, kurās ēkas bijušie iedzīvotāji dalījās savās atmiņās par pēckara dzīvi gan ēkas kontekstā, gan plašāk, dodot arī vērtīgas norādes un kontaktus ar cilvēkiem, kurus turpmākos pētījumos būtu vērts uzrunāt. No respondentiem tika iegūtas arī unikālas fotokopijas ar ēkas pirmajiem iedzīvotājiem pēckara atjaunotajā namā. Divi no uzrunātajiem, Genādijs Veselovs (G.V.) (sk. 4.4. att.) un Jurijs Kirilovskis (J.K.) (sk. 4.5. att.), dzimuši Jelgavā un uzauguši bibliotēkas ēkā.

4.4. att. “Mājas bērni”. G.Veselovs, pirmais no labās otrajā rindā (G.Veselova privātā kolekcija)

4.5. att. Pirmie nama iedzīvotāji pēc kara, J.Kirilovskis mātei (pirmajā rindā trešā no labās) klēpī (J.Kirilovska privātā kolekcija)

J.K. dzimis 1950. gadā un kopš pirmās dzīves dienas līdz 1968. gadam dzīvojis šajā namā. Viņa vecāki kā karagūstekņi atvesti uz Latviju no Krievijas un palikuši te līdz mūža beigām. Arī G.V. (dzimis 1949. gadā) vecāki nonākuši Jelgavā tādā pašā ceļā, kopā ar ģimeni viņš dzīvojis bibliotēkas ēkā līdz 1966. gadam. Trešā sarunai piekrita bijusī nama iedzīvotāja Ludmila Kazačkova (dzimusi 1937. gadā) (L.K.), dzīvojusi ēkā tikai gadu, no 1968. gada. Viņa ar vecākiem atbēgusi uz Jelgavu no Baltkrievijas 1953. gadā: *“Nu, atbraucām uz šejieni spiesta kārtā: tēvu vajāja Staļina režīms [...] Viņš vēl bija tāds, ka varēja pakritizēt, un nesatika ar skolas direktoru tur un tā nu mēs atbraucām uz šejieni. Tāds viņš bija, izteica savu viedokli.”* (sk. 2. pielikumu)

Tika intervēti arī četri bijušie iedzīvotāji no bibliotēkai tuvākās ēkas, tā saucamā Vairoga nama. Liliāna Skudra (L.S.) dzīvojusi namā no 1951. līdz 1963. gadam. Guntis Priede (G.P.) no 1950. gada līdz 2000. gadam. Uldis Ozols (U.O.) dzīvojis Vairoga namā no 1954. līdz 1983. gadam, viņa māte strādājusi Jelgavas cietumā par skolotāju. Ģirts Sils (Ģ.S.) dzīvojis ēkā no 1957. Līdz 1977. gadam, viņa māte, Aina Sila (A.S.), saruna ar kuru arī ierakstīta, strādājusi par skolotāju gan vispārīzglītojošajās skolās, gan Jelgavas cietumā.

4.2.1. Ēkas iedzīvotāju sastāvs

J.K. apstiprina, ka ēkā dzīvojuši Iekšlietu ministrijas struktūru darbinieki: “*Šajā mājā dzīvoja IM darbinieki. Bet, nu, ne tikai... bet galvenokārt IM darbinieki. Tēvs, manuprāt, strādāja cietumā.*” (sk. 2. pielikumu)

Sākotnēji dzīvokļos dzīvojuši kopā pa divām ģimenēm, jo tikko pēc kara Jelgavā tikpat kā nebija dzīvojamo platību: “*Tātad kā sanāk: kopējs koridors, sava virtuve, bet koridors kopējs. Viena tualete, arī uz divām ģimenēm. Nu, tā kā komunālais ne komunālais dzīvoklis, bet kaut kas līdzīgs. Tāpēc, ka Jelgava bija pilnībā sagrauta, absolūti nebija kur dzīvot... un tā nu pastāvīgi izmitināja pa divām ģimenēm.*” (sk. 2. pielikumu)

Intervijās tiek minēts, ka ēka tiek nodota pilsētai ap sešdesmitajiem gadiem, kad arī notiek dzīvokļu iedzīvotāju sastāva daļēja maiņa. Visticamāk, tas noticis 1960. gadā, jo no šī gada bibliotēkas ēkā tiek iesākta mājas grāmata, pēdējais ieraksts tajā datējams ar 1975. gadu. Taču arī 60. gados ēkā vēl dzīvo cietuma darbinieki. L.K. 1968. gadā strādā par Jelgavas cietuma skolotāju, savukārt viņas vīrs ir cietuma uzraugs: “*Vīrs apsargāja, es mācīju.*” (sk. 2. pielikumu)

Mājas grāmatā par piecpadsmit gadu periodu kopā atrodams 381 ieraksts. Ja vērtē ēkā pierakstīto iedzīvotāju nacionālo sastāvu, tad ēkā šajā laika periodā kopā dzīvojuši 241 krievi, 57 latvieši, 21 baltkrievs, 7 ukraiņi, četri poļi un viens ebrejs. Lielākajā daļā ierakstu ir norādīts, no kurienes iemītnieks ir ieradies. Ģeogrāfiski aptverts ļoti plašs areāls, sākot no Cēsīm, Daugavpils, Rēzeknes u.c. Latvijas pilsētām, beidzot ar Kaļiņingradu un Almati Kazahstānā. Pieraksta piešķiršanas iemesli norādīti visdažādākie, gan dzīvokļu maiņa, gan atgriešanās no dienesta armijā, ierašanās kopā ar dzīvesbiedru, īslaicīga uzturēšanās utt. Diviem iemītniekiem norādīts, ka tie ieradušies no Puškina prospekta 28, t.i., no Vairoga nama. (JZVA, 221. f.)

Interesantu faktu, kas iezīmē arī plašāku sava laika kontekstu, uzzinām no G.V. stāstījuma. 1966. gadā G.V. ģimenei piešķir dzīvokli ar visām ērtībām daudzdzīvokļu namā Uzvaras ielā 11, jo Genādijs ar brāli ir palikuši bez abiem vecākiem, un radiniece, kas uzņēmusies par viņiem aizbildnību, ir invalīde, līdz ar to nevar tikt galā ar sadzīvi bibliotēkas namā ar malkas apkuri un citām neērtībām. Tas notiek 1966. gadā, kad Uzbekistānas galvaspilsētā Taškentā notiek zemestrīce, sagraujot pilsētu. “*Tautu draudzības*” rezultātā vairākas ģimenes no Taškentas tiek izmitinātas Uzvaras ielas daudzstāvu namā, taču, tā kā G.V. ģimenei nepieciešams dzīvoklis ar ērtībām, vienu ģimeni no Taškentas izmitina vecajā G.V. dzīvoklī bibliotēkas pirmajā stāvā: “*Tur [Uzvaras 11] laikam kādi astoņdesmit procenti bija imigranti pēc Taškentas zemestrīces. Tur taču pilsēta bija daļēji sagrauta. Un tad viņi... Nu, tā nu iznāca, ka mūsu dzīvoklī toreiz ievācās kāds no taškentiešiem.*” (sk. 2. pielikumu)

Pēc J.K. atmiņām nama iedzīvotājiem sāka piešķirt citus dzīvokļus 1979. gadā, sākot gatavot ēku remontam pirms bibliotēkas iekārtošanas. Lielākajai daļai iedzīvotāju piešķīra dzīvokļus Meiju ceļa jaunajos daudzdzīvokļu namos. Intervijās respondenti saka, ka pārceļšanās tika uztverta drīzāk pozitīvi, jo bibliotēkas ēkā bija malkas apkure, nebija siltā ūdens, bet jaunajās mājās bija visas ērtības. G.V.: *“Nu, daļa bija apmierināti, šeit tomēr bija malkas apkure, bet tur... gāze un viss pārējais. Tomēr daudz bija apmierināti.”* L.K.: *“Te kaut kā ne visai ērti bija, tāpēc ka nedeva apkuri [centrālo]. Vispār, grūti ar to bija.”* (sk. 2. pielikumu)

4.2.2. Cietuma darbinieki vs cietumnieki

Viens no pretrunīgākajiem faktiem saistīts ar to, vai ēkā bez Iekšlietu ministrijas struktūru darbiniekiem dzīvojuši arī paši cietumnieki. Intervējot iedzīvotājus, kā arī pētot ēkas mājas grāmatu, iespējams iezīmēt aptuvenu ainu. J.K. neatceras, ka ēkā būtu dzīvojuši arī atbrīvotie cietumnieki: *“Tas bija [cietuma] resorpakļautības nams. Nevarēja tur nekādi... nepiederoši cilvēki dzīvot.”* Savukārt Genādijs Veselovs jau iezīmē skaidrāku ainu. Sākumā, tautjāts, vai te dzīvojuši arī atbrīvotie cietumnieki, G.V. atbild noliedzoši, taču vēlāk min, ka, iespējams, atceras kādus divus trīs gadījumus, kad trešajā stāvā kāds atbrīvotais cietumnieks ir pārnakšņojis, pirms doties tālāk. (sk. 2. pielikumu) Šādu versiju apstiprina arī divi ieraksti mājas grāmatā. Diviem vīriešiem pie ierašanās iemesla ir norādīts: *“No cietuma”.* (JZVA, 221. f.)

U.O. intervijā apgalvo, ka ēkā dzīvojuši arī atbrīvotie cietumnieki: *“Mēs bijām par sevīm un šitā māja [bibliotēkas ēka] bija par sevīm. No sākuma, kad es biju maziņš puisēlis, nu mazs puisēlis [...] Sāku skolā iet, tad šeit vēl nāca tie, nu apsargi, un viņus [cietumniekus] noliek tanī strīpā, Ivān, tur...[.] Bija tā kā tāda pārbaude, tie varēja būt piecdesmito gadu beigās.”* (3. pielikums) Taču šīm atmiņām skaidrojumu var rast G.V. stāstītajā. Viņš atminas, ka 50. gadu beigās ēkā bijis remonts, kuru veikuši Jelgavas cietuma ieslodzītie: *“[.]te mājā taisīja remontu. Bet strādāja ieslodzītie. Iespējams, kāds vienkārši no malas redzēja, ka viņi te atrodas, kaut kur istabās...Viņi, saprotams, varēja te arī atpūsties, bet viņi te nedzīvoja [...] Vienkārši, iespējams, tāpēc kāds no malas, kas te nedzīvoja un nezināja tās nianšes, redzēja, ka kaut kur te, kādās istabās, kur notika remonts, uzturējās ieslodzītie. Lūk, šī versija ir pilnībā ticama. Bet tā, lai te kāds no viņiem būtu dzīvojis, tas vienkārši nevarēja būt.”* (sk. 2. pielikumu)

Saistībā ar to, ka ēka ilgu laiku pēc Otrā pasaules kara beigām bijusi Jelgavas cietuma pārraudzībā, iespējams, arī ir veidojies priekšstats par bibliotēkas ēkas vēsturisko kultūrainavu: noslēgtu teritoriju, par kuru nav pieņemts runāt (šodien – par ēku, par kuras vēsturi nekas daudz nav zināms). G.V. teiktais to ilustrē: *“Man tēvs kādreiz teica: ja tev kādreiz jautā, kur strādā tēvs, vienkārši saki IM [Iekšlietu ministrija]. Un viss. Un nekādas detaļas. Par ko, kur.. [.] Par*

tādām niansēm tajā laikā nedrīkstēja runāt.” (sk. 2. pielikumu) Arī G.P. raksturo noslēgtību: *“Tanī bibliotēkas mājā dzīvoja Jelgavas cietuma uzraugu ģimenes un tur, kā saka, tagad jau tikai smuki ir uztaisīts, bet tad bija riņķī apkārt mūra sēta, 2 metri augsta, un tur, kā saka, tikai tie cietumnieku uzraugi dzīvoja, viņi bija tā kā izolēti no visiem.”* (2. pielikums) Atbildot uz jautājumu, vai ēkā varēja dzīvot arī atbrīvotie ieslodzītie, arī G.P. to neapstiprina: *“Nē, es tā netiku manījis, ka privātās drēbēs, lielākoties viņi visi formās visi staigāja un mājās formās staigāja, nu, nezinu, tas tā ir. [...] Tur bijušie cietumnieki ar uzraugiem, nē, nē, tā ir muļķība. [...] Nevarētu būt. Jo viņi taču viņus apsargāja, nē, nē, nē, tas nevar būt.”* (sk. 3. pielikumu)

L.S. stāsta: *“Tur bija cietuma kopmītnes. Tur, beidzot savu, kā saka, savu sardzes maiņu, cietuma apsargi dzīvoja. Tur bija baismīgs ūķis. Tā bija.. bezgala nepatīkama vieta. Šītā māja un tie cilvēki, kādi tur staigāja iekšā ārā, un kāda tā māja tur tad, ka pavērās tās durvis, kādas tur tās kāpņu telpas un kā tur šausmīgi iekšā izskatījās. Paldies, Dievam, ka tā māja ir citu veidolu dabūjusi un citu nozīmi. Bet tā bija briesmīgi nepatīkama, tur mēs tā drāzām garām, ļoti nepatīk. Un vakarā, tu zin, nāc vakarā no darba un jāiet garām bij, tā bij tāda stipri tāda noplukusi un tāda ar nelāgu auru vieta.”* (sk. 3. pielikumu) L.S. stāstā arī iezīmējas tas, kādā veidā veidojas mūsu priekšstati un vērtējumi par kādu vietu, balstīti asociācijās un emocijās: *“Bet pēc tā paskata un pēc tās izturēšanās, nu, man liekas sliktāki kā dažs labs, kas cietumā sēdējis (smejas). Tie nebija tādi patīkami ļaudis. Nošņerkusi un tiešām jāsaka, kurš ta nu labprātīgi par cietumsargu būtu gribējis iet strādāt.”* (3. pielikums) G.P, kurš pēckara laikā bibliotēkas ēkā bijis vairākkārt, jo draudzējies ar vienu no ēkas bērniem, stāsta: *“..viņi jau cūcīgi dzīvoja tie krievi, viņi no kultūras bija laikam kādi 100 soļu attālumā [...] viss ir nomests, spaiņi un viss koridoros.”* (sk. 3. pielikumu)

Bibliotēkas ēka savulaik sarunvalodā tikusi dēvēta par Cietumnieku māju, šis apzīmējums devis ēkai papildu negatīvu konotāciju, kuru pastiprina arī Vairogu nama bijušo iemītnieku teiktais. G.P., atbildot uz jautājumu, vai ēka tika dēvēta par Cietumnieku māju, to neatceras, taču ilustrē attieksmi: *“Es neatceros, es neatceros īsti... Tur jau maz kuri draudzējās, es ar to vienu .. kādas reizes 4, 5 biju.. [...] tikai, tur sētā iekšā vairāk. Tā nevarēja, kā saka draudzīgi. Viņi vienkārši bija noskaņoti tā, ka viņi ir augstāki par mums.”* (sk. 3. pielikumu) G.S. stāstījums parāda, kā veidojas ainavas identitātes priekšstati: *“Bet šī te zemapziņas asociācija, ka lūk, tas nav pareizi [...] Jo tur bija tā tad [sajūta, ka tur dzīvo] kaut kāda otrā šķira, kaut kas tur bija tāds. Un tas, ka Ozols ir teicis, ka Cietumnieku māja, tieši tā. Tā viņu sauca. Bet kāpēc, es laikam biju par aizņemtu noskaidrot, kāpēc par cietumnieku. [...] Nu tā psiholoģiskā nianse ir ļoti svarīga, tas, ko jūs tagad pacēlāt ar to Cietumnieku māju, tas ir ļoti precīzi, jo īstenībā, tas bija tas, kāpēc vispār varēja notikt Staļina represijas. Jo cilvēka apziņa iekapsulēja šos faktus un nepieskārās tam.”* (sk. 3. pielikumu)

Savukārt sarunā ar Ainu Silu, kas strādāja Jelgavas cietumā par skolotāju, parādās arī monētas otra puse: viņai nav atmiņu par pašu bibliotēkas ēku, bet ir par cietumā pavadīto laiku, mācot ieslodzītos. Teiktajā atspoguļojas vispārjūteiskais moments, ļaujot pārvērtēt skatījumu uz cietuma vidi kā tikai negatīvu un noslēgtu pasauli: “Nu viņi jau bija beiguši to vidusskolu. Viņi tikai nāca, lai cilvēce apstākļos īsinātu laiku. Nu, cits jau nebija [beidzis vidusskolu]. Cits jau vēl nezināja S un Z rakstību, tā jau nebija, ka viņi bija galīgi sagatavoti. Bet tās bija gaišas stundas, mīļie. Ja tu vari cilvēkam iedot ticību, ka vēl jau, drīz, pacieties, pacieties, vēl divi gadi. Tu redz, kā skrien laiks... tad jau tu viņu satiec tirgū, Rīgā tirgū. Smaida. Nāciet pie manis, skolotāj, nāciet pie manis, es jums atdošu lētāk. Salasītas baraviciņas, un pārdod! Es saku – kāda ir parole? Jelgava! Nu protams, ka manējie.” (sk. 3. pielikumu)

4.2.3. Mazā pasaule vs mazā pasaule

Pētījuma laikā, intervējot bijušos kaimiņmājas iedzīvotājus, dažiem no viņiem bija vērojama krasa tieksme negatīvi izteikties par krieviem kā okupācijas režīma reprezentētājiem. Piemēram, G.P. vairākkārt sarunas laikā, runājot par bibliotēkas ēkas iedzīvotājiem, vispārina atbildes uz jautājumiem: “Tur vienkārši bija cita valsts, tur cietumnieku sargi bija, mēs tā nemaz tur nevarējām iet, visi jau uzreiz tā skatās, vienkārši viņi gribēja, kā saka, būt augstāk par visiem pārējiem, tāpēc viņi [krievi] apsargi bija visiem. Rīkļu rāvēji, kā saka.” (sk. 3. pielikumu) Šī tendence, no vienas puses, ilustrē savstarpējās attiecības starp dažādu etnisko kopienu atsevišķiem pārstāvjiem Latvijā, tā rāda okupācija režīma ietekmi uz cilvēkiem un to domāšanas veidu, no otras puses, bibliotēkas darba kontekstā šādi izteikumi būtu vērtējami un citējami piesardzīgi un pārdomāti – bibliotēka kā vieta ikvienam, neatkarīgi no etniskās, reliģiskās, sociālās piederības, protams, ir telpa dažādiem viedokļiem, taču tai vajadzētu būt arī iecietības un savstarpējās saprašanās telpai.

Pretēju nostāju G.P. pauž Ģ.S.: “Tātad par to nacionālo sastāvu [...] prevalēja krievu mentalitāte, to es pilnīgi noteikti varu pateikt. Viņi vienmēr bija vitālāki, mēs nedalījāmies klanos, teiksim, latvieši pret krieviem, tas nebija. Bija visādas, es pat teiktu, ļoti normālas, veselīgas izklaides, nu varbūt viņas bija tai slāvu (domā) arhetipiskajā folkloristikā vairāk (smejas) sakņots nekā latviešu, jo nekādus kazakus razboņikus letiņi nespēlēja, un vēl tur kaut kādas bija kaļimbambā un kaut kādi šitie, bet to spēlē visi plecu pie pleca un nebija tur nekādu tādu [nacionālistisku] izpausmju.” (sk. 3. pielikumu)

Sarunās spilgti parādās dažāda veida vērtējums par pasauli ārpus savas dzīvojamās platības, ietverts gan dzīves reāliju salīdzinājumā abpus mūra sētai, gan dažādos priekšstatos un uzskatos. J.K. par Vairoga namu: “Viņiem bija centrālā apkure, tas bija pats bagātākais nams. Tur bija vannas, karstais ūdens... Vaļņu, tas varenai nams. To arī kāds cēla vēl pirms kara, kaut

kāds fabrikants vai miljonārs, es vairs neatceros.” (sk. 2. pielikumu) Pretstatam bibliotēkas ēkas ērtības raksturo L.K.: *“Bet kad mēs te ievācāmies, bija malkas apkure. Bija mums istabā tāda... stāvēja apaļa krāsns gandrīz līdz griestiem, metāla [...] Bet virtuvē bija plīts. [...] Nu un tur vannas istaba kopā ar tualeti. Nu, karstā ūdens, protams, nebija, bet aukstais bija.”* (sk. 2. pielikumu) U.O. stāstījumā arī parādās šis skārda krāsnis, taču jau to otrreizējais izmantojums: *“Un tad viņiem bija vēl iekšā tās dzelzs krāsnis, bleķa krāsnis, standartizētas. Un tādas viņiem te bija pilns. Un kad viņa izdega, tad jauca nost un lika nākošo iekšā, un tādas te viņas mētājās. [...] Un mēs tur plostiem taisījām kaut ko un ņēmām tos dzelžus [no izdegušajām krāsnīm].”* (sk. 3. pielikumu) G.P. stāstījumā atceras bērnības ainas blakus bibliotēkas ēkai: *“No sākuma tur ir lielākoties [...] visi bija krievu tautības, jo latviešus es tur nedzirdēju, ka tur būtu. Mums tās sētas blakus bija, un tad tie krievēni, kā saka, mūs vienmēr apcēla, latviešu bērnus. [...] Apcēla tā vienkārši, apsaukāšana visāda: latiņš, baltiņš, kuda ljetisj. Nu tā, vārdu sakot, nebija nekādas draudzīgas attiecības, tur tāda vienkārši, nezinu, valstī vēl viena valsts, kā saka. Tur vārdi ir savādāki, visi tie likumi viņiem. Tur nedrīkstēja laikam viņi ar vietējiem kontaktēties vai kā, jo visi jau viņi bija iebraukuši, vietējo te nebija.”* (sk. 3. pielikumu) Savukārt U.O.: *“Nē, viņas [savstarpējās attiecības] nebija negatīvas, bet viņi sevi uzskatīja par savādākiem, vairāk vai mazāk. [...] Te katra māja bija sava republika. Nu kā Vārnu ielas republika, tā šeit mums bija katram republika. Mēs bijām Vairoga māja, bija dzelzceļnieki un bija šitā māja, Cietumnieku māja. Mēs savā starpā pēc sejmā pazinām, ā, tas ir no turienes, tas ir no šejienes, tas ir tāds, tas ir tāds, bet īpaši mēs nedraudzējāmies.”* (sk. 3. pielikumu)

Respondentu stāstījumā spilgti iezīmējas mazo pasaulu fenomēns, kad dzīve noritēja diezgan ierobežotā teritorijā, pārāk nekontaktējoties ar “ār pasauli”. J.K., atbildot uz jautājumu par attiecībām ar kaimiņmāju iedzīvotājiem, daļēji apstiprina iepriekšcīto: *“Katrs pats par sevi. Kaut kā tolaik katrs nams, sava teritorija, un viss – sava publika. Un kontaktu kaut kādu... Nu tā jau sarunājās, jā... nestrīdējās, neko nedarīja, neapsaukājas. Nekā tāda nebija. Bet vienkārši – viņu teritorija, mūsu teritorija.”* (sk. 2. pielikumu)

Arī G.V. stāsta, ka dzīvojuši nošķirti: *“Tāpēc, ka mums bija tā kā slēgta teritorijā. Uz ielas skraidīt nebija nekāda iemesla.”* (sk. 2. pielikumu) U.O.: *“..tā laika sabiedrība, viņa bija diezgan ierobežota telpā, dzīvoja tādā ierobežotā telpā. Un tas, kas varbūt cilvēkam, kas dzīvoja, piemēram, Mātera ielā, tas, kas notika šeit, viņš līdz tam pat neaizdomājās, viņš pie tā pat nenonāca, viņš pat nezināja.”* (sk. 3. pielikumu)

Domājot par otrās padomju okupācijas laika dažādajām informācijas pasaulēm bibliotēkas ēkas apkārtnē, interesanta un mūsdienās jaunu vērtību ir ieguvusi mazā ieliņa starp bibliotēkas ēku un Vairoga namu. To varētu uzskatīt par fizisku robežu, kas iezīmē arī Informācijas pasaulu teorijas robežu konceptu – tā ir vieta, kas nodala dažādas pasaules, un tajā

pašā laikā tas ir saskarsmes punkts. No vienas puses, vēsturiski tā atdalījusi divas pasaules, bijusi tumša, neizgaismota, A.S. atminas arī kriminālus atgadījumus šajā vietā: *“Tad es atceros, ka te bija kautiņi visādi, un mana mammīte ļoti pārdzīvoja to, viņa zināja stāstīt, ka te notikusi šausmīga slepkavība.. Un te tai šķirbā viss noritējis ir.[..] Jo kad vēlu nāca mājās, no baļļuka vai no kurienes, tad te notika briesmu lietas. Jo te tā šķirba bija tāda pavedinoša.”* (sk. 3. pielikumu) No otras puses, līdz ar mākslinieka Raita Junkera mākslas studijas darbu galerijas iekārtošanu šajā ieliņā, tā tikusi izgaismota un ir uzskatāms piemērs vērtību maiņai.

Intervijās respondenti ļoti daudz runā par savu dzīvi, kas ne vienmēr ir saistīta tieši ar bibliotēkas ēkas vēsturi. Pielikumos lasāmas gandrīz pilnīgi sarunu atšifrējumi, jo arī stāstītāju atmiņas dod nozīmīgu informāciju un izpratni par tā laika dzīvi. Piemēram, gandrīz visi respondenti, neatkarīgi no piederības vienai vai otrai pasaulei, piemin pēckara laika pieticīgos sadzīves apstākļus, piemēram, U.O.: *“Nebija maizes, piena nebija, par baltmaizi nemaz nerunājām, tad kad tikai ieraudzījām mēs baltmaizi, kaut kad te jau pavasarī, kad laikam bija iesējušies un palikuši tie graudi pāri, tad kaut ko te izcepa, tās karašīņas izcepa, varēja dabūt.”* Taču J.K. stāstījumā parādās arī plašāks konteksts: *“Nu, vispār ar produktiem bija ne visai. Bet nu tajos gados, no kurienes gan? Pēc kara... Kas gan tur bija! Kaut gan te, salīdzinot ar to vietu, kur es braucu, Pleskavas reģions, dažreiz atbraucu uz brīvdienām – kā diena pret nakti!”* (sk. 3. pielikumu)

Abi bibliotēkas ēkas iedzīvotāji, pretstatā respondentiem, kas dzīvoja Akadēmijas ielā 28, sarunā piemin arī sarežģīto dzīves apstākļu ietekmi uz izglītības iegūšanas iespējām. J.K.: *“Pēc skolas beigšanas gāju uz sagatavošana kursiem. [..] tur kur tagad Ekonomikas fakultāte. [..] Bet kaut kā nesanāca. [..] Tikko biju pabeidzis tos sagatavošanas kursus, atnāca pavēste. Tas arī viss..”* G.V.: *“Tāpēc jau arī māte strādāja trīs darbos, lai kaut cik... lai kaut kā noturētos. Bet ja kaut mazliet turīgāk dzīvotu, tad, protams, varētu arī institūtā iestāties un visur. Kaut gan man piedāvāja iet uz institūtu. Kad es pabeidzu vakarskolu, man piedāvāja. Saka, raksti iesniegumu, iestāties jebkurā gadījumā un aiziesi armijā. No armijas atgriezīsies un turpināsi mācības. Bet man tas viss bija tā apnicis, tā smagā dzīve. Negribēju vairs ar tām mācībām saistīties.”* (sk. 2. pielikumu)

4.2.4. Plūdi – arī bibliotēkas ēkas apkārtnes identitātes sastāvdaļa

Jelgavā tradicionāli pavasaros mēdz pārplūst upes, arī senākā datētā fotogrāfija, kurā redzama bibliotēkas ēka, ir 1917. gada pavasara plūdu bilde. Plūdi vēsturiski uzskatāmi par zīmīgu pilsētas sadzīves sastāvdaļu. Tie tiek pieminēti arī sarunās ar respondentiem. J.K.: *“Te pavasaros, kad daudz sniega bija, vienmēr bija ūdens. [..] Bija viens gads, neatceros, kurš... te pagalmā bija smilšu kaste, bērni smiltiņās spēlējās, un tik daudz ūdens bija, un viņi peldēja.”*

G.V. atceras: “Un pēc tam, kad vienu gadu bija pavasara pali, tas laikam bija piecdesmit septītajā. Nu, tur vienkārši bija stipras lietusgāzes, ūdenslīmenis pacēlās un dzīvoklī vienkārši nevarēja ieiet. Un tad mūs pārcēla. [...] Vai nu uz šejieni [3. stāvu], vai nu uz trešo vai otro stāvu. [...] Uzņēma mūs uz pāris dienā, kamēr dzīvoklī neizžuva..” (sk. 2. pielikumu) G.P. savukārt raksturo plūdus “viņpus žogam”: “Vai! Bērnbā, īsti neatceros, piecdesmit trešajā gadā vai piecdesmit piektajā bija plūdi Jelgavā, lieli, un tad no stacijas līdz pat gandrīz muzejam bija noplūdis un mēs taisījām plostus un, kā saka, savā starpā karojām.” (sk. 3. pielikumu) Arī Ģ.S. atceras plostu rotaļas plūdu laikā aiz bibliotēkas ēkas pagalma pārplūdušā pļavā: “Bet pa tām pļavām tur bija tā, ka [...] mēs stūmāmies un tur cīnījās. [...] Uz viena [žoga] posma ir viena komanda, uz otra posma ir otra un stumjas un cīnās tur. Tas bija tur tajās pļavās.” (sk. 3. pielikumu)

Sarunās ar ēkas un apkārtnes iedzīvotājiem apkopots bagātīgs un nozīmīgs materiāls, kas palīdz labāk ieraudzīt un saprast tā laika dzīvi, kā arī tos faktorus, kas ietekmējuši savstarpējās attiecības. Iepazīstot ikdienas cilvēka dzīvi abpus mūra žogam, var skaidri ieraudzīt Mazo pasaulu fenomenu, kas ir klātesošs ik uz soļa. Izprotot to, kā vēsturiski veidojušies priekšstati par namu, iespējams arī labāk šos vēstures faktus izgaismot bibliotēkas darbā. Nenodalot mazās pasaules kā tādas, kas nesaskaras, bet caur stāstījumu par ēku parādot saistības un saplūdinot robežas. Kā īpaši vērtīgas pētījumā uzskatāmas sarunas ar bibliotēkas ēkas iedzīvotājiem, jo tās ļāvuša labāk ieraudzīt noslēgtās pasaules, “Cietumnieku mājas”, cilvēcisko seju, par ko līdz šim nekas nebija zināms.

4.3. Jelgavas pilsētas bibliotēkas ēkas arhitektūras raksturojums un fiksētās pārmaiņas

JPB ēka – viens no retajiem vēsturiskajiem pirmskara namiem Jelgavā, kas saglabājies pēc 1944. gada pilsētas bombardēšanas un dedzināšanas. 1998. gada 29. oktobrī ar Ministru kabineta rīkojumu Nr. 128 bibliotēkas nams Akadēmijas ielā 26 apstiprināts par vietējas nozīmes arhitektūras pieminekli. (LR Kultūras Ministrija, 1998) Kā minēts iepriekšējās nodaļās, līdz šim kā ēkas celšanas laiks uzrādīts 20. gadsimta sākums, definējot to kā īres namu. Nama vēstures pētniecību apgrūtina ne tikai tas, ka ir maz dokumentētu liecību, bet arī tas, ka praktiski nav saglabājušās nozīmīgas fotoliecības, kurās redzama bibliotēkas ēka (kaut gan šis Akadēmijas ielas un Zemgales prospekta rajons vēsturiski ir ticis daudz fotografēts, tas redzams dažādu laiku pastkartēs). Tam, visticamāk, ir vairāki iemesli. Pirmkārt, pirms Otrā pasaules kara ēka bijusi kā vienkāršs īres nams, kas, salīdzinot ar citām uz Akadēmijas ielas tolaik esošām būvēm, nav izcēlies ar ekstravagantu arhitektūru vai, cik zināms, ar sabiedriski nozīmīgu izmantojumu. Otrkārt, ēka atrodas savdabīgā leņķī uz Akadēmijas ielas un Zemgales

prospekta robežas, kas nozīmē, ka vēsturiskajās fotogrāfijās pārsvarā redzamas blakus ēkas. Treškārt, otrās padomju okupācijas laikā ēka visdrīzāk netiek fotografēta, jo ir Iekšlietu ministrijas pārraudzībā, tajā dzīvo cietuma uzraugi ar ģimenēm, tā ir noslēgta teritorija, tobrīd nepievilcīga vietējās sabiedrības acīs.

Pētījuma laikā tika meklētas un apkopotas tās fotogrāfijas, kurās redzama vai kaut nojaušama bibliotēkas ēka. To nav daudz, taču attēli palīdz labāk izprast pilsētvides pārmaiņas, parāda Akadēmijas ielu un bibliotēkas ēku dažādos laikposmos un dažādos rakursos, ļauj ieraudzīt tās pārmaiņas, kas ēku un tās apkārtni skārušas laika gaitā. Katrs attēls ir īpaši vērtīgs arī tāpēc, ka Jelgavas ainava pēc Otrā pasaules kara ir ļoti mainījusies, fotogrāfijas dod iespēju labāk izprast un vizualizēt tās pārmaiņas, kas skārušas pilsētu. Pielikumā apkopotas visas atrastās fotoliecības hronoloģiskā secībā, taču pētījumā tās iekļautas, analizējot konkrētus notikumus vai faktus. (sk. 7. pielikumu)

4.3.1. Arhitektūras raksturojums

Lai gan ēka ir vietējas nozīmes arhitektūras piemineklis, šis potenciāls bibliotēkas darbā līdz šim netika pilnībā izmantots. Tradicionāli, runājot par Jelgavas pilsētas bibliotēkas ēku, tiek izceltas divas vērtības tieši ēkas kā būves kontekstā. Pirmkārt, ēka kā viens no retajiem vēsturiskajiem namiem, kas saglabājies pēc 1944. gada uzlidojumiem pilsētai. Kā vērtība pati par sevi. Arī VKPAI eksperte, arhitekte Liesma Markova ēkas apsekošanā un sarunā par namu šo izvirza kā vērtību: “Jelgavā jebkura ēka, kas ir saglabājusies no pirmskara apbūves, ir vērtība.” (sk. 5. pielikumu)

Un otrs – ar laikmetu raksturojošiem čuguna režģiem jeb čuguna mežģīnēm balkonam un diviem otrā stāva logiem. Balkona režģi veido horizontāli slīpu krusta ornamentu rindu. Šādi čuguna lējumi Jelgavā saglabājušies tikai piecās vietās. Tādus plaši lietoja 19. gs. vidū. Jāpiebilst, ka čuguna margas, kas atrodas pie logiem, ir appūstas ar poligrānu, līdz ar to zaudējot savu sākotnējo izskatu.

Stāsts par bibliotēkas ēku ir papildināms. Pirmkārt, ar arhitektūras raksturojumu, kas pats par sevi ir vērtīgs naratīvs, kas iezīmē laikmetu. Ēkas arhitektūra līdz šim bibliotēkas darbā, iepazīstinot sabiedrību ar ēkas vērtībām, nav izcelta. Kāpēc? Arī VKPAI apsekošanas atzinums 2005. gadā ir visai lakonisks: “3 stāvu mūra ēka. Katrā stāvā logailu pārsedžu dažādība. Ēkas centra daļā ieejas durvis. Akcents – izbīdījums, pilastri, ķieģeļu apdare. Pusloku elementu ritms dzegā.” (JPB npublicētie materiāli) Bet ko tas stāsta vienkāršam bibliotēkas apmeklētājam? Pašiem bibliotēkas darbiniekiem? Ko tas stāsta par bibliotēkas ēkas vērtību? Patību?

Deviņpadsmitā gadsimta otrā puse Latvijā un pasaulē raksturojama ar strauju urbanizāciju, līdz ar to ir arī augsts pilsētībūvniecības mākslas līmenis. Jelgavā starp 1869.–

1871. gadu tika radīts plānojums pilsētas jaunapbūvei – Akadēmijas ielas un Zemgales prospekta rajonā, paredzot tur celt tikai mūra ēkas. Projekta autori bija Kurzemes guberņas arhitekts A. Vinbergs un guberņas inženieris Rummelis. (Krastiņš, 1998) Gadsimta laikā citu pēc cita nomainīja dažādi stili – eklektisms, jūgendstils, funkcionālisms un neoeklektisms. Visu šo laiku Latvijas un Baltijas reģiona arhitektūru ietekmēja Rīgas arhitektūras skola.

19. gadsimta beigās, 20. gadsimta sākumā arhitektūrā vērojams eklektisma noriets un jūgendstila uzplaukums. Vēlāk, jau 20. gadsimta 20–30 gados stilistiskās tendences vairs nebija tik skaidri izteiktas. Ēkas apsekošanā arhitekta L. Markova apstiprina, ka ēka ir pieskaitāma pie eklektisma, kas ir dažādu stilu apkopojums: bibliotēkas ēka ir ar neogotikas stilam raksturīgiem elementiem, piemēram, visā ēkas augšdaļā ir arkatūras josla. Logu ritmā un formā vērojama neorenesanses, pat romānikas stila ietekme. Tas ir eklektismu raksturojošs elements – dažādība – katrā stāvā sava stilistika logiem, kas kopā veido dekoratīvu kompozīciju. (sk. 5. pielikumu)

Eklektisms ir 19. gadsimta beigu, 20. gadsimta sākuma arhitektūras stils, un ietver sevī visu pagātnes stilu formu izmantošanu, tam ir raksturīgi visu apdares elementu vienmērīga kārtojums un ritms, plastika. Kompozīcijas pamatelements parasti ir logailu ritmizēts kārtojums (tāds tas ir arī JPB gadījumā) un ir raksturīgas arī “aklās” logailas tajās vietās, kur pēc funkcionalitātes tas nav nepieciešams, bet palīdz uzturēt ritumu un vienotu kompozīciju. Eklektismā vēsturiskās formas netiek precīzi kopētas, bet gan stilizētas. Eklektismam ļoti raksturīgs ir “pusloku stils”, kas izpaužas logu arkveida pārsedzēs. Tas uzskatāmi vērojams arī bibliotēkas ēkas fasādē (sk. 4.6. att.).

4.6. att. JPB ēka

Viena no eklektisma izpausmēm ir tā saucamais ķieģeļu stils jeb ķieģeļu arhitektūra, bieži novērojama Rīgas namos, kas celti tajā laikā. Taču ķieģelis ir bieži izmantots materiāls

eklektismā nevis materiāla pēc, bet gan kā līdzeklis formas realizācijai. Kā uzsvērts izdevumā “Latvijas arhitektūra no senatnes līdz mūsdienām”, pirmajā acu uzmetienā var rasties iespaids, ka šādam ķieģeļu stilam nemaz nav nekāda fasādes arhitektūras, taču gandrīz vienmēr šajās fasādēs ir valniša formas logailu apmales, no fasonķieģeļiem veidotas figurālas dzegas un starpjostas. Tas ir veids, kā ar minimāliem līdzekļiem demonstrēt nevainojamu profesionalitāti. (Krastiņš, 1998)

Eklektisms tiek dēvēts arī par historismu. Jānis Krastiņš izdevumā “Latvijas republikas būvmāksla” raksta, ka par historismu mēdz dēvēt 19. gadsimta otrās puses arhitektūras stilu eklektismu. Taču autors norāda, ka historisms norāda uz arhitektoniskajā apdarē izmantoto formu avotu, kas ir vēsturisko izteiksmes līdzekļu arsenāls. Taču eklektisms, pēc I. Krastiņa teiktā, norāda uz tālaika arhitektūras stila māksliniecisko būtību – izvēli. (Krastiņš, 1992)

20. gadsimta sākumā eklektisms ir sevi izsmējis un sevi sāk pieteikt jūgendstils, kas vēršas pret vēsturisko stilu arhitektūru un vēlas sakausēt arhitektūras risinājumos izmantojamību un māksliniecisko izteiksmību.

Spriežot pēc šobrīd pieejamās informācijas, bibliotēkas ēka jau sākotnēji celta kā īres nams. Lai gan pagaidām nav izdevies arhīvos atrast informāciju par ēkas celšanas gadu, arhitektu vai būvdarbu pasūtītāju, tomēr ēkas arhitektūra ieturēta eklektisma stilistikā, un tas liecina par to, ka nams varētu būt celts drīzāk 19. gadsimta beigās, nevis 20. gadsimta sākumā, kā līdz šim bija minēts ar ēkas būvniecību saistītos dokumentos, kur par vienīgo dokumentēto avotu ēkas iespējamajam vecumam ir izmantota 1917. gada plūdu fotogrāfija, kurā redzama arī bibliotēkas ēka. Pie tam bibliotēkas ēkai tieši līdzās esošais īres nams Akadēmijas ielā 28, savulaik Vaļņu ielā 2, ir jūgendstila paraugs, visticamāk, celts jau pēc bibliotēkas ēkas.

Lai gan bibliotēkas ēkas fasāde ir ļoti vienkārša, pat atturīga, īpašu to padara logailu ritmizētais kārtojums. Arī šāda vizuāla arhitektūras iezīme uzskatāma par ēkas vērtību, un sarunās par ēku ar apmeklētājiem, tā būtu īpaši izceļama – pievēršot uzmanību savdabīgām detaļām, ēka apmeklētāju acīs iegūst papildu vērtību.

Arhitekts, zinātnu doktors Ilmārs Dirveiks (1960) īpaši pētījis logu Latvijas arhitektūrā. Ilmārs Dirveiks uzsver, ka dažādu oriģinālo ēku elementu analīze un pētniecība ir īpaši svarīga, domājot par ēku atjaunošanas jautājumiem. Vēl 2004. gada publikācijā “Logu arhitektoniskās un konstruktīvās izmaiņas Latvijā 19. gadsimtā” min, ka logs ir viens no būtiskiem un izteismīgiem ēkas arhitektoniskiem elementiem, un 19. gadsimta vidū un tolaik galvenā stilistikā loga pazīme ir aillas taisnstūrveida forma un sešu vai astoņu rūšu dalījums. Logos valdošās eklektisma izpausmes redzamas pusaploces pārsedzēs. (Dirveiks, 2014)

Šī pieeja vērojama arī JPB ēkai, kur katrā stāvā logu pārsedzes ir citādi veidotas – no gandrīz taisnām līdz arkveida. Lielākā daļa fasādes logu ir nomanīti ar plastmasas pakešu

logiem, kurus nākotnē, atbilstoši arhitektūras pieminekļa statusam, plānots nomainīt uz koka logu rāmjiem. Šobrīd vienīgā telpa, kurā ir nomainīti koka logi, iespējami tuvi oriģinālam, ir K. Barona zālē. Tas ir nozīmīgs solis ēkas pilnīgākas rekonstrukcijas virzienā, taču, jāatzīst, tā kā tas ir ilgstošs process, un nav skaidrs, kad šie darbi tiks veikti, šobrīd ir jāsadzīvo ar fasādes kopteļu, kurā ir gan dažādi logu rāmju toņi, gan nesaskaņots apmetuma krāsojums (sk. 4.7. att.)

4.7. att. Nesakritības bibliotēkas fasādē: dažādi logu rāmju toņi, nesaskaņots apmetuma krāsojums

Runājot par fasādes apdari, ir jāpiemin savulaik Jelgavā ražotais poligrāns. Pirmskara fotogrāfiju, kurās būtu skaidri redzams fasādes oriģinālais krāsojums/apmetums, nav. Fasādes krāsojums tika atjaunots/ no jauna izveidots 1988. gadā. Ēkas fasādes krāsojuma pasē norādīts, ka poligrāns uzklājams fasādei tikai pēc tās notīrīšanas ar smilšu strūklu, un gadījumā, ja pēc tīrīšana atklātos oriģinālais materiāls labā stāvoklī, tad poligrānu nebūtu jāklāj. (JPB npublicētie materiāli). Poligrāna “gadījums” iezīmē kultūrvēsturisko situāciju 20. gadsimta 80. gadu Jelgavā. To raksturo L. Markovas teiktais: “Stāsts par poligrānu ir absolūti triviāls. Te, Jelgavā, bija poligrāna ražotne. Tolaik Jelgavas pilsētas galvenajam arhitektam likās, ka tā ir pareizi... labi... šo materiālu piedāvāja “uzpūst” it visās malās, atbalstīsim savējos, tā teikt. [...] Saprotiet – poligrāna rūpnīca ir, iespējas ir, kāpēc gan lai to nedarītu un pie reizes neatbalstītu vietējos? Pareizi vai nepareizi – šāds jautājums tādās situācijās neeksistē. Poligrāns bibliotēkas

ēkas (arī citos) gadījumā ir pilnīgi nevietā. Tas bojā ēku, to nevar tik vienkārši noņemt nost – kad to dara, apmetums var nonākt nost ar visu materiālu, kas ir zem tā.” (sk. 5. pielikumu)

Bibliotēkas nākotnes plānos ir paredzēta fasādes atjaunošana, taču arī pēc tās bibliotēkas vēstījumā iekļaujams stāsts par poligrānu kā nozīmīgu faktu vēsturē, kas var palīdzēt labāk izprast Jelgavas kopējās un bibliotēkas arhitektoniskās ainavas vēsturisko attīstību.

4.3.2. Fiksētās pārmaiņas

Vērtējot bibliotēkas ēku kopējā kontekstā, arhitekta Liesma Markova secina: “Akadēmijas ielas posmā ēkas veido apbūves līniju, veselu ielas fragmentu, pie tam abās ielas pusēs. Tā vien jau ir pilsētībūvnieciska vērtība, saglabājusies gandrīz neskartā veidā no senās Jelgavas. [...] Ir saglabājusies daļa vēsturiskā ielas plānojuma, ēkas ir atjaunotas sākotnējā izskatā.” (sk. 5. pielikumu)

Saprotams, laika gaitā gan apkārtnē, gan pati ēka ir piedzīvojusi arī dažādas pārmaiņas. Ja runā par ēkas ārējām pārmaiņām, kādas fiksētas, pētot pieejamo dokumentāciju un nedaudzo fotogrāfiju skaitu, jāsecina, ka ēka faktiski saglabājusi savu sākotnējo izskatu.

Viena no fiksētām izmaiņām ir jumta konstrukcija. Pētot pirmskara fotogrāfijas redzams, ka pirms Otrā pasaules kara ēkas jumts bijis daudz stāvāks, to apstiprina arī 1935. gada tautas skaitīšanas dati, kuros ir minēts dzīvoklis 4. stāvā, kāda bibliotēkai faktiski nav. Vecajās fotogrāfijās ir redzama oriģinālā jumta konstrukcija kā arī logi bēniņu stāvā, kas apstiprina to, ka tas bijis apdzīvots. Liesma Markova apstiprina, ka jumta konstrukcija visticamāk mainīta, atjaunojot ēku 1949. gadā. Tā kā ēkas bija izdegušas un cietušas uzlidojumos, jumta konstrukciju nolēmuši neatjaunot sākotnējā veidolā. Viens no iemesliem varētu būt tas, ka pēckara gados, atjaunojot Jelgavu, bija grūtības ar būvmateriāliem (sk. 4.2. att.).

Intervijās ar ēkas iedzīvotājiem, kas tur dzīvojuši pēc Otrā pasaules kara, tiek minētas divas kāpņutelpas, divas ieejas no ielas puses. Šobrīd no fasādes puses ir tikai viena, centrālā ieeja. Ēkai patiešām ir divas kāpņutelpas, reprezentācijas kāpnes pie centrālā ieejas, un tā saucamās “melnās” kāpnes. Liesma Markova stāsta, ka savulaik šāda kāpnes izmantoja, jo ēkā bija malkas apkure, pa tām piegādāja malku un veica citas saimnieciskas darbības. (sk. 5. pielikumu)

Padomju okupācijas periodā ēka bija sadalīta it kā divās daļās – 1. kāpņutelpa un 2. kāpņutelpa, kuras nošķīra siena, dzīvokļi starp šīm kāpņutelpām bija nodalīti. Arī vienā no pirmskara fotogrāfijām, palielinot attēlu, ir redzama šī otrā ieeja ēkas fasādes labajā malā. Pie tam, rūpīgi pētot zemās kvalitātes fotogrāfiju palielinājumā, ir redzams, ka šo durvju priekšā ir nobērtas divas kaudzes, iespējams, ar ogļēm kurināšanai vai smiltīm (šī versija varētu būt

ticama, jo nodaļas sākumā minēti pirmskara sludinājumi, kuros bibliotēkas ēkas adresē tiek pārdotas dzeltenās smiltis). Pie vienas no kaudzēm ir noliecies cilvēks (sk. 4.8. att.).

4.8. att. **Fragments no fotogrāfijas. Cilvēks pie smilšu (?) kaudzes** (LNB LBBCB attēlu arhīvs)

Šajā pašā attēlā starp bibliotēkas ēku un koka namu redzama vien stāvā ķieģeļu konstrukcijas būve ar fasādi pret ielu, kas stilizēti noformēta kā portāls ar centrālo ieeju, simetriski izvietotiem logiem un diviem sānu pilastriem. Iespējams, tas bijis ķieģeļu vārtu portāls, vēlāk pārbūvēts par vien stāvā būvi. Ķieģeļu mūrējums nepārprotami turpina bibliotēkas ēkas kompozīcijas ritmu – žoga logu un durvju ailās ir tāds pats pusloku kārtojums kā ēkai, savukārt žoga augšdaļā ritmizēts ķieģeļu dekoratīvs mūrējums, turpinot pirmā stāva līniju. Interesanta ir detaļa portāla augšpusē – divās no pirmskara fotogrāfijām redzami divi pilastri, divās to nav. Pie tam, pietuvinot attēlus, vienā no tiem nepārprotami redzams, ka portāla augšpusē piestiprināta izkārtne. Diemžēl nav salasāms, kas rakstīts uz izkārtnes, bet, visticamāk, tur notikusi kāda tirdzniecība. (Kā minēts nodaļas sākumā, pirmskara laikrakstos atrodami sludinājumu, ka ēkas adresē pārdod dzeltenās smiltis) (sk. 4.9. att.).

4.9. att. **Fragments no fotogrāfijas. Saskatāma izkārtne uz portāla fasādes**

(LNB LBBCB attēlu arhīvs)

Iespējams, ka līdzīgi kā šis portāls izskatījies arī mūra žogs, kas bijis ap māju un par kura eksistenci izteikušies gandrīz visi respondenti – tas dod priekšstatu par tā iespējamo konstrukciju un augstumu.

Šajos attēlos arī redzama pirmskara koka apbūve, kuras šobrīd vairs nav, koka ēku vietā šobrīd ir zaļā zona un aug koki. (sk. 4.2. att.) Tā kā šajā zonā vairs nav ēku, ir konstatējamās arī citas ēkas pārvērtības laika gaitā. Šajos attēlos redzams tā saucamais brandmūris, kurā nav logu, izņemot bēniņstāvu. Visticamāk, laikā, kad tika atjaunota ēka 1949. gadā, šajā sienā izkalti logi visos stāvos, lai iegūtu iespēju sadalīt pirmskara laika lielos dzīvokļus mazākos. (sk. 4.2. att.)

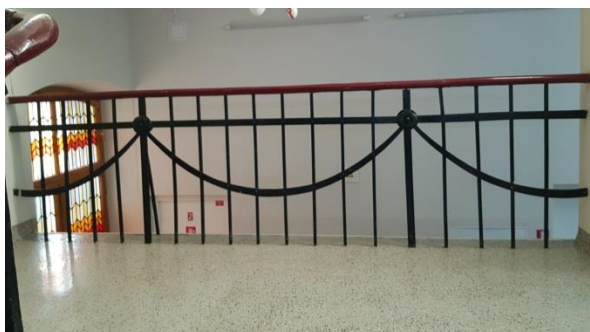
Ja runā par vienu no pievilcīgākajiem ēkas elementiem – balkonu ar čuguna margām, kas saglabājis savu oriģinālo izskatu, tas ir iecienīts bibliotēkas apskates objekts, no tā paveras skaists skats uz Zemgales prospektu un Jelgavas staciju, tad ir vērts pieminēt arī pārmaiņas, kas nav notikušas, bet varēja notikt. Senākais ēkas projekts, kas atrodams arhīvos, ir 1970. gadā izstrādātais dzīvojamās ēkas Puškina prospektā 26 kapitālremonta projekts. Šajā projektā tika paredzēts nojaukt balkonu: “Otrā stāva balkons nojaukams, ķieģeļu laukumu vietas rūpīgi nocērtamas.” (JPBA, 1139. f., Nr. 69-1002-J1, 5. lp.) Uzskatāms piemērs vērtību maiņai un redzējumam par to, kas no kultūrvēsturiskā mantojuma saglabājams, un kas ne.

Šajā pašā projektā bija paredzēts arī likvidēt abas ielas puses ieejas, to vietā izbūvējot logus un tādejādi iegūstot papildu telpu dzīvokļiem. Ieejas durvis plānā iezīmētas tikai no pagalma puses. Taču šajā pašā projektā arī ir atzinums, ka “plānojums rāda, ka ēkā vispār pie dotās programmas nav iespējams izplānot mūsdienīgus dzīvokļus (sarežģītais telpu izvietojums, gari neizgaismoti gaiteni, u.c. (Lietderīgi šeit būtu izvietot adm. iestāžu telpas).” (JPBA, 1139. f., Nr. 69-1002-J1, 3. lp.) Celniecības un arhitektūras nodaļas vadītāja atzinumā 1971. gada 12. augustā rakstīts: “.. minēto ēku nav lietderīgi kapitāli atremontēt kā dzīvojamo, bet gan izmantot sabiedriskām administratīvām vajadzībām. Tas arī atzīmēts pie projekta saskaņošanas. Cik zināms, ēka arī nav būvēta kā dzīvojamā, par to liecina plašais kāpņu telpu vestibils, kā arī ievērojamas telpu augstums (pāri par 3,50 m)” (JPBA, 1139. f., Nr. 69-1002-J1, 1. lp.) Kas tieši ir zināms un vai ir kādas dokumentētas liecības šādām ziņām par ēkas sākotnējām funkcijām, nekas vairāk atzinumā nav minēts. L. Markova šo pieņēmumu raksturo šādi: “Parasti jau iekšējās kāpnes taisa diezgan kompaktas, varētu teikt, ka te tās ir veidotas ar vērienu. Telpu augstums gan diez vai norāda uz ēkas projektēšanu sabiedriskām vajadzībām, taču kāpņu telpa patiešām ir neraksturīgi plaša. Tik mazai ēkai pēc idejas tā nav raksturīga. Parasti tās ir diezgan ierobežotas, te tās ir ļoti plašas, varētu uzskatīt – reprezentācijas. Taču, saprotams, to ir grūti pateikt. [...] tikpat labi tā vienkārši varēja būt arhitekta tā laika iecere, kā viņš risinājis konkrētas ēkas uzbūvi. Kāpņu telpas lielums, risinājums un apjoms, gabarīti pret galveno ielu var norādīt, ka, iespējams, ēka sākotnēji nav būvēta kā dzīvojamā ēka, tai varētu

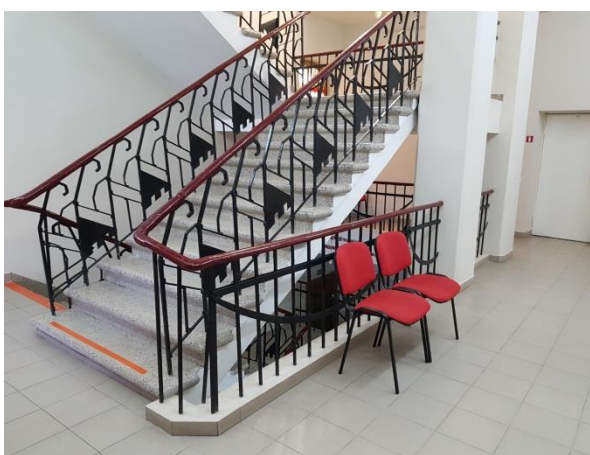
būt kāda kombinēta funkcionalitāte.” (sk. 5. pielikumu) Te ir plašas iespējas turpmākiem pētījumiem, taču, kā jau minēju nodaļas sākumā, maģistra darba ietvaros aptvert tik plašu laikposmu un aplūkojamos jautājumus nav ne lietderīgi, ne iespējami.

Kā atzīst L. Markova, bibliotēkas ēkas kontekstā problemātiska ir iekštelpu novērtēšana. Oriģināli, kas ir saglabājušies, ir kāpnēs, fasāde un balkons.

Ja runā par kāpnēm kā faktiski vienīgo oriģinālo elementu ēkas iekštelpās, tās noteikti būtu izceļamas īpaši. Ir vērts pievērst uzmanību ne tikai kāpņu plašumam, reprezentabilitātei, bet arī margām. Margu metāla kalumi ir atšķirīgi – kāpņu laukumos vienā stilistikā (sk. 4.10. att.), kāpnēs – pavisam citā (sk. 4.11. att.). L. Markova komentē, ka margas kāpņu laukumā ir klasiskā stilā veidotas, tās noteikti ir senākas. Savukārt kāpņu margas ieturētas 20. gadsimta 20., 30. gadu stilistikā ar Art Deco motīviem.

4.10. att. Kāpņu laukums

4.11. att. Trepju margas

Kā uzsver arhitekta, precīzākam vērtējumam nepieciešami dziļāki pētījumi. Tikpat labi kāpņu margas varētu būt veidotas arī pēc Otrā pasaules kara, atjaunojot ēku, ja to darījuši vēl vecie tā laika meistari. (sk. 5. pielikumu)

Neskatoties uz to, ka iekštelpu iekārtojums dažādos laikposmos ir mainījies, pielāgojot to gan lielākam skaitam iedzīvotāju pēckara periodā, gan vēlāk – pārbūvējot to bibliotēkas vajadzībām, tomēr ēkas struktūra, telpu apjoms un augstums ir saglabāti sākotnējā stāvoklī.

Intervijās ar ēkas iedzīvotājiem tika iegūta plaša informācija par telpu izvietojumu pēc Otrā pasaules kara, pētījumā tā netiks apskatīta, bet ir izmantojama, veidojot stāstījumu par bibliotēkas ēku. Jau notikušās ekskursijās bibliotēkas apmeklētājiem, aprobējot pētījuma laikā iegūto informāciju, esmu arī piekārusies jautājumiem par to, kāds bijis ēkas telpu izvietojums un iekārtojums pirms bibliotēkas, kā arī dažādās pārbūvēs, kas notikušas bibliotēkas darbība laikā, un šādi stāsti apmeklētājiem patīk, viņi dzīvāk iztēlojas ēku, līdz ar to sajūtot to daudz pilnīgāk.

Nobeidzot ēkas arhitektūras un fiksēto pārmaiņu analīzes nodaļu, jāsecina, ka arī par šo aspektu ēkas vēstures kontekstā veidojas plašs un nozīmīgs stāstījums, kas ir izmantojams bibliotēkas darbā, tas dod daudz pilnīgāku ieskatu vēsturiskās ainavas lasīšanā un dod iespēju padziļinātai izpratnei par bibliotēkas ēku un tās kultūrvēsturisko ainavu.

4.4. Krišjāņa Barona zāle – bibliotēkas īpašā vērtība

JPB pārceļas uz telpām Akadēmijas ielā 26 (tolaik Puškina prospektā) 1984. gadā. Bibliotēkas iekārtojums gadu laikā būtiski mainījies. Pētot materiālus par bibliotēkas iekārtojumu un salīdzinot to ar sākotnējo projektu, jāsecina, ka jau tad tā bija iecerēta kā mūsdienīga un visiem pieejama iestāde, neskatoties uz to, ka iekārtota dzīvojamā namā, kura arhitektūra uzliek zināmus ierobežojumus. Piemēram, bibliotēkas arhīva materiālos ir atrodams ēkas plānojums ar toreizējās direktores Paulīnes Bartkēvičas pierakstiem, kuros atzīmētas ieceres. Viena no interesantākajām saistāma ar to, ka ēkas pirmajā stāvā, šā brīža krātuves telpās, bija iecerēta kafejnīca ar kamīnu, pavisam mūsdienīga ideja. Diemžēl iecere dažādu praktisku apsvērumu dēļ neīstenojās. (sk. 5. pielikumu)

Savukārt ēkas otrajā stāvā bija ielānota pat smēķētava, kas gan neatbilstu šodienas redzējumam par to, kas ir nepieciešams bibliotēkas darbiniekiem un apmeklētājiem, taču ir interesanta laikmeta liecība. (JPB npublicēti materiāli)

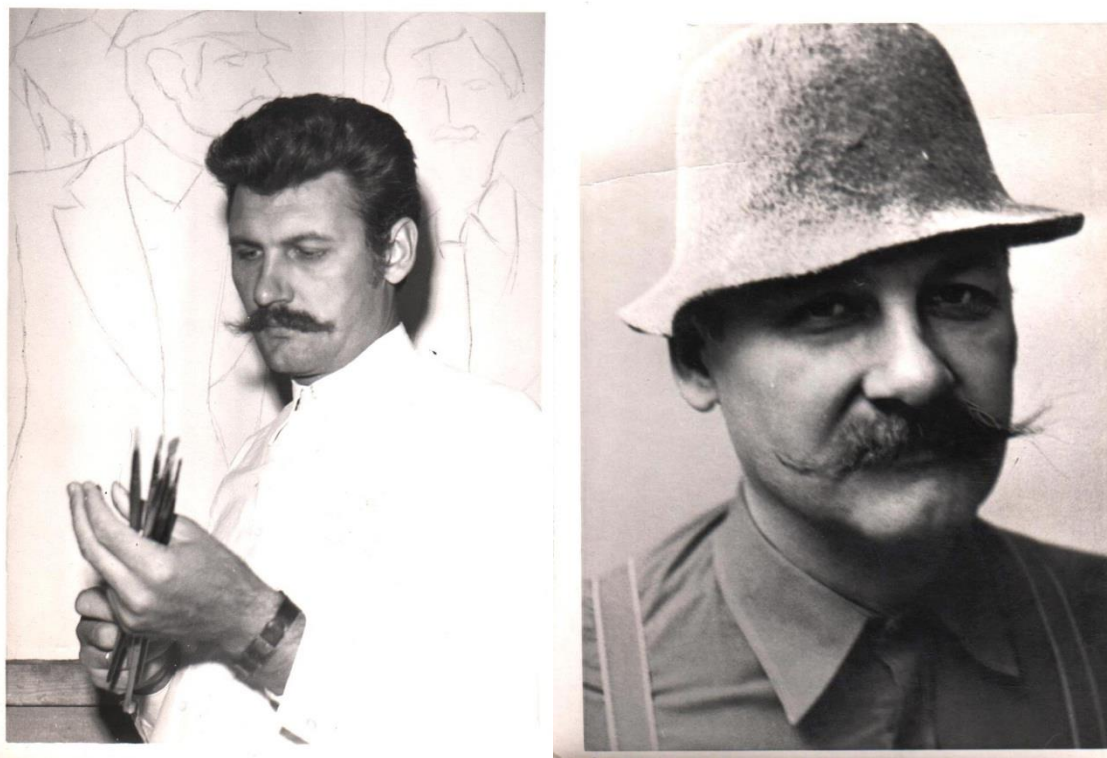
Pētījuma laikā tika ierakstītas trīs intervijas, kurās vairāk tika runāts par bibliotēkas pārceļanos no ĢEJVMM telpām uz Akadēmijas ielu 26, kā arī par Krišjāņa Barona zāli. Tā bija saruna ar JPB direktora vietnieci Dzintru Pungu, bijušo bibliotēkas mākslinieku Tāļivaldi Langenfeldu un bijušo bērnu bibliotēkas vadītāju Lindu Langenfeldi, kā arī saruna ar zāles sienu gleznojumu autoru mākslinieku Andreju Zvejnieku. Arī ēkas apsekošanā ar arhitekti L. Markovu tika pārrunāti būtiski ar zāles rekonstrukciju saistīti jautājumi.

Ja vērtē bibliotēkas ēkas kultūrvēsturiskos aspektus, tad ēkas jauniegūtā vērtība, kas nav saistāma ar tās sākotnējām funkcijām (dzīvojamā ēka), ir tieši Krišjāņa Barona zāle.

Kad ēka tiek iekārtota bibliotēkas vajadzībām, 3. stāvā, nojaucot starpsienas, kas atdala dzīvokļus, tiek izveidota zāle bibliotēkas sarīkojumiem. Bibliotēkas direktore Paulīne

Bartkēviča vēlas par godu K. Barona 150 gadu jubilejai, kas 1985. gadā tiek atzīmēta visā Latvijā, zālē izveidot īpašus sienas gleznojumus. Dzintra Punga atceras, ka tolaik Jelgavas 2. vidusskolā tās direktoram Rolandam Kronbergam izveidojusies sadarbība ar vitrāžisti Esteri Bormani un mākslinieku Andreju Zvejnieku, tāpēc arī P. Bartkēviča uzrunājusi māksliniekus saistībā ar bibliotēkas zāles iekārtošanu. (sk. 4. pielikumu)

Gleznotājs un interjerists Andrejs Zvejnieks dzimis 1936. gada 6. janvārī. Absolvējis Rīgas Lietišķās mākslas vidusskolas Dekoratoru nodaļu (1958. gadā), Latvijas Mākslas akadēmijas Interjera un iekārtas nodaļu (1969. gadā). No 1968 līdz 1983. gadam strādājis kombinātā “Māksla”, no 1983. līdz 1986. gadam ir Jelgavas rajona galvenais mākslinieks, no 1986. līdz 2003. gadam – Jelgavas mākslas skolas direktors. Jelgavā veidojis interjerus Latvijas Lauksaimniecības universitātes Lauku inženieru fakultātē, Jelgavas rajona kultūras namā, Jelgavas 2. vidusskolā. Kopš 1972. gada ir Latvijas Mākslinieku savienības biedrs. Šobrīd – Jelgavas mākslinieku biedrības goda biedrs (sk. 4.12. att.). (Brancis, 2010)

4.12.att. Mākslinieks Andrejs Zvejnieks (M. Branča privātkolekcija)

Mākslinieks A. Zvejnieks atceras: “Nu, jā, un tad tur radās, laikam jau Paulīnei radās doma par Barona zāli vai arī viņas visas kopā [bibliotēkas darbinieces] tur sapīpēja un izdomāja... Un tad man viņas piedāvāja. Un... tas piedāvājums jau patiesībā bija tāds [...] no tāda jau nevar atteikties nemaz. Kaut gan [...] vienu brīdi es tā sabijos: “Zvejniek, ko tu esi apņēmis?” Jo tas taču ir, nu, super uzdevums. Gan pilsētai, gan valstij.”

Intervijā ar A. Zvejnieku iegūta plaša un vērtīga informācija gan par zāles ieceri, gan tapšanas gaitu, kā arī par neīstenotajām iecerēm. Tā ļauj ielūkoties mākslinieka redzējuma par zāli, dod ieskatu tiem procesiem, kas norisinājušies zāles tapšanas laikā.

Latvijas kultūras telpā šādi K. Barona zālei līdzīgi gleznojumi ir saglabājušies ļoti reti. Gleznojumi simboliski stāsta par 20. gadsimta 80. gadu dzīvi padomju ideju un cenzūras norieta laikā, kad K. Barona zāles tautiskais risinājums bija uztverams kā zināms pretmets “proletāriskā internacionālisma” ideoloģijai.

Zāles sienu gleznojumu kompozīcijas centrā ir uzgleznots K. Barons, un tam apkārt astoņās atsevišķās ainās uzzīmēts cilvēka mūža ritējums, ilustrēts ar atbilstošu tautasdziesmu. Kā atzīst mākslas zinātnieks Māris Brancis (1947), jau ar to vien, ka nekur citur Latvijā nav tādas K. Barona zāles, tā ir īpaša vērtība. Vērtējot zāles māksliniecisko vērtību viņš atzīst: “Arī mākslinieciskā ziņā tā vērtējama ļoti augstu – tajā interjers salējies vienā veselumā ar sienas gleznojumu, ir stilistiski precīzi ieturēts, gleznojums tonāli bagāts, monumentāli ievirzīts.” (Brancis, 2018)

Darbs pie zāles iekārtošanas norisinājās 1985. gadā, savukārt tās svinīga atklāšana notika 1986. gada 12. septembrī. Saprotams, ka ne bibliotēkas darba atskaitēs, ne tā laika presē neparādās nekas par K. Barona zāli kā latviskajai identitātei nozīmīgu vietu. Tā ir skaista zāle, kurā norisinās dažādi bibliotēkas pasākumi, bet par tās dziļāko nozīmi skaļi netiek runāts. Par tā laika sajūtām taujāta, Dzintra Punga stāsta: “.. *patiesībā tas bija tāds laiks, kad katrs kaut ko individuāli juta, bet ne vienmēr gribēja dalīties, jo mūsu kolektīvs jau tajā laikā arī nebija tik viendabīgs. Tāpēc es nezinu, bet mums bija ārkārtīgs prieks par zāli, mums tiešām bija prieks, likās, ka beidzot mums taču arī kaut kas ir, un tik laba akustika zālei [..]. Es esmu zālē gan kādreiz savu asaru noraudājusi, kad kaut kas neiet, gan tāpat aizgājusi no rīta, uz balkoniņa uzgājusi, vienkārši tāpat. Tā bija ļoti skaista vieta, un mēs to arī tā vērtējām. Par cilvēku izjūtām, tas katram droši vien ir ļoti individuāli, kāda katram ir līdzšinējā pieredze, audzināšana ģimenē, ko katrs zināja par vēsturi. Bet to, ka mēs lielākā daļa novērtējām to latviskumu, tas, manuprāt, tas latviešos ir iekšā, lielākajā daļā ir bijis.” (sk. 4. pielikumu)*

Arī T. Langenfelda sacītais apstiprina tā laika drīzāk noklusētās sajūtas: “*Es diezgan bieži tur biju, kad Zvejnieks Andrejs tur gleznoja. Gāju uz bibliotēku un mēs ar viņu tur vairākas reizes tikāmies. Zinu, ka bija viena reize, kad es kādas vairākas stundas tur ar viņu pļāpāju. [..] Interesanti, viņš man stāstīja par visiem auseklīšiem. Mums bija tāda dūmakaina visa tā lieta. Jā, tur, zināms, bija latviešu motīvi, Lielvārdes josta, bet tas bija tā abstrakti, jo zināšanu nebija pamatā. Un tad viņš man to visu skaidroja.*” (sk. 4. pielikumu)

Zālē atbilstoši bibliotēkas funkcijām norisinājušies un norisinās visdažādākie pasākumi – gan tikšanās ar rakstniekiem un dzejniekiem, gan dažādas lekcijas un semināri, gan izstādes.

Taču kā īpaši nozīmīgs fakts ir minams tas, ka tieši K. Barona zālē 1990. gada 10. jūnijā tika atjaunota Jelgavas latviešu biedrības darbība, un daudzu gadu garumā tieši bibliotēka bija biedrības tikšanās vieta, tā rīkoja dažādus sarīkojumus un nozīmīgas lekcijas. 1995. gada vietējā laikrakstā *Zemgales Ziņas* lasām: “Krišjāņa Barona zāle zinātniskajā bibliotēkā ir tuvinātām kultūras norisēm pati piemērotākā telpa Jelgavā. Tā ir sevišķa aura, ko rada mākslinieka Andreja Zvejnieka sienu gleznojumi, logu krāsainās vitrāžas, pašu saimnieku aprūpētība.” (Krūmiņš, 1995) Savukārt jau 21. gadsimta sākumā zāle palēnām zaudē savu sākotnējo spozmi, tai nepieciešama nopietna rekonstrukcija. Dzintra Punga to raksturo šādi: “.. *es domāju, ka tāds īsts panīkums nav bijis nekad, vienkārši nosacīts panīkums sākās tad, kad zāle vairs netika tik intensīvi.. [..] ekspluatēta. Tad te bija skaists muzejs, skaists kultūras nams, un mūsu nolijusī siena, mūsu Krišjānis Barons, kurš plīst kopā, vecie zāles krēsli. Tik un tā te tika rīkoti pasākumi, cilvēki nāca, bet mums jau sāka tāds mazvērtības komplekss piemesties. [..] Un mēs vairs nevarējām konkurēt ar citām pilsētas iestādēm, kuras bija kļuvušas skaistas, tai skaitā arī ar citām bibliotēkām, kuras tiešām varēja rīkot un aicināt pie sevis. [..] Un direktore, tad kad šeit arī bija kādi viesi, viņa tā arī vienmēr teica: mēs nevaram atbildēt par formu, bet mēs atbildam par saturu, un tā tas arī bija.” (sk. 4. pielikumu)*

Ilgāku laiku tika meklēti līdzekļi zāles rekonstrukcijai. Trīs reizes sienu gleznojumu restaurācijas projekts tika sniegts Valsts Kultūrkapitāla fondam. Sniedzot projektu trešo reizi, VKKF Zemgales nodaļā saņēmu pavisam tiešu jautājumu: “Vai tiešām tie gleznojumi ir tik vērtīgi, ka tos ir nepieciešams restaurēt? Vai nav vieglāk pārkrāsot?” Arī sarunā ar Dz. Pungu iezīmējas valsts un pašvaldības iestāžu ierēdņu nereti nekompetentais redzējums par kultūras mantojumu: “*Ja visu laiku piemin to zāli, un te mums arī notiek tomēr dažādas aktivitātes, arī pilsētas vadība piedalās, un viens no mūsu mēra vietniekiem vienreiz [saka]: “Ak, kā man tā jūsu zāle ir apnikusi!” Ak, tu tāds!, es nodomāju.”* (4. pielikums) Tomēr pašvaldības budžetā galu galā atrodas līdzekļi zāles rekonstrukcijai un gleznojumu restaurācijai, un restauratores Natālijas Jātnieces vadībā notiek restaurācijas darbi. Zāles rekonstrukcija noslēdzas 2017. gada decembrī, un svinīgi atvērta pilsētas iedzīvotājiem un viesiem 2018. gada 21. janvārī.

Zāle no jauna atguvusi savu izskatu un vērtību sabiedrības acīs. Tā no jauna ir iecienīta vieta ne tikai bibliotēkas rīkotiem sarīkojumiem, bet arī dažādu iestāžu un organizāciju pasākumiem. Bibliotēkas zālē sadarbībā ar Jelgavas Dzimtsarakstu nodaļu iespējams pat organizēt laulību ceremoniju.

Taču maģistra darba kontekstā būtiskākais jautājums ir Krišjāņa Barona zāles nozīme bibliotēkas darbā. Kāpēc šāda kultūrvēsturiski nozīmīga telpa radījusi jautājumus par to, vai to ir vērts atjaunot? Kāda ir sabiedrības izpratne par 20. gadsimta 80. gadu mākslu, publisko telpu mākslu? Kāda nozīme ir Krišjānim Baronam latviešu kultūridentitātes veidošanās procesos,

kāda saistība ir K. Baronam ar Jelgavu? Rosināt diskusijas par šiem jautājumiem, piedāvāt pieeju informācijai, telpu šādām sarunām visdažādākajos kontekstos. Šis ir viens no svarīgiem publiskās bibliotēkas darba uzdevumiem. K. Barona zāle nav tikai skaista telpa, skaists un iedvesmojošs fons – tā ir vērtība pati par sevi, kas ar savu vēstījumu dod iespēju runāt par daudziem sabiedrībā svarīgiem jautājumiem. Arī arhitekte L. Markova atzīst: *“Jūs restaurējāt sienu gleznojumus, ļoti labi, jūs saglabājāt uzslāņojumu, kas ir kā sava laika liecība, jūs to saglabājāt, nevis kā pieņemts visās malās, ka 70.– 80.gadi tiek svītroti laukā. [..] Domāju, vēl kādi desmit gadi, un jūs varēsiet vēl vairāk lepoties ar zāli, jo Latvijā tūliņ nekā tāda vairs nebūs.”* (sk. 5. pielikumu)

Arī sarunā ar mākslinieku A. Zvejnieku parādās tik nozīmīgais vērtību maiņas aspekts, tas, ka, atbilstoši kontekstam, arī zāle sabiedrības acīs iegūst citu vērtību, tā tiek citādi uzlūkota. Jautājot māksliniekam par to, kādu viņš, veidojot zāli, bija iecerējis apmeklētāju reakciju, viņš atbild: *“Nu, lai sajūt šo telpu [K. Barona zāli], nu, gandrīz tā kā tādu svētvieta. Kur ienāk, un visa tā gaisotne tā vizuālā, lai ir tāda, kas cilvēku paņem, virza uz tādu latvisko domāšanu, domāt par latvisko. [..]”* Taču mākslinieks arī spilgti iezīmē to, kā tika pausta vai nepausta attieksme pret šo mākslas darbu 80. gados, kad zāle tapa un šobrīd, pēc restaurācijas: *“Nu, un tās pirmās, pirmās atsauksmes [pēc zāles atklāšanas 1986. gadā] es patiesībā netiku dzirdējis, jo, es gan biju te klāt kādreiz arī, ka te kādas notika lekcijas vai kaut kādi pasākumi un tā. Nu, cilvēki, kā saka.. ar olām nemētājās un rupjības ar nerunāja nekādas, bet nu tā, neteiksim, ka ļoti distancēti, bet tā, ar tādu pieklājību, vārdsakot. Nu un tad ļoti liels tāds impulss man nāca tagad pēc restaurācijas, kad mēs te satikāmies. Tad gan, tad es sajutu, ka cilvēki izprot, sajūt to noskaņu un izprot, kā tas ir domāts.”* (sk. 6. pielikumu)

Maģistra darba ietvaros tika organizēti divi nozīmīgi sarīkojumi, veltīti bibliotēkas K. Barona zālei, lai parādītu to, kādā veidā iespējams runāt par šo telpu un tās naratīvu. 26. un 27. aprīlī zālē tika organizēta Oslo Vīgelanda muzeja muzejpedagoģes Līgas Legzdiņas-Olsenas vieslekcija Jelgavas Spīdolas ģimnāzijas vidusskolēniem “Māksla un politika”, kurā tika nodemonstrēts, kā K. Barona zāle var kļūt par iedvesmas telpu izglītojošai sarunai par mākslu un politiku dažādos vēsturiskos laikposmos un dažādos kontekstos. Šī lekcija precīzi nodemonstrēja arī Informācijas pasaulu teorijas mikro, mezo un makro pasaulu izpratni: tie visi ir savā starpā saistīti, Barona zāle nav izolēta un tikai vietējai kopienai nozīmīga kultūrtelpa – tā nes sevī pietiekami izteiksmīgu vēstījumu, kas rosina domāt arī par globāliem jautājumiem. Lekcijas laikā Līga Legzdiņa-Olsena runāja ar jauniešiem par mākslu un tās dažādiem vēstījumiem. Par mākslas spēku un prasmī to saprast un interpretēt.

Savukārt 27. aprīlī zālē norisinājās publiska diskusija “Padomju stils pret padomju stilu. Uzdrīkstēšanās mākslas valodā”, lai aktualizētu K. Barona zāles kultūrvēsturisko nozīmi

vēsturiski, 20. gadsimta 80. gadu atmodas priekšnojautu kontekstā, gan šodien. (Jelgavas pilsētas bibliotēka, 2018) Organizējot sarīkojumu, sadarbojos ar Latvijas Nacionālā vēstures muzeja nodaļu “Tautas frontes muzejs”, kas saskatīja šāda sarīkojuma nozīmi un lietderību. Diskusijas vadīt tika uzaicināts komunikācijas zinātnes doktors Mārtiņš Kaprāns, sarunā piedalījās vēsturnieks A. Tomašūns, mākslas zinātnieks Māris Brancis, LNVM pētnieks Dainis Īvāns un Oslo Vīgelanda muzeja muzejpedagoģe Līga Legzdiņa-Olsena. Sarīkojumu videoieraksts ikvienam interesentam pieejams JPB Informācijas nodaļas fondā (JPB npublicēti materiāli). Pētījuma ietvaros šie sarīkojumi uzskatāms kā piemērs un rosinātājs turpmākiem kopienai nozīmīgiem sarīkojumiem Krišjāņa Barona zālē, saistītiem ar bibliotēkas kā atmiņas institūcijas misiju.

Maģistra darbā kā vienlīdz būtiskus aspektus, kas viens otru ietekmē un mijiedarbojas, esmu izvirzījusi ainavas kultūrvēsturisku lasīšanu kā iespēju vērtēt un analizēt gan fizisko telpu, gan daudzos naratīvus, kas ap šo telpu ir veidojušies laika gaitā. Tāpēc, runājot par K. Barona zāli ir jāpiemin arī ēkas apsekošanā kopā ar Liesmu Markovu konstatētos zāles rekonstrukcijas trūkumus, kas lielā mērā, lai gan nereti saskatāmi tikai profesionālim, tomēr mazina bibliotēkas īpašās vērtības. Arhitekta L. Markova augstu novērtējusi zāles gleznojumu restaurāciju, taču telpa ir kā viens veselums, kam būtu jābūt profesionāli nostrādātam visos līmeņos: *“Vienīgais, kas man ir gan jāsaka par veikto zāles rekonstrukciju – tas ir kvalitātes jautājums. Un tie ir absolūti objektīvi momenti – nedrīkstēja pieļaut zāles pieņemšanu ekspluatācijā pēc rekonstrukcijas ar tādiem kvalitātes trūkumiem. [..]Tas arī ir iemesls, kāpēc es kā eksperte nerekomendēju iekļaut Krišjāņa Barona zāli kā restaurācijas paraugu. Tāpēc, ka zāles kopējā restaurācijas kvalitāte diskreditē patiešām labi restaurētos sienu gleznojumus.”* (sk. 5. pielikumu) Šī kritika ir ļoti būtiska, domājot par turpmākajiem bibliotēkas ēkas rekonstrukcijas darbiem un dod iespēju analizēt un apzināties paveikto darbu veiksmes un trūkumus, pārdomātāk plānojot turpmākos darbus. Ēkas rekonstrukcijas jautājumi ir ļoti svarīgi kā bibliotēkas identitāti reprezentējoši elementi, tie parāda mūsu izpratni un attieksmi, un veido vērtējumu ne tik daudz par konkrētiem darbu veicējiem, bet par institūciju kopumā. Ja uzlūkojam Krišjāņa Barona zāli kā Latvijas mērogā unikālu vērtību, tad ir nopietni jādomā arī par šīm vērtībām atbilstošu uzturēšanu.

DISKUSIJA

Pētījumā iegūtie rezultāti un to analīze apliecina, ka ar JPB ēkas vēstures izpēti saistītie jautājumi ir interpretējami no darbā aplūkoto teoriju un pētniecisko pieeju skatu punkta. Maģistra darbā kā centrālā ass tika izvirzīts vērtību aspekts. Vai bibliotēkas ēka ir vērtība? Kāda vērtība tai tiek piešķirta? Kā, pētot un apzinot ēku un tās vēsturi, var mainīties mūsu priekšstati par vērtībām?

Aksiologa Maksa Šēlera teiktais, ka *vērtība ir fenomēns, kas parādās emocionālās intuīcijas aktā un vērtības ir mūžīgas, nemainīgas, taču to pārdzīvojums mainās* (Kūle&Kūlis, 1998) pilnā mērā ir attiecināms uz pētījumu par bibliotēkas ēkas vēsturi, jo tā centrā tiek izvirzīta vērtību un attieksmju maiņa, kas ir iespējama, apzinot tās vērtības, ko glabā ēkas vēsture. Vērtība – bibliotēkas ēka – ir viena un tā pati, taču pētījumā jauniegūtā informācija ir iespēja zināšanu un attieksmju maiņai.

Arī pētījuma 2. līmeņa teorijas, Informācijas pasaulu teorijas, viens no pamatkonceptiem ir informācijas vērtība: kā dažādu informācijas pasaulu kontekstā tiek novērtēta informācija, kā mainās un tiek piešķirtas vērtības dažādos vēsturiskos apstākļos un dažādās sociālās grupās. Maģistra darba gaitā, analizējot iegūto informāciju par Jelgavas pilsētas bibliotēkas ēku, un vērtējot ēkas un apkārtnes iedzīvotāju atmiņas, tika aplūkota šīs daudzveidīgās informācijas potenciālā vērtība un attieksmju maiņa, kas kļūst iespējama brīdī, kad šīs zināšanas par bibliotēkas ēkas vēsturi ir pieejamas un saprotamas bibliotēkas darbiniekiem un apmeklētājiem.

Saskaņā ar Informācijas pasaulu teoriju, bibliotēkas ēka ir uzskatāma par *informācijas sistēmu*, un pētījuma centrā ir izvirzītas šīs informācijas sistēmas attiecības ar bibliotēkas ēkas darbiniekiem un vietējo kopienu – kāda un cik vienkārši vai sarežģīti pieejama un saprotama ir šajā sistēmā uzglabātā informācija. Viens no pētījuma izdevumiem bija, pirmkārt, apkopot pieejamo informāciju par ēku un tās vēsturi, otrkārt, izvirzīt priekšlikumus tam, kā nodrošināt piekļuvi iegūtajai informācijai, un treškārt, kā to interpretēt.

Pētījuma laikā tika iegūta plaša informācija par bibliotēkas ēkas vēsturi. Savukārt par šīs iegūtās informācijas aģentiem vajadzētu kļūt bibliotēkas darbiniekiem – bibliotēkas apmeklētājiem ir jādara zināms, ka informācija par mūsu ēkas vēsturi un vērtībām ir pieejama. Piemēram, bibliotēkas apmeklētājiem piedāvājot ekskursijas, lekcijas un pieeju novadpētniecības materiāliem par ēku un tās vēsturi, tā dodot iespēju labāk izprast bibliotēkas kultūrtelpu.

Viens no pamatnosacījumiem un indikatoriem publiskās sfēras veselīgai attīstībai ir pieeja informācijai, iespēja diskutēt par visai sabiedrībai nozīmīgiem jautājumiem. Un tieši

bibliotēka kā atmiņas institūcija ir vieta, kurā tas ir iespējams – pētījumu rezultāti apliecina, ka bibliotēkas ēkas vēsture, arhitektūra, atmiņu stāsti ir izmantojams un nozīmīgs avots šo pamatnosacījumu realizēšanai. JPB ēka un tās vēsture saskaņā ar Informācijas pasaulu teoriju, var kļūt par nozīmīgu informācijas pieejamības kontekstu jeb pasauli.

Caur savu vēsturisko vērtību apzināšanu un aktualizēšanu bibliotēka kā publiska institūcija var daudz pilnīgāk reprezentēt šo mediatora lomu. Ēka ar savu vēsturi, vietējas nozīmes arhitektūras pieminekļa statusu, diskusijām par jautājumiem, kas saistīti ar šīm vērtībām, pirmkārt, reprezentē sevi kā atmiņas institūcija, otrkārt, tā ir augsne diskusijām par visai kopienai nozīmīgiem jautājumiem. Piemēram, arhitektūras pieminekļu aizsardzības jautājumi, kultūrvēsturiskās vērtības un to nozīme vietējā un valsts līmenī, pašvaldības mērķtiecīga nākotnes redzējuma nepieciešamība bibliotēka ēkas rekonstrukcijas kontekstā u.c. Bibliotēka ir telpa, kurā iespējamas sabiedriski nozīmīgas diskusijas, tā var kļūt par jaunu ideju dzimšanas vietu. Tā var kļūt arī par visdaudzveidīgāko mazo pasaulu saskaršanās un mijiedarbības punktu.

Analizējot pētījuma laikā iegūtos datus, īpaša uzmanība tika pievērsta mazo pasaulu fenomenam, jo JPB ēkas vēstures kontekstā tā var palīdzēt labāk izprast priekšstatus, kādi gadu gaitā ir veidojušies ap ēku. Lielā mērā mazās pasaules fenomens, iespējams, ietekmējis to, ka par ēkas vēsturi līdz šim nav bijusi padziļināta interese – tas saistīts ar ēkas izmantojumu Jelgavas cietuma vajadzībām otrās padomju okupācijas laikā, kā arī vispārpieņemtais uzskats, ka Jelgavas vēstures pētniecība ir apgrūtināta saistībā ar daudzu arhīvu materiālu bojāeju 1944. gada pilsētas bombardēšanā un dedzināšanā.

Analizējot pētījuma laikā iegūto informāciju, apstiprinās teorijas daļā aplūkoti jautājumi, kas saistīti ar bibliotēkas identitātes jautājumiem. Pētot un analizējot Jelgavas pilsētas bibliotēkas ēku un tās vēsturiskās vērtības, ir uzskatāmi redzams, ka šīs jauniegūtās zināšanas un izpratne par vēsturiskajiem notikumiem var kļūt par ikviena bibliotēkas darbinieka internalizācijas procesa sastāvdaļu – bibliotēkas vēstures stāsts var kļūt par nozīmīgu sastāvdaļu organizācijas identitātes nostiprināšanā un pieņemšanā – ieraugot un atklājot bibliotēkas ēkas glabātās vērtības.

Bibliotēkas ēka ir uzlūkojama kā vizuāls vēstījums – tas nav tikai logo un organizācijas nosaukums, tā ir pati ēka un tās reprezentācija bibliotēkas darbiniekiem un apmeklētājiem, tajā skaitā arī tās vēstures stāsti.

Darba teorijas daļā par vienu no būtiskiem identitāti veidojošiem elementiem ir definēta telpa. Tā ir nozīmīga kā identitātes avots un kā iespēja realizēt identitāti, veidojot vietu, atbilstošu saviem priekšstatiem un vērtību sistēmai. (Rozenvalds&Zobena, 2014) Vieta un telpa ir šī maģistra darba uzmanības centrā. Visprecīzāk maģistra darba skatījumam atbilst B. Belas-

Krūmiņas identitātes jēdziena definīcija: “Identitāte ir kā stāsts, ko cilvēki izveidojuši par saviem līdzcilvēkiem un savu dzīves telpu, tā palīdz piešķirt nozīmi teritorijai, ko viņi apdzīvo.” (“*Latvija. Pārskats par tautas attīstību*”, 2005, 25. lpp.) Pētījums uzskatāmi parāda, cik nozīmīgs un plašs ir bibliotēkas ēkas vēstures naratīvs.

JPB ēkas vēstures izpētei tika izmantota ainavas kultūrvēsturiskas lasīšanas metode, lai veiktu nopietnu sākotnējo izpēti un konstatētu, kāda informācija ir pieejama un ko ar to var iesākt bibliotēkas identitātes un vērtību kontekstā. Pētījuma rezultāti rāda, ka bibliotēkas ēkas vēsture ir plaša un līdz šim neizzināts lauks, ēkas vēstures pētniecība būtu turpināma.

Maģistra darba fokusā ir JPB ēkas vēsture un tās kultūrvēsturiskā ainava kā būtiska organizācijas vērtība, tās identitātes sastāvdaļa. Pētījuma rezultāti saskan ar A. Zilberta pētījumā paustajām atziņām par publiskās bibliotēkas identitāti veidojošiem faktoriem. Pirmkārt, ka “apmeklētājiem jāpiedāvā kultūras un digitālie pasākumi un pakalpojumi, caur kuriem tiek popularizēti arī bāzes identitātes elementi.” (Zilberts, 2015, 87. lpp.) JPB ēka un tās vēsturiskās vērtības noteikti ir uzskatāmas kā bāzes identitātes elementi, kuriem jānodrošina brīva piekļuve. Šo piekļuvi iespējams nodrošināt tikai pēc tam, kad ir notikusi vēstures izpēte.

Otrkārt, “bibliotēku identitātes ir kā teksts, kas jāskata saiknē ar kultūras un laikmeta konteksta iezīmēm.” (Zilberts, 2015, 86. lpp.) Šī atziņa saskan ar maģistra darbā izmantoto ainavas kultūrvēsturiskas lasīšanas metodi, kas paredz konkrētas kultūrainavas pētīšanu un interpretēšanu kopveselumā – pētījuma laikā iegūtie rezultāti apliecina, ka ēkas arhitektūra, vēsture, atmiņu stāsti iezīmē ne tikai bibliotēkas ēkas, bet arī apkārtnes, vietējās kopienas dzīvi dažādos sociālos kontekstos, dažādos vēsturiskos apstākļos, un to apzināšana ļauj labāk saprast indivīda un kopienas identitātes veidošanās nosacījumus.

I. Stūres promocijas darbā par kultūras pieminekļu aizsardzību Latvijā pausta būtiska atziņa, ka kultūras pieminekļa aizsardzībā **izšķiroša nozīme ir vērtības noteikšanai un definēšanai**, un vērtības ir sociāli konstruētas, jo tās tiek definētas konkrētā kultūras un sociālajā kontekstā. (Stūre, 2005) Maģistra darba izstrādes laikā tika atsegtas vēsturiskās ēkas vērtības, dažādie ēkas kultūrvēsturiskie stāsti tika definēti kā vērtība bibliotēkas darba un vietējās kopienas kontekstā.

I. Stūres definētajai **izglītības vērtībai**, kas parādās kultūras mantojuma nozīmības izpratnē un var tikt pilnveidota un veicināta caur izglītojošo aspektu, JPB ēkas vēstures vērtību kontekstā vajadzētu kļūt par vienu no stūrakmeņiem, jo bibliotēka kā informācijas piekļuves punkts, kā kultūras vērtību glabātāja un kopienas tikšanās vieta var piedāvāt dažādu kultūrvēsturisku norišu izpratnes veicināšanu caur konkrētu ēkas vērtību reprezentāciju. Piemēram, K. Barona zāle kā vieta diskusijai par mākslas un politikas attiecībām, par mākslas virzieniem, paņēmieniem, tendencēm cauri laikiem; K. Barona un dainu nozīme latviskās

identitātes formēšanās procesos; bibliotēkas ēka kā sava laika arhitektūras piemineklis; stāsti par ēkā savulaik dzīvojošo likteņiem – kā platforma Jelgavas vēsturisko notikumu gaitas izpratnei, dažādu sociālo grupu savstarpējās mijiedarbības procesu izpratnei. Tieši šajā izglītības vērtības aspektā satiekas bibliotēkas galvenās funkcijas ar ēkas kultūrvēsturisko nozīmi, un, pildot savu misiju ciešā sazobē, iegūst gan bibliotēka kā institūcija, gan kultūras piemineklis kā aizsargājama kultūras mantojuma vienība.

Pētījuma rezultāti apliecina, ka JPB ēkas gadījumā vēstures apzināšana un popularizēšana var kļūt par būtisku faktoru kultūras mantojuma vērtības paaugstināšanā. Jelgavas vēsture, ēka kā viens no retajiem 1944. gada uzlidojumos nesagrautajiem namiem, ēka, kas atrodas pilsētas vēsturiskajā rajonā, ar savu klātesamību ļauj runāt un diskutēt par vēsturiskiem notikumiem, kas norisinājušies pilsētā. Tāpat arī K. Barona zāle – jau cita vēsturiska perioda reprezentācija un diskusiju vieta, kas, nenoliedzami, dod bibliotēkai papildu vērtību.

Maģistra darbā I. Stūres promocijas darbā paustās atziņas palīdz pamatot un analizēt JPB kā kultūras mantojuma glabātājas uzdevumus, vēsturiskās izpētes pakāpes ietekmi uz to, kādu vērtību sabiedrība piešķir JPB kā vietējas nozīmes arhitektūras piemineklim, kā arī ļauj iezīmēt bibliotēkas ēkas un kultūras vērtību “apsaimniekošanas” kopīgā redzējuma problēmas un iespējamo virzību.

I. Stūre savā promocijas darbā izvirza arī JPB būtisku secinājumu par kultūras mantojuma aizsardzības un tūrisma interešu saspēli. I. Stūre uzsver, ka var runāt par divu veidu tūrisma attīstības modeļiem: ekonomiskās attīstības modelis, kur tūrisms ir kā ekonomikas nozare ar galveno mērķi – peļņas gūšana. Un otrais – kultūras un dabas mantojuma aizsardzības modelis – kurā tūrisma un rekreācijas galvenais mērķis ir kultūras un dabas mantojuma aizsardzības un sabiedrisko interešu nodrošināšana (izglītības, kultūras, rekreācijas). (Stūre, 2005) Pētījumā iegūtā informācija uzskatāmi parāda, ka bibliotēkas funkcijām un misijai pilnībā atbilst otrais modelis, ko iespējams realizēt tieši caur šādu vēstures pētījumu un to rezultātu reprezentācijas prizmu.

JPB ēkas izpētes kontekstā kvalitatīvās pētniecības metodes ir vispiemērotākās, lai iegūtu plānotos rezultātus, taču, turpmākos pētījumos būtu vērts izmantot arī kvantitatīvās metodes, lai fiksētu šī pētījuma gaitā paveiktā ietekmi uz bibliotēkas darbu, darbiniekiem un vietējo kopienu.

Maģistra darbs “Jelgavas pilsētas bibliotēkas ēka Akadēmijas ielā 26: ainavas kultūrvēsturiska lasīšana” kā gadījuma analīze aplūko konkrētu gadījumu – bibliotēkas ēkas vēsturi un ar to saistītās vērtības, taču pētījuma rezultātu nozīme ir vispārināma un dod iespēju turpināt padziļinātākus pētījumus gan par JPB, gan par Latvijas publisko bibliotēku ēkām, to

apsaimniekošanas un izmantošanas tendencēm vēsturiski un šodien, kā arī aplūkot to ietekmi uz bibliotēkas darbu un identitāti.

Pētījuma laikā iegūtie rezultāti atklāj visus galvenos elementus, kas tradicionāli tiek aplūkoti ainavas kultūrvēsturiskā pētīšanā: ainavas vēsture, ainavas nozīme, ainava kā starpnieks un rosinātājs, ainava kā konkrēta diskursa realizētāja.

SECINĀJUMI UN PRIEKŠLIKUMI

Pētījuma laikā tika meklētas un atrastas atbildes uz šādiem jautājumiem: kāda un cik plaša ir pieejamā dokumentētā informācija par Jelgavas pilsētas bibliotēkas ēku Akadēmijas ielā 26 un tās vēsturi, ko iespējams uzzināt par ēkas vēsturi no dokumentiem un aculiecinieku stāstiem, kuras ir līdz šim nepietiekami apzinātās ēkas kultūrvēsturiskās vērtības un kā tās ir izmantojamas bibliotēkas identitātes stiprināšanā.

JPB iekārtota Jelgavas vecās apbūves teritorijā, vienā no retajiem namiem, kas netika sagrauts 1944. gada pilsētas bombardēšanā un dedzināšanā. Līdz šim padziļinātas intereses par ēkas vēsturi nav bijis. Lai arī ne pārlietu plaša, tomēr informācija par ēkas vēsturi ir atrodama gan periodikā, gan arhīvu materiālos, un ļauj ieskicēt vēsturisko ainu, kā arī meklēt pavedienus, kas turpmākos pētījumos varētu palīdzēt noskaidrot vairāk. Tas, ka saistībā ar nozīmīgajiem postījumiem 1944. gada vasarā ir aizgājusi bojā liela daļa Jelgavas arhīvu materiālu, ir fakts, taču vēstures izpēte tomēr ir iespējama un šis pētījums ir apliecinājums tam, ka arī tad, ja nav saglabājušās neskaitāmas dokumentētas liecības par nama vēsturi, ir iespējams iegūt plašu un daudzveidīgu informāciju par to.

Periodikā atrodami ieraksti, kuros pieminēts bibliotēkas nams pirms Otrā pasaules kara, sniedz, lai arī fragmentāru, tomēr nozīmīgu un interesantu informāciju, kas papildina oficiālajos dokumentos atrodamos datus un dod iespēju ne tikai turpināt pētījumus, bet dažādās ikdienas dzīves reālijas ļauj atdzīvināt stāstu par bibliotēku gan bibliotēkas darbinieku acīs, gan stāstot to interesentiem ekskursijās.

Uzlūkojot bibliotēkas ēku un tās vēsturi kā informācijas sistēmu, ir pavisam skaidri redzams, ka šī pētījuma laikā iegūtā informācija par ēkas iedzīvotājiem un īpašniekiem pirms Otrā pasaules kara ir uzskatāma par veselu naratīvu, kas ļauj iezīmēt sava laika sadzīvi, etnisko sastāvu, ļauj piešķirt ēkai papildu vērtību. Saskaņā ar Informācijas pasauļu teoriju, analizējot ēkas vēsturi kā informācijas sistēmu, šī laikposma analīzē redzams, ka informācijas vērtības koncepts ir cieši saistīts ar informācijas pieejamības konceptu. Līdz šim šāda informācija ēkas vēstures kontekstā nebija atrasta un analizēta, līdz ar to nebija pieejama plašākam sabiedrības lokam, savukārt šobrīd, apkopojot atrasto informāciju, tā iegūst jaunu vērtību.

Iegūtā informācija ir noderīga un izmantojama bibliotēkas identitātes veidošanā, jo stāsts par pagātni ir tas, kas var palīdzēt formēt un veidot mūsu priekšstatu par vietu, kurā strādājam. Turklāt šī iegūtā informācija, praktiska un sadzīviska, ļauj nojaukt tās robežas, kas ilgu laiku veidojušas darbinieku un bibliotēkas apmeklētāju priekšstatus par ēkas vēsturi kā par kaut ko nezinātu un neizzināmu, tā ļauj iedzīvināt ēkas pagātnes stāstu, padarot to saprotamu ikvienam.

Jāatzīst, ka bibliotēkas ēkas vēstures pētniecība par laikposmu pirms Otrā pasaules kara noteikti būtu turpināma, šoreiz pētījuma ierobežotā apjoma dēļ darbā netiek iekļauta arī cita iegūta informācija (par ēkas celšanas gadu, iespējamo arhitektu u.c.), kuras pārbaudei un apstiprināšanai vēl nepieciešami ilgāki meklējumi.

Būtiskāko pētījuma daļu par otrās padomju okupācijas laiku veido ēkas bijušo iedzīvotāju, kā arī blakusmājas iedzīvotāju atmiņas par Jelgavā pavadīto laiku, kas iezīmē un palīdz labāk izprast tā laika ikdienas dzīvi, iezīmēt viedokļus un attieksmes, kas veidojušas vietējās kopienas redzējumu par Akadēmijas ielas apkārtni un bibliotēkas ēku.

Saistībā ar to, ka ēka ilgu laiku pēc Otrā pasaules kara beigām bijusi Jelgavas cietuma pārraudzībā, ir veidojies priekšstats par bibliotēkas ēkas vēsturisko kultūrainavu: noslēgtu teritoriju, par kuru nav pieņemts runāt (šodien – par ēku, par kuras vēsturi nekas daudz nav zināms).

Sarunās ar bijušajiem apkārtnes iedzīvotājiem spilgti parādās dažāds vērtējums par pasauli ārpus savas dzīvojamās platības, ietverts gan dzīves reāliju salīdzinājumā abpus mūra sētai, gan dažādos priekšstatos un uzskatos. Respondentu stāstījumā spilgti iezīmējas mazo pasaulu fenomēns, kad dzīve noritēja diezgan ierobežotā teritorijā.

Intervijās respondenti ļoti daudz runā par savu dzīvi, kas ne vienmēr ir saistīta tieši ar bibliotēkas ēkas vēsturi, taču stāstītāju atmiņas dod nozīmīgu informāciju un izpratni par savu laiku.

Sarunās ar ēkas un apkārtnes iedzīvotājiem apkopots bagātīgs un nozīmīgs materiāls, kas palīdz labāk ieraudzīt un saprast tā laika sadzīvi, kā arī tos faktorus, kas ietekmējuši savstarpējās attiecības. Iepazīstot ikdienas cilvēka dzīvi abpus mūra žogam var skaidri ieraudzīt mazo pasaulu fenomenu, kas ir klātesošs ik uz soļa. Izprotot to, kā vēsturiski veidojušies priekšstati par namu, iespējams arī labāk šos vēstures faktus izgaismot bibliotēkas darbā. Nenodalot mazās pasaules kā tādas, kas nesaskaras, bet caur stāstījumu par ēku parādot saistības un saplūdinot robežas. Kā īpaši vērtīgas pētījumā uzskatāmas sarunas ar bibliotēkas ēkas bijušajiem iedzīvotājiem, jo tās ļāvušas labāk ieraudzīt noslēgtās pasaules, “Cietumnieku mājas” cilvēcisko seju, par ko līdz šim nekas daudz nebija zināms.

Lai gan ēka ir vietējas nozīmes arhitektūras piemineklis, šis potenciāls bibliotēkas darbā līdz šim netika pilnībā izmantots. Tradicionāli, runājot par Jelgavas pilsētas bibliotēkas ēku, tika izceltas divas vērtības tieši ēkas kā būves kontekstā. Pirmkārt, ēka kā viens no retajiem vēsturiskajiem namiem, kas saglabājies pēc 1944. gada uzlidojumiem pilsētai. Kā vērtība pati par sevi. Otrkārt, ar laikmetu raksturojošiem čuguna režģiem jeb čuguna mežģīnēm balkonam un diviem otrā stāva logiem. Taču stāsts par bibliotēkas ēku un tās vēsturi ir daudz plašāks un bagātāks. Pirmkārt, ar arhitektūras raksturojumu, kas pats par sevi ir vērtīgs naratīvs, kas iezīmē

laikmetu. Ēkas arhitektūra līdz šim bibliotēkas darbā, iepazīstinot sabiedrību ar ēkas vērtībām, netika izcelta.

Laika gaitā gan apkārtnē, gan pati ēka ir piedzīvojusi dažādas pārmaiņas. Ja runā par ēkas ārējām pārmaiņām, kādas fiksētas, pētot pieejamo dokumentāciju un nedaudzo fotogrāfiju skaitu, jāsecina, ka ēkas fasāde faktiski saglabājusi savu sākotnējo izskatu. Taču bibliotēkas ēkas kontekstā problemātiska ir iekštelpu novērtēšana, jo vienīgie oriģināli, kas ir saglabājušies, ir kāpnes, fasāde un balkons.

Neskatoties uz to, ka iekštelpu iekārtojums dažādos laikposmos ir mainījies, pielāgojot to gan lielākam skaitam iedzīvotāju pēckara periodā, gan vēlāk – pārbūvējot to bibliotēkas vajadzībām, tomēr ēkas struktūra, telpu apjoms un augstums ir saglabāti sākotnējā stāvoklī. Intervijās ar ēkas iedzīvotājiem tika iegūta plaša informācija par telpu izvietojumu pēc Otrā pasaules kara, pētījumā tā sīkāk netiek apskatīta, bet ir izmantojama, turpmāk veidojot stāstījumu par bibliotēkas ēku. Pētījuma laikā rīkotajās ekskursijās bibliotēkas apmeklētājiem, aprobējot ar ēkas vēsturi jauniegūto informāciju, esmu arī pieskārusies jautājumiem par to, kāds bijis ēkas telpu izvietojums un iekārtojums pirms bibliotēkas, kā arī dažādās pārbūvēs, kas notikušas bibliotēkas darbība laikā, un šādi stāsti apmeklētājiem patīk, viņi dzīvāk iztēlojas ēku, līdz ar to sajūtot to daudz pilnīgāk.

Analizējot ēkas arhitektūru un ēkas pārmaiņas laika gaitā, jāsecina, ka arī par šo aspektu ēkas vēstures kontekstā veidojas plašs un nozīmīgs stāstījums, kas ir izmantojams bibliotēkas darbā, tas dod daudz pilnīgāku ieskatu vēsturiskās ainavas lasīšanā un dod iespēju padziļinātai izpratnei par bibliotēkas ēku un tās kultūrvēsturisko ainavu.

Ja vērtē bibliotēkas ēkas kultūrvēsturiskos aspektus, tad ēkas jauniegūtā vērtība, kas nav saistāma ar tās sākotnējām funkcijām (dzīvojamā ēka), ir Krišjāņa Barona zāle. Pētījuma kontekstā būtiskākais jautājums ir Krišjāņa Barona zāles nozīme bibliotēkas darbā. Kāpēc šāda kultūrvēsturiski nozīmīga telpa radījusi jautājumus par to, vai to ir vērts atjaunot? Kāda ir sabiedrības izpratne par 20. gadsimta 80. gadu mākslu, publisko telpu mākslu? Kāda nozīme ir Krišjānim Baronam latviešu kultūridentitātes veidošanās procesos, kāda saistība ir K. Baronam ar Jelgavu? Rosināt diskusijas par šiem jautājumiem, piedāvāt pieeju informācijai, telpu šādām sarunām visdažādākajos kontekstos. Šis ir viens no svarīgiem publiskās bibliotēkas darba uzdevumiem. K. Barona zāle nav tikai skaista telpa, skaists un iedvesmojošs fons – tā ir vērtība pati par sevi, kas ar savu vēstījumu dod iespēju runāt par daudziem sabiedrībā svarīgiem jautājumiem.

Maģistra darba ietvaros tika organizēti divi nozīmīgi sarīkojumi, veltīti bibliotēkas K. Barona zālei, lai parādītu to, kādā veidā iespējams runāt par šo telpu un tās naratīvu. Oslo Vīgelanda muzeja muzejpedagoģes Līgas Legzdiņas-Olsenas vieslekcija Jelgavas Spīdolas

ģimnāzijas vidusskolēniem “Māksla un politika” demonstrēja Informācijas pasaulu teorijas mikro, mezo un makro pasaulu izpratni: tie visi ir savā starpā saistīti, Barona zāle nav izolēta un tikai vietējai kopienai nozīmīga kultūrtelpa – tā nes sevī pietiekami izteiksmīgu vēstījumu, kas rosina domāt arī par globāliem jautājumiem. Savukārt K. Barona zālē rīkotā publiskā diskusija, veltīta atjaunotajai K. Barona zālei, apliecināja zāles kultūrvēsturisko vērtību latviskās identitātes formēšanās procesos un vietējās kopienas dzīvē. Šie sarīkojumi uzskatāmi kā piemēri un rosinātāji turpmākiem kopienai nozīmīgiem sarīkojumiem Krišjāņa Barona zālē, saistītiem ar bibliotēkas kā atmiņas institūcijas misiju.

Ēkas apsekošanā kopā ar arhitekti Liesmu Markovu analizēti arī zāles rekonstrukcijas kvalitātes trūkumi. Šāda objektīva kritika ir ļoti būtiska, domājot par turpmākajiem bibliotēkas ēkas rekonstrukcijas darbiem, un dod iespēju analizēt un apzināties paveikto darbu veiksmes un trūkumus, pārdomātāk plānojot turpmākos darbus. Ēkas rekonstrukcijas jautājumi ir ļoti svarīgi kā bibliotēkas identitāti reprezentējoši elementi, tie parāda mūsu izpratni un attieksmi, un veido vērtējumu ne tik daudz par konkrētiem darbu veicējiem, bet par institūciju kopumā. Ja uzlūkojam Krišjāņa Barona zāli kā Latvijas mērogā unikālu vērtību, tad šīs vērtības atbilstošas uzturēšanas jautājumi izvirzāmi priekšplānā.

Pētījuma veikšanai tika izmantota Ainavas kultūrvēsturiskas lasīšanas metode, kas ļāva iegūt plašu, līdz šim neapzinātu informāciju par bibliotēkas ēkas vēsturi un tās materiālajām un nemateriālajām vērtībām. Apkopojot un analizējot pētījuma laikā iegūtos rezultātus, kā pētījuma galarezultāts izvirzāma šāda hipotēze: JPB ēka un tās vēstures stāsti, mērķtiecīgi un pārdomāti izmantoti bibliotēkas darbā, var kļūt par nozīmīgu bibliotēkas identitātes sastāvdaļu.

PATEICĪBAS

Paldies manam vīram Kristapam.

IZMANTOTIE INFORMĀCIJAS AVOTI

- Aizsargu dzīve (1936). *Zemgales Balss*, 260. Izgūts no http://www.periodika.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html?lang=fr#panel:pa|issue:/p_001_zeba1936n260|article:DIVL134|query:Alfr%C4%93ds%20Z%C4%ABri%C5%86%C5%A1|issueType:P
- Arodu skolu direkcijas rīkojums (1937). *Zemgales Balss*, 10. Izgūts no http://www.periodika.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html?lang=fr#panel:pa|issue:/p_001_izmm1937n10|article:DIVL687|query:Alfr%C4%93ds%20Z%C4%ABri%C5%86%C5%A1%20par%20higi%C4%93nas%20par|issueType:P
- Atjaunoju slimnieku pieņemšanu (1938). *Zemgales Balss*, 163. Izgūts no http://periodika.lndb.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html?lang=fr#panel:pa|issue:/p_001_zeba1938n163|article:DIVL207|query:%C5%AArj%C4%81nis%20Akad%C4%93mijas%20iel%C4%81%2044%20iel%C4%81%20iel|issueType:P
- Avota, D. (2002). *Jelgavas bibliotēku vēsture, 1775 – 1945* (Maģistra darbs). Rīga: Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes Bibliotēkzinātnes un informācijas zinātnes nodaļa.
- Ārstu dežūras (1940). *Zemgales Balss*, 174. Izgūts no http://www.periodika.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html?lang=fr#panel:pa|issue:/p_001_zeba1940n174|article:DIVL324|query:a%20a%20499%20un%20A%20Z%C4%ABri%C5%86%C5%A1%20un|issueType:P
- Bela-Krūmiņa, B. (2004). *Dzīvesstāsti kā sociāli vēstījumi* (Promocijas darbs). Rīga: Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes Socioloģijas nodaļa. Izgūts no <https://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/441>
- Berg, B. L. (2009). *Qualitative research methods for the social sciences* (7th ed.). Boston: Allyn & Bacon.
- Borchert, D. M. (Ed.). (2006). *Encyclopedia of philosophy* (Vol. 10). Detroit: Thomson Gale.
- Borgatta, E. F. (Ed.). (2000). *Encyclopedia of sociology* (Vol. 5). New York: Macmillan Reference USA.
- Boša, D. (2015). *Zirgu pasta ēkas kultūrvēsturiskie aspekti* (Bakalaura darbs). Rīga: Latvijas Kultūras akadēmijas Kultūras teorijas un vēstures katedra. Izgūts no <https://academia.lndb.lv/203-2/>

- Brancis, M. (2018). Kr. Barona zāles otra atzimšana. *Latvietis*, 492. Izgūts no <http://laikraksts.com/raksti/7792>
- Brancis, M. (Sast.). (2010). *Jelgavai azotē: Jelgavas mākslinieki 40 gadus*. Rīga: Mansards.
- Burnett, G. (2015). Information Worlds and Interpretive Practices: Toward an Integration of Domains. *Journal of Information Science Theory and Practice*, 3(3), pp. 6-16.
Retrieved from http://www.kpubs.org/article/articleMetrics.kpubs?articleANo=E1JSCH_2015_v3n3_6
- Burnett, G., & Jaeger, P. T. (2011). The Theory of Information Worlds and Information Behaviour. From A. Spink, & J. Heinström (Eds.). *New Directions in Information Behaviour. Library and Information Science* (pp.161-180). Bingley: Emerald Group Publishing.
- Castells, M. (2010). *The power of identity* (2nd ed.). Oxford: Wiley-Blackwell.
- Chatman, A. E. (1999). A Theory of Life in the Round. *Journal of the Association for Information Science*, 50 (3), pp. 207-217. Retrieved from <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1002/%28SICI%291097-4571%281999%2950%3A3%3C207%3A%3AAID-ASI3%3E3.0.CO%3B2-8>
- Craig, E. (Ed.). (1998). *Routledge encyclopedia of philosophy* (Vol. 10). London, New York: Routledge.
- Dirveiks, I. (2004). Logu arhitektoniskās un konstruktīvās izmaiņas Latvijā 19. gadsimtā. No J. Krastiņš, I. Strautmanis, & O. Buka (Red.). *Arhitektūra un būvzinātne*, 5. (44.-56. lpp.) Rīga: RTU.
- Dr. Jānis Urjānis – 80 (1984). *Laiks*, 4. Izgūts no http://periodika.lndb.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html?lang=fr#panel:pa|issue:/p_000_xlak1984n004|article:DIVL303|query:J%C4%80NIS%20URJ%C4%80NIS|issueType:P
- Dzeltenās smiltis (1926). *Jaunais Zemgaliētis*, 272. Izgūts no https://periodika.lndb.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html?lang=fr#panel:pa|issue:/p_001_jaze1926n272|article:DIVL165|issueType:P
- Edgar, A., & Sedgwick, P. (Eds.). (2008). *Cultural theory: the key concepts* (2nd ed.). London, New York: Routledge.
- Ēriksens, T.H. (2010). *Saknes un pēdas: identitāte mainīgā laikā*. Rīga: Zvaigzne ABC.
- Fulton, C. (2010). An Ordinary Life in the Round: Elfreda Annmary Chatman. *Libraries & The Cultural Record*, 45(2), pp. 238-259. Retrieved from

- https://www.researchgate.net/publication/236809419_An_Ordinary_Life_in_the_Round_Elfreda_Annmary_Chatman
- Garda-Rozenberga, I., & Zirnīte, M. (2016). Ikdienu un vērtības dzīvesstāstos. No M. Kūle (Red.). *Vērtības: Latvija un Eiropa. Vērtību pētījumi - reliģijpētnieciskie un nacionālās mutvārdu vēstures aspekti*. Rīga: LU Filosofijas un socioloģijas institūts.
- Gregory, J. R. (1999). *Marketing corporate image: the company as your number one product* (2nd ed.). Lincolnwood: NTC Business Books.
- Hauke, P., & Werner, K. U. (2011). *The Second Hand Library Building. Sustainable Thinking through Recycling Old Buildings into New Libraries*. Retrieved from <https://www.ifla.org/past-wlic/2011/196-hauke-en.pdf>
- Hostetter, E. (2016). Reading Place, Reading Landscape: A Consideration of City as Text. University of Central Arkansas Follow. *Journal of the National Collegiate Honors Council*, 17 (2), pp. 63-81. Retrieved from <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1132093.pdf>
- Ippolito, A. (2016). Handbook of Research on Emerging Technologies for Architectural and Archaeological Heritage. USA: IGI Global.
- Jaeger, P.T., & Burnett, G. (2010). *Information worlds: social context, technology and information behavior in the age of the Internet*. New York: Routledge.
- Jelgavas apgabaltiesa (1937). *Valdības Vēstnesis*, 119. Izgūts no https://periodika.lndb.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html?lang=fr#panel:pa|issue:/p_001_wave1937n119|article:DIVL362|query:D%C4%81v%C4%ABds%20Rolofs%20Dav%C4%ABds%20Rolofs%20Akad%C4%93mijas%20iel%C4%81%20iel%C4%81|issueType:P
- Jelgavas apgabaltiesas (1934). *Valdības Vēstnesis*, 280. Izgūts no https://periodika.lndb.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html?lang=fr#panel:pa|issue:/p_001_wave1934n280|article:DIVL163|query:J%C4%93kabs%20Ro%C5%BEanskis%20J%C4%93kabs%20Ro%C5%BEanskis%20Akad%C4%93mijas|issueType:P
- Jelgavas apgabaltiesas (1934). *Valdības Vēstnesis*, 284. Izgūts no https://periodika.lndb.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html?lang=fr#panel:pa|issue:/p_001_wave1934n284|article:DIVL332|query:Akad%C4%93mijas%20iel%C4%81%2044%20iel%C4%81%20Hone%20Mozus%20Rozenbergi|issueType:P
- Jelgavas apgabaltiesas tirdzniecības reģistra tiesnesis (1934). *Valdības Vēstnesis*, 280. Izgūts no <https://periodika.lndb.lv/periodika2-viewer/view/index->

- dev.html?lang=fr#panel:pa|issue:/p_001_wawe1934n280|article:DIVL235|query:Josels%20Orkins%20Josels%20Orkins|issueType:P
- Jelgavas pilsētas bibliotēka (2018). *Aicinām uz sarunu "Padomju stils pret padomju stilu. Uzdrīkstēšanās mākslas valodā"*. Izgūts no <http://www.jelgavasbiblioteka.lv/piedavajam/jaunumi/aicinam-uz-sarunu-padomju-stils-pret-padomju-stilu-uzdrikstesanas-makslas-valoda-898/>
- Jelgavas Tēlefonta centrāles abonenti (1941). *Nacionālā Zemgale*, 36. Izgūts no http://www.periodika.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html?lang=fr#panel:pa|issue:/p_001_naze1941n36|article:DIVL177|query:Alfr%C4%93ds%20Akad%C4%93mijas%20iel%C4%81%20iel%C4%81%20Akad%C4%93mijas%20iel%C4%81%20Akad%C4%93mijas%20iel%C4%81%20Z%C4%ABri%C5%86%C5%A1%20Alfr%C4%93ds|issueType:P
- Jelgavā (1937). *Jaunākās Ziņas*, 78. Izgūts no https://periodika.lndb.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html?lang=fr#panel:pa|issue:/p_001_jazi1937n78|article:DIVL1151|query:Akad%C4%93mijas%20iel%C4%81%2044%20iel%C4%81|issueType:P
- Jelgavā izdod (1940). *Jaunākās Ziņas*, 74. Izgūts no http://periodika.lndb.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html?lang=fr#panel:pa|issue:/p_001_jazi1940n74|article:DIVL784|query:IZDOD%20iel%C4%81%20Jelgav%C4%81%20izdod%205-ist%20dz%C4%ABvoklis%20Akad%C4%93mijas%20iel%C4%81%2044%205-ist|issueType:P
- Joņevs, J. (2013). *Jelgava 94*. Rīga: Mansards.
- Kalnēja, K. (2016). *Jelgavas Zinātniskās bibliotēkas ārējās komunikācijas izpēte un pilnveide* (Maģistra darbs). Rīga: Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes Informācijas un bibliotēku studiju nodaļa. Izgūts no <https://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/32925>
- Kalpone (1939). *Jaunākās Ziņas*, 213. Izgūts no http://periodika.lndb.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html?lang=fr#panel:pa|issue:/p_001_jazi1939n213|article:DIVL977|query:Akad%C4%93mijas%20iel%C4%81%2044%20Kalpone%20iel%C4%81%20iel%C4%81%20KALPONE|issueType:P
- Kons, V. (2012). *Dzīvesstāsts bibliotēkas ēka* [Videofails]. Izgūts no <http://www.jelgavniekiem.lv/?act=10&art=26099>
- Krastiņš, J. (1992). *Latvijas Republikas būvmāksla* (Monogrāfija). Rīga: Zinātne.
- Krastiņš, J. (1998). *Latvijas arhitektūra no senatnes līdz mūsdienām*. Rīga: Baltika,

- Kristapsone, S. (2014). *Zinātniskā pētniecība studiju procesā* (2. izd.). Rīga: Biznesa augstskola "Turība".
- Kropļijs, K., & Račevska, M. (2010). *Kvalitatīvās pētniecības metodes sociālajās zinātnēs* (2 pārstrād. izd.). Rīga: Raka.
- Krūmiņš, G. (1995). Zinātniskajā konferencē. *Zemgales Ziņas*, 41 (77), 3. lpp.
- Kurpnieka māceklis (1928). *Jaunais Zemgālietis*, 247. Izgūts no https://periodika.lndb.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html?lang=fr#panel:pa|issue:/p_001_jaze1928n247|article:DIVL122|issueType:P
- Kūle, M. (2016). *Jābūtības vārdi: etīdes par zināšanām un vērtībām mūsdienu Latvijā*. Rīga: Zinātne.
- Kūle, M., & Kūlis, R. (1998). *Filosofija* (3. izd.). Rīga: Zvaigzne ABC.
- Ķīlis, R. (Sast.). (1998). *Atmiņa un vēsture no antropoloģijas līdz psiholoģijai: rakstu krājums*. Rīga: N.I.M.S.
- Lāce, I. (2014). Telpas sociālā izpratne un vietas piederība. No J. Rozenvalds, & A. Zobena (Red.). *Daudzveidīgās un mainīgās Latvijas identitātes = Multiple and changing Latvian identities* (315.-327. lpp.). Rīga: LU Akadēmiskais apgāds.
- Leavy, P. (2011). *Oral History: Understanding Qualitative Research*. United States: Oxford University Press. Retrieved from <http://web.a.ebscohost.com/ehost/ebookviewer/ebook/bmx1YmtfXzM1NTEwN19fQU41?sid=56ebcad4-6671-4eb7-9a7d-9b80f05d0c69@sessionmgr4006&vid=0&format=EB&rid=1>
- Lewis, P. (1979.). Axioms for Reading the Landscape: Some Guides to the American Scene. From D. Meinig. (Ed.). *In The Interpretation of Ordinary Landscapes* (pp. 11-32). New York: Oxford University Press. Retrieved from http://www.friendsofthegreatwesterntrails.com/images/Axioms_for_Reading_the_Landscape.pdf
- LR Augstākā Padome (1992). *Par Kultūras pieminekļu aizsardzību* (LR likums). Izgūts no <https://likumi.lv/doc.php?id=72551>
- LR Kultūras Ministrija (1998). *Par valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu sarakstu* (Rīkojums). Izgūts no <https://likumi.lv/doc.php?id=33373>
- Lucava, M. (Sast.). (b.g.). *Par mums: Jelgavas pilsētas vecā slimnīca sešdesmit darba gadus*. Jelgava: (b.i.). .
- Luckmann, B. (1970). The small life-worlds of modern man. *Social Research*, 37 (4), pp. 580-596. Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/40970035>

- Materiālais kultūras mantojums* (2015). Izgūts no <http://nacionala-identitate.lv/materialais-kulturas-mantojums/>
- Mārtinsone, K. (Sast.). (2011). *Ievads pētniecībā: stratēģijas, dizaini, metodes*. Rīga: RaKa.
- Miller, L. R., & Brewster, J. (Eds.). (2003). *The A-Z of social research: a dictionary of key social science research concepts*. London, Thousand Oaks: SAGE.
- Mums zudušie (1987). *Laiks*, 49. Izgūts no http://periodika.lndb.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html?lang=fr#panel:pa|issue:/p_000_xlak1987n049|article:DIVL364|query:NOSL%C4%92DZIES%20IZCILA%20%C4%80RSTA%20M%C5%AA%C5%BDS%20Uroj%C4%81nis|issueType:P
- Muravska, T., & Ozoliņa, Ž. (Zin. red.). (2012). *Starpdisciplināritāte sociālajās zinātnēs: vai tā sniedz atbildes uz mūsu izaicinājumiem augstākajā izglītībā un pētniecībā?* Rīga: LU Akadēmiskais apgāds.
- Mutual Life of New York (1954). *Latvija Amerikā*, 1. Izgūts no https://periodika.lndb.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html?lang=fr#panel:pa|issue:/p_001_xlam1954n001|article:DIVL285|query:Eduardu%20Dipneru%20Dipners|issueType:P
- Nosodāma pusaudžu uzvešanās (1938). *Zemgales Balss*, 68. Izgūts no https://periodika.lndb.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html?lang=fr#panel:pa|issue:/p_001_zeba1938n68|article:DIVL375|query:ielas%20P%C4%93teris%20Gincelis%20no%20Akad%C4%93mijas%20ielas%2044%20no%20ielas%20no%20P%C4%93tera%20ielas%20no%20ielas%20no%20ielas|issueType:P
- Oļekna, D. (2003). *Jelgavas Zinātniskās bibliotēkas darbība pēc Otrā pasaules kara* (Bakalaura darbs). Rīga: Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes Bibliotēkzinātnes un informācijas zinātnes nodaļa.
- Par ielas netīrīšanu (1929). *Jaunais Zemgālietis*, 137. Izgūts no https://periodika.lndb.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html?lang=fr#panel:pa|issue:/p_001_jaze1929n137|article:DIVL84|issueType:P
- Paskaidrojums (1938). *Brīvā Zeme*, 57. Izgūts no https://periodika.lndb.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html?lang=fr#panel:pa|issue:/p_001_brze1938n57|article:DIVL628|query:sarauta%20radioantena%20Akad%C4%93mijas%20iel%C4%81%2044%20Akad%C4%93mijas%20ielu|issueType:P

- Paziņojumi (1939). *Mazpulks*, 2. Izgūts no http://periodika.lndb.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html?lang=fr#panel:pa|issue:/p_001_mazp1939n02|article:DIVL403|query:J%C4%81nis%20Urj%C4%81ns%20Akad%C4%93mijas%20iel%C4%81%2044%20iel%C4%81|issueType:P
- Paziņojumi (1939). *Valdības Vēstnesis*, 253. Izgūts no http://periodika.lndb.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html?lang=fr#panel:pa|issue:/p_001_wave1939n253|article:DIVL196|query:J%C4%81nis%20Urj%C4%81ns%20Akad%C4%93mijas%20iel%C4%81%2044|issueType:P
- Petersson, B., & Clark, E. (Eds.). (2003). *Identity dynamics and the construction of boundaries*. Lund: Nordic Academic Press.
- Policijas ziņas (1937). *Zemgales Balss*, 10. Izgūts no https://periodika.lndb.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html?lang=fr#panel:pa|issue:/p_001_zeba1937n10|article:DIVL309|query:no%20ielas%20Annai%20Biezb%C4%81rdei|issueType:P
- Radošā Latvija: Kultūrpolitikas pamatnostādnes 2014. – 2020. gadam* (2014). Izgūts no https://www.km.gov.lv/uploads/ckeditor/files/KM_dokumenti/Radosa_Latvija.pdf
- Rasmussen, D. M., & Swindal, J. (Eds.). (2002). *Jürgen Habermas*. London: Sage.
- Ritchie, D. A. (Ed.). (2011). *The Oxford handbook of oral history*. Oxford: Oxford University Press.
- Ritzer, G., & Smart, B. (Eds.). (2001). *Handbook of social theory*. London: Sage Publishing.
- Rīgas apgabaltiesas 3. civīlnodaļa (1935). *Valdības Vēstnesis*, 47. Izgūts no https://periodika.lndb.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html?lang=fr#panel:pa|issue:/p_001_wave1935n47|article:DIVL180|query:Cipas%20Orkins|issueType:P
- Rīgas notārs Valers Līvens (1929). *Valdības Vēstnesis*, 15. Izgūts no https://periodika.lndb.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html?lang=fr#panel:pa|issue:/p_001_wave1929n15|article:DIVL276|query:Akad%C4%93mijas%20iel%C4%81%2044%20iel%C4%81%20Engures%20Engures|issueType:P
- Sargāsim mūsu jaunatni (1945). *Zemgales Komunisti*, 52. Izgūts no http://periodika.lndb.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html?lang=fr#panel:pa|issue:/p_001_zeko1945n52|article:DIVL5|query:SARG%C4%80SIM%20M%C5%AASU%20JAUNATNI|issueType:P

- Schein, R. (2009). A methodological framework for interpreting ordinary landscapes: lexington, kentucky's courthouse square. *Geographical Review*, 99 (3), pp. 377-402. Retrieved from <http://web.b.ebscohost.com/ehost/detail/detail?vid=0&sid=c299c91f-20cf-4d09-9bbc-9bc7fc327f4f%40sessionmgr103&bdata=JnNpdGU9ZWZWhvc3QtbGl2ZQ%3d%3d#db=a9h&AN=43046236>
- Seale, C. (Ed.). (2018). *Researching Society and Culture* (4th ed.). London, Thousand Oaks: SAGE Publications.
- Skinner, C. J. (2015). *Ernestine Rose and the Harlem Public Library: Theory Testing Using Historical Sources* (Dissertation). Tallahassee: Florida State University Libraries. Retrieved from <https://fsu.digital.flvc.org/islandora/object/fsu:253140/datastream/PDF/view>
- Skultāne, V. (2016). Morālās vērtības dzīvesstāstos. No M. Kūle (Red.). *Vērtības: Latvija un Eiropa. Vērtību pētījumi - reliģijpētnieciskie un nacionālās mutvārdu vēstures aspekti* (69.-77. lpp). Rīga: LU Filozofijas un socioloģijas institūts.
- Sporāne (2010). *Nacionālā identitāte un atmiņas institūcijas*. Izgūts no (http://identitate.lnb.lv/wp-content/uploads/2010/12/Working-papers_sporane.pdf)
- Stūre, I. (2005). *Kultūras mantojuma aizsardzība un attīstības plānošana* (Promocijas darbs). Rīga: Latvijas Universitātes Ģeogrāfijas un Zemes zinātņu fakultāte. Izgūts no <https://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/323>
- Svaidās ar alus pudelēm (1931). *Jaunais Zemgaliētis*, 60. Izgūts no https://periodika.lndb.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html?lang=fr#panel:pa|issue:/p_001_jaze1931n060|article:DIVL64|issueType:P
- Thompson, P. R. (2000). *The voice of the past: oral history* (3rd ed.). Oxford: Oxford University Press.
- Tisenkopfs, T. (1993). Dzīve un teksts: biogrāfiskā pieeja sociālajās zinātnēs. *Latvijas Zinātņu Akadēmijas Vēstis*, 5, 1.-8. lpp.
- Tomašūns, A. (Sast.). (2015). *Mana Jelgava*. Jelgava : Jelgavas pilsētas dome.
- Tukuma aprīņa ekports (1927). *Tukuma Ziņas*, 33. Izgūts no https://periodika.lndb.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html?lang=fr#panel:pa|issue:/p_001_tuzi1927n33|article:DIVL103|query:Eduarda%20Dipnera|issueType:P
- UNESCO (2015). *Recommendation concerning the preservation of, and access to, documentary heritage including in digital form*. Retrieved from

- http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=49358&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html
- Ūtrupes (1930). *Tukuma Ziņas*, 15. Izgūts no https://periodika.lndb.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html?lang=fr#panel:pa|issue:/p_001_tuzi1930n15|article:DIVL108|query:Dipnera%20Eduardam%20Dipneram|issueType:P
- Vajadzīgs priekšnieks (1940). *Zemgales Balss*, 63. Izgūts http://www.periodika.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html?lang=fr#panel:pa|issue:/p_001_zeba1940n63|article:DIVL638|query:Piet%20Akad%C4%93mijas%20Iel%C4%81%2044|issueType:P
- Vesperis, M. (2010). *Jelgavas tuberkulozes slimnīcas darbība 20. gs. 2. pusē*. Izgūts no <https://dspace.rsu.lv/jspui/bitstream/123456789/54/1/amhr.2010.IX.456-466.pdf>
- Vietējas ziņas (1929). *Jaunais Zemgalietis*, 50. Izgūts no https://periodika.lndb.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html?lang=fr#panel:pa|issue:/p_001_jaze1929n050|article:DIVL89|query:Jo%C5%9Feli%20Orkinu|issueType:P
- Widén, G., & Holmberg, K. (Eds.). (2012). *Social Information Research* (1st ed.). Bingley: Emerald Group Publishing.
- Yin, R. K. (2009). *Case study research: design and methods* (4th ed.). Los Angeles: Sage.
- Zepa, B., & Kļave, E. (Red.). (2011). *Latvija. Pārskats par tautas attīstību, 2010/2011. Nacionālā identitāte, mobilitāte un rīcībspēja*. Rīga: LU Sociālo un politisko pētījumu institūts.
- Zilberts, A. (2015). *Bibliotēku identitātes un to tēli sabiedrībā. Latvijas publisko bibliotēku, Latvijas Nacionālās bibliotēkas, Somijas Nacionālās bibliotēkas, Igaunijas Nacionālās bibliotēkas gadījumu izpēte* (Maģistra darbs). Rīga: Rīgas Stradiņa universitātes Komunikācijas fakultātes Komunikācijas katedra. Izgūts no https://academia.lndb.lv/search/?single_search=bibliot%C4%93ku+t%C4%93li
- Zirnīte, M. (b.g.). *Mutvārdu vēsture Latvijā*. Izgūts no <http://dom.lndb.lv/data/obj/file/244401.pdf>
- Zirnīte, M., & Garda-Rozenberga, I. (2014). *Mutvārdu vēsture un dzīvesstāsti: vadlīnijas intervētājiem un atmiņu rakstītājiem*. Rīga: LU Filosofijas un socioloģijas institūts.
- Zobena, A. (Red.). (2005). *Latvija. Pārskats par tautas attīstību 2004/2005: Rīcībspēja reģionos*. Rīga: ANO Attīstības programma, LU Sociālo un politisko pētījumu institūts.

Zobena, A., Grīviņš, M., & Ņikišins, J. (2014). Vieta, identitāte un rīcībspēja. No A. Zobena (Red). *Ad locum: vieta, identitāte un rīcībspēja* (6.-18. lpp.). Rīga: LU Akadēmiskais apgāds.

Nepublicētie avoti

A. Tomašūna privātā kolekcija.

D. Zavadskas privātā kolekcija.

G. Veselova privātā kolekcija.

ĢEJVMM digitālā kolekcija

ĢEJVMM, inv. num. ĀAMM 47, 25. lp. (Baltische Adressbuch von Kurland, 1912)

J. Kirilovska privātā kolekcija.

JPB nepublicēti materiāli.

JPBA, 1139. f., Nr. 69-1002-J1, 1., 3., 5. lp. (Projekti līdz 2015. gadam, Dzīvojamās ēkas Puškina prosp. Nr. 26 kompl. Kapitālais remonts)

JPBA, 1139. f., sēj. IV, 6.lp. (Lifta izbūve pilsētas bibliotēkā. Būvprojekts)

JZVA, 116. f. 15. apr. 1. l., 73. lp. (Jelgavas pilsētas Tautas deputātu padomes izpildkomitejas vispārīgās nodaļas fonds)

JZVA, 221. f. , 2. apr., 837. l. (Mājas grāmatu kolekcija)

LNA LVVA, 1308. f., 12. apr., 24158. l., 56. lp. (Valsts statistikas pārvalde, Akadēmijas iela 44)

LNA LVVA, 1308. f., 9. apr., 9725. l, 23.–30. lp. (Valsts statistikas pārvalde, Akadēmijas iela 44)

LNA LVVA, 7427. f, 1. apr. , 7181, 1., 5., 9., 17. lp. (Latvijas Universitātes studentu lietas)

LNB, Letonikas un Baltijas centra Baltijas centrālās bibliotēkas attēlu arhīvs, 405-23

N. Reča privātā kolekcija.

PIELIKUMI

1. pielikums
Vienošanās paraugs

Latvijas Universitāte
Sociālo zinātņu fakultāte

Informācijas un bibliotēku studiju nodala
Lomonosova ielā 1, A korp., Rīga LV-1019; tālr.un fakss 7089868

I. Vienošanās par intervijas ierakstīšanu un izmantošanu

Respondents vārds, uzvārds: _____

Intervijas veikšanas vieta: _____

Intervijas laiks: _____

no plkst. _____ līdz _____

Intervētājs _____

Autora atļauja dokumenta izmantošanai

Es, _____, neiebilstu intervijas izmantošanai maģistra darbā “*Jelgavas pilsētas bibliotēka Akadēmijas ielā 26: ainavas kultūrvēsturiska lasīšana*”.

Piekrītu, ka intervijas teksts tiek transkribēts.

Ierobežojumi intervijas izmantošanā (*ja tādi ir*):

Respondents: _____

/paraksts/

Intervētājs: _____

/paraksts/

Interviju transkripti ar bibliotēkas ēkas bijušajiem iedzīvotājiem

Saruna ar Juriju Kirilovski (1950), ierakstīta 2018. gada 8. janvārī Jelgavas pilsētas bibliotēkā.

Байба Иване-Кронберга: Как Вас зовут, скажите?

Юрий Кириловский: Юрий.

Байба Иване-Кронберга: Юрий. И фамилия?

Юрий Кириловский: Кириловский.

Байба Иване-Кронберга: Кириловский. И когда ваш год рождения?

Юрий Кириловский: Пятидесятый.

Байба Иване-Кронберга: Пятидесятый. И помните, в каком году Вы здесь начали..

Юрий Кириловский: С пятидесятого года.

Байба Иване-Кронберга: С пятидесятого? И откуда Ваша семья приехала, расскажите, если можете, немножко побольше!

Юрий Кириловский: Э... про семью, про мать, отца?

Байба Иване-Кронберга: Да, да

Юрий Кириловский: Э... мать... немцы привезли. Хутор Брузиши, работала батраком. Вирсовская волость, хутор Брузиши.

Байба Иване-Кронберга: Ага

Юрий Кириловский: В сорок четвертом году немцы привезли сюда, в Латвию. У хозяина работала. У хозяйки, вернее... У хозяйки.

Байба Иване-Кронберга: Да...

Юрий Кириловский: Так... Ну, отец, он...э... воевал и остался здесь...

Байба Иване-Кронберга: Ага. Ну и в этот дом как Вы попали?

Юрий Кириловский: А, как попали?

Байба Иване-Кронберга: Именно в вот этот дом... да.

Юрий Кириловский: Ну...тогда...Так, сейчас я вспомню... Я там...Так, viņu mīkļi...так, так... Отец работал. Этот дом... так, в сорок девятом году восстановили. Я так понял. Потом мне расска.. Ну, я маленький был, ну, я потом.. рассказывали, да. Так, в сорок девятом году крыши не было, там развалины одни были. Его восстановили, этот дом, и сделали, как жилой дом: поселили туда семьи, которые.. так... Этот дом, там

работали работники, жили работники в этом доме, сейчас скажу, Елгавской тюрьмы, Jelgavas cietuma...

Байба Иване-Кронберга: Да, это мы слышали..

Юрий Кириловский: И милиция елгавская

Байба Иване-Кронберга: Ага

Юрий Кириловский: Жили работники милиции. Там даже вот сейчас прокурор где-то живет... Валентин такой... Он жил в этом доме. Я уже давно его не видел. Он был тут Argabaltiesā, прокурором работал в последнее время. Ну, не помню его...

Байба Иване-Кронберга: Какая фамилия?

Юрий Кириловский: Не знаю...

Байба Иване-Кронберга: А, не знаете?

Юрий Кириловский: Нет, фамилии не знаю.

Байба Иване-Кронберга: Ага.

Юрий Кириловский: Он начинал в милиции, и так остался, короче говоря...

Байба Иване-Кронберга: А этот дом был как для милиции... и тюремных этих...ЭММ...

Юрий Кириловский: ну, МВД [Министерство внутренних дел], да...

Байба Иване-Кронберга: Да!

Юрий Кириловский: МВД дом...

Байба Иване-Кронберга: Ага

Юрий Кириловский: Работники МВД жили в этом доме. Так, ну, не только... Но, в основном, работники МВД. Отец, по-моему, в тюрьме работал, потом он в Елгавсельмаше [Елгавский завод сельскохозяйственного машиностроения] работал, потом работал...

Байба Иване-Кронберга: Ваш отец?

Юрий Кириловский: Да! Вначале в тюрьме работал, потом Елгавсельмаш, потом... ну да! Елгавсельмаш, и потом опять начальником гаража в тюрьме работал, снова вошел туда... ну, он гражданский начальник гаража...

Байба Иване-Кронберга: А, и поэтому он здесь квартиру получил?

Юрий Кириловский: Да, да, да, получил квартиру ... Ну да, ведомственный дом, как это считается?

Байба Иване-Кронберга: Вот я не знаю, как это [на русском языке]...

Юрий Кириловский: Пишите, наверное, ведомственный дом! Потому что тогда туда селили, в основном, это вот... И на каждом этаже здесь было... вот, мы жили на втором этаже... квартира пять, пять... На каждом этаже по две семьи...

Байба Иване-Кронберга: Ага

Юрий Кириловский: То есть получается как: общий коридор, кухня своя, но коридор общий. Туалет один, на две семьи тоже. Ну, типа коммунальная-некоммунальная, но что-то наподобие. Потому что Елгава разбита полностью, жить негде было абсолютно...и вот так подселяли постоянно по две семьи. Два подъезда было в доме. Вот сейчас... центральный вход, да? – а там было... вот где сейчас вход, - это наш подъезд был, а второй подъезд был где-то...вот там, с той стороны (показывает в окно). Тоже со стороны улицы, второй подъезд был...

Байба Иване-Кронберга: А, там есть одни двери... Есть, я Вам потом покажу.

Юрий Кириловский: Это выходные двери. Это во двор. Здесь двор был. Во двор выходить можно было, да... Ну, что еще Вас интересует... Забор тут стоял. Вокруг дома забор сплошной...

Байба Иване-Кронберга: Да, вот это я слышала...

Юрий Кириловский: Сарайчики стояли... Так... Вот здесь типа бомбоубежище немцы хотели делать (подходит к окну, показывает), но я не знаю... Что-то хотели, наверное, типа бомбоубежища вот где теперь ступеньки... Вот тут стояли сарайчики (показывает) вот так, по кругу, деревянные. Дровяное отопление...

Байба Иване-Кронберга: Ага

Юрий Кириловский: Так, ну что там интересного [еще]... Вот эта труба, которая тут стоит такая разбитая...Так это дом на Вальню. У него своя котельная была, и это была труба от кочегарки, теперь я вспомнил. И еще развалины от [невозможно разобрать]. У них было автономное отопление, этот дом был самый богатый. Там ванны были, горячая вода... Вальню, вот этот здоровый дом [Улица Академияс 28] (показывает). Это тоже кто-то строил до войны, какой-то фабрикант или миллионер, я вот не помню. Мне потом говорили про этот дом... А вот этот дом, рядом,...строил...где железнодорожники жили...рядом вот который, по улице.. красивый, с лепниной...строил этот фабрикант...как же его...[krievu rūpnieka Nersterova ģres nams]

Байба Иване-Кронберга: Да, я знаю...

Юрий Кириловский: Не Кузнецов, фарфоров.. у него фарфоровая фабрика, по моему в Риге была, посуду выпускали качественную... Я вот забыл его фамилию, этого фабриканта, бизнесмена...ну, тоже фамилия старая... Эти дома вот все старые, они все уцелевшие. А! минутку! Когда откроете интернет, эту статью, там есть фотография...

Байба Иване-Кронберга: Да...

Юрий Кириловский: Вот эти все три дома сфотографированы где-то... может быть, в сороковых годах. Улица эта – Akadēmijas. Там два немца идут, два офицера

немецких идут, по этой улице, и три дома, как раз, стоят: один, второй и, вот это библиотека (показывает) – третий. Там будет две фотографии.

Байба Иване-Кронберга: Прекрасно!

Юрий Кириловский: Как они выглядели во время войны и до войны, соответственно. Эти дома старой постройки все. Так, ворота здесь были. Во въезд во двор были деревянные ворота, сюда посторонние не могли зайти. Ну, вроде как частный дом, как я понимаю. Калитка была рядом, тоже деревянная.

Байба Иване-Кронберга: Калитка – это что?

Юрий Кириловский: Входить во двор... Дверь, дверь такая. Тоже деревянная... Все двери были деревянные. Красивые, толстые такие, деревянные двери. Входная у нас тоже деревянная была, красивая. Но когда ремонт начали, в семьдесят девятом, или каком... соответственно, это все убрали. Двери поубирали... Ну, лестницы широкие были. Бетонные эти лестницы широкие... красивые... Ну, там такой, соответственно, вид был красивый у этого дома.

Байба Иване-Кронберга: Ну жителей было очень много? Что вы помните? Какие были Ваши соседи? Какая была повседневная жизнь? Какие, может быть, интересные [...]?

Юрий Кириловский: Ну, что, как у всех, одинаковая... я в школе учился... А! школа рядом, напротив.

Байба Иване-Кронберга: И Вы туда ходили?

Юрий Кириловский: Да, где сейчас..

Байба Иване-Кронберга: Amatu vidusskola?

Юрий Кириловский: Да, раньше она называлась Пятая железнодорожная школа, по-моему, там дети железнодорожников учились. Мать работала на железной дороге, телефонисткой на телефонной станции, ну и поэтому меня в эту школу и взяли, наверное (смеется).

Байба Иване-Кронберга: Там очень просто через улицу перейти...

Юрий Кириловский: Перешел с работы и всё...рядом со школой. Учились, как обычно. Так учился неплохо. Потом в армию призвали. Так я отсюда и уехал. Вернулся только в... восемьдесят шестом году, наверное. Меня здесь..

Байба Иване-Кронберга: Так в каком году Вас в армию...

Юрий Кириловский: В шестьдесят восьмом

Байба Иване-Кронберга: В шестьдесят восьмом, да?

Юрий Кириловский: Восемнадцать лет когда исполнилось, и всё...призвали в военкомат елгавский, повестку прислали...

Байба Иване-Кронберга: И где Вы служили?

Юрий Кириловский: Ой, везде (усмехается)...много...

Байба Иване-Кронберга: Ну и когда Вы вернулись?

Юрий Кириловский: В восемьдесят шестом году.

Байба Иване-Кронберга: И тогда чем занимались и что делали?

Юрий Кириловский: Работал на РАФ'е...

Байба Иване-Кронберга: Но больше здесь всё уже [не жили]?

Юрий Кириловский: Не, мы не жили. А, не...Vienu mirkli... так... когда начали...э... в семьдесят девятом году... мне мать говорила...отец умер, да... Мать говорила, в семьдесят девятом начали отсюда жильцов выселять. Когда здание передали городу, жильцов выселили. В основном, всех жильцов поселили в сторону аэродрома... как эта улица называется... вот там дома пятиэтажные стоят, очень много домов. В сторону аэродрома. [...] Вот не доходя автобусного парка с правой стороны дома стоят... Как эта улица называется? Сейчас... [...] Ну, короче, всех выселили туда, в те дома. А нас отец... поселили на Palīdzības, вот тут рядом. А мы жили напротив госпиталя [Больница Красного Креста], в новом доме, который стоит напротив госпиталя, вот такой формы (показывает) дом стоит, вот там квартиру дали, на Palīdzības.

Байба Иване-Кронберга: А, интересно!

Юрий Кириловский: Напротив госпиталя... А остальных всех жильцов туда. Как эта улица? Сейчас я скажу... Aluma, не.....Meiļceļš! [...] Meiļceļš. Вот там они все жильцы сейчас живут, кто дожил. Кто раньше жил в этом доме, их всех расселили в пятиэтажки на Meiļu ceļš. Ну, дали там, предоставили там квартиры.

Байба Иване-Кронберга: Там, может быть, можно кого-то еще встретить? Кто знает.

Юрий Кириловский: Да, может быть...

Байба Иване-Кронберга: А это выселение... Вы помните, какое было настроение? Ничего?

Юрий Кириловский: Не был... не, не, я же говорю, приехал в восемьдесят шестом. В шестьдесят восьмом призвали и в восемьдесят шестом вернулся. Всё.

Байба Иване-Кронберга: А вот...когда отец умер, в семьдесят девятом году?

Юрий Кириловский: Нет, отец попозже умер... [...] Сейчас скажу... В восемьдесят пятом.... Еще квартиру он получил. [...] На Palīdzības получили квартиру, дожил и умер.

Байба Иване-Кронберга: Да, и мама?

Юрий Кириловский: Мама жива.

Байба Иване-Кронберга: Да? А она... еще помнит эти времена? И как ей?...

Юрий Кириловский: Ну...deviņdesmit divi gadi...(смех)

Байба Иване-Кронберга: Она с Вами живет?

Юрий Кириловский:Да. Ну, она на даче живет... ну и с нами, со мной, считается, со мной. Ну, в девяносто два года Елгаву она помнит неплохо. Она еще помнит, как после войны надо было работать. Вот этот парк... привокзальный, там было немецкое кладбище...

Байба Иване-Кронберга: Ага, было, да...

Юрий Кириловский: И вот их заставляли всех после... железнодорожников, после войны, отрабатывать какие-то часы там надо было...на восстановление Елгавы...

Байба Иване-Кронберга: Ага...

Юрий Кириловский: И вот они всё это кладбище убирали, расчищали и делали парк этот. Так это она своими руками этот парк и посадила.

Байба Иване-Кронберга: Интересно, да. Да, мы потом пойдем, и Вы покажете, где была Ваша квартира...

Юрий Кириловский: Конечно, конечно...

Байба Иване-Кронберга: Ну может быть, Вы можете... что-то вспомнить и рассказать о своём... ну, вы же были вот мальчиком, ходили в школу... какие-то интересные события, что же здесь происходило, какая вообще атмосфера была? Не только в доме, но и в окружности?

Юрий Кириловский: Нормально всё, спокойно. Жили мирно все. Правда, с продовольствием.. плоховато было с продуктами. Помню так... *vienu mirkli*... так, шестьдесят четвертый год, с белым хлебом проблемы были...Такие талончики на хлеб давали, на белый... Это шестьдесят четвертый. Это надо было идти куда-то этот талончик дать, потом только получали хлеб такой, буханочку хлеба. Она такая квадратная была, буханочка, белый хлеб... ржаной хлеб, пшеничный. Плохо, проблемы были...Ну, тут магазин был, вот один магазин, второй продовольственный рядом...Где сейчас какое-то здание построено непонятное, вот напротив этого Нарыча...Нарыч этот... магазин был, и вот там стоит сейчас какое-то здание непонятное, уже лет пять или десять никто в нем...ну...не живет. Ну что-то они там делали, отель, мотель, не знаю... Вот там был магазинчик продовольственный...

Байба Иване-Кронберга: Ага

Юрий Кириловский: Потом, второй продовольственный магазин был, где вот сейчас...э...технику продают, пилы там, всякое такое... на *Akadēmijas*, рядом с факультетом. [*Instrumentu nams, Akadēmijas 17*] Тоже был продовольственный магазин...

Байба Иване-Кронберга: Но не было, что почитать, да?

Юрий Кириловский: Ну, в основном, с продуктами было не очень. Да, ну те годы, когда? После войны... Что ж там было-то! Хотя здесь по сравнению как там, куда я ездил, в Псковскую область, иногда приехал на каникулы, - небо и земля!

Байба Иване-Кронберга: Да?

Юрий Кириловский: Здесь витрина! А там вообще ничего нет. Здесь всё было. Ну как... для них, вот которые живут в Псковской области рядом с Латвией, да, мы жили за границей (смеется). Там вообще ничего. Там заходишь в магазин: консервные банки, водка и еще что-то. И всё! Пусто полностью было. Это шестидесятые годы, начало шестидесятых... ну, пятьдесят... шестьдесят второй... шестьдесят четвертый год... вот такие времена. А здесь... всё!

Байба Иване-Кронберга: Ну вот, всё в сравнении...

Юрий Кириловский: По сравнению, да. Всё было. Снабжение было немножко лучше. Рига-то вообще... это столица была республики. Там вообще лучше было, в Риге, чем в Елгаве. Ну, эти районные города: Елгава, Добеле, Тукумс, Бауска, - они не так снабжались. А вот Рига - это... Отличный город был!

Байба Иване-Кронберга: Ну да... Так... Вы учились в этой школе, что теперь Amatu vidusskola, а потом еще где-то пошли учиться?

Юрий Кириловский: Trešā vidusskola. Да, девятый, десятый класс. Эта была восьмилетняя школа...

Байба Иване-Кронберга: Ага. И там и окончили?

Юрий Кириловский: Да. А девятый, десятый - Trešā vidusskola. Сейчас она... около базара... как эта школа сейчас?

Байба Иване-Кронберга: Да, Trešā sakumskola [...] А, там закончили и потом где Вас повела..

Юрий Кириловский: Судьба?... Так... ну, я отработал немножко на машзаводе, чуть-чуть там... и потом в армию призвали, ну вот и вся судьба-то (смеется). Не успел я ничего... А! Vienu mirkli... поступал в Елгавскую сельско-хозяйственную академию..

Байба Иване-Кронберга: Ага!

Юрий Кириловский: Ходил на подготовительные курсы после окончания... А, вспомнил, вспомнил... Ходил на подготовительные курсы. Они были... факультет экономики там где сейчас... ну, знаете этот... факультет вычислительной техники, экономики... Там были курсы подготовительные. Но как-то не получилось, я уже не помню, что... в армию призвали, наверное. Я так даже экзамены и не сдавал! Только

окончил эти подготовительные курсы, и пришла повестка. Всё. [...]Так что, не получилось. [...] Окончить академию не получилось...

Байба Иване-Кронберга: Ага... Ну и вернулись, и чем вы занимались после армии?

Юрий Кириловский: А я вернулся, работал тут на РАФ'е... Потом работал в этой фирме... Mitavas, нет, не Mitavas statuss...как она...сейчас закрылась... стеклопакеты делали. Рядом с мясокомбинатом она была, vienu mirkliti... сейчас она там Mitavas statuss, по-моему... не, не.....что-то с РАФ...А! РАФ-Транзит, фирма такая. Была такая фирма РАФ-Транзит, мы изготавливали вот эти вот... стеклопакеты делали. По польской технологии... там Rehau технология, немецкая. Но все польское... [...] Поляки приезжали на своих фурах, привозили нам эту фурнитуру всю.

Байба Иване-Кронберга: Ага

Юрий Кириловский: Ну и изготавливали. Потом эта фирма... лопнула. Ну так и всё. Потом работал сторожем на автостоянке здесь, на Аспазияс...

Байба Иване-Кронберга: Ага

Юрий Кириловский: Вот где машины были задержаны. Полиция привозила к нам машины задержанные. Вот мы с ними там...(смеется) сторожили эти машины, на Аспазияс. И всё так... в основном..

Байба Иване-Кронберга: А скажите, помните ли Вы, были ли здесь plūdi? Жили здесь, когда были, да? Что Вы помните из этого времени? Как это было?

Юрий Кириловский: Так, так, так... вот этот дом, Вальню, и соседний дом, здесь весной, когда много снега было, постоянно была вода. Там не было дамбы построено. Где-то за тюрьмой, там Дрикса разливалась, и здесь постоянно вода стояла. У нас вот здесь во дворе один момент рыба даже плавала. [...] Был такой год, не помню, какой... Вот здесь вот песочница была, в песочек дети играли, и вот столько воды было (стоит у окна), и уклейка плавала. То есть попала рыба как-то с помощью...ну...попала сюда во двор рыба.

Байба Иване-Кронберга: Ну, что вы с ней делали?

Юрий Кириловский: Ловили.

Байба Иване-Кронберга: И получилось?

Юрий Кириловский: Да, но она маленькая (смеются)...маленькая... Было, было. На войне.. потому, что там какая-то проблема была с дамбой, скорее всего. Что-то там не построено было. Вот там, где за тюрьмой туда...постоянно наводнение здесь было...

Байба Иване-Кронберга: Но в дом...воды не было?

Юрий Кириловский: Нет, нет, не было. Потому, что вода небольшая. Ну, сколько тут сантиметров, десять-пятнадцать, может, было. Такой уровень был. Она потом постепенно уходила...вода... тут же канализационная система есть. Но были наводнения, да.

Байба Иване-Кронберга: Но так много воды, чтоб вы там...как мальчики могли бы поехать на досках каких-то, такого не было?

Юрий Кириловский: Нет, нет, не было. Воды не было. Было вот так (показывает) сантиметров десять. Этот район постоянно затапливало. Вальню, этот дом, и вот этот...тот... Это...Akadēmijas iela, брусчатка была, асфальта не было, камни. Потом только со временем сверху на эту брусчатку положили асфальт. [...] Брусчатка должна быть, под асфальтом там. Её не вынимали. Так сверху и заасфальтировали. Как она в старину была...Как она называлась раньше, эта улица... ну там вот...А! Сейчас я Вам подскажу еще одну вещь. Если вы хотите историю Елгавы знать досконально, где-то начиная с первой мировой войны... Есть такой, в Риге живет, автор...Я только не знаю, кто он сам. Есть только его ник, или как он там... Так, так... Вот, suskind... это живой журнал... лайфжурнал... com.. [...] Вот он пишет... Он сам, наверное, историк, я не знаю, кто он. Там только ник его, ну... Он пишет очень много по истории Елгавы. Очень много фотографий. Я смотрел вот позавчера, или... вот когда нашел...зашел на живой журнал. Фотографии, кто сюда приезжал, в Елгаву. Тут и кайзер немецкий был, оказывается, в первую мировую войну. И потом еще во время второй мировой войны Гиммлер приезжал сюда. На Dambja iela там... У него очень много там фотографий и много очень по истории Елгавы статей.

Байба Иване-Кронберга: Опять немножко в детство.. Дружили... Здесь было много детей или нет? Как Вы помните это?

Юрий Кириловский: Детей много было. А! Фотографию сейчас я вам покажу. Я же принес фотографию. Первые семьи, которые здесь жили, да.....(достает фотографии). Детей много. Вот. Эта фотография вот здесь сделана. Тут сарайчики стояли, немножко туда, в ту сторону, тут сарайчики вот эти деревянные. Они вот так стояли по кругу. Вот этот сарай был самый ближний сюда (показывает в окно). Они вот так, буквой «эр»...

Байба Иване-Кронберга: Но это стена этого дома?

Юрий Кириловский: Нет, стена сарая. Вот где ступеньки начинаются, вот там были сарайчики.

Байба Иване-Кронберга: Да, хорошо. Мы можем просканировать это фото?

Юрий Кириловский: Да, если хотите, если Вам надо.

Байба Иване-Кронберга: Конечно! Это же огромная ценность!

Юрий Кириловский: Вот это первые, кто жил после войны здесь

Байба Иване-Кронберга: Да, и Вы мне показывали в прошлый раз...

Юрий Кириловский: А, я на коленях у бабушки

Байба Иване-Кронберга: Этот?

Юрий Кириловский: Да, вот этот (смеется)

Байба Иване-Кронберга: Это Ваша бабушка, да?

Юрий Кириловский: Так, vienu mirkli... вот, да...

Байба Иване-Кронберга: И еще кто-то... мама Ваша?

Юрий Кириловский: Нет, мамы нету здесь. А мама на работе, наверное... Папа на работе... Отец на работе. Это все вот... ну, жили... Так, кто же это?... Это вот соседи жили. У нас пятая квартира, а это шестая квартира... соседи. Ну вот я уже сейчас этих... Вот это тоже бабушка-соседка. Эту не знаю. Этот парень – тоже не знаю. Этых уже не знаю.

Байба Иване-Кронберга: Но так вы жили, родители, бабушка? Был какой-то брат, сестра тоже? Или вы один... были?

Юрий Кириловский: Да, я один, один был

Байба Иване-Кронберга: Так что, Ваша семья – четыре человека, правильно? Или еще кто-то?

Юрий Кириловский: Отец, мать, я и бабушка. Четыре человека.

Байба Иване-Кронберга: Но Вы не помните этот день, когда... (смеются) Ну, знаете, когда-то получается, что какие-то воспоминания...

Юрий Кириловский: Не, ну откуда... Сколько ж здесь лет?... Четыре, пять...

Байба Иване-Кронберга: Меньше

Юрий Кириловский: Года три, наверное? Или меньше даже... Откуда ж я помню... Три года...

Байба Иване-Кронберга: Да... Ну что Вы... с соседними детьми делали? Может, какие-то palaidnības? Или какие ваши особенные gotaļas... как-то дразнили друг друга?

Юрий Кириловский: Ну, в основном-то жили дружно, спокойно. Играли... Что тогда, какие игры были?... Тут дрова, дровяное отопление, дрова штабелями лежали... ну, играли, как это? В войну играли. Дети есть дети. Эти деревянные... палки деревянные вместо винтовки. Песочницу потом со временем сделали. Играли... В снежки играли. Ну, так оно там... обычные. А! Момент! Ну потом уже стали играть в футбол, потому что вот эта школа, там стадион был рядом же напротив. Брали мяч, в футбол играли. Бегали

по дорожкам, спортом хорошо занимались. Потому что телевизоров тогда мало у кого было, компьютеров не было, и занимались спортом.

Байба Иване-Кронберга: Ну, прекрасно! Но здесь был забор, Вы говорили.

Юрий Кириловский: Да, кирпичный забор.

Байба Иване-Кронберга: Но, например, с детьми с соседнего дома, Vairogu pams, вы тоже встречались и игрались? Или больше так, как каждый отдельно?

Юрий Кириловский: Каждый отдельно. Вот почему-то в то время каждый дом, своя территория, и всё – своя публика. И контактов таких... Ну, так, разговаривали, да... Но не ругались, ничего не делали, не обзывались. Ну просто не было такого. То есть... наша территория, их территория. Тут развалины сплошные. Тут ничего не было. Сплошные развалины...

Байба Иване-Кронберга: Там, где теперь эти дома?

Юрий Кириловский: Да, вот эти дома. Ничего, одни развалины? Сплошные развалины... абсолютно

Байба Иване-Кронберга: А скажите, вот вы говорили: жили работники тюрьмы и милиции, но вот с соседнего дома, один, который там жил сосед, рассказывал, что здесь жили...э...заклученные, которые выпущены. Это тогда неправда, это какое-то... И он тоже рассказывал, что там внизу, в первом этаже, где сейчас... ну garderobe, там не было... ну как, не было кухни, и варили там еду из primusiem, ну, знаете, как на этих...

Юрий Кириловский: Ну я понял... керагазы

Байба Иване-Кронберга: Да. И вышли из этой маленькой окошки внутри. Так что это что-то такое выдуманное? Вы ничего такого не помните?

Юрий Кириловский: Неет (смеются). Ну, может быть, вначале, когда поселили в сорок девятом году, варили... я не помню. Но у нас плита была, мы дровами топили. На втором этаже плита, на кухне плита, дрова. Топили дровами. Но может быть, вначале, когда еще не было этих вот...дров, на керосине готовили, на керосинке. Может быть, готовили. Но заключенных тут не было.

Байба Иване-Кронберга: Да, ну которые выпущенные...этого не [было]..

Юрий Кириловский: Ну как могут жить, подумайте вот... работник милиции там какой-нибудь, транспортный он там работает или кто-то там в тюрьме, которые охраняют, рядом с этими жить...

Это ведомственный дом. Не могут тут никак... посторонние люди жить.

Байба Иване-Кронберга: Ну хорошо. Эти разные истории. И тогда надо выяснить, где же вот истина?

Юрий Кириловский: Я еще у матери ради интереса спрошу.

Байба Иване-Кронберга: Да, да

Юрий Кириловский: Она должна помнить. Спрошу, готовили вы на этом самом... керагаз или как там? Ну, это покупать керосин надо было, заливать... на керагазах. Я спрошу, ради интереса, потому что.. Ну я точно, сколько помню, у нас стояла плита, и мы дровами топили. И все время плита, плита...прямо на кухне плита.

Байба Иване-Кронберга: Но так... такой истории до того, как вы здесь жили, вы никогда ничего не говорили, ну так, вообще вот, в этом доме? Ну, не знали, что было здесь до того, как вы здесь жили?

Юрий Кириловский:А! До того, как вселились? Нуу, тут говорили, что просто был жилой дом. Жилой дом. А кому он принадлежал, кто...квартиры были тут или съемные квартиры здесь сдавали, может быть, раньше. Ну, потому что, если брать вот это интервью... ну, вот эта «Новая газета»... И там есть комментарий к этой статье. В этом комментарии указаны даже жильцы по фамилиям. Торговец там мануфактурой там, бакалейщик там...э...ну, короче, в тридцатых годах, тридцатые, сороковые годы. Врачи. Один врач, второй врач тут жил. Практика у них частная была. Вот этот доктор Зариньш, тоже у него практика здесь была. Потом второй доктор здесь жил, фамилия там тоже, по-моему, есть. Там, по-моему, написано, восемь квартир было. Ну, почитаете статью. [...] Скорее всего, там жилой дом был. До войны тоже был жилой дом. Только вот почему он не принадлежал этому доктору. Этот комментатор говорит, что не может он принадлежать этому доктору, потому что я посмотрел домовую книгу (он нашел домовую книгу этого дома), и там, говорит, этот доктор Зариньш не в очень престижной квартире жил. Поэтому если бы он был хозяином, я не думаю, чтоб хозяин жил бы в непрестижной квартире. Ну, там найдете...эта «Новая газета»

Байба Иване-Кронберга: Хорошо. И ну... А вот после, когда всех жителей выселили отсюда, когда-нибудь ходили здесь в библиотеку?

Юрий Кириловский: Да, я в библиотеке читал, книги брал. Конечно. Я даже заходил в свою квартиру когда-то, помню. Ну, лет десять назад. Говорю, можно посмотреть? На второй этаж зайти и, говорит... там читальный зал был... раньше читальный зал был. Вот это наша комната, квартира – это читальный зал и есть. Квартира номер пять.

Байба Иване-Кронберга: И какие ощущения? Почитать книгу в своей... бывшей квартире?

Юрий Кириловский: Интересно, да (смеются). Вспомнить. Вспомнить интересно.

Байба Иване-Кронберга: А теперь где Вы живете?

Юрий Кириловский: Lidotāju. [..]

Байба Иване-Кронберга: Знаете, может быть, пойдём, и вы покажете, где была квартира и, может быть, можем выйти и снаружи, показать, где эти сарайчики. Ну, просто так... Прогулка в прошлое. Если вы не против.

Юрий Кириловский: Без проблем. Конечно.

Sarunas turpinājums bibliotēkas pagalmā

[..]

Юрий Кириловский: Вместо этих дверей были деревянные, красивые.

Байба Иване-Кронберга: Да, как парадные двери

Юрий Кириловский: Да, парадные двери были, деревянные. Так, пойдёмте с Вами.

Байба Иване-Кронберга: Ну, давайте.

Юрий Кириловский: Так, вот здесь стояли ворота деревянные. Один столб (показывает), второй столб. И закрывались деревянными дверьми. А вот здесь была калиточка деревянная. Вот здесь она была.

Байба Иване-Кронберга: Ага.

Юрий Кириловский: Вот так прямо во двор заезжали. Но у нас некому заезжать, машин в то время не было. Дрова только привозили.

Байба Иване-Кронберга: Это тоже хорошо.

Юрий Кириловский: Так. Здесь забор. Где-то метра три, наверное.

Байба Иване-Кронберга: Ой, тогда очень такой..

Юрий Кириловский: Кирпичный забор стоял, начинался оттуда, так шел, шел, шел и вот где эти сейчас бетонные эти [невозможно разобрать], всё забор стоял. Забор. Трёхметровый забор.

Байба Иване-Кронберга: А там возле забора, где вот эта площадка... Я просто нашла очень старые фотографии, где там еще такие деревянные дома. Наверное, уже не были..

Юрий Кириловский: Неп, не было.

Байба Иване-Кронберга: Тогда это до войны, наверное.

Юрий Кириловский: Не, не, уже не было. Тут уже... Вот этот дом, дом Машзаводской. Машзавод, работники жили в этом доме. Ну, эта площадка... ну, была просто земля тут, потом сделали себе типа как парк-непарк, скверик такой. А ничего не было, пустота. Никаких камней.....Домов не было. Так. Здесь был забор. (Идут). Один здесь забор, потом чуть-чуть подальше, потому что здесь сараи были. Так, забор шел там-там-там, здесь он прихватывал, наверное, где вот кончается этот дом. Вот там, по

той линии забор шел. [...] Вот это вот, по-моему, от котельной труба. Вот этот дом, у них отопление было, свое отопление [Vairogu pams, Akadēmijas iela 28]. Так, а забор здесь шел, я покажу сейчас... Ну, вот тут где-то, в этом районе.

Байба Иване-Кронберга: Ну наверное, здесь шел, да?

Юрий Кириловский: Где-то вот так... где-то здесь забор был. Да, потому что трехметровый забор стоит. Да, точно. Вот в этом районе. Три метра забор.

Юрий Кириловский: Боже мой! Какой высокий!

Байба Иване-Кронберга: Но это же строили когда? В тридцатых, наверное, годах еще, при Улманисе. Это Улманиса еще постройки.

Юрий Кириловский: Покажите, где песочная была, где Вы игрались?

Байба Иване-Кронберга: Так, тут сарайчики... для дров. Песочница вот здесь. Так. Квартира эта... Здесь Изотовы жили. Здесь жили Хворовы, фамилия... Здесь Дудниковы жили, здесь – не помню уже, кто. Так, вот, прямо на углу. Здесь моряк жил дальнего плавания, ходил все время. В Риге он работал. Ну и напротив его окна, здесь..

Байба Иване-Кронберга: А, вот здесь и играли?

Юрий Кириловский: Да, вот. Он еще все время гонял нас, что, говорит, шумите, покоя не даете?

Байба Иване-Кронберга: И не боялись его?

Юрий Кириловский: Не! Он нормальный человек. Он же постоянно по шесть месяцев уходил в плавание.

Байба Иване-Кронберга: Редко бывал. Я сфотографирую Вас на песочнице, да? (смеется) Если Вы не против.

Юрий Кириловский: Ладно

Байба Иване-Кронберга: Чтобы видеть окно моряка. Прекрасно! Ну вот так...

Юрий Кириловский: Всё заселено, кругом люди жили. Тут даже... Вот здесь жил, сейчас скажу... Вот эти два окна.

Байба Иване-Кронберга: Где абонемент у нас сейчас?

Юрий Кириловский: Да. Здесь жил этот... Рыболовецкая артель какая-то знаменитая. Он рыбу ловил. [...] Он постоянно в Ригу выезжал. На море где-то там ездили. На рыбалку. Промышленный лов. Здесь вот на втором этаже жили... женщина, я не помню, Карпенко, кажется. Так, мать работала у нее... магазином заведующая была на железной дороге. Ну, а остальных я уже так и не помню жильцов... Время прошло быстро... (смеется) Время пролетело. Ну таких знаменитых людей у нас не было. [...] Вот в этом доме жил Янис Лусис, по-моему [...] Мемориальная табличка.

Байба Иване-Кронберга: Насколько я знаю, этот дом... был в советское время учителя там жили частично. [..]

Юрий Кириловский: Министерство образования, наверное, давали квартиру в этом.. Я здесь, в этом...сейчас я вспомню...так, минутку...первый второй, третий, вот на третьем этаже одноклассница жила. Раз, два, три, вот третье окно. Одноклассница жила, да. Ну потом уже у нее дочка продала квартиру. Ну вот в последнее время. Сейчас не знаю, кто там живет.

Байба Иване-Кронберга: А так, Вам какие-то...кто-то еще есть сегодня из этого дома, с кем вы встречаетесь?

Юрий Кириловский: В Елгаве, да? Так. Вот эту одноклассницу я знаю, Лена. Встречаемся, когда школьники, одноклассники собираемся, она приходит. Вот она здесь жила. Так, Геннадий жил на первом этаже, жил в этом доме, Геннадий Веселов. Живет он в Елгаве. Так... был начальником станции, вот с этой квартиры, где мать у него работала заведующей. Он был начальником... елгавской станции на железной дороге, но сейчас фамилию уже не помню. Виктор, Виктор... Потом [неразборчиво], но он в девяностых, в начале, конце восьмидесятых, по-моему, елгавскую станцию возглавлял. Вот я его сейчас не вижу. Он в Риге, наверное, работает. В Latvijas Dzelzšceļš, наверное, там. [..]

Байба Иване-Кронберга: Ну, а этот забор когда...Когда не стало забора?

Юрий Кириловский: А, ну я-то не был здесь. [..] Да. Наверное, не стало забора, думаю, где-то в конце семидесятых. Наверное, когда начали это здание под библиотеку.. [..] Здесь вот был вход. Где-то вот здесь. Второй подъезд

Байба Иване-Кронберга: А, вот даже здесь? Совсем рядом с главным входом, да?

Юрий Кириловский: Да. Два подъезда же у нас было. Здесь тоже где-то были двери вторые, вторые двери были...Второй подъезд

Байба Иване-Кронберга: А, да! Ну наверное, здесь. Потому что здесь нам тоже лестница. Тогда, наверное, это ...rezerves izeja

Юрий Кириловский: Да! Точно. Вот здесь. Входная. Второй подъезд был. А это первый подъезд.

Байба Иване-Кронберга: И Вы с первого?

Юрий Кириловский: С первого. Квартира номер пять. Пятая квартира.

Байба Иване-Кронберга: Ну, что, зайдем еще? Попрошаться внутри?

[..]

Saruna ar Genādiju Veselovu (1949) , ierakstīta 2018. gada 17. janvārī Jelgavas pilsētas bibliotēkā.

[..]

Байба Иване-Кронберга: Расскажите, кто Ваши родители, как они попали здесь? Если вы знаете эту историю. Вот в этот дом и в Елгаву вообще.

Геннадий Веселов: В этот дом? А! В Елгаву?.....В-общем, в каком там, в сорок третьем, сорок четвертом, наверное, году, когда...ну, там мои другие там дедушка, бабушка, там все эти... вот отца родители, там, сестры. Их немцы везли в Германию, и так получилось, что они не успели их из Елгавы вывезти, и их оставили, скорее всего, как рассказывали, в какой-то церкви. А церковь, по моим предположениям, когда рассказывали, она была, по-моему, на углу Матера и Судраба еджус. Там стоят сейчас литовские дома, а там была когда-то церковь. Когда-то, давно-давно. Разрушенная. А отец потом их долго искал, и когда он их нашел, это уже после войны он их нашел, тогда попал там... в районе сначала жили они..

Байба Иване-Кронберга: Это где?

Геннадий Веселов: Ну, в Платонской волости, где-то там они жили. Хотя, я знаю даже этот дом, где они там жили в Абелите. Потом чуть-чуть там раскидались, раскидались. А отец сначала, как я помню, он рассказывал, но это детские такие воспоминания, потому что он умер, еще мне не было десяти лет. Это в пятьдесят девятом году. Ну, там почти десять лет было. И он вроде бы работал в пожарном депо. А вот когда, наверное, в сорок восьмом...ну, скорее всего, что в конце сорок восьмого года, когда они с моей матерью там же, в Платонской волости там познакомились, и они... Мать сняли просто с поезда...ну как, просто сняли и отправили тоже туда. Вот это Сметане, если знаете...Сметанский сад, вот мать моя там, в этом саду сажала. Это была такая повинность трудовая. Потом они там жили здесь в Елгаве еще какое-то время. Там был такой, где сейчас рынок, там был пивзавод. Они там даже жили какое-то время. Я не знаю, какие там годы, но факт тот, что вот в те годы, как раз, дом когда этот восстановили и предложили, ну, сказали отцу, что сразу дают квартиру, и он сразу тогда перешел из пожарного депо перешел работать в тюрьму. И вот так попали вот в этот дом. И если здесь вот на фотографии...

Байба Иване-Кронберга: Вот эта, где похороны отца?

Геннадий Веселов: Да, где похороны. Вот здесь...(показывает) вход, и сразу первые четыре окна, которые идут, это вся наша квартира была.

Байба Иване-Кронберга: Это где гардероб сейчас?

Геннадий Веселов: Да, гардероб. Там четыре окна. Вот. Потому что на этой фотографии это уже большое окно, а это уже соседи у нас жили. А здесь вот четыре окна, это в которые... два окна – это комната, одно окно – это кухня, а это вот крайнее окошко – это, как считали, оно даже в жилплощадь не входило, это считалось как кладовка. Она довольно большая там. На всех этажах там люди тоже... ну кто-то там, родственники, кто-нибудь всегда... там кровать помещалась и стол. Они там довольно большие такие комнаты были.

Байба Иване-Кронберга: И сколько Вы жили людей в этой... вот семья, брат Вам был? Вы, брат, мама и папа, да?

Геннадий Веселов: Да, и там еще потом... Мать такая была, что и соседи другой раз поругаются, кто-то разведутся, у нас тут тоже находились. Потом приехала там троюродная сестра, тоже у нас жила. Мамина троюродная. А, ну моя троюродная, а мамина племянница. Вот тоже там жили. У нас всегда там кто-то... всегда было много... Там еще тетка, она постоянно у нас жила, она инвалид была...

Байба Иване-Кронберга: Так получается, Вы родились в Елгаве и сразу же с вашего первого..

Геннадий Веселов: С первого дня.. [...] Да, с первого дня мы вот здесь жили

Байба Иване-Кронберга: И так получается, что Ваш отец пошел работать в тюрьму, потому что знал, что он получит квартиру в этом доме, когда его восстановили после бомбардировки, правильно?

Геннадий Веселов: Ну, я не знаю, потому что там точно никто не рассказывал. Ну, сколько я там? Тем более, в таком возрасте, когда восемь-девять лет, как-то дети обычно мало интересуются такими вещами. Взрослые знали, но тоже взрослых рано потерял. Мать умерла, когда мне было только шестнадцать лет. Вот поэтому у нас не было такого. Это что-то от других узнавал, как, что, поэтому такие подробности...

Байба Иване-Кронберга: Что Ваша мама делала?

Геннадий Веселов: Она... вот там была спецшкола здесь, до этого была третья... Сначала она была третья средняя школа [Проспект Земгалес]. [...] Это была третья средняя школа. И мать там работала.. ну как, уборщица, зимой вот истопница. Потому что мы вот маленькие ходили тоже помогать печку топить. Там уже только печное отопление, поэтому рано вставали, шли туда матери помогать, носить дрова. Сколько могли там, по пять полешек. Ну, потихоньку помогали ей. А в доме она была как старшая, потому что... Сразу почему-то так поставили ее старшей. Ну она здесь и уборку дома делала, и дворник... У нас вот ключи были, потому что в этом подъезде и в этом, в обоих

подъездах был выход на чердак, и там ключи у нас тоже хранились тоже от чердака. Потому что сейчас этой двери нет. Там уже сделали окно. Так вот эти окошки..

Байба Иване-Кронберга: Которые открыты?

Геннадий Веселов: Нет, это уже кухня.

Байба Иване-Кронберга: На третьем этаже здесь?

Геннадий Веселов: Да, это уже здесь кухня, кухня. И здесь нету кухни. Здесь вход. А вот эти вот окна, это где лестница, там противоположно.. Там была лестница

Байба Иване-Кронберга: Там и сейчас есть лестница. Так получается, что двери были не здесь, где лестница, но рядом? Правильно?

Геннадий Веселов: Да, да. Тут был вход в тот подъезд. Потому что так я кого помню, кто здесь жил... Вот на этом этаже жил... вот он (показывает), Романов, самый высокий. Это вот у них в кухне открыто окно, у них там два окна. Потому что здесь было сделано так, что кухня была на эту квартиру и вот здесь которые квартиры, - была общая кухня.

Байба Иване-Кронберга: Так одна кухня была на сколько...

Геннадий Веселов: На две семьи. А здесь у нас была у каждого своя кухня

Байба Иване-Кронберга: Это на первом этаже? Там, где Вы жили, у каждого было своё?

Геннадий Веселов: Да. А вот те окна, которые сюда выходили, здесь просто нет разворота.

Байба Иване-Кронберга: На улицу, Вы думаете или?

Геннадий Веселов: Нет, это те, которые на улицу... А те, что во двор выходили, там были кухня на две. Вот как мы где сначала встречались, там одна квартира была

Байба Иване-Кронберга: А, это в моем кабинете [Informācijas nodaļa]?

Геннадий Веселов: Да. Потом вторая квартира, а кухня была в той квартире, где мы встречались, в той квартире была. Там кухня общая, там на две семьи уже. Вот так они располагались.

Байба Иване-Кронберга: Так мама работала там в школе, Вы помогли ей, ходили там топить?

Геннадий Веселов: Да, да!

Байба Иване-Кронберга: Но Вы учились в этой школе напротив?

Геннадий Веселов: Да. Потому что в ту школу не было смысла, потому что планировалось уже потом построить ту, третью, на Узварас.

Байба Иване-Кронберга: Которая и сейчас школа? Напротив культурного дома

Геннадий Веселов: Да. Потому что пока мать еще там работала, ей приходилось тоже в ту школу ходить, там уже доводить все, когда уже там кончали почти. Ну там тоже надо было и убирать и всё...

Байба Иване-Кронберга: Ну, расскажите, все, кто здесь жили, работали в тюрьме? В основном, да?

Геннадий Веселов: Да, основной состав работали в тюрьме. Некоторые, ну, женщины... по-моему, или на этом этаже... по-моему здесь даже.

Байба Иване-Кронберга: На третьем этаже?

Геннадий Веселов: Да, здесь, на третьем этаже. Мне кажется, жила врач какая-то из тюрьмы. А на втором этаже. Там такая женщина была... Я не знаю, или она там или в библиотеке там работала, или где, которые вот под низом, на втором этаже. А на первом этаже не помню, я так...

Байба Иване-Кронберга: А Вы до которого года жили здесь?

Геннадий Веселов: Здесь? Мать умерла в шестьдесят шестом году, и мы вот до шестьдесят шестого года...

Байба Иване-Кронберга: Потому что библиотека же пришла здесь только в восьмидесятых годах.

Геннадий Веселов: Да, это уже в восьмидесятых библиотека. И тогда вот всех здесь отселили...

Байба Иване-Кронберга: Отселили? И куда?

Геннадий Веселов: В основном, на Мейю цельш, в основном... основные люди туда переселились. Кто-то здесь, может быть, нашли квартиру какую-нибудь... Поэтому так... Пришлось из-за этого, я много контактов потерял.

Байба Иване-Кронберга: А как Вы вообще помните это переселение? Вот какое было... poskaņojums? Как люди себя чувствовали, и какие ощущения, что надо было перейти...

Геннадий Веселов: А я даже с ними как-то вот потерял тогда контакт этот. Потому что мы жили возле базара. А, нет! Я даже уже переехал, мне от ЛИФТОРЕМОНТа дали квартиру на жилмассиве РАФ. Вот, и я тогда немножко с этими людьми потерял контакт, и такое получилось, что... Ну, некоторые были довольны, все-таки здесь было печное отопление, а... там и газ и всё. Все-таки многие были уже довольны

Байба Иване-Кронберга: Ну да, это было поудобнее, эта вся жизнь... Расскажите, пожалуйста, эту историю... Вы сказали, большинство жителей поселили на Мейю цельш, а вы пошли на Узварас..

Геннадий Веселов: Нас, нет...Потому что их переселили уже перед тем, как начали дом восстанавливать, реконструкцию делать.

Байба Иване-Кронберга: К библиотеке когда готовились, да?

Геннадий Веселов: А мы из-за того, что мать была в больнице в тяжелом состоянии... Ну, мы знали, что она должна вот-вот умереть, и поэтому нам сделали обмен квартиры, и переселили туда на Узварас. И поэтому... Так приходил сюда к ребятам, с кем встречался. Так приходил сюда... в гости.

Байба Иване-Кронберга: Это в шестидесятых годах, да?

Геннадий Веселов: После шестьдесят шестого года. Я так, ну, приходил к ребятам, просто... Потому что я-то работал, когда так в что там было..

Байба Иване-Кронберга: В прошлый раз говорили о землетрясении, рассказывали, помните?

Геннадий Веселов: Про землетрясение? Неее. Землетрясения здесь не было.

Байба Иване-Кронберга: Нет, не здесь!

[..]

Геннадий Веселов: Да, это в шестьдесят шестом году, когда в Ташкенте было землетрясение, вот, и тогда вот на Узварас одиннадцать этот дом заселили. Там процентов восемьдесят жильцов, наверное, были переселенцами из Ташкента после землетрясения. Там уже город-то был наполовину разрушен. И тогда вот они... Ну, так получилось, что в нашу квартиру тогда кто-то из ташкентских поселился.

Байба Иване-Кронберга: И Вы вселились в Узварас, Вам там дали... с мамой?

Геннадий Веселов: Да. Потому что у нас тетя, которая вот там с нами жила, она инвалид, и у нас такой возраст был, что или в детдом идти или как. Она взяла опеку. Ну так получилось, сразу сказали, что, мол, не справишься с детьми, потому что все-таки инвалид. Здесь и печку затопить надо, и... невозможно было. Ну, она бы не справилась. Поэтому нужна была квартира с удобствами. А под это, то, что ташкентцы эти здесь вселялись, вот под этим видом их так подменили. Что там еще такого интересного? А! Здесь в прошлый раз говорили, что типа легенды ходило..

Байба Иване-Кронберга: ..что заключенные, которых здесь.. освободили..

Геннадий Веселов: Что-то начал я вспоминать. Нет, таких здесь [нет]. Может быть, кого-то вот здесь на третьем этаже..

Байба Иване-Кронберга: Где балкончик?

Геннадий Веселов: Возможно... Да, где балкон. Возможно, на один-два дня кого-то пустили, может быть такое. А вообще, здесь получилось примерно... пятьдесят шестой, нет, пятьдесят седьмой, пятьдесят восьмой год, наверное, делали ремонт здесь в

доме. А работали заключенные. Возможно, кто-то просто со стороны видели, что там находятся, где-то в комнате... Они могли, конечно, отдыхать, но они не жили там. Просто в обеденный перерыв, естественно, им там, может, продукты подвозили или что. Ну, с тюрьмы же, с кухни обеды. Потому что они же не будут туда-сюда ходить. Просто из-за этого, может быть, кто-то посторонний, кто не жили здесь и не знали этих нюансов, видели, что где-то здесь, в каких-то комнатах, в которых ведется ремонт, может быть, там находились заключенные. Вот эта версия вполне правдоподобная. А так, чтобы кто-то здесь жил, такого просто быть не могло даже. Просто, может быть, кого-то там оставили, скажем, поезда нет, ничего нету, вот до утра побыл и уезжай. Но это, может быть, один-два раза. Может быть такое. Но это детские такие воспоминания, поэтому очень..

Байба Иване-Кронберга: Но Вы упоминали, что этот ремонт делали? Это было.. потому что, когда в сорок четвертом году Елгаву жгли, была бомбардировка, этот дом тоже очень потерпел, но, как я понимаю, все стены были целыми. Это после этого они сделали этот дом..

Геннадий Веселов: Когда даже восстанавливали этот дом, как мне говорили, еще мать мне говорила, что это тоже заключенные восстанавливали.

Байба Иване-Кронберга: Ага, заключенные восстанавливали

Геннадий Веселов: Почему получилось, что этот забор вокруг дома здесь был довольно высокий. Там сараи они сразу строили, для каждой квартиры свой сарай. Для каждой семьи даже...сарайчики были. Они так шли. Ну, так и так (показывает). И потом даже там, где подъем от ворот, там ворота были такие большие, от ворот такой подъем был, чтобы можно было на лошади завезти дрова, кому что. И там тоже были. А за забором были огороды.

Байба Иване-Кронберга: В этой стороне, здесь [paġalma pusē]?

Геннадий Веселов: Да, где этот дом. Где эти белые дома. Это были всё огороды, маленькие садики, у кого кустики... ну это...

Байба Иване-Кронберга: У Вас тоже было?

Геннадий Веселов: Нее. Из нашего дома, в основном, ни у кого не было. Может быть, кто-то там... у кого-то маленький был небольшой участок, лучок, огурчики, такое вот посадили и всё. Но от нашего дома, я помню, сколько... вот тому дому... сейчас... там автозапчасти-магазин, раньше там были комиссионные магазины. Было с двух сторон. С одной стороны..

Байба Иване-Кронберга: На углу, да?

Геннадий Веселов: Да. С той стороны там был вход, там продуктовый, сельхоз-продукция. Но он считался комиссионный. Сельхоз-продукция была. А с этой стороны вроде бы одежда. И там во дворе был большой бассейн сделан. Высокий такой. Туда иногда ходили. [...] Он был не в земле, построен. Он считался как пожарный или что. Для таких целей. Он такой был довольно большой бассейн. Там воды всегда было чуть-чуть, чтобы никто не утонул.

Байба Иване-Кронберга: А скажите, в основном, все дети, которые здесь жили, ходили в школу здесь напротив? Переходя улицу, Amatu vidusskola где сейчас, или нет?

Геннадий Веселов: Нет. Сейчас вспомню. Так, здесь где... Соколовы жили вот на третьем этаже. Они ходили в третью школу.

Байба Иване-Кронберга: Где Ваша мама работала?

Геннадий Веселов: Да. Сначала туда пошли в первый класс, а потом, уже когда ту Третью школу построили, они в ту школу уже ходили. В нашу школу ходили... [...] Она сначала была Пятая железно-дорожная, а потом Вторая восьмилетняя сделали. А Вторая восьмилетняя она стала в шестьдесят третьем, наверное, году. Где-то так. Её сделали Вторая восьмилетняя. И те, кто потом здесь восьмой класс кончали, тоже пошли в Третью школу, туда уже. Кто в какую мог. Потому что других-то школ не было. Что там еще? А здесь у нас, с нашего дома человек пять, наверное, всего только учились в этой школе.

Байба Иване-Кронберга: Ага, не так уж много.

Геннадий Веселов: Да. Я, брат, Кириловский, Романова. И то не он, а его сестра была в этой Третьей... ну здесь, в этой школе. Или обе сестры его? Я сейчас даже не помню. Я знаю, что одна-то точно училась в этой школе. Да и всё, наверное. Потому что здесь на первом этаже, она ходила в латышскую школу, Марина, как её, Платецес. Вот, а остальных... Уже кто-то был постарше, уже не ходили. Им уже поздно было в школе учиться. А может быть, где-то в других школах и учились, просто я как-то не вникал, не придавал этому значения.

Байба Иване-Кронберга: Вот расскажите, если можно, чем занимались после школы? Вот компания Вам была, какие Вам.. Какие дела творили?

Геннадий Веселов: Ой... А мы больше как-то... больше играли. Ну всякие там были в то время, типа в войну играть. Значит, сами изготавливали типа автоматы, пистолеты, вот бегали просто здесь. Потому что у нас как бы территория закрыта была. На улицу не было смысла бегать, а мне, допустим, из-за матери.. Сначала-то мелкие, могли и в песочнице поиграть. А так довольно дружно жили и потом уже начали, где-то лет с двенадцати в сараях пошла мода делать свое типа жилье. Полки делали, и мы в

нескольких сараях то там соберемся, то там соберемся. Даже другой раз лето, могли и на ночь остаться спать. Мать придет: ну вы здесь будете спать? – Да, остаемся в сарае спать. Ну вот так собирались... А особо, ну что там? В кино же иногда могли сходить. Но это и то редко.

Байба Иване-Кронберга: Ну в основном, вот здесь во дворе и были и игрались?

Геннадий Веселов: Да, всё придумывали, как что. Даже были такие случаи, когда зимой... ну, скажут ребята там: ну, пошли куда-нибудь по городу прогуляться или... хотя мы мало ходили. Единственное, если могли сходить на речку, там по льду походить, все это зимой.

Байба Иване-Кронберга: На Дриксу, да?

Геннадий Веселов: Да. А я говорю, поможете убрать снег с тротуара, вот тогда мы всей компанией... Они помогут... получалось, что моей матери помогали тогда всем двором. Убрали дорожки, снег почистили, песком посыпали, тогда мы можем идти спокойно. Потому что в этом отношении в то время... более дружно были коллективы. Ну были такие хулиганистые, кто любители были подраться. Но это уже несущественно. Тех уже и нету, которые были такие бандиты. Самый бандит у нас был, самый большой бандит... (показывает на фотографии)

Байба Иване-Кронберга: Тот, кто здесь позади стоит?

Геннадий Веселов: Да. Юра Романов. Вот он самый такой хулиганистый был. Он потом чуть подрос и пошел в колонию, по тюрьмам. А когда уже, когда здесь от тюрьмы уже отошел дом, как я помню, в пятьдесят девятом году. Может быть, в шестидесятом. Может быть так, потому что... Вот, и когда перевели нас под домоуправление, здесь тогда пошла смена населения. Кто-то вместе с тюрьмой переехали в Ригу жить. Потом кто-то... ну да, вот допустим... жили они в этом подъезде, знаю, такой Балдин был. Он работал сначала в этой тюрьме, потом когда здесь сделали колонию, он отсюда в тюрьму не пошел, здесь не стал оставаться, переехал на вторую Елгаву. Им там квартиру дали. И пошла тогда смена жителей, и тогда многих я уже не знал. Так что здесь трудно такое...

Байба Иване-Кронберга: А помните ли Вы какие-то plūdi? Когда вода пошла весной?

Геннадий Веселов: А, наводнения эти? Ну я знаю, что пятьдесят первый год – ясно, я его помнить не мог. Это только мать рассказывала.

Байба Иване-Кронберга: Ну расскажите, что она рассказывала?

Геннадий Веселов: Ну нас переселили... попросили... вернее, мать попросилась, все равно, кто нас возьмет? Вот мы тогда на втором этаже жили в той комнате, где Ваш кабине..

Байба Иване-Кронберга: Мой кабинет, информационная.

Геннадий Веселов: Да. В том кабинете. Ну в той квартире жили мы. Другие кто по каким квартирам там расселились, кто где. А потом, когда один раз было осеннее наводнение, это, наверное, было в пятьдесят седьмом. Ну там были просто сильные ливни, вода поднялась и в квартиру просто нельзя было зайти. И так нас переселили... ну как... потому что мать сдружилась со всеми, поэтому нас переселили, переехали мы... Или здесь или на втором или на третьем этаже, которые вот эти окна. Я сейчас не помню, на втором или на третьем этаже. Нас приютили на несколько дней, пока в квартире все высохнет.

Байба Иване-Кронберга: А сколько много этой воды было? Какой уровень, помните?

Геннадий Веселов: В том году было совсем мало. Может быть даже... до дома доходили пешком, а начиная... какой он теперь дом, двадцать восьмой? Двадцать восьмой – это бывший Вальню 2, значит, тридцатый дом. Который серый дом. От того дома до железно-дорожного вокзала были сделаны мостки и люди ходили по мосткам. А так... Потому что воды было немного, но в квартирах вода уже была чуть-чуть. Поэтому... Потому что дом был чуть-чуть ниже тротуара на несколько сантиметров, поэтому там в квартире... Чуть-чуть в доме была вода. Ну мы ходили там... люди-то выходить здесь могли, там тоже были сделаны мостки, с лестницы можно было пройти. Ну вот, такое... Потом, когда здесь уже немножко полегче стало, что летом уже не надо было плиту топить. Меньше надо было, потому что сначала были примусы, потом появились в продаже керогазы. Вот когда керогазы появились, тогда уже даже мать нам уже разрешала что-то... даже маленьким, двенадцать-тринадцать лет, даже десять лет-одиннадцать, даже уже в том возрасте мать разрешала нам керогаз уже зажечь. Потому что он более безопасный был.

Байба Иване-Кронберга: А как эти примусы, где они стояли и как их..

Геннадий Веселов: У каждого..

Байба Иване-Кронберга: У каждого?

Геннадий Веселов: Просто в квартире. А что, он маленький аппарат. Его керосином накачали, зажгли и всё. Единственное, что он шумел. Он все время ГУ-У-У, вот так делает. А керогаз, он уже спокойно горит. Он такой, у него чистое пламя было, как у газовой плиты почти, но тоже на керосине. Такие хорошие аппараты были. Поэтому так... Это такое основное, что я помню. Может, что-то там..

Байба Иване-Кронберга: А скажите, как Ваша жизнь дальше пошла? Вот вы здесь школу окончили самую маленькую и потом где Вы? Все время в Елгаве?

Геннадий Веселов: Ну я на «Машзаводе». После школы я на «Машзаводе» работал.

Байба Иване-Кронберга: Пошли сразу на работу?

Геннадий Веселов: Да, сразу на третий день после выпускного. Тем более в этом доме, здесь возле бензоколонки, там жил директор, такой Суржиков. Мать хотела, чтобы я пошел на «Льнокомбинат» слесарем, потому что я после седьмого класса работал где-то там. Этот Суржиков говорит: слесарем всегда можно стать, а тут токарем. Пусть приходит лучше на завод. Сделаем из него токаря, а слесарем он всегда станет, если захочет. Так и получилось в жизни, что я год отработал там токарем, и когда мать умерла, после этого все равно, так как еще несовершеннолетний, и по ходатайству отдела кадров «Льнокомбината» меня перевели, потому что в то время закон был, что подростки не имели права сами уволиться. Очень это было проблематично. Вот по ходатайству «Льнокомбината» меня просто перевели с «Машзавода» после похорон перевели на «Льнокомбинат», уже там слесарем работать. И всё, потом в армию.

Байба Иване-Кронберга: А где Вы в армии служили?

Геннадий Веселов: Сначала в Добеле, а потом в Калининграде. А потом оттуда уже пришел больше таким специалистом. И на «Лиелупе» работал электриком, а потом появилась возможность, чтобы получить квартиру пошел в «Лифтремонт». И вот тогда дали сразу, в семьдесят седьмом пошел в «Лифтремонт», а в семьдесят девятом мне дали квартиру на жилмассиве РАФ. И работал до последнего времени только в лифтах.

Байба Иване-Кронберга: Как Вы Елгаву чувствуете? Вот как свой..

Геннадий Веселов: Если бы я не считал его родным городом, я бы, может, и уехал бы куда. Потому что мне предлагали даже в Калининграде остаться. Потому что я там и киномехаником был в госпитале, и рентген-мастером. Они мне предлагали остаться именно как специалисту, там остаться. Говорит, подучишься и всё. Я отказался, говорю, у меня есть куда ехать. Так и вернулся сюда на свое родное место.

Байба Иване-Кронберга: Ну и не жалеете?

Геннадий Веселов: Нет, нисколько.

Байба Иване-Кронберга: Прекрасно. А как Вы, Ваше мнение, как наш город изменился? И какие ощущения, то, что сейчас выходит много, что сделано, там Pasta sala, например. Как-будто город возрождается, да? Процветает немножко. Как Вам это, нравится?

Геннадий Веселов: Естественно. Очень нормально так, хорошо. И планировка изменилась и всё. Потому что здесь... когда это... улица Литовская там проходила, она же такая была, что... правда, сразу на мост выходила. Вот, а потом ее уже сделали

тупиковую. Литовскую. И тут, где эти огородики были, в основном, вот с этого дома, с Вальню, и много было там, где сейчас комиссионный магазин на углу Судраба Еджуса и Лиетуас. Его отсюда видно, этот дом. И оттуда вот жильцы... в основном, пользовались этой землей, огородиками. Ну, с нашего дома я не знаю, у кого там было. Я знаю, что у кого-то здесь собственные кролики были. У кого-то одного. Поэтому..... А это вот фотографии сделаны шестого сентября пятьдесят девятого года. Шестое сентября. [...] Воскресенье было. Это я точно помню!

Байба Иване-Кронберга: А как вот... Ну, никакие истории, наверное, об этой работе в тюрьме и жизни, как это было..

Геннадий Веселов: Ой, ну... многое даже... Мне отец так говорил: если тебя кто будет спрашивать, где работает отец, просто говори МВД. И всё. И никаких подробностей. Кем, где. Потому что это в то время было... ну как...нельзя было распространяться. Просто сказал: МВД – и всё понятно. Такие подробности нельзя было в то время говорить.

Байба Иване-Кронберга: А Вы упомянули этот бунт в тюрьме.

Геннадий Веселов: Да, там какой-то. Потому что это я узнал только примерно в семьдесят восьмом, наверное, семьдесят девятом году. А нет, позже. Даже в начале восьмидесятых. Я только узнал, что там был бунт. Потому что никто об этом, никто... не могли распро.. ничего говорить. И поэтому то, что произошло, если бы ска.. сделали несчастный случай, ну, трагически погиб при исполнении обязанностей, у меня бы совсем судьба сложилась бы иначе. А здесь, ну умер и умер человек, поэтому нам в то время пособие, которое считалось как... говорили, что пенсия, детская пенсия. Была там на двоих 380 рублей, в то время. Потом, когда в шестьдесят первом деньги поменялись, тогда нам сделали 41 рубль на двоих. А что это есть? Это же совсем, в то время это копейки. Поэтому мать и работала на трех работах, чтобы хоть что-то... продержаться хоть как-то. А если бы чуть побогаче жили, то конечно, можно было бы и в институт пойти и везде. Хотя мне предлагали в институт. Когда я вечернюю школу закончил, мне предложили. Говорит, пиши заявление, говорит, в любом случае поступишь и уйдешь в армию. С армии придешь, продолжишь обучение. А мне всё это так надоело, такая тяжелая жизнь, что... Не хотел уже связываться с этим, с учебой. Экспериментальный у нас класс был в вечерней школе, физико-математический. Я там довольно хорошо учился именно по этим предметам. В школе был киномехаником, в восьмом классе.

Байба Иване-Кронберга: Это интересно, как Вам вообще такая идея пришла в голову, быть киномехаником? Что Вы именно делали?

Геннадий Веселов: А ничего. Просто всё, что новое, ну, такое интересное техническое, мне очень нравилось. Я уже, наверное, после шестого класса уже в доме некоторым даже телевизоры ремонтировал. Ну просто из любопытства. А здесь просто пришел пленки перематывать. Учительница попросила, она там учительница физики, показывала всегда фильмы. А здесь попросила: О, аппаратуру занести надо и перемотать пленки. Ну я пленки перемотал, научился аппаратом пользоваться и начал тогда... ну, разгрузил учительницу уже. А то ей нужно было... и урок надо было вести, а здесь фильм надо кому-то показывать, и приходилось ей играть по времени туда и туда. А когда я научился, начал фильмы показывать, тогда меня просто с урока снимут. Проблем там не было. Ну вот так.

Байба Иване-Кронберга: Ну и то же самое потом в Калининграде? Когда вот служили.

Геннадий Веселов: Да. Ну я там просто попал в госпиталь, чисто случайно зашел в кинобудку. Этого парня попросил, говорю, покажи, как заряжается аппарат. Он показал. Я начал показывать фильмы. А он говорит, я не могу себе помощника найти. Вот, побыл помощником.

Байба Иване-Кронберга: Это жизненные всякие случайности.

Геннадий Веселов: Да, чисто случайно так.

Байба Иване-Кронберга: Спасибо, Геннадий! Знаете, может, мы пройдем по дому? Просто покажите, я еще запишу, покажите, где Ваша квартира и выйдем на улицу, если не возражаете.

Геннадий Веселов: У меня время есть.

[..]

Байба Иване-Кронберга: Ну, пойдем? Пойдем в самом конце. Нам сейчас здесь такая кухня, где работники просто..[Darbinieku virtuve 3. stāvā]

Геннадий Веселов: А раньше здесь туалеты были.

Байба Иване-Кронберга: О, как интересно. Где у нас сейчас кухня, там были туалеты, ладно. Ну здесь кабинеты тоже.

Геннадий Веселов: А здесь было..

Байба Иване-Кронберга: В коридоре здесь Mācību klase налево.

Геннадий Веселов: Нет, другое. Здесь была стена. Здесь была кухня, а там была у них комната. Соколовы жили.

Байба Иване-Кронберга: Где mazā zāle 303. Я просто говорю, чтоб потом вспомнить.

Геннадий Веселов: Вот видите, какие здесь были потолки?

Байба Иване-Кронберга: Такие огромные, теперь это редко, где такие.

Геннадий Веселов: Вот поэтому и окна так. А на втором этаже они где-то сантиметров на двадцать поменьше. А на первом этаже еще где-то на двадцать, двадцать-тридцать сантиметров еще ниже. Вот так вот в квартире были.

При выходе на чердак, на ступеньках вот здесь вот. И тут был где-то..

Байба Иване-Кронберга: Этот, кто повесился? И в котором году это было?

Геннадий Веселов: По-моему, в семидесятом. Просто я хотел с ним встретиться после армии, пришел, а говорят, его нету уже. [...] А, а где мы были?.. А ну да, здесь была прямая дверь.

Байба Иване-Кронберга: Здесь, где лестница? Где мы были, Mazajā zālē?

Геннадий Веселов: Там была дверь, вход в квартиры. А эта дверь, наверное, так и осталась с квартиры.

Байба Иване-Кронберга: Да, там книги хранились [krātuve, 3. stāvs]. Сейчас уже там пусто.

Геннадий Веселов: А это тоже...

Байба Иване-Кронберга: Это наша Varona zāle теперь.

Геннадий Веселов: И здесь был вход тоже так же квартира.

Байба Иване-Кронберга: Вход в Varona zāle.

Геннадий Веселов: Но это уже те квартиры, как мы жили. А здесь, что здесь было? А здесь не было двери. Нет, здесь не было. Здесь только там вход, там одна квартира была, таким способом, туда заворачивалась... А, это выход с того подъезда.

Байба Иване-Кронберга: С того второго подъезда, где Varona zāle?

Геннадий Веселов: Там, где балкон.

Байба Иване-Кронберга: Где балкончик, да?

Геннадий Веселов: Да, там надо было через ту дверь... Вот так вот походишь, походишь, что-то начинаешь вспоминать, где что было, какие квартиры. Да, потому что в этих квартирах уже жили с того подъезда.

Байба Иване-Кронберга: Да. Там были какие-то номера, первый подъезд, второй или не было таких названий?

Геннадий Веселов: Это первый считался.

Байба Иване-Кронберга: Где Вы жили, здесь главный вход [1. stāvā]?

Геннадий Веселов: Да. Там в ту дверь ходили те квартиры.

Байба Иване-Кронберга: Примерно где была стена, если так?

Геннадий Веселов: Здесь была. Вот так вот стена проходила...

Байба Иване-Кронберга: Посередине как-бы гардероба?

Геннадий Веселов: Да. Вот здесь. Потому что там была комната здесь, а вторая здесь. Она была как-бы разделена.

Байба Иване-Кронберга: Здесь, где эти два окна, это здесь Вы жили [garderobē]?

Геннадий Веселов: Да. А здесь проходила... здесь кухня была. Вот это окно –это кухонное.

Байба Иване-Кронберга: Это среднее окно гардероба сейчас.

Геннадий Веселов: Да. А тут два окна еще, это там комната была.

Байба Иване-Кронберга: Там же есть теперь маленький кабинет тоже, сейчас там коллега работает [IT speciālista kabinets]

[..]

[Bibliotēkas pagalmā]

Геннадий Веселов: Сарай были так и так (показывает). И это примерно где сейчас машина стоит, вот там вот были сараи вокруг [неразборчиво]. Примерно так.

Байба Иване-Кронберга: Тогда довольно большая эта территория была?

Геннадий Веселов: Да, большая.

Байба Иване-Кронберга: Было, что делать и где пробежаться.

Геннадий Веселов: Поэтому мы, бывало, в сараях прятались, бывало такое, что наверх на крышу залезем, здесь бегают, а где-то там окопаться... Поэтому у нас территория большая была. А начиналась вот там, где велосипед стоит, конец стены, и вот от стены он шел. Единственное, вот это вот не помню. Или из-за того, что он за забором был...

Байба Иване-Кронберга: Этот бетонный... как это назвать?

Геннадий Веселов: А я не знаю, для чего он служил. Потому что сколько... А в этом доме, здесь даже лифтовые шахты. [..] Вот через эту дверь мы лазили. Для чего это строение? Или мы его не видели из-за сарая, потому что здесь забор шел? [..]

Байба Иване-Кронберга: А по чердаку когда-то лазили, можно там было полезть?

Геннадий Веселов: Да. Там бегали: в один подъезд забежишь, в другом спустишься. Потому что тем более у нас дома ключи были. Мы откроем двери там. Хулиганили. Потом жители там белье развешивали. Здесь с того окошка.. [..]

Байба Иване-Кронберга: С самого маленького на чердаке? Посередине?

Геннадий Веселов: Помню, кот выпрыгнул. Здесь такой был черный кот. Вот он выпрыгнул оттуда и – ничего, и побежал. Он, наверное, с нами залез туда, когда мы там лазили. Мы его закрыли, он долго там сидел себе, потом выпрыгнул и – ничего. С такой высоты!

Байба Иване-Кронберга: Ну так и говорите о жизни котов – девять жизней. [..]

Геннадий Веселов: Ничего так особо не изменилось. А эти, которые там, на третьем этаже выровняли окно. Видите, там была арочка такая. Потому что все окна были арками, как там. Потому что фасадная – та сторона – сохранилась, как есть. Да, это здесь переделали чуть-чуть. [..] Поэтому и получалось, что третий этаж, он высокий, там делали такие, на втором этаже – там чуть-чуть, потому что он ниже. А на первом этаже все ровные окна. [..] А мать тоже... Когда здесь домоуправление было, так она и осталась. Еще при домоуправлении дворником работала, и в санчасти работала санитаркой. Тяжело, конечно, было. Все же в то время: О, безотцовщина, безотцовщина. Тяжело переносилось это все. И поэтому трудно было найти общий язык с теми, кто понимает, как это, жить... Ну даже с ребятами... Пока отец еще жив был, дружили лучше, а потом начали уже такие... отношения стали хуже. Не те уже друзья стали. [..] Да, на некоторых тогда как бы обида начала распространяться, (скрип двери) и поэтому не стали здорово встречаться. [..]

Saruna ar Ludmilu Kazačkovu (1937), ierakstīta 2018. gada 7. martā Jelgavas pilsētas bibliotēkā

[..]

Людмила Казачкова: Жили мы здесь, только поселились осенью... ну да, осенью 1967. А уехали в августе 1968. года.

Байба Иване-Кронберга: И скажите, откуда вы приехали и куда уехали?

Людмила Казачкова: Мы приехали... мы же здесь жили в Елгаве. Просто мы вместе с родителями моими жили, ну а потом дали нам вот эту квартиру.

Байба Иване-Кронберга: Кто это “мы” – это вы с семьей? Вы с мужем или...

Людмила Казачкова: Я, муж и сын. Ну, дочь осталась с дедушкой, с бабушкой. А вот я, сын и муж, вот здесь мы поселились, в этой квартире.

Байба Иване-Кронберга: Так получается, сколько лет Вы прожили здесь?

Людмила Казачкова: Меньше года.

Байба Иване-Кронберга: Меньше года. Очень короткий промежуток времени. Скажите, как Вы получили эту квартиру?

Людмила Казачкова: Ну, эту квартиру... Здесь жили до нас сотрудники, которые с мужем работали. Они получили в новом доме квартиру, ну а нам дали их старую квартиру.

Байба Иване-Кронберга: Ага. А сотрудники какой организации?

Людмила Казачкова: Военной. Внутренние войска.

Байба Иване-Кронберга: Когда Вы сюда пришли, знали ли Вы, какие люди здесь жили? Вот сотрудники каких.. После войны здесь жили сотрудники тюрьмы. Когда Вы пришли в шестидесятых годах, это тоже было, то же самое?

Людмила Казачкова: Ну вот перед нами который жил, да, а про остальных я даже не знаю, кем они были, не успела даже познакомиться. Там была старушка, Елизавета Карловна, она нянчила нашего сына. Ну, а там, не знаю кем? Кем-то другими были у нее.

Байба Иване-Кронберга: Получается, что за этот год Вы не успели так особенно познакомиться и подружиться с людьми, которые здесь жили?

Людмила Казачкова: Да, здесь разные жили... специальности.

Байба Иване-Кронберга: А Вы жили здесь на третьем этаже, на самом верхнем?

Людмила Казачкова: Да, на самом верхнем этаже.

Байба Иване-Кронберга: Насколько большая была Ваша квартира?

Людмила Казачкова: Ну, наверное, вот эта вся, наверное, и будет площадь квартиры [mazā zāle]. [...] Одна комната, кухня, ну и там ванная с туалетом. И все.

Байба Иване-Кронберга: Скажите тогда, я понимаю, это очень маленький промежуток времени, но какие были Ваши ощущения, когда Вы пришли в этот дом? Он был в хорошем состоянии или не очень? Эта атмосфера, люди, которые здесь жили? И как Вы себя здесь чувствовали, если так попробовать..

Людмила Казачкова: Нет, нормальные люди были, соседи хорошие, так все это... вроде бы было нормально. Все, атмосфера хорошая была.

Байба Иване-Кронберга: А скажите, вот Вы в Елгаве жили, всегда жили в Елгаве?

Людмила Казачкова: Нет, мы приехали, ну еще я в школе училась, с пятьдесят третьего года и вот... Ну родители жили здесь и умерли уже, похоронены здесь. А мы с мужем ездили туда-сюда, переводили его.

Байба Иване-Кронберга: Ну как военного?..

Людмила Казачкова: Да, да. В Валмиеру, потом в Таллин, потом в Калининград, потом в Шауляй. Я обратно сюда уже одна приехала, мужа и сына похоронила в Шауляе, вот сюда к дочери вернулась. Родителей уже не было. И так вот здесь остались.

Байба Иване-Кронберга: А Вы говорили, родители сюда пришли в пятьдесят третьем году. Можете немножко что-то побольше рассказать?

Людмила Казачкова: Ну, приехали сюда вынужденно: преследовали отца при Сталине. Ну как раз после пятьдесят третьего он умер, но еще пока продолжалось все это. Приехали, ну и так здесь остались. Он был в концлагере во время войны, поэтому..

Байба Иване-Кронберга: А где он был в концлагере?

Людмила Казачкова: Ну, и в Польше, в Германии... и потом... “почему вернулся, почему был в лагере смерти, но не погиб”... преследовали. Ну вот пришлось и оттуда уехать, потому что там тоже не давали жизни. Но ничего, так это всё... Он еще такой был, мог покритиковать, и не ужился с директором школы там и вот приехали сюда. Такой был, высказывал свое мнение. [...] Я – белоруска.

Байба Иване-Кронберга: А Вы в Белоруссию, бывает, что тоже ездите?

Людмила Казачкова: Нет, не была вот с тех пор, как уехала. Мне было шестнадцать лет. Так больше я не была. [...]

Байба Иване-Кронберга: В пятьдесят третьем году. Тогда какой у Вас год рождения?

Людмила Казачкова: Тридцать седьмой. Восемьдесят лет. Ну, в общем, в этом году уже будет восемьдесят один.

Байба Иване-Кронберга: Так что в жизни многое, наверное, видали..

Людмила Казачкова: Вот в этой школе училась.

Байба Иване-Кронберга: Напротив библиотеки, восьмилетняя?

Людмила Казачкова: Да. Это была средняя школа. Вот девятый, десятый класс там закончила.

Байба Иване-Кронберга: Но тогда еще не жили здесь?

Людмила Казачкова: А жили там, на Красноармейской улице, в конце, где псих... А, там был детский дом, вот там мы и жили. Сначала поселились там. А потом дали квартиру на Упита, Упиша... Ну, родители там и жили до конца. А мы, значит, сюда, а потом стали мужа переводить туда-сюда, так вот мы и ездили. [...] Я закончила в пятьдесят пятом году школу. Это пятьдесят четвертый, пятьдесят третий год, мы приехали, я в девятый класс пошла и... Пятьдесят третий... Ну, в пятьдесят пятом году закончила школу.

Байба Иване-Кронберга: Тогда скажите, как Вы помните ее, Елгаву? Она же вся была в руинах. [...]

Людмила Казачкова: Да, были, были руины. Но некоторые дома остались. Да, тогда было трудно с жильем.

Байба Иване-Кронберга: Вот как Вы как раз... Вот здесь школа была, и наше здание было почти целое после бомбардировки.

Людмила Казачкова: Да, целое было. [...] Но когда мы здесь поселились, было печное отопление. Было у нас там в комнате такая... печка круглая стояла почти до потолка, металлическая. Ну, это для отопления. А в кухне была плита. Но уже была и газовая плита. Там бывшие жильцы сделали газовую плиту. Так что, было у нас две плиты. Ну, а там ванная с туалетом вместе. Ну, горячей воды, конечно, не было, но холодная была. В общем, вот так вот было.

Байба Иване-Кронберга: У меня здесь вот такая картинка. У Вас нет очков, но... Помните ли Вы, что-то такое, вот такой забор, который был впереди нашего дома-библиотеки?

Людмила Казачкова: Нет. Забора я не видела, не помню. Не было забора! [...] Вот эти вот наши два окна – это вот как раз, на улицу выходили, это комната. А сбоку, там это было уже... кухня. Может быть, кухня дальше? [rāda fotogrāfijā trešā stāva fasādes logus] [...]

Байба Иване-Кронберга: А как Вы помните школьные годы в этой школе? Есть ли у Вас какие-то юношеские воспоминания?

Людмила Казачкова: Да все нормально, ничего такого особенного. Хулиганили там и с уроков сбегали..

Байба Иване-Кронберга: Да? Расскажите это, может быть? Куда Вы бегали?

Людмила Казачкова: Обычно с урока пения.

Байба Иване-Кронберга: Не нравилось петь?

Людмила Казачкова: Ну, всем классом уходили. Я не оставалась, естественно.

Байба Иване-Кронберга: И где вы, весь класс, ходили? [..]

Людмила Казачкова: Просто домой уходили или куда кто.

Байба Иване-Кронберга: А что вам потом... директор?

Людмила Казачкова: А потом допрашивали, почему, куда. Ну, у всех, конечно, родители заболели (смеется). [..]

Байба Иване-Кронберга: А скажите, в этом доме, помните ли, в основном русские жили?

Людмила Казачкова: В этом доме? Наверное, да. Ну, я знаю только русских, а кто-то еще... Может быть, не знаю.

Байба Иване-Кронберга: И как-то там с соседними домами были какие-то контакты, дружбы или что-то такое? Или ничего такого не помните?

Людмила Казачкова: Нет, я как-то не успела. Ну, дочка тут приходила, познакомилась с девочкой из этого дома. Что-то они даже однажды очень поздно пошли гулять, а я бегала искала.

Байба Иване-Кронберга: Переживали?

Людмила Казачкова: Ну да, семь лет ей было, первый класс... И вот бегала искала.

Байба Иване-Кронберга: А если мы говорим о... ragalms... когда выйти с другой стороны здания, было ли... не забор такой деревянный, но... позади там..

Людмила Казачкова: Там были сарайчики, там трава держалась, складывали вот мы. Тоже у нас там было отделение, дрова мы там, оттуда носили уже домой топить.

Байба Иване-Кронберга: А забор из кирпичей Вы помните? Там, где эти заборчики были, сарайчики.

Людмила Казачкова: Я не помню там забора. Сарайчики помню, а из кирпичей стену не помню.

Байба Иване-Кронберга: Теперь, когда Вы входите в библиотеку, и когда снаружи смотрите на здание, она изменилась? Или не очень?

Людмила Казачкова: Снаружи - не очень. По-моему, почти так же и было. А вот внутри, конечно, все по-другому.

Байба Иване-Кронберга: А когда вот Елгава была еще в руинах, надо ли было Вам и вашей семье участвовать в этих всех работах, чтобы все эти руины убирать? Ведь были же такие работы. Или ничего такого не было?

Людмила Казачкова: Нет, не было. Ну, рабочие, наверное, кто там?.. строители, наверное, занимались, но мои, учителя, работали на своих работах.

Байба Иване-Кронберга: А у Вас были родители учителя? [..]

Людмила Казачкова: Мама - русский язык и литературу, папа – математику.

Байба Иване-Кронберга: И в этой школе?

Людмила Казачкова: Нет, мама в третьей школе работала..

Байба Иване-Кронберга: Это у рынка, правильно?

Людмила Казачкова: Нет, не у рынка.. А, у рынка – это уже потом новую построили. А старая школа была вот около вокзала недалеко. Двухэтажное здание на углу.

Байба Иване-Кронберга: А, да, есть такое.. Это было как интернат-школа в одно время. Тогда, наверное, нет?

Людмила Казачкова: Тогда нет. Это была третья школа средняя.

Байба Иване-Кронберга: Вы говорили, приехали из Белоруссии? Вы- белоруска. И Ваш муж?

Людмила Казачкова: Мой муж – украинец. Ну, правда, он не настоящий украинец, а записан украинцем. Поскольку его отец там записался украинцем, поскольку он там жил. У них там белорусы и поляки там были, всякие там... Ну, с Украины.

Байба Иване-Кронберга: А скажите, Вы на белорусском умеете еще говорить?

Людмила Казачкова: Ну, могу, да.

Байба Иване-Кронберга: А сохранились ли у Вас какие-то традиции, что свойственно не здесь, в Латвии живущим, но у Вас что-то такое?..

Людмила Казачкова: Может быть, кухня. Ну, правда, уже и это отошло. Потому что вредная пища (смеются).

Байба Иване-Кронберга: А можно спросить, как Вы познакомились со своим мужем?

Людмила Казачкова: Это было в Лиепаве. Он служил на флоте, а я училась в пединституте. [..] Так, в пятьдесят пятом поступила, в пятьдесят девятом закончила. Значит... в пятьдесят седьмом познакомились. Ну и потом я в пятьдесят девятом закончила, он демобилизовался, приехал и поженились. Вот так.

Байба Иване-Кронберга: А тогда Вы тоже учительница, правильно?

Людмила Казачкова: Да

Байба Иване-Кронберга: И что Вы преподавали?

Людмила Казачкова: Математику.

Байба Иване-Кронберга: И в которой школе?

Людмила Казачкова: Сначала я в Кайгах, Калнциемский там этот..., в кайговской школе, это первая моя работа была. А потом переехали в Елгаву, здесь в Елгаве в колонии (смеется) работала. [Jelgavas cietumā Palīdzības ielā][..] Сначала это была тюрьма, потом это стала первая колония, а потом и четвертая была.. Там тоже была школа. В этой школе я работала.

Байба Иване-Кронберга: Там, наверное, особую силу и особые способности надо, чтобы работать в таком месте? Как это было?

Людмила Казачкова: Ну, не знаю. Я так это... все нормально было. А кто-то не мог там, начинали шуметь, кричать. Ну мне так ученики сказали: с Вами неинтересно, Вы не реагируете (смеется). А они хотят, чтобы пошумели, подпитаться потом энергией. А со мной было как-то так все спокойно. Потому что они знали, что я спокойная. [..]

Байба Иване-Кронберга: И заключенные... там был какой-то возраст определенный?

Людмила Казачкова: Взрослые уже. С восемнадцати лет. Там были и старики тоже. Что ж, приходилось с ними иметь дело. Но ничего.

Байба Иване-Кронберга: И еще где-то в Елгаве работали или только в этой колонии?

Людмила Казачкова: Только в этой.

Байба Иване-Кронберга: И потом, когда с мужем ехали, Вы говорили в Литву, там тоже Вы работали?

Людмила Казачкова: Тоже работала. И в той же системе. Муж охранял, я учила.

Байба Иване-Кронберга: Ну, муж Ваш тоже работал в этой колонии?

Людмила Казачкова: Он в воинской части, которая охраняла эти колонии. Внутренние войска. В охране. [..]

Байба Иване-Кронберга: Ну вот это время, когда уже здесь никто не жил, когда выселили людей, Вы не помните ничего из этого? Потому что в восьмидесятом году..

Людмила Казачкова: Ну, там получали квартиры в новых домах, а сюда давали тем, у кого там тесно было, на какое-то время пожить. Так-то здесь не очень удобно было, потому что отопления не давали. В общем, тяжело с этим.

Байба Иване-Кронберга: Ну да, надо было дрова нести на третий этаж и..

Людмила Казачкова: И топить и все такое...

Байба Иване-Кронберга: Но тогда большая часть людей, наверное, стремились и хотели получить квартиру в новых домах, которые построили?

Людмила Казачкова: Ну да, в новых домах. Там строили дома, получали. А нам вот так... дали.

[..]

Interviju transkripti ar bibliotēkas apkārtnes iedzīvotājiem

Saruna ar Liliānu Skudru (1932), ierakstīta Elejas bibliotēkā 2018. gada 15. janvārī

[..]

Liliāna Skudra: Esmu Liliana Gunda. Dotajā brīdī jau Skudra. Un ilgus gadus esmu bijusi bibliotēkas lasītājs. Ja tā varētu paskaitīt, tad varētu būt 70 gadi. Ja ne vairāk iznāk. 70 gadu lasītājs.

Un pirmā, kas mani aizveda uz bibliotēku, bija man vecmāmiņa. Tas bija trīsdesmit astotajā gadā, es vēl nemaz skolā nemācījos. Bet man bija liela interese par grāmatām. Mājās mums arī grāmatas bija, žurnālu “Atpūta” un laikrakstus pirkām, jo pie mūsu mājām tieši avīžu kioskiņš bija, kur pirkām laikrakstus un žurnālus. Tā kā “Atpūta”, un tur bija tāda interesanta lieta, zīmējumi un tādas zīmītes smukas par Jeciņu. Tās jau nu man ļoti interesēja. Un vecmāmiņa arī dažas grāmatiņas, bērnu grāmatiņas, bet tādas skaistas bērnu grāmatas, tās bija stipri dārgas. Nu, es gan biju uz sešiem pieaugušiem vienīgais mazais lasītājs, un grāmatiņu dažu labu arī nopirka. Tā kā tā mana lasīt un zināt kāre bija liela, tad vecmāmiņa mani aizveda pirmo reizi uz pilsētas bibliotēku.

Nu, man, es šobrīd tiešām neatceros, un mana bērniņas draudzene arī, vai sauca centrālā vai publiskā bibliotēka. Bet, nu, katrā ziņā, Jelgavā bija tikai viena centrālā bibliotēka. Bija arī biedrību namos grāmatu krājumi. Un tad, kad tika savākts zinātniskajai bibliotēkai grāmatu fonds, ik grāmatās bija arī ieraksti no kādām, jāteic bibliotēkām, vai biedrību namiem viņas nākušas. Bet tagad man tas tiešām ir izgājis no prāta – no kādām vietām grāmatas bija.

Un tagad ilgus, ilgus gadus, līdz pat četrdesmit ceturtā gada vasarai, es biju Jelgavas bibliotēkas lasītājs. No sākuma mani vecmāmiņa pveda, bet, kad mācījos 2. vai 3. klasē, tad es arī savu bērniņas draudzeni, kura divus gadus jaunāka bija, arī vedu uz bibliotēku. Tajos gados, un arī ilgi vēl pēc tam saglabājās tas, kad bibliotēkas darbiniekus no lasītājiem norobežoja ļoti augsta lete. Un bija tādi gadījumi, ka mēs tagad divas tādas mazas knīpas atnākam, noliekam savas grāmatas, bet aiz tās augstās letes bibliotekārs mūs neredz. Mēs esam tik tuvi. Stāvam, stāvam, neviens mums nekā neprasa, neviens nekā nedod. Un tad, kamēr mēs sapratām, ka nevar tur tik tuvu piestāties, ka jāstāv tā, lai var ieraudzīt.

Atceros lasītavā, tā arī saucās, tāda atsevišķa nebija, tur bija kādi galdi, kādi krēsli, un arī ir kataloga skapīši. Ļoti smuki, mazām, smukām atvilktnītēm. Nu, man tas lielākais prieks bija

tad tās atvilktnītes pavārstīt. Un mēs arī jau ātri vien sapratām, ka tur var atrast to, kas ir interesējošs un vajadzīgs. Tā kā tās atvilktnītes mēs paraustījām itin bieži.

Bet tāda lasīt kāre man, jāsaka, ir, kopš es sevi atceros. Ja kaut ko es nezināju, tad man katrā ziņā gribējās to uzzināt. Un tas arī laikam bija tas, kas mūs dzina uz bibliotēku. Nu, sākām lasīt “Mazās Jaunības tekas”, tad “Jaunības tekas”. Un tad kādu Valtera Skota grāmatiņu, tad no Mains, no Rīda kaut kas. Tas bija tas sākums, ar ko tad mēs sākām.

Nu, mājās mums bija tāda interesanta noslāņošanās tajā lasītāju pulkā. Mana krustmāte, tā bija Kurts Mālers cienītāja. Viņai jau bija, tad jau tādi grāmatu plaukti īpaši nebija, viņai bija kaut kur tā atstatus salikts rindiņā un kaudzītēs. Viņa visus Kurts Mālers darbus centās iegādāties. Bet tajos laikos, kas tad man deva Kurtu Māleru lasīt! Tad man vajadzēja tā izmanīgi tur izvilkt kādu, un arī tad krustmāte jau savus krājums cītīgi uzmanīja. Un man reizēm iznāca diezgan lielas nepatīkšanas. Knapi biju paņēmusi grāmatiņu (smejas), ka viņa man ņēma jau nost. Kaut gan jāteic, ka Kurts Mālers grāmatiņās nekā nevarēja atrast tāda, kas nebūtu lasāms bērniem. Un, ja šobrīd to uzskata par sliktas gaumes pazīmi, lasīt Kurts Māleru, tad gan es no savas pieredzes varu teikt, ka tur nu tikai labu uzvedību, smalkas jūtas un ļoti tādu izmeklētu izturēšanos sabiedrībā, to tur varēja iemācīties. Tur par skādi katrā ziņā tas man nenāca.

Un tad krustmātei vīrs, tas lasīja Vollesu. Un es tur arī kādu paņēmu, bet tad ar tādām šausmām tad lasīju. Tad tas, nē, nē, tas mani īsti nepatika, nē. Bet kad cita nekā nebija, tas es tomēr tur ielavījos un izvilku.

Tā nu pamazām tā interese auga. Un četrdesmit ceturtajā gadā, kad Jelgava nodega, tajā laikā mēs bijām netālu no pilsētas, turpat Būriņu mežā. Man vecamtēvam māsas vīrs mežsargs bija, un mēs mežsarga mājā bijām. Un tad pāri Būriņu mežam lidoja plēksnes no tām iestādēm, kas dega tajā laikā. Baznīcu grāmatu lapas lidoja šurpu, dažādu rakstu un grāmatu lapas. Tad mēs apmēram tā zinājām, kas deg. Nu, tā arī mums tā slikti iegadījās, ka mēs tuvu centram tieši, vai ne, pašam tirgus laukumam, kur bibliotēka, netālu arī dzīvojām. Un tā bija koka apbūve Blaumaņa ielā. Gandrīz tanī sākumā, tas bija uz Krišjāņa Barona ielas stūra, bija viena koka ēka divstāvu. Un Blaumaņa iela, tā bija koka ēka, nu un katrā ziņā tas, kas bija no koka, tas arī pazuda uz neatgriešanos.

Pēc tam, pēc tam mēs septiņus gadus nodzīvojām Kroņaucē. Tad viņi atjaunoja skolu. Tad, kad krievi tur izvācās.. armija.. vairāk viņi, man šķiet, pārcēlās uz Dobeli vai kur, tās armijas daļas, vai kaut kur tālāk. Nu tad tas skats bija bēdīgs. Arī Kroņauces skolā bija neliela bibliotēka, bet, nu, samērā laba bibliotēka, jo tur es izlasīju Senkeviča kopotus rakstus trīspadsmit, četrpadsmit gadu vecumā. Un Džeku Londonu, un Skotu vēl un Mainu Rīdu, un, un, un tur vēl šis un tas bija. Bet to, ka viņi bija izturējušies necienīgi pret grāmatu.. Katra grāmata atvērta bija, un tur tāda priekštelpa bija, un tai čupa virsū uzkrauta. Nu tur nekā ar tām

grāmatām, tās nevarēja saglābt. Bet tās, kas izmētātas bija, tās jā, tās visas savācām. Un skolā tāda bibliotēka bija, kur varēja lasīt.

Un tālāk Dobeles ģimnāzijā tur īpaši, nu, tajā laikā gan bibliotēku nemeklēju. Tad arī pietika diezgan daudz ko mācīties. Un tad, kad braucu uz māju, tad turpat Kroņos no bibliotēkas. Un tad es, man klases biedrenei māte bija liela lasītāja un viņai jau bija labas lietas. Tad jau es piecpadsmit gadu vecumā izlasīju “Vējiem līdzi”, tad Morgāna “Avotu”, un, un, un, un Salliju Salminenī, un Sigridu Unseti. Vārdsakot, tad jau tur bija un draudzenes mamma man atļāva ņemt grāmatas.

Un tad nu arī piecdesmit pirmajā gadā mēs pārcēlāmies atpakaļ uz Jelgavu. Un piecdesmit trešajā, tad es pabeidzu vakara vidusskolu 11. klasi, jo, kad pārcēlāmies uz Jelgavu, tad to vienu gadu nemācījos, un tad piecdesmit trešajā gadā pabeidzu. Pabeidzu vakara vidusskolu. Un divas lietas mani interesēja. Tā bija literatūra, grāmata, gleznošana, veidošana, zīmēšana. Un tad, tad brīdi.. domāju, ko tad izvēlēties. Un tad tomēr aizgāju uz kultūras un izglītības darbinieku tehnikumu, uz bibliotēku nodaļu, neklātieni. Un pēc tam tālāk tad universitātē bibliotēku zinātnes. Un, un, un pirmais darba gads tad man ir 1954. gads, kad sāku strādāt Jelgavas pilsētas 2. bibliotēkā.

Baiba Īvāne-Kronberga: Un 2. bibliotēka, kur tā atradās?

Liliāna Skudra: 2. bibliotēka atradās Rīgas ielā, tagad jau laikam vai Rīgas šoseja saucās, vai Rīgas iela vēl aizvien ir. Kādas divas šķērsielas aiz Valdekas pils uz Rīgas pusi. Tur tāda veikala telpas, un tur kaut kāds veikaliņš bij, pēdējo reizi, kad braucu garām, tad man liekas, ka tur nekas patlaban nav. Tur bija tāds, viena tāda lielāka telpa, tā veikala telpa, un tad pa trepītēm augšā vēl viena, divas tādas maziņas.

2. bibliotēkā es līdz piecdesmit septītam gadam nostrādāju, nē, līdz piecdesmit sestajam. Un piecdesmit sestajā mani jau pārcēla uz zinātnisko bibliotēku [tolaik ĢEJMMM telpās]. Un tā es līdz sešdesmit trešajam gadam nostrādāju zinātniskajā bibliotēkā. Tajā laikā, kad sākās, tā teikt, darba pārrunas ar mani (smejas), tad vēl bibliotēkas direktore bija Krustiņšone. Nu, un tad tur jau visādi, krustām, šķērsām, visu ko jau nu izprašņāja (smejas). Bet tomēr pēc kāda brīža teica, ka jā, ka es esmu pieņemta un var sākt strādāt.

Sākotnēji man pienākums bija sēdēt pie tām skaistām kataloga kastītēm (smejas). Un jā.. tas bij piecdesmit septītā, nē, kurā gadā, tagad nepateikšu, mani paaugstināja darbā un es kļuvi vecākais bibliotekārs. Un sāku strādāt kopā ar lasītavas vadītāju Ligitu Senčuku, tieši lasītavā. [..]

Tajā laikā vēl bibliotēka mums apakšstāvā bija, abpus koridora. Un vienā pusē bija lasītava, otrā pusē bij fondi. Un tad vēl viena liela telpa bija, kur fondi. Bet es domāju, es

neatceros, kurā gadā tad muzejs iekārtojās. Un tad mums vienu pusi noņēma, mēs palikām tikai vienā pusē.

Par fondiem runājot, es tagad cenšos atcerēties, bet tajā brīdī jau nelikās, ka to tā vajadzētu ievērot – no kādām vietām tas fonds komplektējās. Jo bija vēl pakās grāmatas, tās mēs saiņojām ārā, kārtojām plauktos, nu tajā laikā jau vajadzēja pašiem gan šifrēt, gan klasificēt, gan visu nozaru literatūru, visu daiļliteratūru. Un bija diezgan daudz daiļliteratūras sākotnēji. Bet arī tajos piecdesmitā gada nogalē vēl fondu tīrīja. Grāmatas sēja pakās un nesa uz kurtuvi, turpat kurinātava bija muzeja telpās, apakšstāvā. Nesa uz kurinātavu un dedzināja.

Mēs jau nu būtu gribējušas kaut ko no tām paciņām izņemt, bet tak tā uzmanīja tās pakas, ka... ja nu vienīgi tam pašam kurinātājam Spalvam izdevās kaut ko izvilkt no tām pakām pirms, bet arī tur gāja direktors stāvēt klāt.

Baiba Īvāne-Kronberga: Vai tad Krustiņšone vēl strādāja bibliotēkā?

Liliāna Skudra: Nē, tad jau Bartkēvičs bija. Un tad jau stāvēja klāt, lai tur nekas.. nu žēl, ka aizgāja varbūt diezgan daudz labu lietu.

Baiba Īvāne-Kronberga: Un tās bija, kas dedzināja, ko norakstīja, tās nevēlamās grāmatas? No sarakstiem, kuras nedrīkstēja lasīt?

Liliāna Skudra: Tās ir buržuāziskas paliekas, krāsni iekšā! Tur aizgāja labas lietas. Nu, arī balstījās uz to, kad zinātniskā bibliotēka, tur nu vairāk nozaru literatūrai vajadzētu būt nekā daiļliteratūrai, bet nu šis un tas varbūt nejauši paglābās. Nu tad, kad vajadzēja mācīties, tad varbūt viens eksemplārs bija, pie tāda nopietnāka darba, un tad gandrīz vajadzēja, kurš nu viņu saķers, kurš nu viņu dabūs un tā.

Nu un tad lasītavas darbu divās maiņās organizējām. Tad no desmitiem rītā līdz trijiem dienā, un tad trijiem dienā līdz desmitiem vakarā. Grāmatas gan no plauktiem izņemt, gan atpakaļ kārtot arī bija to pašu lasītavas darbinieku pienākums. Vēlāk, sākotnēji jau mēs diezgan daudz rakstījām pašas kataloga kartītes, bet jau piecdesmito gadu beigās sešdesmito gadu sākums, tad jau man šķiet, ka nāca nozaru literatūra, kura nāca tur no Maskavas vai no kurienes, no Krievijas nāca. Tad tur jau arī bija viņas šifrētas un katalogu kartītes arī nāca ar šifru, kā nu no kuras vietas. Tur dažādi vajadzēja, gan pašiem rakstīt vēl kaut ko, gan arī iztikt ar to. Nu un tas katalogu darbs, tas jau nebija viegls, tās stundas pie katalogiem sēdēt, tas bija diezgan, diezgan sarežģīta lieta.

Sākotnēji mēs zinātniskajā bibliotēkā, bija tātad direktore, lasītavas pārzine un trīs bibliotekāri. Un tad tikai vēlāk pieņēma vēl divus bibliotekārus.

Nevaru atcerēties, ilgi domāju, kāds uzvārds bija Ērikai? Kas aizgāja uz Misiņa biblioteku strādāt. Senčuku Ligita aizgāja strādāt uz valsts Nacionālo bibliotēku. Un pārējie jau ilgus gadus nostrādāja...

Maldav kundze, tā jau mira septiņdesmitajos gados, es vēl biju uz bērēm atbraukusi. Tad jau bija tajos gados bija vairāk, tad Leons Ozols, arī dzejnieks Jelgavas, strādāja arī bibliotēkā. Un Ašiniece Ausma, un tad jau vairāk darbinieku bija.

Un es domāju, ka literatūra, nozaru literatūra bibliotēkā bija diezgan bagāta, apgādāta. Un visu nozaru, un tajā laikā taču bija, ka saucās gan lauksaimniecības mašīnrūpnīca, gan dažnedažādas, un tur jau nu nāca pakas un visādi krikumi, un kur viņi tagad ir palikuši, to es nezinu. Droši vien, ka nav vairs fondos.

Bet daiļliteratūra, ja nu mums izdevās kādu iemānīt tai fondā, tad mēs tikām pie kaut kā. Nu, literatūrzinātne, es neatceros, kā bija ar mākslas grāmatu.. tagad, kad es domāju, nekas īpaši daudz liels nebija. Tā ka es šobrīd nezinu, vai tas fonds ir kāds plašāks vai tur kaut kas ir klāt.

Baiba Īvāne-Kronberga: Ir diezgan mums.

Liliāna Skudra: Tad nebija nekas īpaši. Vairāk nāca tādas grāmatas, kas nāca no Maskavas, no Ļeņingradas, kur tur nāca. Kaudžu kaudzēm un bez gala. Vai viņas kāds tur pacilāja, es nezinu.

Nu un tad, kad mums pretī jau sāka strādāt Lauksaimniecības akadēmijas Meža fakultāte, tad jau mums diezgan daudzi lasīja, bija un nāca. Lasītava bija pietiekami tāda silta un patīkama, un tad jau cilvēki labprāt nāca... Ā, vēl tādas interesantas lietas. Tad, kad jau sākām, skaitījāmies kultūras nodaļas darbinieki, tad bija tāds stingrs noteikums, ka, piemēram, restorānā nedrīkst kāju spert. Bet kādreiz jau (smejas), man jau krustmāte un viņas vīrs, viņi kādreiz bija mācījušies Kalniņa skolā, deju skolā, viņi bija lieli dejojāji. Un tādiem pieaugušajiem kaut kur padejot, kādreiz jubilejās gāja uz restorānu. Tad ar iznāca nepatīkšanas pāris reižu (smejas), jo biju vakariņās bijusi restorānā.

Baiba Īvāne-Kronberga: Kur tas restorāns bija?

Liliāna Skudra: Tur, kur viesnīca Lielupes krastā, man šķiet.

Baiba Īvāne-Kronberga: Viesnīca "Jelgava".

Liliāna Skudra: Jā, viesnīca "Jelgava", tur. Tur nedrīkstēja.

Baiba Īvāne-Kronberga: Tā kā nepiedienīgi skaitījās?

Liliāna Skudra: Jā (sašutusi). Tā taču buržuāziska palieka. Kā nu ēdīs smalki restorānos (smejas). Padomju cilvēks to taču nevar atļauties (smejas).

Kolektīvs bija diezgan saticīgs un draudzīgs. Īpaši tādas lielas, asas domstarpības nebija. Lai gan droši vien arī starp mums, kā jau visur, bija kāds, kuram jau nu vajadzēja uzraudzīt to, kurš uz to restorānu aizgāja tais vakariņās.

Baiba Īvāne-Kronberga: Bet kurš konkrēti bija ziņotājs, jūs nezina?

Liliāna Skudra: Nu, tad īpaši tā grūti pateikt. Ļoti tāda.. bet es domāju, ka tāpēc nevarētu būt, tāda asa un tāda nejauka viena – Senčuka Ligita, lasītavas vadītāja. Viņa ar bija partijas sekretārs vai kas kaut kas tāds, vai ne, bet es jau tajā laikā nebiju ne komjauniete, ne partijas sekretāre, man ar partiju nekāda darīšana nebija (smejas). Nu, tā arī varēja domāt, vai ne, ka varbūt. Bet tā, tādās savstarpējās attiecībās mēs svētkus arī kopā atzīmējām.

Un es vēl atceros, ka mēs ar muzeja direktori Siliņu Skaidrīti tango dejojām pa lasītavu (smejas). Sieviešu dienā, man šķiet.

Tad, kad muzejs atnāca, tad jau arī tur tā interesanti bija. Tad varēja uzskriet paskatīties, kas tur muzejā, ko tur, kas tur notiek un ko tur dara.

Nu, tieši pretī bija kultūras nams. Nu, tad jau piecdesmit sestajā gadā es sāku dziedāt kultūras nama korī. Un tad piecdesmit astoto gadu sāka dibināties Jelgavas estrādes ansamblis. Nu, tad man tur arī savi nopelni pie šīs te lietas bija. [...] Un ta jau, jāteic, līdz pat sešdesmit trešajam gadam, līdz brīdim, kad izgāju pie Skudras kunga par sievu, un aizbraucām uz Aizupes meža tehnikumu strādāt, nu, līdz tam laikam arī dziedāju es estrādes ansamblī. [...] Kultūras nams bija tieši pretī muzejam. [...] Es nezinu, kas tur tagad tajā kultūras namā ir. Tas ļoti tuvu bija. Man, kad kādreiz vajadzēja, palaida uz mēģinājumiem. Tad žigli turpat fiksi, fiksi nodziedāja, lai mudīgi atpakaļ (smejas).

Baiba Īvāne-Kronberga: Tad varētu teikt, ka uz Akadēmijas ielas notika tā īstā dzīve – gan bibliotēka, gan kultūras nams, viss tur notika.

Liliāna Skudra: Jā. Tā bija. Tad bija tas centrs, kultūras centrs pilsētā tieši bij. Pretī bija tā, vai ne, fakultāte, kultūras nams un baznīca, un abas baznīcas, bet tad, tajā laikā gan pareizticīgo baznīcā taču siļķu mucas stāvēja. Es dzīvoju Vaļņu ielā 2, tas ir kādu gabaliņu uz priekšu, vai ne, tur tas paplašinājums ir Zemgales prospektam. Un tur man gar tām siļķu mucām vajadzēja katru dienu nākt uz darbu un iet vakarā mājās. Tad tur ilgi pēc siļķēm oda. [...]

Baiba Īvāne-Kronberga: Tad līdz kura gadam jūs bibliotēkā strādājāt zinātniskajā?

Liliāna Skudra: Līdz sešdesmit trešam.

Baiba Īvāne-Kronberga: Jūs sakāt, ka jūs dzīvojāt uz Vaļņu ielas.

Liliāna Skudra: Jā.

Baiba Īvāne-Kronberga: Tad jau jūs turpat garām šā brīža bibliotēkas ēkai arī gājāt.

Liliāna Skudra: Jā, jā. Vēl man brālis tagad dzīvo Sudraba Edžus ielā 5, viņš kurā gadā pārcēlās dzīvot, vai man dieniņ, 2004. vai piektā no Vaļņu ielas aizgāja uz Sudraba Edžus ielu. Tā kā es jau bibliotēkā bieži iegriezos, iegriežos šad un tad, ja man kāda vajadzība vēl te pēc kaut kā.

Baiba Īvāne-Kronberga: Jūs no tās ēkas pašas, kur mēs tagad esam, Akadēmijas ielā 26, atceraties, kas tur bija? Noskaņas un ...

Liliāna Skudra: Tur bija cietuma kopmītnes. Tur, beidzot savu, kā saka, savu sardzes maiņu, cietuma apsargi dzīvoja. Tur bija baismīgs ūķis. Tā bija.. bezgala nepatīkama vieta. Šitā māja un tie cilvēki, kādi tur staigāja iekšā, ārā un kāda tā māja tur tad, ka pavērās tās durvis, kādas tur tās kāpņu telpas un kā tur šausmīgi iekšā izskatījās. Paldies, Dievam, ka tā māja ir citu veidolu dabūjusi un citu nozīmi. Bet tā bija briesmīgi nepatīkama, tur mēs tā drāzām garām, ļoti nepatīk. Un vakarā, tu zin, nāc vakarā no darba un jāiet garām bij, tā bij tāda stipri tāda noplukusi un tāda ar nelāgu auru vieta. Es domāju, ka tagad varbūt tā aura ir zudusi. [..]

Baiba Īvāne-Kronberga: Ko jūs atceraties no tādas sadzīvīskās bibliotēku dzīves? Jūs stāstījāt, ka dejojāt tango Sieviešu dienā.

Liliāna Skudra: Mēs atzīmējām, teiksim, svētkus. Cik, nu, kā teikt, valsts svētkus vai arī kādas jubilejas. Kāds atnāca ar kādu kūciņu vai ar kaut ko, ko jau nu katrs atnesām. Nu, tāds, nu sadzīve.. tad mēs arī kopā gājām uz pusdienām, tad, kad vēl blakus ēkā bija studentu ēdnīca, tad mēs uz turieni pusdienas laikā gājām. [..] Tur ar tad bija kopmītnes, apakšstāvā ēdnīca. Tur mēs gājām pusdienās.

Un tad arī tādi pasākumi, kas jau nu tādi lielāki bija, kad es dziedāju, arī mani kolēģi atnāca paklausīties uz kultūras namu. Jo tad bij tā sadzīve tāda, es teiktu, piemīlīgāka. Kad bij kāda jubileja, ja mājās rīkoja, darba biedrs kāds atnāca, bet ja nu tad nē, tad kādu pīrādziņu vai ko no mājām tad paņēma līdzī un visus uzciņāja. Un tad mums tādas sanāksmītes bija, kad no rītiem, ko tad katrs darīs un ko. Tad es biju tā, kam direktore vienmēr teica, vai uz Rīgu cikos viņai jābūt kurā dienā vai kur citur, tad tas jau man bija darīts zināms, un man viņai vajadzēja atgādināt, kad jābrauc un jābūt tur un vai ko citu jādara.

Un tajā pat laikā es jau arī rakstīju dzejoļus un darbojos Jelgavas literātu apvienībā līdz tam pašam sešdesmit trešam gadam. Un bibliotēkā tā pati Jakobi iegriezās, viņš taču bija dekorators kādām izrādēm. Un tad man kādai publikācijai avīzē bija vajadzīgs fotogrāfija. Man tak nebija, tad uz ātru roku Jakobi mani uzzīmēja. Nu tad bij, man tā avīzīte vēl ilgi bij, bet tagad es nezinu, kur ta, pārceldamās šurp, turp.. tā dzīve mani ir svaidījusi tajos taisni pēdējos gados, kad daudz kas jau ir izmests kaut kur ārā, uzskatīts kā nevajadzīgs un kam tur to visu vajag glabāt. [..] Piecdesmitu gadu beigās, sešdesmitie gadi, tad jau Jelgavā ir vairākas bibliotēkas. Ir 1.bibliotēka, vai ne, 2.bibliotēka, nu, es nezinu, trešā, nu, man šķiet, tā nebija zinātniskā bibliotēka. Tad jau vēl kaut kur rūpnīcās un kur vēl bibliotēkas bija. Un mācību iestādēs bibliotēkas bija. Nu, tas bija laiks, lai nu tā literatūra bija kāda būdama, bet tā nu gluži nebija, ka mēs netikām pie kā labāka. Pat tad, kad es biju zinātniskā bibliotēkā, mēs mašīnrakstā Solžeņīcinu lasījām. Viss ir atkarīgs no tā, ko cilvēks vēlas, vai ne. Ja viņa intereses apmierinās ar to, kas ir pieejams, tad lai viņam tā tiek, bet tad, kad viņš kaut ko vairāk gribēja, tad mājā atradās vēl, vai ne, Bromfīlda "Lieti nāk". Un Salminene un Gunnars Gunnarsons, ko jau vien,

katram jau kaut kas bij iekēries, un kaut ko jau mēs dabūjām, lasījām. Jāteic, nu, jāsaka, nevarētu teikt, ka tajā laikā būtu cilvēki bijuši galīgi aprobežoti un stulbi. Starp tiem bija arī, nu bija, bet tas jau ir vienmēr bijis. Nekad jau laikam arī citādi nebūs. Bet tie, kas gribēja.. mēs lasījām Čaku, un dzeju visādu, kur dabūjām (smejas) un atļautu un neatļautu, un nevienam atļauju neprasījām.

Kultūras dzīve bija vairāk pieejama. Vairāk pieejama visiem, kas to vēlējās. Nu, šobrīd ir tā – tu vari vēlēties kā nu gribi, ja tā biļetes cena ir tāda, kādu tu nevari atļauties, tad ar vēlēšanos nekas nebūs līdzēts. Bet tad liela daļa visādu pasākumu bija par brīvu un varēja iet un klausīties, skatīties un tas tomēr daudz ko deva. Arī teiksim izstādes, gleznu izstādes. Ja viņas ir pieejamas, tad tās vairāk apmeklē nekā, ja nauda jāmaksā. Ja esi ļoti ieinteresēts, tad esi spiests. Intereses pēc – tā nemaz nesanāks. Un galvenais attieksme citam pret citam. Tā saka, ka pasaulē ir tikai viens krāšņums un tas ir cilvēku savstarpējās attiecības un laikam neko citu neizdomāsim jaunu. Un ja gribam tā runāt, kur tad cilvēkā rodās tas garīgums vai tā, teiksim, attieksme tāda laba attieksme, vēlīga attieksme pret citiem un pasauli? Manuprāt, tikai ar lasīšanu un ne jau ar blenšanu datorā.

Es domāju. Nu labi grāmata, to nu paņem rokā, cilvēka darbs, tur ir korektors, redaktors, mākslinieks, izdevējs un rakstnieks, viss tur ir. Un tā saikne ar grāmatu ir citādāka, nekā blenz kastē un vēl baidies, ka piespiedīsi nelāgu pogu un paliksi puslasījis. Tā ir viena lieta. Un otra. Nu, notiek komunikācija tajā virtuālajā pasaulē. Nu, kā var salīdzināt komunikāciju ar tuvu mīļu cilvēku, tur raksta: tu man patīc, var jau humora pēc (smejas) aizsūtīt e vēstulīti. Bet nē, tas viss paliks un saglabāsies tikai lietišķajā jomā, tikai finanšu darījumos, dažādās plānošanās, teiksim, aprēķināšanā un tādā lietā, kur tas viss ir. Bet cilvēki, cilvēki nonāks pie tās apziņas, ka nevar tak sēdēt viens pats cauru dienu, nakti, nu. Man tādas nelāgas atmiņas vēl ir – jauns puisis tādai ļoti jaukai skolotājai bij. No pirmās dienas, kad parādījās kaut kas internetam līdzīgs, vai ne, un kaut kāda saziņa datorā, viņš tur sēdēja degunu nepaceldams, kamēr beidzot Mūsā noslīcinājās. Viss. [..]

Es jau ar tik, cik vajadzīgs dators, draugus, e-pastus un jūtubu un gūgli un to es zinu, bet, nē, nē, to es nekad. To sajūtu, kāda cilvēkam ir tad, kad viņš bibliotēkā saņem tikko jaunu atnākušu grāmatiņu (smaida), vai dieniņ! Es tagad lasu Raini lielo, biezo. Bet es vairāk lasu guļot, bet to biezo grāmatu es nevaru guļot lasīt, jo viņa ir smaga un krīt man uz galvas virsū. Tad tikai sēžu.. [..]

Baiba Īvāne-Kronberga: Vēl mazliet, mazliet par to bibliotēkas ikdienu atgriezoties. Cik jūs ilgi strādājāt Krustiņsones vadībā un ko jūs par viņu atceraties tā cilvēciski?

Liliāna Skudra: Krustiņsone, viņa nebija ilgi, bet viņa vēl pēc tam, kad viņa nestrādāja, viņa vēl bibliotēkā iegriezās. Nu, viņa bija, nu, nu ideālists liels. Un šo visu, kā saka, revolūcijas

norisi, un visus šos te briesmu darbus, viņa to uztvēra, ka tas ir vajadzīgs, tas ir cēlas idejas vārdā. Un tas viss ir vajadzīgs un iebilst tur neko lielu nevarēja. [...] Bet ja tu esi otram kaut ko ar varu atņēmis, nu ja, bet viņa teica, tas bija vajadzīgs slimnīcām, vajadzīgs rūpnīcām, un vajadzīgs kultūras attīstībai. Nu, it kā varbūt arī vajadzēja, bet es domāju, kad jebkurā lietā, ja kaut kas tiek kādam atņemts ar varu, ka tas pie laba gala nevienu nav novedis. Bet tā viņa kā cilvēks bija ļoti laba. Ļoti laba, tai sākumā es tajā laikā, man tāds draugs bija, klasesbiedrs, un vēl viņš kādreiz pēc skolas beigšanas, viņš vēl atbrauca uz Jelgavu un tad mēs pastaigājāmies. Un kas tur kādam bija teicis, kāpēc tā Liliāna tur staigā.. un vajag precēties.. Bet viņa taču – kā, nu kurš tad tā uzreiz precās? (smejas) neviens taču uzreiz neprecās. Jāzin jau ko apprec. Nekādā ziņā viņa nebija ne slikta, ne ļauna. Viņa bija ar tādu skaidru redzējumu visās lietās. Krustiņšone jau arī no diezgan labas ģimenes nāca, tā ka tur saprast, kāpēc viņā radās šī doma, ka nu tagad vardarbīgi kādam jāņem kaut kas nost un tas jānotriec un jāsabojā, un jāsaplēš un jāiznīcina.. nē, nē. Tur viņai likās, ka tas ir (uzsvērti) vajadzīgs, jo kā gan citādi, ar labu tak neviens neatdos savus labumus. Ka tikai tā, ka var atņemt.

Bartkēviča arī bija laba direktore. Nevar teikt nevienu sliktu vārdu. Viņa tāpat.. mēs kādreiz braucām uz Lietuvu. Kādreiz pēc kādiem produktiem braucām, ar kultūras nama mašīnu aizbrauca. Palaida vienu, lai tas tur nopērk, atved, nu.. [...] Tāda asāka, tieši cilvēcisko īpašību dēļ, bija Senčuka Ligita. Tā bija tāda nešpetna, kā varētu sacīt. Bet tā mēs labi sadzīvojām.

Īsti, ja tā teikt, mēs to darbinieku bija diezgan – Ausma, Leons, Ērika, es, Ligita, nu tad jau mēs kādi pieci, seši bijām. Jo, ja nevajadzēja pašiem klasificēt grāmatas, tad jau nebija īpaši daudz tur milzīgs slogs. Nu tagad, kad es paskatos. Bet kas tajā laikā bija. Tajā laikā bibliotēkām fonds bija jāpārzina. Tev bija jāzin, kas tur ir. Un reizēm jāzin arī cilvēkam pateikt, kas tajā grāmatā tur būs viņam noderīgs. Tagad jau bibliotekārs, pirmkārt, ja runājam par tādu fondu, kuru komplektēja pats bibliotekārs. Viņam taču vajadzēja braukt uz kolektoru uz Rīgu un tur jau pats bibliotekārs arī atlasīja, ko vajaga. Un jau tad grāmatu apskatīja, anotācija, kartiņa jau bija katrai grāmatiņai jau iekšā. Varēja izlasīt, kas ir anotāciju kartītē. Un jau bibliotekārs zināja, kas ir grāmatā. Un tajā laikā jau cilvēks atnāca un viņš prasīja man par to un to, un tev, cilvēciņam, vajadzēja zināt, ko iet un ņemt un viņam dot. Ko par tādu jautājumu cilvēkam var dot. Tagad jau.. Un arī tad jau kontaktēties vairāk varēja. Bibliotekārs nebija spiests sēdēt tajā datorā skatīties. Viņš runāja ar lasītāju (smejas). Tagad viņam jāatzīmē, ko tu esi atnesis, ko tu esi paņēmis un bez tam tu to nevari nemaz izdarīt tā paņemt tā kartiņas, ielikt formulārī, noliki, redzēji visu sarakstu, ko cilvēks lasa. Un katrā ziņā to, kas tev bibliotēkā ir, to vajadzēja pārzināt. Nu, zinātniskajā bibliotēkā visu to literatūru nevarēju, nu kur tur.. bet nu tās grāmatas, kuras lasītāvā cilvēki ņēma, tās tomēr vajadzēja zināt, kas tur ir un ko tu vari piedāvāt.

Tā komunicēšana ar lasītāju bija ciešāka un tiešāka, tur nevarēja citādi.

Baiba Īvāne-Kronberga: Jūs vairs nestrādājāt bibliotēkā pēc sešdesmitajiem gadiem, bet vai atceraties, varbūt bija kādas runas par to, ka bibliotēkai būs jāpārceļas uz citām telpām?

Liliāna Skudra: Jā, tāda ir, doma jau bij diezgan ilgus gadus, ka muzejam, tā tomēr ir muzeja ēka un bibliotēkai no turienes vajadzēs aiziet. Bet aiziet no tām telpām tajos gados vēl bija sarežģīti. Tur to ēku bija vēl tik maz. Kur tad tādu lielu fondu, diezgan lielu, tiešām lielu, nu tak sākumā bija viens, divas, trīs telpas pilnas ar, un ceturtā tāda nodalīta daļa, jo lasītava dalīta bij. Un tad vēl tur bišķi bij.. uzziņas fonds bija tajā lasītavas daļā un tad tur vēl kaut kas, kaut kas bija. Avīzes bija un žurnāli un, un, un šis un tas. Tātad, vārdsakot, trīs ar pusi telpas bija ar Jelgavas zinātniskās bibliotēkas fondu. Un tādas telpas vienkārši kaut kur nemaz nebija. Tik vienkārši nebija. Un to mirkli tad es tā, kad sāka runāt, ka šeit tajā ēkā, kur, es nezinu es tam tā sevišķu vērtību nepievērsu, bet es tā domāju, nu, tad ir tādas, jā, nu tomēr, zināt, tur uz priekšu ir tādas skaistas ēkas, vai ne? Prospektā ir Zemgales. Vajadzēja tur šitādā nelabā ūķī ielikt bibliotēku (smejas), bet nu acīmredzot, nu, es domāju tie ir privātīpašumi noteikti, un tajos nevar tikt un nevar viņus dabūt. Bet tur bija tādas skaistas tur uz priekšu, tur, kur aptieka kādreiz bij, tā ēka un tad tur vēl tādas skaistas. Tur būtu bibliotēkai ļoti skaistas mājas bijušas, un tagad laikam viņas tukšas stāv. Nevienam nevajag. Tad varēja labāk dot, lai būtu bibliotēka skaista.

Baiba Īvāne-Kronberga: Bet varbūt tagad, tā kā tur ir bibliotēka, varbūt šī ēka kaut kādā ziņā iegūst sev jaunu dzīvi? Varbūt pazūd lēnām tā sliktā aura? Kāda jums ir sajūta, kad jūs iegriežaties pie mums?

Liliāna Skudra:

Es tur neesmu labu brīdi bijusi, jāaizbrauc, jāizstaigā no augšas līdz apakšai, jāizošņā. [...] Jā, nu man būtu jāredz (smejas). Jāizošņā visas vietīņas, jāapskatās. Varbūt, varbūt tiešām. Un to ārpusi varbūt varētu apdarināt tādu, vai ne, lai vairs neredz tos ķieģeļus un to visu nesmuko, kas tur bija. [...] Un ja to māju no ārpusē apdarina, kaut kādu tādu simpātiskāku, šitie, kādi tur tie, kā mans brālītis sauca tos... čučmeki, vai kaut kas tur tādi. Šķībām acīm un tik drausmīgiem ģīmjiem tur ložņāja gar to māju (smejas).

Baiba Īvāne-Kronberga: Kad jūs dzīvojāt Vaļņu ielā, jūs atceraties, ka apkārt bibliotēkai, šai ēkai, kur tagad ir bibliotēka, bija milzīgs žogs vai jau nebija tajā laikā?

Liliāna Skudra: Tai mājai apkārt žogs bija. Jo es no piecdesmit pirmā līdz sešdesmit trešajam biju, tieši blakus taču dzīvoju. Bija žogs apkārt, jā. Jo tur taču tādi cilvēki, vai ne, cietumsargi, tos varēja kāds nomušīt arī, ja būtu gribējis (smejas).

Baiba Īvāne-Kronberga: Bet cietuma sargi jau nebija gluži paši cietumnieki.

Liliāna Skudra: Bet pēc tā paskata un pēc tās izturēšanās, nu, man liekās sliktāki kā dažs labs, kas cietumā sēdējis (smejas). Tie nebija tādi patīkami ļaudis. Nošķerkuši un tiešām jāsap, kurš ta nu labprātīgi par cietumsargu būtu gribējis iet strādāt. Nu tagad varbūt cilvēkiem labi, ka darbs un, bet tad diezvai kāds mīļu prātu būtu to darījis.

[..]

Saruna ar Gunti Priedi (1944), ierakstīta 2018. gada 15. martā Jelgavā, Sudraba Edžus ielā.

[..]

Guntis Priede: Tanī bibliotēkas mājā dzīvoja Jelgavas cietuma uzraugu ģimenes un tur, kā saka, tagad jau tikai smuki ir uztaisīts, bet tad bija riņķī apkārt mūra sēta, 2 metri augsta, un tur, kā saka, tikai tie cietumnieku uzraugi dzīvoja, viņi bija tā kā izolēti no visiem. Un tas jau, neatceros kurā gadā, kā saka, tur pa vienai vien ģimenei, kā saka, izvilka ārā un bija paredzēta tad bibliotēka.

Baiba Īvāne-Kronberga: Tas jau bija ap septiņdesmitajiem gadiem?

Guntis Priede: Jā, jā tas jā, bet no sākuma tur ir lielākoties krievu tautība, tur visi bija krievu tautības, jo latviešus es tur nedzirdēju, ka tur būtu. Mums tās sētas blakus bija, un tad tie krievēni, kā saka, mūs vienmēr apcēla, latviešu bērnus.

Baiba Īvāne-Kronberga: Kā tad apcēla?

Guntis Priede: Apcēla tā vienkārši, apsaukāšana visāda: latiņš, baltiņš, kuda ljetisj. Nu tā, vārdu sakot, nebija nekādas draudzīgas attiecības, tur tāda vienkārši, nezinu, valstī vēl viena valsts, kā saka. Tur vārdi ir savādāki, visi tie likumi viņiem. Tur nedrīkstēja laikam viņi ar vietējiem kontaktēties vai kā, jo visi jau viņi bija iebraukuši, vietējo te nebija, visas tās ģimenes.

Baiba Īvāne-Kronberga: Tad vēlreiz pasakiet, no kura gada jūs dzīvojāt Akadēmijas ielā?

Guntis Priede: No piecdesmitā gada. [..] Jā, piecdesmit pirmajā atjaunoja to Kaugura māju. Un mūsu ģimene...

Baiba Īvāne-Kronberga: Kaugura māju, jūs domājat Vairogu namu? [..]

Guntis Priede: Tieši kur vecāki, kur es dzīvoju, blakus, tieši Vaļņu ielā 2.

Baiba Īvāne-Kronberga: Tagad Akadēmijas.

Guntis Priede: Tā ir Kauguru mājā.

Baiba Īvāne-Kronberga: Kauguru māja, es nebiju dzirdējusi.

Guntis Priede: Divi cepļu īpašnieki, Ņesterovs ir šitā pelēkā māja un tā ir Kauguru māja. [..] Tas ir, Kaugurs cēla, viņš cepļa īpašnieks bija.

Baiba Īvāne-Kronberga: Vai nav zināms, kurā gadā tā ēka celta?

Guntis Priede: Uī, pirms kara, bet tā īsti arī nemāku pateikt, jo viņi savā starpā sacentās, kurš lielāku, modernāku ceļ visu to Ņesterovu. Kad atjaunoja 50. gadā, ja, 51. viņa tur bija uz mājas stūra no šitā gala, kā saka, izlīdzināja ķieģelīšiem 51. [gadā atjaunota], bet 50. gadā mēs bijām pirmā ģimene, kas tanī Kauguru mājā [sāka dzīvot], jo māte man bija par sētnieci, vecāmāte, vecaistēvs par kurinātājiem. [..] viņa [ēka] cik tur gadus nebija apdzīvota, viss

šausmīgi remontēts un mitrs, drēgns, kā mēs mocījāmies, kamēr tad apžuva tas viss apmetums un viss, jo tur bija trāpījis tieši lādiņš no šitā gala, kur ir bibliotēkai blakus, kādreiz man bija foto, kur parādīts, ka baigais caurums, ka lielais lādiņš ir trāpījis.

Baiba Īvāne-Kronberga: Jums tās bildes nav saglabājušās?

Guntis Priede: Nē, nē, kad pārkrāmēja uz šejieni [uz dzīvokli Sudraba Edžus ielā], daudz kas palika, divi lieli konteineri ar grāmatām, visi aizgāja projām. Te vienistabas...

Baiba Īvāne-Kronberga: Nu jā, nebija vietas.

Guntis Priede: Jā, nebija vietas.

Baiba Īvāne-Kronberga: Jūs minējāt, ka kaut kur uz ēkas ir izlikts no ķieģeļiem atjaunošanas gads 1951.?

Guntis Priede: Jā. [...] Kad jūs izejat ārā, pagalma pusē, augšā ir izlikts 51. Un šitā Nesterova [ēka] četrdesmit septītajā gadā atjaunota.

Baiba Īvāne-Kronberga: Un bibliotēkas ēku ātrāk atjaunoja nekā jūsu mājas.

Guntis Priede: Nu vispār jau jā, tur jau viņu ātrāk, laikam pēc kara uzreiz. [...] Jo redz kas ir, pirmām kārtām šausmīgi daudz cietumniekus sēd [iesēdināja]... nu kā cietumniekus, neko jau viņš sliktu nav izdarījis, vienkārši viņiem nepatika tā valdība un hops iekšā cietumā. Tāpēc jau tur pirmām kārtām visi tie atjaunoti, lai apsargātu.

Baiba Īvāne-Kronberga: Bet šādu koka sētu jūs droši vien, ka neatceraties? Tā noteikti nebija vairs piecdesmit pirmajā, kad jūs atnācāt.

Guntis Priede: Piecdesmitajā nebija, nebija vairāk [...]

Baiba Īvāne-Kronberga: Jūs teicāt, ka jūs piecdesmitajā gadā atnācāt dzīvot, bet piecdesmit pirmajā galīgi atjaunoja ēku.

Guntis Priede: Tā ir pieņemta, jā, kad nodod. [...] Redziet, kas bija, viņiem jau vajadzēja apsildīt to māju, jo savādāk... Mēs te piecdesmitajā gadā rudenī atnācām, un tad viņu kurināja [...]

Baiba Īvāne-Kronberga: Jūs stāstījāt, ka mūsu bibliotēkas ēka bija tāda kā sava pasaule, ar kuru jūs vispār nekontaktējāties, jūs iekšā esat kādreiz tur bijis, tajā laikā?

Guntis Priede: Jā, jā.

Baiba Īvāne-Kronberga: Vai varat pastāstīt, kā tur apmēram izskatījās?

Guntis Priede: Tagad tur mūsdienīgi viss ir, ja, tad jau bija vienkārši, jo viņi jau cūcīgi dzīvoja tie krievi, viņi no kultūras bija laikam kādi 100 soļu attālumā.

Baiba Īvāne-Kronberga: Nu kā tā cūcība izpaudās, pastāstiet.

Guntis Priede: Nu kā, netīrība, viss ir nomests, spaiņi un viss koridoros, viss tas bija, nebija patīkami. Bet es tur sadraudzējos ar tādu divus gadus vecāku tādu [...] un tad viņš uzaicināja iet [pie viņa] un es apskatījos, kā viņi tur dzīvo, vienas trepes un otras, nebija

patīkami, kā saka.

Baiba Īvāne-Kronberga: Un tad jūs atceraties, ka bija divas divas ieejas? Jo šobrīd ir tikai viena.

Guntis Priede: Jā, bija divas, bija tālāk uz to benzīntanka pusi vēl viena ieeja un šitanī, kas uz benzīntanka pusi, tikai no ārpuses bija ieeja, bet šite vot tāpat ar tagad vēl saglabājies, ka no vienas ieiet un uz sētu var iziet ārā. [...] Nu un tad vot tā ir saglabājusies un, kas vēl bija, redziet, nebija centrālā apkure tai mājai, bet bija ar oglēm un malku kurināmā, mums bija centrālā apkure pēc kara pirmajiem, un tur jau tās ogles kurināja, vienmēr dūmi visādi, kā saka, blakus tieši iznāca. Vēl kas jums interesē?

Baiba Īvāne-Kronberga: Sakiet, kurā gadā jūs pats esat dzimis un kurs dzīvojāt agrāk?

Guntis Priede: Četrdesmit ceturtajā. Es, vārdu sakot, es dzimis un audzis Jelgavā, bet kara laikā uz Kroņauci bijām trīs gadus. Pēc tam, lai atnāktu [atpakaļ uz Jelgavu] vajadzēja... Un tas bija dienesta dzīvoklis, kur mēs te dzīvojām, Vaļņu ielā 2, dzīvoklis 2, blakus Ozolam tieši.

Baiba Īvāne-Kronberga: Uldim Ozolam blakus, jā?

Guntis Priede: Jā, jā. Viņi arī pēc tam atnāca. [...] Piecdesmitajā gadā, tā sakot, māte brauca uz šejieni, lai izcīnītu [dzīvokli], jo mēs esam Jelgavnieki jau kurā tanī, ceturtajā paaudzē.. lai tiktu no turienes atpakaļ, kā sakot, uz pilsētu. Un tur bija tā sētniece vajadzīga, dienesta dzīvoklis tur bija un dienesta dzīvoklī tur arī namu pārvalde, kur tagad ir tas ofiss, ja, no tā stūra, kur ir tā izkārtne. [...] Jā, tur varēja, kā saka, iziet. [...]

Baiba Īvāne-Kronberga: Nu un tad jūs atnācāt piecdesmitajā gadā un faktiski visu mūžu arī esat dzīvojis tur, kopš pārvācāties uz šejieni, jā?

Guntis Priede: Jā, visu laiku tur dzīvoju, 50 gadus nodzīvoju tur.

Baiba Īvāne-Kronberga: Vai jūs atceraties, kad lēnām sāka ap septiņdesmitajiem gadiem izlikt ārā iedzīvotājus no mūsu bibliotēkas ēkas, bija kāds brīdis, kad tur bija tukšs?

Guntis Priede: Jā, visus lika ārā, jo gatavoja, ka varētu būt bibliotēka, jo muzejā tā iznāca, ka bibliotēka bija apakšā, pirmajā stāvā tur. [...] Mana vecākā māsa tur strādāja vēl par bibliotekāri, jeb kā viņa skaitījās.

Baiba Īvāne-Kronberga: Kā sauca jūsu vecāko māsu?

Guntis Priede: Liliāna Skudra.

Baiba Īvāne-Kronberga: Ā, es ar Liliānu Skudru esmu tikusies (smejas) [...]

Guntis Priede: Tagad redz man tā veselība nav vairāk tā, mašīnu dabūju pārdot, lai varētu kaut ko darīt tālāk, tagad neiznāk braukt pie viņas. Nekas, gan jau būs labi, viss beigās... Cilvēki arī, viņa tur viena pati, dēls ir Vācijā, tad mēs bieži sazvanāmies, tā saka, katru dienu. Vēl viena māsa man ir Rīgā un vēl viena ir Īrijā. Ģimenē mēs bijām 4 bērni, 3 māsas un es.

Baiba Īvāne-Kronberga: Liliāna man izstāstīja, kur viņa mācījās un ko viņa darīja, varbūt jūs esat ar mieru pastāstīt, kur jūs skolā gājāt...

Guntis Priede: Nu, pirmā klasīte jau, kā saka, no 6 gadi tanī Kroņaucē gāju, cik tur 2 mēnešus laikam pamācījos, un tad mēs pārvācāmies uz šejieni, un tad piecdesmit pirmajā gadā sāku iet Jelgavas 2. Vidusskolā. Vidusskolā, kur tagad ir ģimnāzija. [...] Es bērnībā bišku vairāk paslimoju, bija polipi, un tad es otrajā klasē paliku otru gadu, jo operācijas taisīja divas, trīs gadā, un tad sanāca, ka mana jaunākā māsa, mēs 2 gadus nomācījāmies vienā klasē ar māsu, un tad viņa aizgāja uz priekšu un es atkal laikam paliku [...] atkal ar tiem polipiem un tā. Pamatskolu es beidzu Jelgavas maiņas vakara vidusskolā. Tad bija 7 klases pamatskola, tagad jau ir 9, tad bija 7, un tur no 5. klases jau lika eksāmenus jeb no 4., no 4. laikam jau. Un kas bija interesanti, vācu valodu no 4. klases iesāka mācīties, bet krievu valodu jau no 2. klases, to es atceros.

Baiba Īvāne-Kronberga: Un kā jums tajos eksāmenos gāja?

Guntis Priede: Vai die, visādi. Krievu valodu noliku, kad es sapazinots ar to draugu, nu kas viņš par draugu, vienkārši blakus dzīvoja tanī mājā [bibliotēkas ēkā], jo man tā krievu valoda labāk padevās nekā latviešu valoda.

Baiba Īvāne-Kronberga: Nu bet redziet, jums tas draugs bija no mūsu bibliotēkas ēkas. [...] Tad jau tā nebija galīgi, ka tur ar visiem nevarēja saprasties.

Guntis Priede: Nu jā, tas ir... ir jau visādi cilvēki, kā saka, raksturi jau ar visādi ir un galvenais, ka viņiem ir šausmīgs naidis bija pret mums latviešiem, es nezinu, kāpēc tā ir. Nu, laikam tāpēc, ka viņi iekarotāji jeb kā, es nevaru saprast.

Baiba Īvāne-Kronberga: Nu jūs toreiz to izjutāt ļoti spēcīgi?

Guntis Priede: Nu pēc tam, kad nāca jau pusaudžu [gadi], tad mēs pilnīgi bars pret baru kāvāmies, sitāmies.

Baiba Īvāne-Kronberga: Kur tie kautiņi notika parasti?

Guntis Priede: Vai dieniņās, te pie Zemgales kinoteātra, kur tagad ir. Vai, visur, 2. vidusskolā, tur balles vakarā, vai man dieniņ.

Baiba Īvāne-Kronberga: Nu un kā tad bija, jūs tur salasījāties latviešu bars un krievu bars, kā jums tur notika tā plānošana,?

Guntis Priede: Jā, jā, nu, galvenais, ka tanī brīdī, kad tās balles, tad jau kā saka, vai die. Un tad viņi baigi lecīgie bija, un mēs pielikām pie vietām. Nu mēs visi zēni bijām tādi sportiski, visi nodarbojamies ar sportu: vai tur basketbolā, vai futbolā vai kur, vai augstlēcšanā, visi attīstīti zēni, vispusīgi. [...] Tad jau tā, kā saka, izrēķināšanās bija, kā saka, ui dieniņās, līdz asinīm tā, ka nu tikai. Mēs jau, bail bija, ka miliči, kā saka, nepiebrauc un nesavāc, dabūja, zin kā. Pāri otram darījis, vai kā, bet viss tā izgāja gludi un mierīgi, te visi dabūja. Kas bija pelnījis, tas dabūja, kas laidās prom, tas sveikā tika cauri, vārdu sakot, bija kā bija, karošana bija, tas

bija skaidrs, nesadzīvojām mēs ar krieviem, nu nekādīgi.

Baiba Īvāne-Kronberga: Bet vispār ar krieviem, ne jau tikai no mūsu mājas, tās bibliotēkas ēkas.

Guntis Priede: Nē, nē, vispār. Viņi jau vairāk ar, redz, viens jau nav karotājs, viņi barā tikai, tikai baros. Dzelzceļnieku klubā, tagad nezinu, tur ir tie ticīgie, vai kas tur pie... [..]Vot tur arī bija klubs, un tās balles notika, un tad tur bija sports, boksa sekcijas, un tad gāja zēni, kā saka, vairāk ar sportu nodarbojāties nekā tagad. Tagad sēž jaunieši pie datoriem tādi jauni, 2., 3. klasē jau vēders, nu kas tas ir cilvēkiem, ka mazkustīgi ir! Tad mēs gājām no viena sporta uz otru sporta skolā, un braukājām riņķī apkārt pa Krieviju, pa Igauniju, Lietuvu, kā saka, draudzību uzturējām, ir ko atcerēties, ka tā īsti padomā.

Baiba Īvāne-Kronberga: Ja par bērniņu un šo apkārtni...

Guntis Priede: Vai! Bērniņā, īsti neatceros, piecdesmit trešajā gadā vai piecdesmit piektajā bija plūdi Jelgavā, lieli, un tad no stacijas līdz pat gandrīz muzejam bija noplūdis un mēs taisījām plostus un, kā saka, savā starpā karojām.

Baiba Īvāne-Kronberga: Man ir re kur tāda bilde ar plūdiem no 1917. gada, mūsu mājas ir pašā galā.

Guntis Priede: Jā, jā, mēs pa šito Vaļņu ielu, kur uz stūra tā māja vecā, šite braukājām ar plostiem un tur, kā saka, gar mājām bija uztaisīta no dēļiem ietve.

Baiba Īvāne-Kronberga: Jā, tos var redzēt tur bildē, ja labi ieskatās, un, re, šajā bildē arī var redzēt laipiņas.

Guntis Priede: Jā, jā, pilnīgi pareizi, vai dieniņās, un daudzi jau nevarēja izmainīties, tādi dūšīgi bija, kurš bija tāds nekaunīgāks, tas otru pagrūda iekšā ūdenī peldēties (smejas).

Baiba Īvāne-Kronberga: Te man ir arī bilde ar pirmajiem iedzīvotājiem mūsu bibliotēkas ēkā. [..]

Guntis Priede: Jā. Šito es labi zinu [rāda]. [..] Tie ir, kā saka, tie cietumnieku bērni, kā saka, uzraugu bērni.

Baiba Īvāne-Kronberga: Jūs saucāt to māju par cietumnieku māju?

Guntis Priede: Es neatceros, es neatceros īsti... Tur jau maz kuri draudzējās, es ar to vienu .. kādas reizes 4, 5 biju.. [..] tikai, tur sētā iekšā vairāk. Tā nevarēja, kā saka draudzīgi. Viņi vienkārši bija noskaņoti tā, ka viņi ir augstāki par mums. Tas te viņiem tā ir tāpēc, ka liela nācija, tāpēc tā ir, laikam gēnos iekšā tas ir. Grib uzkundzēties otram.

Baiba Īvāne-Kronberga: Sakiet, man stāstīja, ka tur esot dzīvojuši ne tikai cietuma uzraugi ar ģimenēm, bet arī atbrīvotie cietumnieki. Vai tā varētu būt taisnība?

Guntis Priede: [..] Nē, es tā netiku manījis, ka privātās drēbēs, lielākoties viņi visi formās, visi staigāja un mājās formās staigāja, nu, nezinu, tas tā ir. [..] Tur bijušie cietumnieki

ar uzraugiem, nē, nē, tā ir muļķība. [...] Nevarētu būt. Jo viņi taču viņus apsargāja, nē, nē, nē, tas nevar būt. Diži draudzīgi viņi nebija.

Baiba Īvāne-Kronberga: Un cietuma apkārtnē, kur Sarkanā krusta slimnīca, jūs pa tām vietām arī staigājāt kā bērni, klīdāt apkārt?

Guntis Priede: Vārdu sakot, pēc kara jau tikai kādas 4, 5, 6 mājas bija palikušas veselas, pārējās bija drupas, un tad mēs ko darījām, tur, kur ir drupas, tur ūdens vadi bija, no svina caurules, mēs vācām un griezām gabalus un gājām vot te, kur centrālais laukums, tur bija tirgus, un tur aiz tā tirgus bija metāla pieņemšanas punkts, un mēs to svinu tur, kā saka, aizgādājām ar kaut kādiem ratiņiem un tad bija nauda priekš kino. Kino bija vecais pasts, ziniet kur ir vecais pasts? Vot tur bija zāle, atceros, ka tad Tarzānu rādīja, visas tās 12 sērijas vai cik tur, neatceros, mēs priecīgi, ka mēs tiekam... (domā) Jā... pēc kāda laika par kurinātāju bija tāds vecs onkulis, neatceros, kā viņam uzvārds. Smaka vai kā viņam bija, un viņam bija dabas kalendārs no vecātēva, un viņš veda dabas kalendārus, bija tādas lielas grāmatas, biezas. Pirmās divas biezas bija vecā drukā, un tad pēdējo, ko viņš vedis bija, tā bija mūsu laiku drukā, un mēs vienmēr viņam palīdzējām, kā jau vecs onkulis, pirms 90 gadi, un tad to šlagu izstūmām ārā, to malku savedām iekšā pakurināt, un tad viņš mums apskatījās tās grāmatas, viņš saka: "O, zēni, rītdien foršs laiks būs, un, kā saka, dots pret dotu, kā saka. Mēs viņam palīdzējām un viņš atkal.. un tad nāca jau sešdesmitie gadi, viņš atver vaļā [dabas kalendāru], ziniet ko, tie gaisa kuģi kalendāru samaitājuši, vairs nevarēja baigi precīzi noteikt, kad tie sputņiki, zini, pavadoņus laida gaisā, cauri, un viss ietekmē to visu, jo nebija tad, ka ziema bija ziema. Bija tāds brīdis ziemā, ka līdz pirmam stāvam vecai mājai bija pilnīgi aizputināts, tuneļus mēs rakām apakšā, lai varētu, kā saka, tikt. Tādas tās lietas bija.

Baiba Īvāne-Kronberga: Sakiet, starp jūsu Vaļņu ielas 2 māju un mūsu bibliotēku ir tā mazā, šaurā ieliņa.

Guntis Priede: Jā.

Baiba Īvāne-Kronberga: Vai kādreiz pa to arī varēja mašīna iebraukt?

Guntis Priede: Brauca iekšā, tur tagad tāds stabs priekšā ir vai kas tur ir.

Baiba Īvāne-Kronberga: Jā, tur stabs priekšā.

Guntis Priede: Tur brauca iekšā, veda malku un veda arī ogles. [...] Vo un re kur tā sprauga te ir. Te varēja gaziks mazais, nevis tur lielās mašīnas, bet mazākas par to spraugu varēja tikt iekšā. Pēc tam te bija sēta vēl priekšā, te vairs nav sēta, pēc tam te bija sēta priekšā, tur lai nestaigātu cauri. [...] Un tad mēs tikai varējām pa pagalma durvīm vai no sētas puses tikt tur iekšā.

Baiba Īvāne-Kronberga: Jūs neatceraties, kurā brīdī nojauca mūra sētu, kas bija apkārt mūsu bibliotēkas ēkai?

Guntis Priede: Tad, kad visi, kā saka, bija izlikti ārā no tās mājas, tad...

Baiba Īvāne-Kronberga: Tad jau diezgan nes... Īsi pirms bibliotēkas pārcelšanās.

Guntis Priede: Jā, jā, tieši tad tanī laikā [...]. Man bija vēl, kā saka, tāds ķieģelis, kur bija, neatceros, 1951. gadu ķieģelī biju iegravējis, un es to ķieģeli ilgi taupīju, domāju, ka tanī sētā viņš ir, man bija pagrabā viņš un tā arī pazuda.

Baiba Īvāne-Kronberga: Un ķieģelis no tās sētas?

Guntis Priede: Jā, jā, jo es tur biju izkalis, nu, to gadu 51.

Baiba Īvāne-Kronberga: Tas gan būtu interesanti.

Guntis Priede: Jā, žēl... [...]

Baiba Īvāne-Kronberga: Sakiet, ko jūs darījāt pēc skolas beigšanas, ja drīkst jautāt?

Guntis Priede: Oi, mēs ar sportu nodarbojāmies, vārdu sakot, sāku strādāt jau no 14 gadi. Māte izsita caur izpildkomiteju, tur viņai pazīstami bija, mūsu mājās dzīvoja tāda Sējēja pēc uzvārda, dabūja pasi. Tā deva no 16 gadiem pasi, a man jau pase bija no 14 gadiem. No 14 gadiem sāku strādāt, pirmā darba vieta bija Jelgavas pilsētas poliklīnika, un tad tur pēc tam muzejā, pienāca laiks, aizgāju krievos, 3 ar pusi gadus Sibīrijā dienēju. Atnāku mājā, a pirms tam, kā saka, pirms armijas, spēlēju futbolu, hokeju, no dzelzceļa lokomotīves mums komanda bija, pēc tam lauksaimniecības tanī ceļa "Seļmaš" [Jelgavas lauksaimniecības mašīnbūves rūpnīca], es nezinu, kā viņa skaitās latviski, lauksaimniecības mašīnrūpnīca, uz Rūpniecības ielu [...]. Tur no turienes paņēma dzelzceļa.. tur arī strādāju, vārdu sakot, pārgāju tikai no vienas darba vietas uz otru pēc tā sporta, kā saka, visa pie vienas vietas, visa tā komanda, tad kad mēs spēlējām, tad deva to dienu brīvu, bet tā gājām strādāt. Tagad jau amatieri vai dieniņās, katru dienu viņiem brīva, viņiem naudu par to maksāja, mēs bijām azarti [apsēsti] kā saka, hokejisti un futbolisti.

Baiba Īvāne-Kronberga: Kas tad jūsu mīļākais sporta veids bija?

Guntis Priede: Mīļākais vispār futbols, es vārtos stāvēju. Spēlējām Jelgavā un braukājām arī. Hokejs arī ziemā atkal, tas arī tāds foršs, jo ziemā. Basketbolā gājām, sporta skolā, treniņi notika tur pie tirgus tās skolas, 3. sākumskolas, tur notika tajā sporta zālē tie treniņi basketbolā. Draugi bija 5 gabali, mēs tā no mazotnes kopā Jelgavā, pamatskolā sapazināmies. [...] tagad ir palikuši es un vēl viens, pārējie visi jau aizgājuši viņšaulītē. Nav patīkami tai dzīvē, vecums nenāk viens.

Baiba Īvāne-Kronberga: Nu tā jau saka, jā.

Guntis Priede: Jā, jaunība nemaz par to nedomā. Jā un te, tā kā tā novērošana bija, interesanti, mums jau interesēja mūsu mājā tā mazā māja augšā...

Baiba Īvāne-Kronberga: Uz jūs mājas, uz jumta?

Guntis Priede: Jā, tur ir tagad tāda maza mājiņa vēl.

Baiba Īvāne-Kronberga: Viņu var redzēt?

Guntis Priede: Jā, viņu var redzēt, tur tagad jau aiztaisīts ciet, tur logi riņķī apkārt tai mazai mājiņai [bija], un tur tas novērošanas punkts, lai visu, kur ir ugunsgrēks var [novērot]... Šitā māja un mašīnbūve, tur palika tik augstākie divi punkti un, tad šitā bija tā novērošanas māja, un tad viņi gāja un dežurēja [...] Nu dežurēja cauru dienu un nakti, tā bija līdz kuram, līdz 55. vai 56. gadam, nu tas pēc kara viss, kā atjaunoja, tad viņi tur dežurēja. Tur bija telefons viņiem, viss kas. Un viņi tur mainījās, mēs sapazināmies, un viņi ļāva uzkāpt augšā skatīties no augšas.

Baiba Īvāne-Kronberga: Pastāstiet, ko redzējāt?

Guntis Priede: Vai dienī, redzējām trīs, četras mājas, pārējie gruveši bija. Pēc tam jau sāka vairāk un vairāk [ēkas parādīties]. Riņķī apkārt Jelgavai mežs, skaties uz kuru pusi gribi. [...]

Baiba Īvāne-Kronberga: Nu sakiet, no tā novērošanas postenīša redzējāt arī kaut ko interesantu, kas notika blakus mājā, mūsu bibliotēkas mājā?

Guntis Priede: Nē, tas iznāk augstu, tikai knapi var redzēt sētu, kur iekšā viss, bet tā no ielas puses nevarēja, tikai varēja redzēt sētu. Tur gāja, viņiem jau šķūņi, un tur malku zāģēja, tur jau apkure, kā saka, nevis centrālā, bet malkas apkure. [...]

Baiba Īvāne-Kronberga: Bet nekādas veco iedzīvotāju runas, pieņemsim, par to, kas kādreiz bija bibliotēkas ēkā pirms vēl kara un jūsu mājā Vaļņu ielā 2?

Guntis Priede: Mūsu mājā jau, teiksim, no visiem 54 dzīvokļiem bija 8 latviešu ģimenes, pārējie visi bija krievi, jo tas bija, viņiem, kā saka, rezervēts, tie dzīvokļi. Tad, kad viņi beidza dienēt, pēc dienesta vai kā, tad viņus te iesēdināja, lielākoties krievu virsniekus, lidotājus [...] un ar tiem krievu bērniem pa to sētu iznāca muļļāties, tāpēc tā krievu valoda, kā saka, gāja man raitāk nekā latviešu valoda.

Baiba Īvāne-Kronberga: Un par mūsu blakus māju nekādas informācijas nav, kas tur kādreiz bija, pirms cietuma uzraugiem?

Guntis Priede: Nē, nē, kaut kā vienkārši mums neļāva interesēties, tur vienkārši bija cita valsts, tur cietumnieku sargi bija, mēs tā nemaz tur nevarējām iet, visi jau uzreiz tā skatās, vienkārši viņi gribēja, kā saka, būt augstāk par visiem pārējiem, tāpēc viņi apsargi bija visiem. Rīkļu rāvēji, kā saka (smejas).

Baiba Īvāne-Kronberga: Skaidrs, sakiet, kura ir jūsu mīļākā vieta Jelgavā?

Guntis Priede: Mīļākā vieta?

Baiba Īvāne-Kronberga: Varbūt kāda īpaša bērņības atmiņa, vai kādas palaidnības

Guntis Priede: Bērņībā parks.[...] Rūpniecības ielā, tur mūsu, kā saka, bērņība, lielākoties pagāja, tur mēs zēni visi futeni spēlējām, kārtslēkšana bija un visu ko, nu, parkā, kā

saka. Tur mēs katru reizi, ziemā atkal ar slēpēm.. [...] bet tagad jau tur tās mājas, kur tie draugi dzīvoja, riņķi apkārt nav nemaz vairāk, viss ir noārdīts, koku mājas. Bija viena iekšā bišķīt parkā iekšā. Tur viss, viss ir pārvērties, tur tas bērnodārzs, kad cēlās, bērnunams tagad, kas tur ir, visu tur ir samuļļājuši, nevar pazīt nemaz visas tās vietas, viss ir aizaudzis, noaudzis, nav kopts. Tā bija tā mīļākā vieta. [...] Tagad (smejas), tagad nezinu, nezinu, mājas ir mājas, bet nu (domā). Ai, kas tur var būt labs, nekas. Cilvēks interesants ir, kamēr nekas nesāp, ej un daries, kā kaut kas sāk sāpēt, tad ir beigas. 20 gadi negāju pie ārstiem, jo viss bija forši, viss bija prīmā, kā sākās no 70 gadiem, tā ir gatavs. [...]

Saruna ar Uldi Ozolu (1954), ierakstīta 2018. gada 22. februārī Jelgavas pilsētas bibliotēkā

[..]

Baiba Īvāne-Kronberga: Ar kuru galu sāksim? (Smejas)

Uldis Ozols: Ar to labāko, ar to resnāko! Kā burkānam ir tas resnais gals un tievais gals.

Baiba Īvāne-Kronberga: Cik zinu, Jūs esat dzimis piecdesmit ceturtajā gadā, pareizi?

Uldis Ozols: Jā.

Baiba Īvāne-Kronberga: Un kopš pirmās dienas šeit esat dzīvojis un dzīvojat joprojām?

Uldis Ozols: Nē, te man mamma dzīvo, un es kopš astoņdesmit (domā), astoņdesmit trešā gada nedzīvoju šeit. Nu ja neskaita studiju gadus, kad es Krievijā biju tos gadus, tos neskaita. Armijā es biju Rīgā, piecu dienu darba diena (smejas), nu otrajā gadā es regulāri uz mājām braukāju, bet jā, līdz 83. gadam.

Baiba Īvāne-Kronberga: Faktiski gandrīz viss laiks, līdz brīdim, kad tika ieviesta bibliotēka, jūs te esat bijis uz vietas.

Uldis Ozols: Jā, jā.

Baiba Īvāne-Kronberga: Ja mēs sāktu runāt par jūsu namu, bijušo Vaļņu ielu 2, tagadējo Akadēmijas ielu 28, kāda jums ir informācija tieši par vēsturi, par Vaļņu ielas namu, par Vairogu nama vēsturi?

Uldis Ozols: Māja ir celta kā, nu kāpēc viņa saucās Vairogu nams. Tāpēc, ka tas bija, cik es esmu dzirdējis, tas ir arī muzejā datēts, tur var paprasīt muzejā, bija Jelgavas pilsētas domes deputāts Vairogs. Un viņš bija uzņēmējs, un to māju uzbūvēja. Jo pirmā bija Nesterova nams, tas ir vecāks, un tad pretī tika uzbūvēts Pirmajā Pasaules karā [Vairoga nams], te bija vācu hospitālis. Vācu virsnieku nams, kurā bija arī hospitālis. [..] Tieši Vaļņu ielā 2. Nu bija tā, ka tā bija kā virsnieku viesnīca. Virsnieki no frontes, šeit bija vācu puse, virsnieki no frontes brauca šeit atpūsties, te bija arī māsiņas, te bija rehabilitācijas centrs, un arī viesnīca, esot bijis arī kaut kāds restorāns. [..] Nesterova nams bija pirmais, kurā bija visa kanalizācija, apkure un šis ir otrais nams. Mums bija tā priekšrocība, ka mums bija arī lifts. Šinī mājā bija lifts iekšā.

Baiba Īvāne-Kronberga: Šobrīd darbojas?

Uldis Ozols: Nē, nedarbojas, ir tikai šahtas palikušas. Jā, bet nu bija lifts iekšā. Tā būve ir tāda, kad ir mūsu gals, sauksim to par austrumu galu, tanī ir nosacīti mazie dzīvokļi. Pārsvārā visi divistabu dzīvokļi. Un tur ir lielle dzīvokļi, tur visi tie armijnieki dzīvoja, tie garnizoni, tur ir divas ieejas, saimnieka ieeja un kalpu ieeja. Un tur ir tie dzīvokļi ir pa pieci, sešām istabām, lielām. Un tas, faktiski tas pēdējais gals, tas rietumu gals, tur atkal ir mazie [dzīvokļi], kur

Jakobi kādreiz dzīvoja. Tad viņu kara laikā sabombardēja. Pēc pirmā pasaules kara te bija dzīvokļi. Tas bija īres nams, jo bija īpašnieki, kuri šobrīd arī vēl ir Amerikā, viņu pēcteči ir Amerikā. Teiksim, bija īpašnieki un tas bija īres nams. [...] Tas bija viens no pirmajiem namiem, kuru atjaunoja. Atjaunoja vācu kara gūstekņi ar tādu domu, ka krievu armijas augstākā virspavēlniecība atstās sev to visu. Atjaunoja Nesterova namu un atjaunoja šo te, un tad jau to pelēko, kas ir tu [Frišmaņa nams]. [...] Mūsu māja skaitās, ka ir pilnībā atjaunota 53. gadā, jā, viņai tur ir rakstīts 51., bet mana mamma, viņa bija pedagoģiskās skolas skolotāja. Viņa atnāca uz Jelgavu 53. gadā. Nē, 52. gadā viņa atnāca, tad viņi dzīvoja tanī skolotāju kopmītnē, un tad, kad šo māju, 53. gads, tātad 50 (domā) tur 52., 53. gadu mijā, viņiem piešķīra šos dzīvokļus. Skolotājiem. Pirmais, otrais, 14. dzīvoklis, te bija ļoti daudzi, kas bija iedoti skolotājiem, pilsēta bija piešķīrusi, bet no otras puses atslēgas bija paņēmuši virsnieki. Jo viņi faktiski grāba tos dzīvokļus sev, saviem radniekiem, un tās atslēgas bija paņemtas un viņi [skolotāji] netika iekšā, viņiem piešķīra, bet viņi atnāk un četrus, piecus mēnešus netika iekšā, jo atslēgas bija paņemtas, bet virsnieki kaut kur aizsūtīti pa garnizoniem. Un tad ņēma un vienkārši ar varu izpildkomiteja pasauca namdarus un saka, taisiet tās durvis vaļā un viss, un jūs tur iesiet iekšā. Un faktiski pēc tam uzreiz apprecējās mani vecāki, apprecējās pēc mēneša kā iepazinās. Viņi apprecējās 53. gada pavasarī, un es 54. gada maijā piedzimu.

Baiba Īvāne-Kronberga: Jūs teicāt, ka jūsu mamma strādāja stingrā režīma cietumā.

Uldis Ozols: Jā, tā vēsture ir tāda, mana mamma strādāja (domā) pedagoģiskajā skolā un, kad pedagoģisko skolu pārcēla uz Daugavpili, tad viņa palikās šeit un sāka strādāt, es neatceros, pirmajā vidusskolā vai kurā tur. Laikam 1. vidusskolā, jo otrajā vidusskolā viņa nekad nav strādājusi. Nu jā, un tad viņa bija sākumklašu skolotāja. Viņa izveidoja sistēmu, kā bērniem mācīt rakstīt, un kā bērniem mācīt lasīt. Nu jā, un tad viņa to nodemonstrēja Rīgā un kādi nenovīdīgi ļautiņi to visu paņēma, un... mums ir represētie, tāpēc atrada iemeslu, ka viņa skolā nevar strādāt un viņa aizgāja uz bērnodārzu.

Baiba Īvāne-Kronberga: Vārdu sakot, padomju varai neuzticīgi kadri.

Uldis Ozols: Jā. Atrada iemeslu un viss, un viņa sāka strādāt bērnodārzā un paralēli viņa strādāja arī stingrā režīma cietumā.

Baiba Īvāne-Kronberga: Bet tas ir šis pats cietums, Jelgavas cietums, kas ir šeit uz Palīdzības ielas?

Uldis Ozols: Jā, tas ir tas. Pasniedza viņiem... viņa pēc izglītības ir ģeogrāfe, bet sakarā ar to, ka vajadzēja gan vienu, gan otru, viņa arī to rakstību un alfabētu apguva, kā tās zilbes likt kopā. Tāpēc mēs arī jau piecu gadu vecumā faktiski burtojām. Man arī bērni visi pēc tam. [...]

Baiba Īvāne-Kronberga: Cik viņa ilgi cietumā strādāja?

Uldis Ozols: Nu, gadus padsmītu.

Baiba Īvāne-Kronberga: Viņa mēdza dalīties ar kādām atmiņām, kā viņai tur ir gājis?

Uldis Ozols: Nu, maz. Fakts ir tāds, ka viņai ar tiem cietumniekiem neesot bijušas problēmas. [...] Man tēvs nāca no mēģinājumiem vēlu mājās un mums jau tā ieeja bija parādes ieeja, tur kur frizētava tagad ir, šo tagadējo sētas ieeju jau sētnieki izmantoja, kad vajadzēja. Uz skolu mēs te pa to šķirbu izgājām, bet ikdienā to parādes [ieeju izmantojām]. Un tad tēvs nāca jau vakarā mājās, un kaut kādi te izbijušie cietumnieki tur gadās ceļā... un tēvs tagad saka “Nu, ko, tad sitīsiet, ja?” (smejas), un tagad tas viens “Ā, nē, tas ir [nevar saklausīt]” un viss. Nu, pēc tā spriežot, viņai bija arī tajā skolā kaut kāda cieņa bijusi. [...] Bet maz, maz mēs par to runājām. [...] Mēs jau visu laiku, mani vecāki visu laiku sēdēja ar koferīti, jo nevarēja zināt, kas un kā. Tāpēc šinī lietā nekas netika runāts. Jo bija vecamtēvam sudraba trauki un balvas bija.. visu vīlēja nost. Kristāla, sudraba ietvaros bija, visu vīlēja nost. [...] Faktiski tēvam arī nepiešķīra tautas mākslinieka nosaukumu dēļ visa tā. Tādi bija laiki, tāda bija dzīve. [...] Tā bijām iemācīti, neprasīt, kas un kā. Te visādi bija. Bija laiks, kad gribēja no dzīvokļa izdzīt ārā.

Baiba Īvāne-Kronberga: Ja es jautātu par pašām pirmajām bērnības atmiņām, kuras varat atsaukt atmiņā saistībā ar šo rajonu. Kādas jums vispār ir sajūtas par atmosfēru, kas šeit valdīja? Šobrīd Akadēmijas ielas rajons sāk lēnām pacelties un uzplaukt, iegūt pavisam citu nozīmi, bet kā bija toreiz?

Uldis Ozols: Toreiz bija tā, kā es jau teicu [citā tikšanās reizē]: mūsu kastīte. Mūsu kastītē mums bija Lietuvas iela, tur kur tie koki. Pie sētas, kokgriezumiem grieztas. [...] Sēta bija fantastiska, metrus divus augsta. Vaļņu iela, Lietuvas iela, Sudraba Edžus iela. Šī bija tā mūsu kastīte. Faktiski Sudrabu Edžus iela daļēji, jo pelēkais nams, Frišmaņa nams, to mēs it kā dalījām ārā. [...] Nu tad, redzi, kur ir tas betons [pagalma betona mala], te bija siena, aiz tās otrā pusē pirms kara bija mājas. [...] Bet te kur šī te betona siena ir, tie pamati, te bija ķieģeļu mūris. Viņš bija augsts, tur bija sataisīti šķūnīši uz šito pusi, bija sataisīti šķūnīši. [...] un šeit bija dārziņi, kuram kartupeļi, kuram burkāni. Bet te vēl bija drupas, kur tas rotaļu laukums, tāpēc mēs te ļoti maz staigājām, tie šķūnīši, faktiski tie norobežo. [...] tur, kur skurstenis, bija iebraucamais ceļš mūsu sētā, kur viņš tagad arī ir, starp bibliotēku un mūsu māju, te bija bruģēts ceļš. [...] Šeit apkārt gāja sēta, kokgriezumu sēta, it kā kad tu Krievijā brauc, tāda izgriezta. [...] Tad puikas, viņa bija apmēram pēdas platumā, sacentāmiem, kurš tālāk noskries.

Baiba Īvāne-Kronberga: Pa augšu?

Uldis Ozols: Pa augšu, jā. [...] Jā, un šeit bija virsnieku garāžas. Tur bija gan Volgas, gan dažādas trofeju mašīnas, viss kas te bija. Šeit bija šķūnīši. [...] Šeit bija tā, ka no sākuma te [bibliotēkas ēkā] dzīvoja vācu gūstekņi.

Baiba Īvāne-Kronberga: No kura sākuma?

Uldis Ozols: Pēc kara. Lai šo māju atjaunotu, lai atjaunotu hidromeliorācijas kopmītni,

Mātera un Lielo ielu. Lai atjaunotu ģimnāziju, tagad tā ir ekonomikas fakultāte, to atjaunoja kara gūstekņi. Un viņi šeit bija nomitināti. Tad kad viņus izfurņīja ārā, nu to man stāstīja, tad šeit lika iekšā tos “voļna posiljenci”, kas ir cietumnieki.

Baiba Īvāne-Kronberga: Kas jums to stāstīja?

Uldis Ozols: To man stāstīja mamma, katru otro dienu par to tika runāts.

Baiba Īvāne-Kronberga: Ko par to runāja? [..]

Uldis Ozols: Mums visu laiku figurēja, ka bija Dzelzceļnieku māja un Cietumnieku māja.

Baiba Īvāne-Kronberga: Dzelzceļnieku ir Ņesterova nams.

Uldis Ozols: Jā, un Cietumnieku māja šeit. [bibliotēka] Bija laiks vēl, kad šeit bija šī te sēta. Tā sēta bija mūra sēta, augsta, viņa bija 2 ar pusi metri [augsta].

Baiba Īvāne-Kronberga: Viņa pienāca klāt pie bibliotēkas mājas stūra.. [..] Un šis celiņš bija brīvs? Kur tagad mākslas galerija ir?

Uldis Ozols: Jā, jā. Šis bija brīvs, jo.. te, kur tagad ir lejā mākslinieku studija, pa visu pirmo stāvu bija kurtuve. [..] No sākuma šeit lika malku. Te bija viss nokrauts ar malku. [..]

Baiba Īvāne-Kronberga: Gar mūra sienu?

Uldis Ozols: Jā, gar mūra sienu. Bija šķīlas, tādas kārtīgas šķīlas. Tad, kad uzcēla pirmās mājas, viņas pieslēdza pie mūsu apkures. Tad sāka vest nevis malku, bet ogles. Te bija uzbūvēta tāda kā novietne, kur tās bēra. Te varēja lielā mašīna iebraukt iekšā. Un šeit bēra šlagu, izdedzinātās ogles. [..] Tad, kad sāka kurināt ar gāzi, tad mūsu mājas skursteņi vairs nevarēja pavilkt un uzbūvēja šo te lielo monsturu.

Baiba Īvāne-Kronberga: Tas par, ko rakstīja Jāņa Joņeva romānā: nesaprotamie elles priekškambara vārti.

Uldis Ozols: Jā. Tas bija vienkārši betona pamats, un vienkārši metāla truba cauri. [..] Un šo sienu nojauca tikai tad, kad sāka apgūt te bibliotēku. [..]

Baiba Īvāne-Kronberga: Jūs stāstījāt par kādu dīķi.

Uldis Ozols: Jā, tas dīķis bija. Ir Ņesterova nams, ir Jāņa iela. [..] Tur kādreiz bija tāds skvēriņš. [..] Nu tur bija liels parks.

Baiba Īvāne-Kronberga: Tas nav tas Dzidriņas veikals. Tas ir cits?

Uldis Ozols: Nē, Dzidras veikals ir te apakšā. Tātad, šeit bija veikals un sēta pretī Jāņa baznīcas stūrim. [..] Un te ir tas ziedu veikals. Nu lūk, un šeit bija pārtikas noliktavas. Viņas bija šeit un tur, kur Vivo centrs. Tātad vēl vecās pārtikas noliktavas. Un te brauca mašīna iekšā, un tas dīķis bija šeit. Tas dīķis izveidojās tā, ka viņi, kad cēla to māju, ņēma zemi, jo te jau bija drupas visur. Tā vieta bija kaut kādīgi plika. [..] Tad tas viss lauks bija tukšs, vienīgais lauks, vienīgā vieta, kas bija līdzena. Un viņi te vienkārši ņēma to zemi, līdz ar to viss notekūdēns...

Jo apkārt bija drupas, te gāja tā kā pa tādiem kalniņiem. Nu zini kā, puikam jau visi tie mazie kalniņi, viņi izskatās daudz lielāki. [...] Tātad te bija tas dīķis, un faktiski bija tā, ka dzelzceļnieki bija par sevīm. Mēs bijām par sevīm un šitā māja [bibliotēkas ēka] bija par sevīm. No sākuma pat, kad es biju maziņš puišelis [...] Sāku skolā iet, tad šeit vēl nāca tie, nu apsargi, un viņus [cietumniekus] noliek tanī strīpā, Ivān, tur...[...] Bija tā kā tāda pārbaude, tie varēja būt piecdesmito gadu beigas apmēram. Un pēc tam sāka dzimt bērni. Jo visi bērni, kas šeit bija dzimuši, viņi bija jaunāki par mums dažus gadus. 60. gadu sākums, palika jau brīvais režīms. Faktiski runā par to, ka te uzturējušies tā saucamie *voļna posiļenci*. Tātad šeit bija tāda tipa māja.

Baiba Īvāne-Kronberga: Labi, tad ja mēs atkal drusciņ pie sākuma. Šī sēta (fotogrāfijā koka ar dzeloņdrātīm) visticamāk bija tikai uz to brīdi, kad kara gūstekņi šeit atjaunoja gan šo pēc vajadzības un visu apkārtējo. Tad sēta pazuda kaut kādā brīdī, jūs vairs neatceraties šo koka sētu.

Uldis Ozols: Es vairs šo koka sētu neatceros.

Baiba Īvāne-Kronberga: Bet mūsu ēka tā arī tika saukta – par Cietumnieku māju?

Uldis Ozols: Jā. [...] Tikai tā arī tika saukta, Cietumnieku māja, un viss. Tas nav tikai mūsu ģimenē, visi, kas mēs te bijām tie latviešu bērni, un arī krievu bērni, visiem gāja Cietumnieku māja.

Baiba Īvāne-Kronberga: Un tās sajūtas, kas te apkārt virmoja.. tumsā bija bail iet garām?

Uldis Ozols: Nē, nē, tā nebija, mums bija diezgan strikti nodalīts. Kā es teicu. Mūsu kastīte un viss. Visi šie bērni, kas dzīvoja šeit, viņi bija jaunāki par mani. [...] Un tad viņi mainījās, un citi brauca prom, citi kaut kādīgi iebrauca iekšā. Es tik daudz nesekoju. Jo mums kontaktu nebija, vienīgi bija tā, ja kas, tad paņēma kokus un akmeņus un gāja izkāvās.

Baiba Īvāne-Kronberga: Par ko tad bija tie kašķi?

Uldis Ozols: Nu, tu manā teritorijā un es tavā teritorijā, un viss. Faktiski jau par to. Nu tas pats bija arī ar Dzelzceļnieku māju. Mēs bijām faktiski ļoti maz latviešu. Mēs bijām pa visu šo māju varbūt padsmiģ ģimenes latviešu, pie tam, ja man jāskaita mana vecuma bērni, tad tas bija Jakobi Juris, Bulatiem brālis, Agnija un Uldis. [...] Un otrajā dzīvoklī dzīvoja Guntis, ko es teicu, ar bārdu, viņš tagad tur dzīvo. Viņš bija 52. vai 51. gadā dzimis. Tātad tie bija visi vecāki. [...] Faktiski mēs visi, latviešu bērni, gājām otrajā (vidusskolā). [...] un visi krievu bērni gāja trešajā, pie kultūras nama. [...]

Baiba Īvāne-Kronberga: Jā, bet sākotnēji, es esmu intervējusi divus iedzīvotājus, kas šeit dzīvoja, ka viņi skolā gāja te, kur tagad ir Amatu skola.

Uldis Ozols: Jā, jo šeit ir tā, šitie te bērni, visi gāja te.

Baiba Īvāne-Kronberga: Ā, krievu bērni no Vairogu namu gāja uz trešo.

Uldis Ozols: Jā, un šie [no bibliotēkas ēkas] gāja visi astoņgadīgajā skolā. [...] Jā, tepat pāri ielai. Līdz ar to skaitījās, mēs esam cita republika, mēs esam citādi un šie ir citādi. [...]

Baiba Īvāne-Kronberga: Bet tagad saki, Cietumnieku māja, Dzelzceļnieku māja un jūs pa vidu, tie nedaudzie latvieši. Vai arī tā saucamajai dzelzceļnieku mājai, šā brīža Nesterova namam, arī bija tāda kā mazliet negatīva noskaņa?

Uldis Ozols: Nē, viņa nebija negatīva, bet viņi sevi uzskatīja par savādākiem, vairāk vai mazāk. [...] Te katra māja bija sava republika. Nu kā Vārnu ielas republika, tā šeit mums bija katram republika. Mēs bijām Vairoga māja, bija dzelzceļnieki un bija šitā māja, cietumnieku māja. Mēs savā starpā pēc sejām pazinām, ā, tas ir no turienes, tas ir no šejienes, tas ir tāds, tas ir tāds, bet īpaši mēs nedraudzējāties. Vienīgais [...] ka tiem virsnieku bērniem bija tās pilotkas. Un ja tur varēja vēl dabūt to lielo, augsto cepuri nu, tad jau tas kruti izskatījās. [...]

Baiba Īvāne-Kronberga: Jūs stāstījāt par kādām ikdienas ainām, stāstījāt par pirmsu.

Uldis Ozols: Tātad mūsu mājā mums bija tā krāsns. Krāsns, siltais ūdens, vārdu sakot, centrālā apkure. Šeit [bibliotēkā] tas nebija. Dažādu apstākļu dēļ man ir gadījies šajā mājā būt iekšā, tur bija tās kāpnes, pēc tam visi tie koridori un tās istabiņas. Un viņi liela daļa vārīja ēst pirmajā stāvā: attaisa vaļā to vēdlodziņa, pie loga pirms, tur vārās makaroni un kas, un vienmēr tā petrolejas smarža. Faktiski, tas bija tas, ar ko asociējās šī māja. [...] Jā, vēdlodziņš vaļā, pie loga pirms, uzpumpēja, katliņš. Tā ir pilnīgi tāda aina. [...] Nu tas ir bērnbā, līdz kādiem desmit gadiem varbūt. [...] Ā, un tad viņiem bija vēl iekšā tās dzelzs krāsnis, bleķa krāsnis, standartizētas. Un tādas viņiem te bija pilns. Un kad viņa izdega, tad jauca nost un lika nākošo iekšā, un tādas te viņas mētājās. Jo viņām tās savienojumu vietas bija gofrētas. [...] Un mēs tur plostiem taisījām kaut ko un ņēmām tos dzelžus [no izdegušajām krāsnīm].

Baiba Īvāne-Kronberga: Jūs teicāt, jums ir nācies šajā mājā būt arī iekšā, kad te ir dzīvojuši cilvēki.

Uldis Ozols: Jā. [...] Es domāju, ka tad man bija kādi gadi desmit, astoņi. [...] Bija tā, pieņemsim, kādreiz mēs spēlējām sētā bumbu, pārkrita pāri [žogam]. Nu kādam jānāk, nu tad meta uz pirkstiem, kurš nāks tagad. [...] It kā jau zini, tie cilvēku grozās tepat, it kā pēc tām sejām tur kādu pazīst. Nekādus izsitējus man tur nav nācies sastapt.

Baiba Īvāne-Kronberga: Labi, varbūt ir vēl kādas [atmiņas], nu tad viens ir tā petroleja, un...

Uldis Ozols: Jā, tad ir mahorka. [...] Mūsu puīši (domā), bija tas papiross, un tad tur pagrabā bija uztaisīts tur tāds štābiņš, ne štābiņš, vārdu sakot, un tad tur gāja pīpēt. Un visādi gājis. Jā, tagad mahorka. Tad mēs, es nē, bet es zinu, ka tie krievu puīšļi, vārdu sakot, viņi nāca te un mainījās. Bija pagoni kaut kādi, nezinu, kā viņi tur bija tos dabūjuši. Nu, tad tas maiņas

process notika. Ā, nu tev tur tāds, davai, tu tur man to mahorku, es tev tur kaut ko tādu. Bet es pats neesmu mainījies, bet, teiksim, mahorkas smarža... Jo man vecaistēvs, viņš nepīpēja, viņš teica, atkal tu mahorku zelēji. Viņš no lēģera kad atnāca... zini kā, tur jau visi barakās, visi tur pīpēja, tad viņam tā mahorkas smarža bija kaut kur aknās, kā saka, sēdēja. Un tad viņš vienmēr šķendējās, viņš saka, atkal te to mahorku, zin, pīpē. Viņam bija kaut kādīgi savādāks tas teiciens. Zelē ar nebija, bet bija kvēpina vai kā.

Baiba Īvāne-Kronberga: Nu, jā. Jūs stāstījāt pīmuss, petroleja, mahorka, un tad tie trīsstāvīgie vārdi. Vai tiešām tā bija, ka te tā visa valoda, ko jūs dzirdējāt no malas...

Uldis Ozols: Bija, jā, nu bija. Māte visās iespējamās [situācijās] un māte un viss.

Baiba Īvāne-Kronberga: Bet te bija kaut kādi sadzīviskie skandāli, kurus varēja dzirdēt no malas, kurus jūs varējāt it kā kaut kā redzēt caur sētu vai...

Uldis Ozols: Nu, bija, bija, protams, ka bija. Es negribu teikt, ka viņi bija regulāri, bet bija, jo, lai cik tas būtu jocīgi, tie cilvēki, kas tur dzīvoja, pirmais stāvs, pieņemsim, viņiem jau nebija tur nekādi tumšie aizkari, nekas nebija. Tas viss bija redzams. [...] Un tas vēdlodziņš vienmēr vaļā, un vasarā viss vaļā. Un ja tu gāji, teiksim, tumsā garām... tas viss bija redzams.

Baiba Īvāne-Kronberga: Visa sadzīve bija kā uz delnas?

Uldis Ozols: Jā, visa sadzīve bija kā uz delnas, vairāk vai mazāk. [...]

Baiba Īvāne-Kronberga: Jūs minējāt, ka atceraties vēl, ka sauca apsargi pēc uzvārdiem.

Uldis Ozols: Es puišelis biju, vārdu sakot kaut kāds 60. gadu sākums, kad es vēl skolā gāju. Bulati dzīvoja taisni virs. Viņiem tas tas pirmais logs taisni uz šejieni bija. Tā kā mēs tur viens pie otra staigājām, tad jau visu to sētu varēja redzēt, kas te notiek, te jau bija interesanti paskatīties. [...] Te bija interesanti paskatīties, ja, teiksim, viņus te nostāda rindā, un tur sauc, Ivan, tur Timofej un kāds tur. Tur viņus pārbaudīja. Mēs no Bulatu loga skatāmies, un tās jau ir tās atmiņas. Tad kā tur visa ikdienu notiek. Malku skalda, veļas visa tā žāvēšana. Par to veļas žāvēšanu bija interesanti, mums ar bija tie striķi sastiepti. Katrs gāja ar to savu striķīti, sastiepa. Un tad, lai nezagtu, bija tādas sieviņas, kas sēdēja tur uz tiem soliņiem, jo to veļu jau žāvēja tikai, kad saulīte spīdēja, un pieskatīja to veļu. [...] Bet tad es atceros vēl to, ka bija te tāds gadījums, kad sāka tos šķūnīšus dedzināt. Bija atraduši tos vaininiekus, un te visus ņēma, jo tur viņi bija apzagti. Manam vecamtēvam bija šķūnītī galdniecības darba galds, kalti un visi instrumenti.. [...] tad tas tur bija apzagts un viss. [...] Tad šeit [bibliotēkas ēkā] bija tā kratīšana, es tik smalki neatceros, bet tas fakts bija. [...] Mūsu šķūnītis bija cietis visvairāk. Tad tur ņēmās un tad atrada, un atrada šeit [bibliotēkā], un tad nāca un prasīja, vai tas ir jūsu.

Baiba Īvāne-Kronberga: Vai jūs atceraties, ka te sāka notikt jau izlikšana no dzīvokļiem, pirms te gatavojās bibliotēku ieviest?

Uldis Ozols: Bija tā, ka tas brīvprātīgi piespiedu kārtas, voļna pasiļenci, viņiem tas statuss beidzās. Respektīvi šī māja beidza funkcionēt, jo tanī laikā jau cēla to Pārlielupes [cietumu]. [...] Viņš ir izcietis savu sodu, un var atgriezties savā dzimtajā mājā. Tāpat ka, pieņemsim, izsūtīja visus dekabristus un visus, kas te bija, un visi revolucionāri, kas te bija, visus viņus tur izsūtīja, un viņam tur Krievijas vidienē, viņš tur dzīvoja savu dzīvi, viņam tur bija reizi mēnesī jāpiereģistrējas vai reizi nedēļā, tikai tās pārvietošanās bija ierobežotas, tas režīms beidzās. Jo šitiem cilvēkiem, to es točna zinu, viņiem nebija pasas, dokumentu. Un viņiem (domā), kā man tēvs stāstīja, kad viņiem sāka dokumentus izsniegt tikai 70. gados. Tiem, kas šeit.

Baiba Īvāne-Kronberga: Kas šeit mūsu bibliotēkā dzīvoja.

Uldis Ozols: Jā, jā, jo piemēram, čečeni, induši [domāti inguši], tie visi, kas ir tālie, viņiem vēl līdz 90., nu vēl līdz 80. gadiem dokumentu nebija. Bez dokumentiem viņš nevarēja ceļot. [...] Jā, un tad pēc tam viņu [ēku] nodeva pilsētai.

Baiba Īvāne-Kronberga: Un (domā), kā jums šķiet, tā cietumnieku mājas gaisotne, noskaņas, kas glabājas atmiņās, joprojām nāk līdzī bibliotēkai? Kādas ir jūsu tīri personiskas, subjektīvas sajūtas?

Uldis Ozols: Es domāju, ka nē, jo saproti, tā laika sabiedrība, viņa bija diezgan ierobežota telpā, dzīvoja tādā ierobežotā telpā. Un tas, kas varbūt cilvēkam, kas dzīvoja, piemēram, Mātera ielā, tas, kas notika šeit, viņš līdz tam pat neaizdomājās, viņš pie tā pat nenonāca, viņš pat nezināja.

Baiba Īvāne-Kronberga: Vai var teikt, ka kaut kādā ziņā šī ēka ir bijusi sava republika, kā jūs teicāt, un savā ziņā citiem, kas ir tālāk, pat nezināma vieta?

Uldis Ozols: Protams.

Baiba Īvāne-Kronberga: Vai varbūt ēka, kuras nav bijis nemaz? [...]

Uldis Ozols: Jā. Jo faktiski jau arī man, piemēram, Jelgavā ir ļoti daudz ēku, kurām kaut kāda vēsturiska nozīme, bet es simtiem reižu esmu gājis garām Medema namam, bet to, kad tas ir Medema nams un kāda viņam tā vēsture, tā nozīme, es faktiski sāku apzināties kaut kādos varbūt 30, 40, kad man tas sāka interesēt.

Baiba Īvāne-Kronberga: Un kā, pieņemsim, deviņdesmitos gadus jūs atceraties? Šo apkārtni? Tur tas Dzidriņa veikals bija, ja [Frišmaņa namā]?

Uldis Ozols: Nē, Dzidras veikals bija līdz kādām septiņdesmito gadu beigām, astoņdesmitajiem gadiem. [...] Nē, veikals tur vienmēr ir bijis.

Baiba Īvāne-Kronberga: Joņeva "Jelgavā 94" viņš runā par 94. gadu, ka tur ir pārtikas veikaliņš uz stūra.

Uldis Ozols: Jā, tas pārtikas. Kāpēc viņš ir Dzidras veikals, tāpēc, ka tas bija

kooperatīvais. Bija tā kooperatīvā sabiedrība, un tā vadītāja bija Dzidra, vārdā Dzidra, pie tam, viņa bija vai nu dejojāja, viņa bija tēvam ļoti labi pazīstama. [...] Un tad tas bija Dzidras veikals un, piemēram, bija tā, izaudzē kartupeļus, nodeva, arī mēs audzējām kartupeļus un nodevām. Nodevām par kaut kādu maksu. Nu tur kāpostus nodeva, ja paliek pāri, burkānus. Zemnieki veda gaļu. [...] Nu jā, un tad bija tā, kad nu bija tie bada gadi. Tad mēs gājām stāvēt rindā agri no rīta pēc piena ar savām kanniņām. Un tad kādreiz bija tā, ka Dzidriņa nodeva tēvam ziņu, tu zini, mums tur atvedīs, nodos pienu. Protams, tas tad viss dārgāk bija. Bet nu iedeva tās kapeiciņas un viss. Un tad es zinu, ka olas, piemēram, es pirku, un man tagad ieliek tanī kulītē tās olas, un es eju lēkāju, saproti, desmit olas dabūjis, un atnes mammai desmit olu kulteni (smejas).

Baiba Īvāne-Kronberga: Kaut kur ap sešdesmitajiem?

Uldis Ozols: Jā, jā, sešdesmitie gadi. Nebija maizes, piena nebija, par baltmaizi nemaz nerunājām, tad kad tikai ieraudzījām mēs baltmaizi, kaut kad te jau pavasarī, kad laikam bija iesējušies un palikuši tie graudi pāri, tad kaut ko te izcepa, tās karašiņas izcepa, varēja dabūt. Es atceros, par to karašņu stāsts ir tāds: es dabūju to karašņu un es nezinu kāpēc, kāds man bija tas funkteris, bet es to karašņu paslēpu augšā uz sienas skapja, kur ventilācija un viss, un es tur paslēpu to karašņu, jo katram bija tā karašiņa, brālim bija sava un man bija sava, un vai nu es biju aizmirsis viņu, vai kā, neatceros, un atrodu to karašņu saproti (smejas), sakaltusi, nevis sabojājusies, jo tur jau visa ventilācija, bet taisni pie tās ventilācijas viņa sakaltusi, tāda laba, cieta, cieta, un tad es ņēmu ar šito te... (smejas) lielo nazi skrubināju viņu. Tad mamma ieraudzīja vai, es neatceros, vai vecāmamma, kas tur bija atnākusi, ieraudzīja, ka es tur skrubinu, pamērcēja, pienā apcepa, tāds stāsts par karašņu.

Baiba Īvāne-Kronberga: Nu skaists stāsts par karašņu. Varbūt oficiālam noslēgumam par Jelgavu. Es esmu ienācēja, es varbūt arī citādāk skatos, man nav bērnības atmiņu. Bet vai Jūs jūtat, ka šobrīd notiek kaut kādas pārmaiņas, pārvērtēšana par vietām un lietām, kas mums šeit pilsētā ir svarīgas vai, kuras varbūt nepietiekami tiek novērtētas?

Uldis Ozols: Zini, es teikšu tā, jā un nē. Jo, protams, pieeja ir savādāka, daudzām lietām šobrīd pieiet no komercviedokļa. Un varbūt paliek nomaļus kaut kādas kultūrvēsturiskas vērtības. Šobrīd labi, mums ir Pils sala un viss tur tāds, ir tā promenāde. Tas ir tā kā ļoti labi, bet ar ko mēs varbūt atšķiramies no citiem? [...]

Baiba Īvāne-Kronberga: Uldi, vai jūs redzat, ka arī šis rajons, Akadēmijas iela, vieta, kur dzīvo bibliotēka, kur jūsu bērnības māja ir, stacija, ka arī potenciāli varētu būt šī kultūras vērtība...

Uldis Ozols: Jā, jā...Kuru nepietiekami jā, nepietiekami, nepietiekami teiksim šobrīd ceļ, jo viņu vajag paspodrināt, jo šitas te Nikolaja prospekts, nu vienalga, Akadēmijas prospekts,

vienalga kā mēs viņus saucam... saproti, tas ir minēts visās pastkartēs, visur kur Eiropā un visur pasaulē, bet šodien mums nav uz viņu ko paskatīties. Saproti, mēs nevaram nolikt šo pastkarti un nolikt šodienu blakus, tās ir pilnīgi divas dažādas bildes. [..]

Saruna ar Ģirtu Silu (1957), ierakstīta 2018. gada 6. martā Rīgā

[..]

Ģirts Sils: Tajā mājā [Akadēmijas ielā 28] es esmu dzimis.

Baiba Īvāne-Kronberga: Kurā gadā?

Ģirts Sils: 1957. gads, 3. augusts, pēc 3 dienu garām dzemdību mokām māte mani izspieda šai pasaulē, tātad tas neizbēgami ar Vaļņu ielu 2 saistītais mirklis, Vaļņu iela 2. Kad es uzzināju, ka iela ir pārdēvēta par Akadēmijas ielu, es nezināju, ko īsti domāt, jo no vienas puses, visu cieņu terminam, jomai, kurā ir nācies (smejas) daudz būt, bet Vaļņu iela tomēr bija tuvāka, un ne reizes vēl nevar pierast, ka tas varētu būt kaut kas cits. Arī cipari bija forši, ziniet, Vaļņu iela 2, dzīvoklis 5. Nu kaut kā tā, starp divi un pieci, ka tu esi pilnīgs nesekmīgais un tu esi absolūts teicamnieks, un tā man tas bērnības laiks arī pagāja, jo kaut kādus pirmos gadus es biju teicamnieks līdz kaut kādai tur klasei, un tad man nomira vecmāmiņa, kas arī dzīvoja tur. Un faktiski, es domāju, ka man viss labais ir no vecmāmiņas, bet senči droši vien varētu nepiekrīst, bet katrā ziņā [vecmāmiņa] Emīlija Drille bija ļoti, ļoti sirdsgudra un tāda, es pat nezinu, kur tiem latviešiem tā dvēseles inteligence, no kurienes viņiem tas nāk, jo nav tur tālāk nekādos zaros, tur ir kaut kādi vācieši, varbūt, ka tur kaut kas genotipā ir iekšā, jo to es esmu tikai izsekojis līdz tam punktam, kur viņi parādās Latvijā un tālāk vajadzētu kādu konsulāro pieprasījumu, lai uzzinātu, kā tad tur viņi tajā Vācijā [dzīvoja], bet tas nav noticis un es nezinu.

Katrā ziņā Emīlija Drille bija ļoti, ļoti sirsnīgs, tiešs, gudrs, pacietīgs, es teiktu, tiešām inteligents cilvēks, neskatoties uz *lack of education*, un viņa nomira, man esot ceturtajā klasē. Un mana mamma savukārt bija jaunākā meita savā ģimenē, un viņa tika jau no bērnības pilnīgi atbrīvota no praktiskās dzīves rūpēm, un tika audzināta tā, ka viņa iegūst to vislabāko izglītību. Varētu teikt, viņa to arī izdarīja, un tas ceļš ir rezultējies ar sabiedrisku akceptu visai tai darbībai, bet tai laikā viņa jutās pilnīgi, frustrācija bija, jo viņa nemācēja neko, un viņa saprata, ka viņa nevar neko, jo uz to brīdi tēvs jau bija prom, ko gan es viņam īstenībā nepārmetu, man liekas, ka tās manas abas radnieces viņu vienkārši tur noknābāja, man tā šķiet, bet es nezinu, par to es varu tikai rezumēt kaut ko.

Baiba Īvāne-Kronberga: Bet tas ir par kuru laiku?

Ģirts Sils: Tas ir, joprojām es runāju par savu bērnību, kad es dzīvoju šai namā.

Baiba Īvāne-Kronberga: Kad esat mājā, jā.

Ģirts Sils: Nu protams, jā. Es negāju bērnudārzā, man bija mājapmācības, es iemācījos lasīt četros gados, mana pirmā grāmata bija “Bukurags”, un tas tur viss tā ap šo Vaļņu ielas dzīvi grozījās normāli līdz ceturtās klases beigām, kad nomira vecmāmiņa. Un, kad nomira vecmāmiņa, mana māte saprata, ka netiks galā, un uz diviem gadiem mani aizsūtīja uz Jelgavas

sanatorijas tipa internātskolu. Tur viņai draudzene bija direktore un vienkārši man šķiet, ka tā kaut kā tika nokārtots, ka es tur varēju mācīties.

Baiba Īvāne-Kronberga: Kurā vietā tā skola ir?

Ģirts Sils: (domā) Tā, viņa joprojām ir, viņa funkcionē, viņai ir laikam mainījies profils, jo tad bija tādi bērni ar plaušu vainām, tagad ir ar kustību, esmu redzējis, uz kādu salidojumu biju aizbraucis, un tad tur bija ļoti daudz visādu speciālo priecendāļu.

Bet tur bija lielisks, absolūti fantastisks kolektīvs. Es sākumā šausmīgi pārdzīvoju, jo nu draugi un tā... Bet tad izrādījās, ka tie bija divi gadi, kas, es domāju, ielika pamatus personībai. Ja vecmāmiņas ielikto summē ar šiem diviem [internātskolas] gadiem, tad tur iznāktas, kas pēc tam ir tā vai citādi kūlies pa to dzīvi.

Bet, kad no turienes atnācu atpakaļ pēc tiem diviem gadiem, māte mani izņēma ārā, jo bija jābeidz mūzikas skola, un to bija grūti savienot, tad es sapratu, ka tur bija jābūt tai skolā, tur pēcpusdienā tāpat visi sēdēja klasē un mācījās. Un līdz ar to es biju baigi tāds intelektuāli uzkačājies. Man piedāvāja pārlekt klasi, un es nepārlecu, atkal tāpēc, ka mūžīgi tie draugi. Jo es jau biju tai klasē iemīļējies un es negribēju vairs pārlekt, bet tā es būtu beidzis 16 gadus skolu. Žēl īstenībā... Un, (domā) es atnācu atpakaļ, un te es sajutu, es te varu nemācīties un, ko var darīt, katrā cilvēkā ir iedzimtais slinkums un tur ātri tās sekmes nokrita.

Baiba Īvāne-Kronberga: Kurā skolā jūs pēc tam pārgājāt?

Ģirts Sils: Es biju Jelgavas 2. vidusskolā. Tas ir cauri Alunāna parkam no mūsu mājas taisnā ceļā...

Baiba Īvāne-Kronberga: Valsts ģimnāzija?

Ģirts Sils. Droši vien, jā. [...] Nu lūk. Un (domā) tad tur tā ātri viss aizgāja pa pieskari, un tad es saskāros ar to otru ciparu. Tad tas pirmais Vaļņu iela 5, un tagad par Vaļņu ielu 2. Nu tur bija tā diezgan, jo tā visa tīņa enerģija, un es biju diezgan erudīts un paštaisns, ar ļoti hipertrofētu taisnīguma sajūtu. Un ja kaut kas notika nepareizi un netaisni, es pat tagad nevaru apgalvot, ka tas objektīvi bija tā, bet ja man vai mums šķita, ka tas tā ir, tad tiem skolotājiem nebija viegli laiki. Es atceros, ka viena fiziķe pateica: vai nu es, vai viņš, un viņa izgāja ārā un direktrise jau bija nogurusi ar mani un ar visiem cīnīties, un viņa teica: "Labi, lai viņi paši savā varā." Un mēs nedēļu, tas bija laikam divas vai trīs tās fizikas stundas, mēs bijām savā vaļā, un notika mani priekšlasījumi par fantastiku, man ārkārtīgi patika zinātniskā fantastika. Man likās, ka tas ir ļoti atbilstoši fizikas stundām un, vienvārdsakot, viņi nāca un gaidīja, kad mēs sāksim demolēt. Viņi atnāk, un izrādās, ir lielāka kārtība nekā ierasts. Un tad viņi saprata, ka to tā nevar, viņi mani pārcēla uz citu klasi. Tā es sāku migrēt, jo mums bija vienā vecuma grupā četri klašu komplekti, četras klases paralēlās. Un es sāku migrēt, es biju trijās no viņām. Visu laiku mani tā mētāja, bet tas viss bija periods, kad es dzīvoju Vaļņu ielas divi, pieci mājā. (domā) Kas tur

nāca ar to māju pozitīvā komplektā, bija krievu valoda. [...]Jo, pilnīgi noteikti, es to tā nezinātu, es... (domā) raksturojumā bija, ka es beidzu skolu, ka runā bez akcenta, un tiešām, pēc tam dzīvē tas man ir ļoti noderēja, jo es esmu tulkojis daudz darbiņus, ko es pats esmu taisījis no krievu [valodas], ja tu teiksim vari iztulkot Platonovu, kas skaitās ārkārtīgi sarežģīts tulkošanai džeks. Un es viņu tulkoju un bija ļoti labi, tad es sapratu, ka tas lūk, tas ir tas pozitīvais, kas no turienes nāca.

Baiba Īvāne-Kronberga: Bet jūs to saistāt tieši ar Vaļņu ielas māju,?

Ģirts Sils: Jā. Tāpēc, ka tur...

Baiba Īvāne-Kronberga: Kāds tur bija tas sastāvs iedzīvotāju?

Ģirts Sils: (ilgi domā) Es tā nekad... redz, tajā laikā tā uz lietām neskatījās. Mēs bijām krietns, tāds dziļumā (domā) *homo soveticus* labs piemērs, produkts. Es atceros, kad man tai internātskolā, bija man visu laiku labākais skolotājs, viņš man pasniedza matemātiku un dziedāšanu un, (domā) viņa ģimene bija mātes draugi, un tad es pie viņiem šad tad spēlēju šahu, un viņš man parādīja savu korporeļa ,viņš bija filistrs, man liekas Tālavijas, es vairs precīzi neatceros, (domā) jo tad kad viņš nomira, tad visi tie Tālavieši bija pie manis teātrī te Stabu ielā, jo viņi zināja, kādas ir tās mūsu attiecības, viņi nāca stāstīt visu. Bet viņš man visu to rādīja, un es ar viņu strīdējos, un īstenībā es biju pilnīgs tāds komjaunietis, kaut gan es nebiju nekad komjaunatnē, tāpat kā mans tēvs nekad nebija komunist, bet man liekas, ka sirdī viņiem tā hipertrofētā taisnības [izjūta], ko es ģenētiski, acīmredzot, esmu pārmantojis. Upītis bija man mīļākais rakstnieks un tur visas tās lietas.

Tāpat par to nacionālo sastāvu, es tādu... bet prevalēja krievu mentalitāte, to es pilnīgi noteikti varu pateikt. Viņi vienmēr bija vitālāki, mēs nedalījāties klanos, teiksim, latvieši pret krieviem, tas nebija. Bija visādas, es pat teiktu ļoti normālas, veselīgas izklaides, nu varbūt viņas bija tai slāvu (domā) arhetipiskajā folkloristikā vairāk (smejas) sakņots nekā latviešu, jo nekādus kazakus razboņikus letiņi nespēlēja, un vēl tur kaut kādas bija kaļimbambā un kaut kādi šitie, bet to spēlē visi plecu pie pleca un nebija tur nekādu tādu izpausmju.

Un tas, ka tās āra lietas vispār notika, tas mūs ļoti izdevīgi atšķir no šīs paaudzes, kura, protams, ir savā virtuālajā realitātē. Kaut kad tā dzīve viņus konfrontēs ar patieso realitāti, un ej tu sažini, kā tas viss tur beigsies.

Baiba Īvāne-Kronberga: Tajā iepriekšējā sarunā jūs minējāt arī par ebreju ģimeni un pieminējāt, ka tā jau nu nebija, ka antisemitisma nebija, jūs neesat spēlējušies. Vai atceraties?

Ģirts Sils: Tā... (domā) Tur, manuprāt, bija divas ebreju ģimenes, viena ebreju ģimene, mātes draugi, bet nedzīvoja tajā mājā. Dzīvoja mājā, kas bija (domā), tāpat, bija kinoteātris *Zemgale*, Raiņa un Komjaunatnes ielas stūris, un tajā mājā, pretī pastam, tajā mājā viņi dzīvoja. Ar tiem bija lielāks kontakts. Tur bija meitene, Taņa, par Tatjanu viņu nekad nesauca, viņiem,

man liekas, ģimenes valoda vai nebija krievu? Bet latviski viņi runāja ļoti labi, mamma bija daktere, tēvu neatceros, meitene bija melnīgsnēja, smuka meitene. Ar viņu tur biežāk man nācās būt. Un tad bija kaimiņi, pretējie kaimiņi, kura tika saukti Veriņa, Vera Sīpola [...] Jā. bet ziniet. Es to es varētu apliecināt, bet cēlonis ir cits, nevis tāpēc, ka būtu kaut kāda segregācija vai, ka mēs justu kaut kādu atšķirību, vienkārši tie bērni parasti bija ļoti noslogoti, jo viņu vecāki viņus jau no agrām dienām, viņiem obligāti bija mūzikas nodarbības, man arī bija mūzikas nodarbības, bet es viņas centos cik iespējams apiet (smejas) ar līkumu, bet viņi to darīja ļoti disciplinēti, un viņi pastiprināti mācījās ar privātskolotājiem – matemātiku un svešvalodas, līdz ar to viņiem vienkārši nebija tik daudz laika, lai iesaistītos, un kādi bija viņu ģimenes uzstādījumi, kāpēc... viņš neparādās pagalmā, tad kā tad ar viņu var spēlēties?

Savukārt tai dzīvoklī es biju, es atceros, mēs kaut ko spēlējāmies, [...], tur nebija kaut kādu barjeru mākslīgu. Tātad tas ir organiski, ja viņš tur nav. Viņiem ir savs ceļš, viņiem vecāki uzliek, nosprauž kaut kādus savus maršrutus. Jo vispār, lai nu kā, bet tiem bērniem padomju iekārta bija panākusi to, ka internacionālisms viņiem ir iekšā asinīs. (domā) Es to varbūt pēc tam esmu dēvējis tā pats priekš sevis nevis par internacionālismu, bet par tādu kosmopolītismu, nu tāds pasaules pilsoņa skats uz lietām (domā) Jā... Un... (domā) Vairāk tad es par tiem mājas iedzīvotājiem, ja es tagad mēģinu, tas viss tikai asociatīvi var iznākt uz āru, jo tās lietas, kas nav cilātas kopš tiem laikiem un, tā kā vizuālo piemiņas zīmju arī nav, kā mēs tikko runājām, ja?

Baiba Īvāne-Kronberga: Dažas bildes man ir līdzī (smejas).

Ģirts Sils: Tas ir labi, varbūt tas pēkšņi noder. [...] Ā, un bija vēl viena ebreju ģimene. Jā, trešajā kāpņū telpā bija vēl viena ebreju ģimene, bet tur tas puika nepiedalījās, manuprāt, tāpēc, ka viņš vienkārši bija vecāks par kādiem gadiem četriem, pieciem vecāks par mūsu vidējo aprites ciparu, un tur vienkārši nevarēja būt vairs kopīgas intereses. Man liekas, ka tāpēc.

Bet fakts jā, ka (domā), nu kaut kā tas viss tikko aizgāja līdz vecāku līmenim, ja? (domā) Jo es atceros, mēs pat gājām ar kaut kādu petīciju, tā blice, mēs gājām ar petīciju pie tā čalīša vecākiem kaut ko nostučīt, ka viņš lūk kaut ko, viņš kaut kādā veidā bija sliktais, es neatceros, kā. Bet es šo momentu atceros, ka mēs gājām, mums bija kolektīvais viedoklis, mēs klauvējām pie sirdsapziņas, johaidī, tieciet galā ar savu puiku! Kas to iniciēja un, kas tur bija par pamatu, diemžēl [neatceros]. Te ir interpretācijas iespējas, ja es būtu dramaturgs, es teiktu: vo, ļoti labi, no šī impulsa es varu tev uzziēdināt kaut kādu kaktusiņu. Nezinu, nezinu, kas tur bija.

Baiba Īvāne-Kronberga: Labi, bet jūs atnācāt dzīvot uz šo ēku, kad jūsu mammai piešķīra dzīvokli kā skolotājai

Ģirts Sils: Jā, un viņa tur, cik es saprotu (domā), iesākumā ir bijušas divatā ar mūsu

pretējo kaimiņu, divatā vienā dzīvoklī.

Baiba Īvāne-Kronberga: Jā, to viņa stāstīja.

Ģirts Sils: Kā jauniem speciālistiem, un pēc tam, vai nu tāpēc, ka viņas apprecējās abas, vai tāpēc, ka viņām tie bērni sadzima, bet katrā ziņā es jau vairs tādu komunālo situāciju nepiedzīvoju, tas jau bija atsevišķs dzīvoklis.

Baiba Īvāne-Kronberga: Bet pirms tam, no kurienes vispār jūsu ģimene, jūsu senči nāk?

Ģirts Sils: (domā) Tēvs ir no Kurzemes, no Liepājas. Savukārt tur senči ir viens no Kurzemes, vecmāmiņa, vectēvs ir no Lietuvas. Savukārt mammas senči: mana vecmāmiņa un viņas vīrs, kas ir mammas tēvs, kas ir viņas otrais vīrs, ir vācietis no, no.. Ziemermuižas moderis viņš ir bijis, nu ar pienu... Un savukārt viņa tēvs esot bijis vēl tajā pakāpē, ka viņš vispār latviski nav runājis, tur ir bijis pilnīgi galvā, tā vācu visa padarīšana. Bet nu jā, mammai ir bijušas vēl 2 māsas (domā), kuras abas ir no pirmā vecmāmiņas vīra, un tas pirmais vecmāmiņas vīrs ir bijis latviešu streļķis no tiem, kas ir bijuši sarkanie streļķi, kas ir palicis Maskavā, un viņš vienkārši nav atbraucis atpakaļ, es nezinu kādu iemeslu dēļ, to ģimenes vēsture nezina, bet viņa ir domājusi, ka viņš ir kritis, līdz ar to, tur nav variants, ka viņi būtu.. (smejas), tas tā tiek pasniegts. Tas jau bija laiks, kad tie pēckara gadi, tur jau bija izdzīvošanas jautājums, un sievietē ar diviem bērniem uz rokas, bez vīra, viņai vienkārši vajadzēja domāt pat to, kā viņa to var izvilkt. Līdz ar to, es to vecātēva parādīšanos uztveru pilnīgi normāli, ne kā nodevību pret to radnieku, kurš tur [Maskavā] ir palicis.

Un nu jā, un tad viņi ir (domā) paspējuši dabūt... Bet tas laikam tas otrs vectēvs ir bijis, kurš dabūja par tām brīvības cīņām. Tas nekas, ka viņš vācietis, viņš ir cīnījies Latvijas pusē un viņš ir dabūjis zemi, ko dalīja kara dalībniekiem dalīja, viņš dabūja to zemi kaut kur Alūksnes... Un tad viņi uz mirkli ir pārvākušies uz turieni, bet mana vecmāmiņa galīgi nav bijusi pēc iedabas lauksaimnieks. Tas viņai pilnīgi, kategoriski nav ģeldējis, un viņi zemi ir pārdevuši, un pārcēlušies atpakaļ uz Jelgavu, jo vecmāmiņas saknes ir no Valgundes, kas ir uz Kalnciema pusi. Un viņa ir pierunājusi atgriezties Jelgavā un nopirkusi piparbodīti. Tā piparbodīte ir bijusi blakus pareizticīgai, kas tagad ir ļoti izremontēta, uz Raiņa un...

Baiba Īvāne-Kronberga: Jā, pareizticīgo katedrāle.

Ģirts Sils: Blakus, tieši blakus starp katedrāli un benzīntanku ir bijusi tā piparbodīte. Un viņa tur kādu laiku ir saimniekojusi, bet laikam pašvaki saimniekojusi.

Baiba Īvāne-Kronberga: Apmēram kurš laiks aptuveni?

Ģirts Sils: Tas varētu būt kaut kur trīsdesmitie (domā), jo trīsdesmito, varbūt pat līdz krīzei, pat līdz kaut kādam trīsdesmit trešajam, jo mamma vēl tika saukta par smuko bodnieka meitu, kaut kā vēl savādāk, mušiņu vai kaut kā tur. Tātad tā bodīte vēl bija. Bet nu tas beidzās

štruntīgi, un tad vectēvs strādāja Ģintermuižā, kas bija viens no retajiem iestādījumiem, kas labi funkcionēja, viņš visu to laiku laikam pēc kara, kā viņš (domā) nu, sākot ar kaut kādu tur divdesmito gadu, ja? Viņš tur diezgan ilgi nostrādājis, viņš bija sanitārs.

Lūk, tāda ir tā sociālā vide. Bet no tēva puses, zini, tas it kā galīgi neattiecas uz Vaļņu ielu, bet (smejas) tas uz to kontekstu zināmā mērā attiecas, jo eksistē sāga, kurai ir daži atsevišķi dokumentāli pierādījumi.

Tēva sencis, tas būtu mans vecvectēvs, viņam ir bijusi ekskluzīva cara valdības licence uz sabiedrisko ēdināšanu uz Transsibīrijas maģistrāles. Un viņš ir atbraucis kaut pirms astoņpadsmitā, vēl laikam septiņpadsmitajā, nu jā, Krievijā sākās revolūcija, viņš laikam tajā laikā ir atbraucis ar pilnu čemodānu ar naudu, tur ir sāga par to, ka tur esot bijuši 200 tūkstoši. Mūsējie mainīja, pirmajā piegājienā, kad palaida latu, mainīja 1 pret 10, un viņš teica, nekādā gadījumā, es esmu tā strādājis, lai es tagad mainītu 1 pret 10? Pēc tam mainīja 1 pret 100, un tad jau viņš nesamainīja. Tēvs teica, ka viņi spēlējušies visu mūžu, un arī man mājās bija pilna māja, kaut kā mētājās, tam nebija nekādas jēgas, tiem papīriem. Tā lielā cara laika nauda, ja, mētājās visur kur.

Bet tad es tā padomāju, ja viņš būtu samainījis to naudu, viņam pirmajā piegājienā būtu 20 tūkstoši latu. 20 tūkstoši latu priekš tā laika bija ļoti liela nauda, priekš nekustamajiem tā nebija liela nauda, bet nebija brīvas naudas, tiem, kam bija, vāciešiem, ebrejiem, kas te bija, viņiem nebija brīvas naudas. Līdz ar to saimnieciskā dzīve tikai visa notika. Ja viņš ar savu krampi, ko viņš tur attīstīja, būtu bijis te Latvijā ar tiem 20 tūkstoš latiem, viņš noteikti kaut ko būtu pasācis. Ja viņš būtu pasācis, tātad četrdesmitajā gadā, simts punkti, visi manējie būtu tur [deportēti], un kas tur būtu bijis un kā, visticamāk, ka mēs te nerunātu. [..] Es viņus saucu par mezglpunktiem, kuros tālāk pavediens aiziet pa kreisi, pa labi, vēl kaut kā. Tie ir tie mezglpunkti.

Nākamais mezglpunkts bija tas, ka es pabeidzu to skoliņu. Es vēl dzīvoju tai Vaļņu ielā, pabeidzu skoliņu 17 gados un... (domā) Un tikko nomira, piektdien būs bēres, Raitis Černajs, kas bija Valsts kontrolieris divus gadus [Valsts kontrolieris no 1993. līdz 2004.]. Mēs ar viņa brāli bijām tuvi draugi, un arī ar viņu caur to, ka viņš bija vecāks par mums, viņš beidza fizmatu un bija tāds eksakts un gudrs puika. Es atceros, ka mūs paņēma melnā berta, mēs kaut kādos 15 gados pie Ļeņina pieminekļa dzērām šampanieti, jo bija akadēmijā kaut kāds baļļuks, un mēs dzērām to šampi, ne jau tur, lai... Un viņš jau tad teica, redz tev, tev patīk ar vecākiem džekiem vairāk, jo 15 gadi, kas tur 15 gados ir, it kā tīņu lietas, bet viņš jau beidza. Tagad [viņam] bija 69, tātad viņš 9 gadus vecāks. Divdesmit četros [gados] tas ir bezdibenis. Bet mums bija par ko runāt. Mani interesēja filozofija, socioloģija konkrēti. Braucu uz Rīgu uz universitāti Mazās

filozofijas fakultāti, es braucu un es domāju, ka es noteikti stāšos tur. Un es stājos!

Bet tā kā es nebiju ārkārtīgi centīgs skolnieks, tāds, ar potenciālu, bet ne pārāk centīgs. Tad es, piemēram, tādu džekiņu kā Arvīdu Griguli nepazinu vaigā. Arvīds Grigulis bija eksaminācijas komisijas priekšsēdētājs. Es biju izvilcis Arvīda Griguļa lugas un es viņam saku, ka “Mālu un porcelānu” un “Karavīra šineli” es neesmu lasījis, un “Uz kuru ostu” es zinu pats. Nu viss, dabūju truli un neiestājos. Tas bija tas kurss, kuru pēc tam pabeidza Žaneta (domā), Žanete, viņa bija prezidenta padomniece, Žanete [LU Sociālo zinātņu fakultātes profesore Žaneta Ozoliņa], neatceros (domā), filozofus pabeidza. Nu jā.

Vienvārdsakot, tad es neiestājos, un mēs Jūrmalā nodzērām bēdas, māte mani tur atrada un aiz rokas aizvilka uz konservatoriju, jo tur bija papildkonkurss, un tajā laikā vistrakākais letiņu puikam bija, tas ir, vecākiem, ka viņu paņems krievu armijā. Un viņa mani aiz rokas aizvilka uz turieni, un tā kā es biju piedalījies visādās tur pašdarbībās un mēs “Ko tu proti?” vinnējām, bija tādas aģitbrigādes, ar tām mēs braucām pa leišiem un pa Vāciju un Poliju. Viņa mani aizvilka uz to papildkonkursu un es iestājos. Un es iestājos, un tas ir tas nākamais mezglpunkts, kas determinēja ar to, ka, protams, es no Vaļņu ielas aiziešu, un es aizgāju no Vaļņu ielas gadā, kad man palika 20 gadi, es biju 3. kursā, un tad es apprecējos. Tātad mans Vaļņu ielas posms ir apaļi 20 gadi, no piecdesmit septītā līdz astoņdesmit septiņdesmit septītajam.

Baiba Īvāne-Kronberga: Bet mamma? Cik ilgi dzīvoja tur? Jo viņa Rīgā strādāja vēlāk.

Ģirts Sils: Jā. Nu mamma vienmēr strādāja daudzās vietās, tā kā tēva nebija, un viņa bija pilnīgs darbholiķis pēc pārliecības, un arī jāuztur ģimene, tad viņa vienmēr strādāja vismaz kādās divās darba vietās. Tā viņa strādāja tajā cietumskolā, tajās divās, un mūzikas skolā. Tad viņa brauca uz iestājeksāmeniem, viņa vienmēr pieņēma iestājeksāmenus gan universitātē, gan politehniskajā, un tad viņa Murjāņu sporta skolā strādāja, viņa visādās skolās strādāja un piestrādāja, un beigu beigās pienāca brīdis, kad viņa pārcēlās uz Rīgu. Tas nebija sevišķi ilgi. Tas turpat arī...

Baiba Īvāne-Kronberga: Bet nu viņa drusciņ vēl palika ilgāk, jūs, kad aizgājāt?

Ģirts Sils: Man liekas kādu gadu vēl palika...

Baiba Īvāne-Kronberga: Jūs tikko minējāt divās cietumskolās, saprotu, viņa strādāja Pārlielupes cietumā?

Ģirts Sils: Jā, un arī tajā, kas ir turpat pie mūsu...

Baiba Īvāne-Kronberga: Un tajā, kas turpat [Jelgavas cietums Palīdzības ielā]? Es biju

sapratusi, ka viņa tikai tajā vienā.

Ģirts Sils: Nē, nē, nē.

Baiba Īvāne-Kronberga: Jo Ulda Ozola mamma strādāja tieši tuvējā cietumā arī par skolotāju.

Ģirts Sils: Galīgi nezinu neko par to, galīgi nezinu.

Baiba Īvāne-Kronberga: Nu jā, tas tikai tā, ko runāja, lai apmēram saprastu, kas un kā.

Ģirts Sils: Nu jā... septiņdesmit septītais

Baiba Īvāne-Kronberga: Runā, ka mūsu bibliotēkas ēka, tā tad blakus ēka jums, tuvākie kaimiņi, tika saukta par Cietumnieku māju, vai jūs kaut ko tādu arī atceraties?

Ģirts Sils: Es kaut kā atceros, jā, šis man kaut kur atsaucās, kāpēc, pilnīgi nezinu neko (domā). Varbūt, ka viņš [Uldis Ozols] zināja, es nezinu.

Baiba Īvāne-Kronberga: Pastāstiet savu galveno sajūtu, kāda jums par jūsu tuvāko māju. Tā ir kāda cita pasaule?

Ģirts Sils: Jā. Tā bija kaut kāda...

Baiba Īvāne-Kronberga: Kaut kas aiz sienas, kas notiek, kas nezināms, nesaprotams, svešs?

Ģirts Sils: Ziniet, tas mūsu mājas kontingents. Viņš bija, es neteikšu elitārs, bet viņš kaut kā trāpīja, jo te bija kaut kādi krievu armijnieku, manuprāt...

Baiba Īvāne-Kronberga: Jā, virsnieku, oficiēru ģimenes

Ģirts Sils: Virsnieku, oficiēru ģimenes, tajās vidējās trepēs, kaut kur augšā, es atceros. Un tad tur bija šie skolotāji un tas viss veidoja tādu mazliet citu sabiedriskās nozīmības (smejas) sajūtu. Bet tur blakus bija, pat ne tas, ka plebeji, nē, bet tas, ka viņi kaut kā bija ārpus likuma. Viņi kaut kā bija [nevar saklausīt], es nezinu kāpēc. Tagad jūs par to jautājat, es to varu reģistrēt, jā, tas tiešām tā bija, kāpēc tas tā bija, es nezinu.

Es atceros to sajūtu, kad es atbraucu vēl atpakaļ uz [Jelgavu]... Vienkārši bija kaut kāda nostalgiska sajūta, tad es izbraucu tās Jelgavas vietas, pirms kādiem gadiem (domā) piecpadsmit, desmit varbūt ... Un es tagad atbraucu tur, un es redzu, ka tur ir tā ieeja mainījies...

Baiba Īvāne-Kronberga: Kura ieeja?

Ģirts Sils: Nu, mēs gājām iekšā no Vaļņu ielas (domā) un Komjaunatnes ielas jeb, kas tā bija par ielu, stūra. Tā lielā ieeja, kur tagad ir kaut kāda iestāde, kaut kāda...

Baiba Īvāne-Kronberga: Tagad jūs runājat par Vaļņu ielas namu? Par jūsu māju, par ieeju, kur frizētava ir?

Ģirts Sils: Jā! Mēs pa to gājām iekšā, un tur tā otra, kas tagad viņiem kalpo par ieeju, tā bija sētas izeja, kur gāja uz pagrabu un tā. Un es nonāku tur, un tā kā es tur vairs netieku, tad

es esu starp tām mājām pa to... (domā)

Baiba Īvāne-Kronberga: Pa šauro ieliņu? [Starp Akadēmijas ielas 28. un 26 namiem, tagad R. Junkera mākslas studijas brīvdabas galerija]

Ģirts Sils: Pa šo šķirbiņu iekšā, un es redzu, tai labajā pusē [bibliotēkas pagalmā] stāv kaut kādas, man likās, divas, varbūt viena, baigi lepnie autiņi, nu tādi riktīgi kruti autiņi.

Baiba Īvāne-Kronberga: Bibliotēkas un Vaļņu ielas pagalmā?

Ģirts Sils: Jā, jā, jā, un es atceros, ka tas man nostrādāja kā baigais kontrasts, jo redz kā tas ir, es tagad varu analizēt, ja es nebūtu režisors, es to jums vispār neizstāstītu. Bet šī te zemapziņas asociācija, ka lūk, tas nav pareizi, tur tā nevajadzētu būt. Jo tur bija tā tad kaut kāda otrā šķira, kaut kas tur bija tāds. Un tas, ka Ozols ir teicis, ka Cietumnieku māja, tieši tā, tā viņu sauca. Bet kāpēc, es laikam biju par aizņemtu (smejas) noskaidrot, kāpēc par cietumnieku.

Baiba Īvāne-Kronberga: Vai kādas bērniņas, jauniņas ainas, atmiņas kā tur ir izskatījies vai, kas ir noticis aiz tās sētas... jūs atceraties to sētu, kas bija starp jūsu mājām? Esot bijis mūra žogs.

Ģirts Sils: Bet viņš bija, manuprāt, jau tāds izlauzīts...

Baiba Īvāne-Kronberga: Te ir modelēts, tā ir tikai tāda rekonstrukcija, re starpā, šāds ķieģeļu mūris bija?[rāda fotogrāfiju]

Ģirts Sils: Nē, tādu es gan neatceros. Tik monolītu noteikti nē!

Baiba Īvāne-Kronberga: Ja?

Ģirts Sils: Nē. Man liekas, ka mēs tur varējām tikt kaut kā pāri.

Baiba Īvāne-Kronberga: Vēl viena [rāda bildi]. Tas žogs ir tas lielais jautājums visā šajā.

Ģirts Sils: Nē, es viņu tādu pilnīgi noteikti neatceros.

Baiba Īvāne-Kronberga: Bet vispār kaut kādu žogu jūs atceraties?

Ģirts Sils: Jā, pirmais iespaids, kad es tagad to izvelku ārā, man liekas, ka viņš bij tāds nobrucis no jau nekondīcijas, jo man šķiet, ka mēs varējām tikt tur pāri, man šķiet, ka tad, kad es skatījos šeit pa labi, iznākot no tās kreisās ieejas...

Baiba Īvāne-Kronberga: Ieejot no Akadēmijas ielas, pa mazo ieliņu, vai pa kurieni?

Ģirts Sils: Nu vienalga, vai ieejot pa mazo ieliņu, vai iznākot pa tām durvīm, ja es skatos pa labi, tad man likās, ka es redzu tās durvis, kas bija tai stūrī tai mājai. Tur taču bija durvis?

Baiba Īvāne-Kronberga: Mūsu mājai, bibliotēkas? Ir, jā.

Ģirts Sils: Nu, ja.

Baiba Īvāne-Kronberga: Pagalmā, jā.

Ģirts Sils: Ja tur būtu šitāda monolīta siena, tad taču es tās durvis neredzētu? (domā)Var jau būt, ka tas laika gaitā.. es tur tomēr dzīvoju 20 gadus. Varbūt, ka sākās ar to, ka viņš bija

monolīts un pēc tam pamazām brucis.

Baiba Īvāne-Kronberga: Jā, jo septiņdesmitajā gadā noteikti vairs nebija. Bet tas precīzs laiks, kurā brīdī viņa ir pazudusi, nav īsti zināms. Un šķūnīšus jūs atceraties pagalmā?

Ģirts Sils: Jā, es atceros, tur simt punkti bija šķūnīši, tāda vesela rinda, tajā lielajā pagalma daļā, tur aiz tās vietas, ko es atceros kā to sastāvdaļu no tām pazemes komunikācijām, bet ko Ozols definēja kā skursteni.

Baiba Īvāne-Kronberga: Kā skursteni?

Ģirts Sils: Un tur man ir kognitīvā disonance, es nezinu... (smejas)

Baiba Īvāne-Kronberga: Un ko Jānis Joņevs definēja kā elles priekškambara vārtus (smejas).

Ģirts Sils: Nu es vairāk tā kā uz to pusi, jā. Bet, kad viņš saka skurstenis, tur kaut kas atsaucas, vienvārdsakot briesmīgi, nekāds Puaro no manis nesanāk. Bet to es atceros, ka tur nebija skaidras bildes uz tālāku, jo tālāk bija pļava sākumā.

Baiba Īvāne-Kronberga: Jā, jā.

Ģirts Sils: Tur pēc tam tikai parādījās tās mājās, bet tā tur uzreiz tikt nevarēja.(domā) Un zini, noteikti tur varēja tikt šiten cauri, jo es atceros, ka bija izvēle, vai iet šite cauri uz to pļavu, vai iet pa turieni. (Domā) Jā... Es saprotu, ka jūs motivē vēlme tomēr noskaidrot to vēsturisko patiesību, bet...

Baiba Īvāne-Kronberga: Nē, vēsturiskās patiesības nav...

Ģirts Sils: Ā, tas ir interesanti.

Baiba Īvāne-Kronberga: Jā, viss kārtībā, man tieši interesē dažādās vēsturiskās patiesības, tas taču ir brīnišķīgi.

Ģirts Sils: Jā. Nu tā psiholoģiskā nianse ir ļoti svarīga, tas, ko jūs tagad pacēlāt ar to cietumnieku māju, tas ir ļoti precīzi, jo īstenībā, tas bija tas, kāpēc vispār varēja notikt Staļina represijas. Jo cilvēka apziņa iekapsulēja šos faktus un nepieskārās tam. Tas tika nobāzts zem apziņas pašā tālākajā kaktā, kambarī aizslēgts un vispār čau, tas nenotiek, ja? Tātad šeit ir kaut kādi pēc cietuma, acīmredzot, viņiem ierādīja varbūt tur kaut kādu dzīvesvietu, ir tur cietuma kadrs, ir.

Baiba Īvāne-Kronberga: Labi, tādu ainu no bērniības, ka tur būtu apsargi tālumā, ka tur būtu saukti vakarā pēc uzvārdiem, vai visi ir?

Ģirts Sils: Nē!

Baiba Īvāne-Kronberga: Neko tādu neatceraties?

Ģirts Sils: Nē, simt punkti, nē! To es varu simt punkti... Tādu momentu es atcerētos

simt punkti, kas to saka?

Baiba Īvāne-Kronberga: [...] stāstīja.

Ģirts Sils: Nu, es teiktu, viņš ir fantastš, nē, nē, nē.

Baiba Īvāne-Kronberga: Te ir pirmie mūsu ēkas iedzīvotāji [rāda fotogrāfiju], šo mazo puisīti es intervēju, kurš dzīvoja tajā ēkā, un viņa tēvs bija Jelgavas cietuma uzraugs, faktiski es esmu divus šobrīd iedzīvotājus intervējusi, viņu tēvi bija cietumu uzraugi, tās bija ģimenes, vācu kara gūstekņi, kurus veda uz Vāciju, un kā jau kara situācijā, viņi palika Jelgavā, tālāk vairs netika, un tad šeit cietuma darbiniekiem tika iedalīta šī māja.

Ģirts Sils: Ā!

Baiba Īvāne-Kronberga: Tā stāsta viņi. Kur ir tā cietumnieku daļa, es šobrīd neesmu vēl tikusi pavisam skaidrībā. Re, kur unikāla bilde, kur vēl ir koka žogs, jūsu Vaļņu ielas māja vēl ir drupās. Blakus Frišmaņa nams...

Ģirts Sils: Jēziņ! (ļoti pārsteigts)

Baiba Īvāne-Kronberga: Redziet, sargu būdiņa un dzeloņdrātis, kas ir apliecinājums.

Ģirts Sils: Jā! Paga, kas tas ir par gadu?

Baiba Īvāne-Kronberga: Man šķiet ap piecdesmito, jo pabeidza Vaļņu ielu pēc kara atjaunot apmēram piecdesmit trešajā, viņā sāka dzīvot cilvēki. Un mūsu ēka, redziet, jau ir... Tas ir starp četrdesmit sesto, starp piecdesmito, precīzi es nezinu. Es pavisam nejauši uzdūros šai bildei. [...] Nu, tāda, unikāla laikmeta liecība, man liekas

Ģirts Sils: Bet šitas nav fotošops.

Baiba Īvāne-Kronberga: Nē, nē, tas arī tā ir bijis, jā! Nu te vienkārši ir norāde par to, ka tā cietuma vajadzībām tika izmantota.

Ģirts Sils: Jā, jā. Šitas ir unikāli! (pārsteigts)

Baiba Īvāne-Kronberga: Kurā brīdī tas ir...

Ģirts Sils: Oi, johaidī! Šito man vajag...

Baiba Īvāne-Kronberga: Es jums atsūtīšu.

Ģirts Sils: Ja?!

Baiba Īvāne-Kronberga: Jā, protams!

Ģirts Sils: Šitas ir interesanti, vēl mammai jāparāda, man interesē, kas viņai no tā... (domā) Un re kā, te tā māja pavisam bēdīga.

Baiba Īvāne-Kronberga: Nu jā, jā! Te viss vēl ir, viss vēl pagalam, un re, kur tas ir uz stūra, kur ir benzīntanks, Frišmaņa nams, ķieģeļu rūpnieka, kur veikals bija kādreiz, tieši pretim

Statoilam, tas arī vēl ir drupās. Un mūsu māja stāv ar logiem..

Ģirts Sils: Te uz šo māju, tur bija no stūra gaļas veikaliņš.

Baiba Īvāne-Kronberga: Jā, jā, jā.

Ģirts Sils: Tur es gāju, tur mani sūtīja. Tu redz kā! Paskaties, te viņa [bibliotēkas ēkas] izskatās lepnāka, nekā šitā!

Baiba Īvāne-Kronberga: Tieši tā. Te jau arī ir tas stāsts, kas man liekas, tā mūsu ēka, mēs paši viņu nepietiekami novērtējam. Jo īstenībā tā glabā visādus skaistus noslēpumus.

Ģirts Sils: Nu, jūs man atklājāt te pilnīgi, es esmu mēms. [...] Kā jūs (smejas), kā jūs viņus [bijušos ēkas iedzīvotājus] atšifrējāt, kādā...

Baiba Īvāne-Kronberga: Es liku sludinājumu krievu valodā, aicināju atsaukties jebkuru, kam ir kādas atmiņas par šo ēku. Un divi kungī... [...] Bet jūs, piemēram, pašā [bibliotēkas] mājā neesat bijis, neko tādu neatceraties?

Ģirts Sils: Nē, tur bišķi man ir tāda sajūta, ka tur nevajag (domā) Es nezinu, es tev varu tagad pilnīgi piedzemdēt no kaut kurienes, bet man tāda epizode ir, ka es esmu te, tajā pagalmā.

Baiba Īvāne-Kronberga: Iekšā bibliotēkas pagalmā?

Ģirts Sils: Jā, te, tajā pagalmā. [...] Un, ka mamma vai vecmāmiņa mani baigi nostrostēja par to, ka es tur esmu. Es nekad pērts netiku, bet tas bija uz tādas robežas. [...] Tāds impulsiņš man bija, ka es atceros, ka tur nebija labi būt, ka tur nevajadzēja būt, ka tas kaut kāds tabu pilnīgs bija. [...] Nu jā, bet, tā var mana īpatnība. Diemžēl, man bija perfekta atmiņa, absolūta atmiņa. Ja es varēju tekstu pēc vienas apskatīšanās lapaspusēm citēt. Bet man bija neveiksmīga aklās zarnas operācija, kad es gandrīz paliku..., jo man iedeva par daudz narkozi, un pēc tam tā atmiņa ļoti pasliktinājās, līdz ar to es nevaru apgalvot, bet tā asociatīvā atmiņa, tā ir man visu mūžu bijusi, tā arī ir trenēta un, es domāju, ja man šitāds impulss vispār izpeldēja, ka nav dūmi bez uguns, ka tur kaut kas ir tāds.

Baiba Īvāne-Kronberga: Un ja mēs tagad paņemam plašāk rajonu. Akadēmijas iela, Vaļņu iela, Sudraba Edžus iela, kur benzīntanks.

Ģirts Sils: Jā.

Baiba Īvāne-Kronberga: Kopējā sajūta par to vietu, kurā jūs dzīvojāt. Ja ir iespējams tāds formulējums.

Ģirts Sils: Jā. Es tagad domāju. (domā) Es atceros vienu lietu. Jebkura teritorija, viņa sabiedriskajā apziņā tiek diferencēta pēc statusa, pēc tā, kā cilvēki to uztver. Un ir kaut kādas vietas, no kurām ir prestiži būt, un ir kaut kādas vietas, no kurām mazāk prestiži. Tad šī bija faktiski pie tām prestižajām, tomēr. Man tā šķiet. Bet nu visprestīzāk bija tur, kur es minēju,

pretī pasta ēkai, kur tā ebreju ģimene dzīvoja.

Baiba Īvāne-Kronberga: Jā. Tas jau ir vairāk centrs.

Ģirts Sils: [...] Nu ar tā laika apbūvi, tās lielās, vecās mājas, viņas kaut kā skaitījās ok. Un nebija tā, ka tā jaunā, viņa taču, tā jaunā apbūve, bija svaiga, ja? Liekas, ka taču viņai vajadzēja ieņemt labāku to vietu, bet nē, jau tad bija tā, ka šī bija tāda stabilāka vērtība. Tas bija līdz brīdim, kamēr parādījās “leišu projekts”. Blokmājas, kurām bija relatīvi brīvāki tie plānojumi, tādi cilvēciskāki, un tad tās sāka pārņemt to lietu. Tad atkal tās [vecās] palika kā tādas morāli novecojušas. Tā ir tā sajūta. Otrs bija attālums no skolas. Jo bija bērni, kuriem bija diezgan, pēc teritoriālā principa, vai kā tas bija, to es nezinu, bet tā 2. vidusskola skaitījās, man liekas, tīri laba skola, un tur bija bērni, kas arī no tālākām vietām nāca.

Baiba Īvāne-Kronberga: Jā, pretī, kas ir tagad Amatu skola, kur no mūsu bibliotēkas ēkas mācījās, krievu plūsmas skola, tur arī...

Ģirts Sils: Tā nekotējās.

Baiba Īvāne-Kronberga: Jā, jā.

Ģirts Sils: Jo viņa vispār bija, man liekas, astoņgadīgā.

Baiba Īvāne-Kronberga: Jā, jā, tieši tā, un pēc tam viņi pārcēlās uz 3. sākumskolu, kas ir pie kultūras nama, pie tirgus.

Ģirts Sils: Ā, jā, jā.

Baiba Īvāne-Kronberga: Bet tas dalījums laikam bija diezgan strikts, kuri tad bija tie, kas tur gāja vienā un otrā. Bet Jelgavas cietuma tuvumu jūs izjutāt? Tā kā jums mamma arī tur strādāja.

Ģirts Sils: Es pat... Man liekas, ka es tur biju kādreiz aizgājis, tā ne pārāk tuvu pieejot, bet tas bija kaut kas tāds svešs, draudīgs. Man pat nebija kaut kādas detalizētas intereses par to. Tas arī bija kaut kāds tabuizēts.

Baiba Īvāne-Kronberga: Varbūt varētu arī teikt, ka tas cietuma tuvums un mūsu ēka, kurā cietuma darbinieki dzīvojuši, ka tas ir piedēvis rajonam kaut kādu ...

Ģirts Sils: Nē. nē. Es tā nevaru teikt, es noteikti tā nevaru teikt. Jo visa tā mūsu bērnības dzīve, īstenībā viņa vienkārši bija tīri ģeogrāfiski vērsta citā virzienā. Mums tā bija sab... Es, piemēram, neatceros, ka mēs būtu kaut ko spēlējuši, darījuši tajā Akadēmijas ielas pusē. Tur nebija nekādu interešu, viss bija šajā pusē [pagalma pusē]. Viens parks bija tajā pusē, otrs parks bija tajā pusē. Tur pa vidu bija vienā pusē milzīga pļava, otrā pusē bija milzīga pļava, tās applūda. Mēs ar kaut kādiem žogu gabaliem kā ar plostiņiem tur cīnījāmies, un viss kas tāds

notika, o!

Baiba Īvāne-Kronberga: Tādus plūdus, kaut ko līdzīgu atceraties? [rāda bildi]

Ģirts Sils: Jā, jā, aptuveni. Ielu es neatceros, applūdušu ielu es neatceros, applūdušu.

Baiba Īvāne-Kronberga: Bet, pieņemsim, tās laipas, tādas jums nav atmiņas? Vairāk pa tām pļavām?

Ģirts Sils: Bet pa tām pļavām tur bija tā, ka varēja, ka mēs stūmāmies un tur cīnījās. Nu žoga sekciju, teiksim, kas starp diviem...

Baiba Īvāne-Kronberga: Jā, viens sētas posms, jā.

Ģirts Sils: ...viens posms, jā. Uz viena posma ir viena komanda, uz otra posma ir otra un stumjas un cīnās tur. Tas bija tur tajās pļavās. Acīmredzot tās pļavas bija vēl zemāk nekā tā iela, jo ielu applūdušu es neatceros, nē. Nu šitādu atsūti gan, tas ir baigi interesanti.

[..]

Saruna ar Ainu Silu (1926) un Ģirtu Silu, ierakstīta 2017. gada 31. augustā Jelgavas pilsētas bibliotēkā. Sarunā ir klāt arī skolotājas Ainas Silas bijušie skolnieki Ingrīda Meškone, Jānis Kurpnieks, Informācijas nodaļas bibliotekāres Gundega Kalniņa un Dagnija Avota. Publicēti sarunas fragmenti.

[..]

Ģirts Sils: Es gribu visus klātesošos mazliet pabrīdināt par vienu lietu. Mēs iespējams tos ekskursus veiksime periodiski izejot cauri vairākiem punktiem vairākas reizes. Jo mums tā mēdz gadīties, ka stāstam stāstus vai atceramies kādas lietas.

Aina Sila: Nē, tas nē.

Ģirts Sils: Nē, nē, nē, nu, mamm. Tas vienkārši ir jāsaprot. Tā nav pat īsti nekāda liela problēma, jo atkārtošana zināšanu māte un.. (sāk visi runāt reizē, norāda pa logu uz pretējo namu, kurā dzīvojuši respondenti)

Aina Sila: Tas ir mans mājas stūris?

Ingrīda Meškone: Nu, ja, tas ir tavas mājas stūris!

Ģirts Sils: Re, kur ir mūsu sētas, nu, šiten ir sētas ieeja.

Aina Sila: Mīļie (iesaucas)! Te taču Gunārs Bulats [dzīvoja], ja?

Ingrīda Meškone: Agnija un Uldis.

Aina Sila: Jā, Uldis un Agnija. Viņi ir izauguši uz palodzes, jo kā viņi piecēlās, tā logus atgrūda vaļā, uz palodzes bija kurvis, tai kurvī bija.. nu tur viņi auga tai kurvī! Kā sēnes, jā, jā, jā.

Ingrīda Meškone: Ģirt, Bulati bija vecāki? Abi.

Ģirts Sils: Mazliet, Agnija vismaz pilnīgi noteikti kādus gadus.

[..]

Baiba Īvāne-Kronberga: Kas ir Bulati? Kaimiņi?

Ingrīda Meškone un Aina Sila: (vienlaicīgi) Jā.

Ģirts Sils: Otrajā stāvā.

Ingrīda Meškone: Treneris viņa tēvs bija.

Aina Sila: Pagraba stāvā viņš tur kaut ko ķinķerēja, ar tehniku nodarbojās. Bet par viņu nedzird nekā. [..] Bet kur Ozoli dzīvo? Paga, un es gribu zināt, kur es dzīvoju!

Ģirts Sils: Mamu, nu tie logi (rāda).

Aina Sila: Kuri?

Ģirts Sils: Otrajā stāvā tie trīs logi. Baltie. Te ir virtuve. Otrajā stāvā aiz notekcaurules nākamie trīs logi uz šo pusi. Pa labi, jā. Un viens logs ir uz otru pusi, uz ielas pusi.

Aina Sila: Ā, jo istaba aiz istabas bija. Mums deva vienu orderi uz vairākiem skolotājiem. Jā. Atjaunoja to māju vācu gūstekņi. Un ta apakšā šite te, sētnieki dzīvoja. Sētnieki.

Un ta viens moments man ir palicis atmiņā. Kaut kāda ģenerāltīrīšana vai virtuves remonts bija, vai kas. Un tad tie dēļi bija pārlikti pār grīdu. [...] Tagad te dzīvo parasti iemītnieki, ja?

Baiba Īvāne-Kronberga: Jā, pašā lejā te ir mākslas studija Mansards. Raita Junkera.

Dagnija Avota: Pagrabā arī. Gan pirmais stāvs, gan arī pagrabā telpas viņam ir.

Ģirts Sils: (domā) Nē, mēs šajā mājā [bibliotēkā] simt punkti neesam bijuši. Kamēr mēs tur dzīvojām, mēs šeit neesam bijuši.

Aina Sila: Te jau arī nekas nebija. Es nezinu, kas te bija?

Ģirts Sils: Te bija iedzīvotāji vienkārši.

Baiba Īvāne-Kronberga: Vienkārši dzīvojamā māja? Un tad jūsu atmiņas arī tikai tādas pavisam nesaistītas [ar bibliotēkas ēku]?

Ģirts Sils: Ar šo māju konkrēti? Nē, absolūti nē. Kaut gan no visām tām mājām, nu labi, es atvainojos, ka, mēs vienkārši tam pieskāramies.

Aina Sila: (pārtrauc) Te ir vairākas skolotāju paaudzes izaugušas uz bēģeli, kā saka, tautā teica. Uz palodzi grozs, un tajā grozā ir bērni. Viņi tika tur guldīti. Un es domāju, kas tad te par svaigu gaisu, te taču benzīna smaka, mašīnas visur apakšā bija.

Ģirts Sils: Mamu, te īpaši nebija mašīnas, te bija šķūnīši, no kuriem es lecot dabūju naglu papēdī. Un, un, un mums te bija tāda sava komūna, jo te bija dažādu tautību bērni, kā tas tajā laikā tika teikts. Un mēs visi ļoti draudzīgi sadzīvojām. Te bija kazaki razboiņiki un paslēpšanās, un pa jumtu mēs gājām pāri no vienas kāpņu telpas uz otru un pa pagrabiem mēs ņēmāmies, tā ka nu, tas bija cits laiks, jā.

Bet par tiem skolotājiem, kas tajā mājā mita, protams, vairāk mamma var pateikt, jo man tajā laikā skolotājs bija drīzāk (meklē vārdus) tajā spektra galā, kur ir lamu vārdi (smejas), nevis otrā. [...]

Mamma bija skolotāja pēc aicinājuma, nevis pēc profesijas, pēc pārliecības. Līdz ar to man palika tas, kas palika pāri. Un visu krējumu īstenībā nosmēla skolnieki. Tur nu nekā nevar darīt. Bet tas tāds liktenis, nu...

Aina Sila:

Aicinājums. Mans aicinājums [tas] bija no bērna kājas [...]

Jānis Kurpnieks: Vienu lietu es jums pateikšu, kāpēc es Aina Silu nosaucu par leģendāru skolotāju. Aina Sila savā profesijā nostrādāja līdz cik gadiem? Līdz astoņdesmit cik? Vēl strādāja. Vakara maiņu skolā.

Ģirts Sils: 64 gadu darba stāžs.

Aina Sila: 64 gadus nostāvēju klases priekšā. [...]

Jānis Kurpnieks: Un Aina Sila ir apbalvota ar Trīs zvaigžņu ordeni. Viena no nedaudzajām tāpēc, ka viņa ir skolotāja. Nevis par kādiem izciliem darbiem, bet skolotāja. Visu

mūžu savs darbs darīts. Jeb tie klienti (smejas) kas bija, tie bija tādad, ne tā vieglākā publika. Tādad mūzikas vidusskola. [...] Nu ja, un tajā pašā laikā, tai, mūziķu sabiedrībai.. [...] bija klienti, kas toreiz Pārupes cietumā vidusskolā mācījās. Galvenokārt tie bija [ieslodzītie], kuri sēdēja astoņus gadus, jaunieši, par to pantiņu, kurš skaitījās par izvarošanu. Bet visam tam bija apakšā stāstiņi, kuri..

Aina Sila: (pārtrauc) Bet viņi neatzina, viņi teica: skolotāj, jūs aizejat, viņa tak tajā bodē vēl tagad strādā! Nu, kāda viņa ir, es taču ar viņu neielastos! (atdarina puisus) Man bija jānoklausās tā publika, kur..

Jānis Kurpnieks: (pārtrauc) Jo jūs saprotiet, ka bieži tas pantiņš tika piemērots tāpēc, ka mamma tā gribēja, mamma tā izlēma.

Baiba Īvāne-Kronberga: Cik Jūs ilgi strādājāt Jelgavas cietuma skolā?

Aina Sila: Padsmīt gadus, bērns. Kopš tur algu pielika, bet kad tas bija.. (smejas)

Jānis Kurpnieks: Nu tur bija 25% skolotājiem [algas pielikums].

Aina Sila: Nu ja, par bīstamību. [...] Viņi bija salīguši uz to, ka viņi mani iegāzīs, jo kas tur nepareizi ielikts [atzīme]. Sevišķi tie domraksti. Viņi nepiekrīt tādai [atzīmei]. Bet man taču jāraksta [...] kas tur bija par vainu. Un viņi nepiekrīt tam, un tad viņi bija salīguši, to spēli. Un pēkšņi atveras durvis un divi gabali, viens pie durvīm, viens pie mana skolotāja galdiņa, paceļ man brunčus uz augšu. Bet es jau nebiju gatava, ka šitāds joks notiksies! Pagrūžu viņus un skrienu. Un viņi pēc tam tip, tip, tip. Jo tur tai pašā teritorijā bija dzīvojamais korpus ar viņiem, ja. Un viņi skrien uz to korpusu un es. Nu es skrienu viņiem pakaļ. Ārprāts. Un tad man sajūk, kurās trepēs tagad.. un ko tur.. un tad... mani neviens neaizstāvēja, teica, ko tu mēģināji panākt, tu gribēji viņiem skriet tai istabā līdzi? Ārprāts nu.. [...] viss ir piedzīvots. Bīstamos, kaitīgos apstākļos strādāts, kur 15% piemaksa bija. Jo es skatījos, lai piemaksa būtu.

Ģirts Sils: Pienu jums deva?

Aina Sila: Pienu? (visi smejas)

Ģirts Sils: Par darbu kaitīgos apstākļos?

Aina Sila: Ā (smejas). Nē, bet..

Jānis Kurpnieks: Tas jau tikai nākošajā sabiedriskajā formācijā bija.

Aina Sila: Laikam gan, jā (smejas).

Dagnija Avota: Tas bija šajā cietumā [Jelgavas cietumā Palīdzības ielā]?

Ģirts Sils: Arī.

Aina Sila: Arī šajā. Tur man beidzās stundas, tad es vilkos ar virsdrēbēm un skrēju. Uz Ļeņina ielas bija pietura, un tur braucu atkal uz to.

Dagnija Avota: Uz Pārlielupi?

Aina Sila: Tā bija 4.kolonija, te bija 2. kolonija.

Ģirts Sils: Nē, šis bija cietums, tā nebija kolonija.

Dagnija Avota: Vai abos [cietumos] bija skolas?

Aina Sila: Jā. Nu viņi jau bija beiguši to vidusskolu. Viņi tikai nāca, lai cilvēcīgos apstākļos īsinātu laiku. Nu, cits jau nebija [beidzis vidusskolu]. Cits jau vēl nezināja S un Z rakstību, tā jau nebija, ka viņi bija galīgi sagatavoti. Bet tās bija gaišas stundas, mīļie. Ja tu vari cilvēkam iedot ticību, ka vēl jau, drīz, pacieties, pacieties, vēl divi gadi. Tu redz, kā skrien laiks... tad jau tu viņu satiec tirgū, Rīgā tirgū. Smaida. Nāciet pie manis, skolotāj, nāciet pie manis, es jums atdošu lētāk. Salasītas baraviciņas, un pārdod! Es saku – kāda ir parole? Jelgava! Nu protams, ka manējie (smejas). Tāda ir tā pieredze man.

Baiba Īvāne-Kronberga: Varbūt, ja mēs atgriezāties pie laika, kad jūs te dzīvojāt. Kad jūs atnācāt dzīvot tieši uz šo māju [Akadēmijas ielā 28]? Un cik ilgu laiku jūs te bijāt?

Aina Sila: Mums visiem izdeva orderus kā jauniem speciālistiem. Bet tas orderis bija uz vairākiem viens. Nekad vienā dzīvoklī viens skolotājs nedzīvoja. Bija vairāki tie skolotāji. Nu, kādi divi, trīs, nu tā. Cēla [atjaunoja pēc 1944. gada] to māju vācu gūstekņi vēl, ja. Man tur blakus kaut kāda krievu oficiera madāma dzīvoja. Un viņai iedeva labāku dzīvokli tāpēc, ka viņa mācēja krieviski un, kā, nu viņa jau bija ar to sistēmu pazīstama, ka vajag blatoties un tamlīdzīgi. Un, kad mācēja izrunāt, tā iedeva labāko dzīvokli. Mani te nosūtīja. Man palika šitais te, tas stūra [dzīvoklis]. Tad es atceros, ka te bija kautiņi visādi, un mana mammīte ļoti pārdzīvoja to, viņa zināja stāstīt, ka te notikusi šausmīga slepkavība.. Un te tai šķirbā viss noritējis ir [mazajā ieliņā starp bibliotēkas ēku un Akadēmijas ielu 28].

Dagnija Avota: Sakiet, tas dīvainais veidojums, kas tur tagad mājas galā ir. Nu, tāds tā kā skurstenis, ne skurstenis. Jūs atceraties?

Aina Sila: Nē, neatceros.

Ģirts Sils: Ā, jā, jā, jā. Tā ir sastāvdaļa no, vismaz mēs tā kādreiz domājām, no tās sistēmas, kas bija daļa parkā. Jūs redzat, ja? Tas bija patvertnis, un nu, jā, galvenais uzdevums droši vien bija patvertnis. Jo tur bija tādi kambari, mēs dažos līdām iekšā. Daži bija aizbiruši, dažos sevišķi tālu nevarēja tikt. Bet nu tās ir manas bērnības atmiņas, neizbēgami. [...] Ar kādu domu tas tika būvēts, ja vācu karagūstekņi viņu būvēja? Es domāju, ka tas varēja būt tikai ar vienu domu, kā daļa no atomlaikmeta, kodollaikmeta sastāvdaļas. Ka elitei būs nepieciešams kaut kur patverties. Un tā kā šeit ir milzīgs, iedomājieties, ka mums [dzīvoklī] bija nesošā siena, no mūsu puses bija iegremdēts drēbju skapis, un no kaimiņu puses, no tās krievu madāmas puses, bija ledusskapis. Tajā pašā sienā. Koridora sienā, ja. Tātad tā siena, tā nesošā siena varēja būt kaut kas uz metru astoņdesmit bieza. Tādas faktiski fortifikācijas būves taisīja viduslaiku cietokšņos, kuriem tur bija jāiztur. Tā kā, es nezinu, kā to var izpētīt, vai ir kādi rasējumi, jūs droši vien interesē autentiska informācija, es te varu tikai rezumēt, ka varbūt tas tā varētu būt.

[..] Tu to, mamm, laimīgā kārtā nezināji. Jo es atceros, ka pats bīstamākais moments bija, ka mēs te augšā bēniņos tikām ārā uz jumta, un tad pa to kori, jo tas ir divslīpju jumts, mēs tos kariņus spēlējot, gājām uz to nākamo, uz to vidējo, kur iznāca ārā. Tas bija nāves numurs. Ja es tagad kaut kur dzirdētu, ka mani puikas kaut ko tādu dara, viņi norautos no manis, smagā stilā norautos. Jo tam nebija, nu nekāda drošinājuma, nekas. Tur bija tādas dzelzs mardziņas. Ko viņas būtu noturējušas? Ja tur kādam būtu bijis lemts krist, tad tas notiktu. Bet nu tā bija tā laika dzīves sastāvdaļa. [..]

Aina Sila: Jā. Ar vienvārdsakot, kā es skrēju no šitiem [nodarbībām cietumā] ārā, es skrēju uz muzikēni, jo man tur bija konsultēšana. Un tas man bija tāds malks [svaiga gaisa]. Vispār es no muzicēšanas neko daudz [nesapratu], bet vispār jau es esmu muzikāla meitene. Es māku balsi noturēt, un man patīk dziedāt. Vai! Vai mēs kādu dziesmu nevaram par prieku tev, par prieku sev un ļautiņiem par prieku? Tas taču ir brīnišķīgs moments.

Ģirts Sils: Mammai vienkārši šķiet, ka ļaudis par maz dzied. Tā ir pilnīgi kaut kāda ideja – fix. [..] Kontekstā, nekontekstā, vietā, nevietā, viņai gribētos, ja dāmai apkārt brauktu visi dziedādami, tad...

Aina Sila: Es zinu vienu himnu. Pie dieviņa gari galdi, to dzied kamēr iedziedās, ja. [..] Ko mēs dziedājām (apcerīgi novelk). Mums par mīlestību patika viss. Bet mani par dullu uzskatīja, jo es atnācu no Kurzemes bēgļiem, un mani neņem pretim, man nav papīri, jo visa Jelgava nodega, un papīri man nekādi nav līdz. Un tagad... man nav papīru, un man tagad viens gads jāzaudē. Es saku, bet es varu nolikt to eksāmenu! Nē, mēs jūs nevaram laist. [..] Un es viņam, skatoties acīs, saku: “Jūs būsi tas, kurš mani nelaidīs?” (smejas) Viņš domā – tā trakā no Kurzemes ķeseles, viņu nevar laist klasē iekšā. [..] Skaisti laiki, un tagad es varu tikai teikt – neskumsti, neskumsti, neskumsti. Tie mani labākie gadi (dzied). Ehh (nopūšas). Visskaistākie gadi ir tie, kad cilvēks zina, ko viņš mīl, ko viņš dara. [..]

Ģirts Sils: Jā, tās bija trīs pilnīgi dažādas lietas un virzieni, kuros viņa piedalījās. Jo mūzikas skola, tie ir specifiski audzēkņi. Cietums – neapšaubāmi ir specifiski audzēkņi, un viņa vienmēr brauca uz Rīgu rudenos pieņemt iestājeksāmenus universitātē.

Aina Sila: Visās augstskolās.

Ģirts Sils: Visās augstskolās. Un tā bija trešā lieta, kur viņa saskārās ar citu kontingentu. Un faktiski vienmēr jau ir tā, ja cilvēkam ir iespēja dažādās jomās izpausties, tad no tā viņš arī smeļas, tas ietekmē arī pēc tam pamatlietas. Tā kā es domāju, viņai nebija īsti tā iespēja apstāties uz vietas. Man allaž ir interesējis, šīs sarunas kontekstā, jautājums, uz kuru viņa, protams, man individuāli nekad godīgu atbildi neiedotu. Neapšaubāmi, ka skolotājs bija ideoloģiskās frontes cīnītājs tanī laikā, pārstāvis. Un viņam vajadzēja paust visiem mums labi zināmu ideoloģiju literatūrā. Protams, kā mēs braucot mašīnā runājām, daudz kas ir atkarīgs no pedagoga paša, kā

viņš tos akcentus un proporcijas izkārtu, bet jautājums – nu, piemēram, nu tur Griguls, Lukss un Vanags, un vesela kohorta nominālo Rakstnieku savienības locekļu, kuru darbus mums nezin kāpēc vajadzēja mācīties. Kā tu ar to tiki galā? Jo tur godīgam cilvēkam pēc mana priekšstata vajadzēja būt kaut kādai dubultai grāmatvedībai.

Aina Sila: Nu bija jau arī, nu.

Ģirts Sils: Bija? Par to, lūdzu, parunājam. Tagad drīkst par to runāt, mam.

Aina Sila: Es negribu. Es gribu būt šķīsta un pūkaina, aizejot no šīs pasaules. Kā īsts skolotājs, kurš mīl savu darbu un mīl savus bērnus. [..]

Ģirts Sils: Jo, teiksim, Ziemassvētkus mēs nesvinējām. Mēs tajā dzīvoklī..

Ingrīda Meškone: Skolotāja to laikam nedrīkstēja atļauties.

Ģirts Sils: Par to arī ir runa! Ir bijuši skolotāji, kas svinēja. Bija mans visu laiku labākais skolotājs Oļģerts Sevels, kas dzīvoja Raiņa ielā, matemātiķis un mūziku man mācīja. Kurš atvilka atvilktni vaļā un tur bija korporeļu filistra zobens.. [..] Lūk, viņam bija vienā līmenī tas cenzors, kas ļāva muti vērt. Mammai bija citā līmenī. Es, piemēram, nezināju, ka man ir jebkādi ārzemju radi! Tie netika pieminēti. Pēkšņi, pēc deviņdesmitā gada, pēkšņi izrādās Zviedrija, Amerika, Vācija, Austrālija! Es ar mammu visur izbraucu pie tiem radiem! Nē, protams, to ir baigi grūti paskaidrot tagad kādam. Lai es varētu saviem bērniem to pastāstīt, viņi noteikti tiesās kategoriski un ar cieņu. Tomēr mēs visu to izbaudījām, un mēs zinām, kā tas ir, ka cilvēkam vajadzēja būt fleksiblam. Ka kaut kādā veidā vajadzēja tikt ar to galā, un sevī saglabāt kaut kādu sektoru tīru un tajā pašā laikā neizbēgami ļaut kādam ar tiem kirzas zābakiem iekāpt. Diemžēl.

Aina Sila: Vai mēs visi esam bagātāki kļuvuši no visām šīm žēlabām? [..] Paceļam glāzes un man par prieku [uzdziedam]! Neskumsti, neskumsti, neskumsti, tie mūsu labākie gadi (dzied).

Ģirts Sils. Man liekas, ka vecmamma dziedāja Zilo lakatiņu.

Baiba Īvāne-Kronberga: Nodziediet zilo lakatiņu!

Aina Sila: (dzied)

Ģirts Sils: Bet es gribētu.. man ir tas jautājums par to betona kluci. [..] Jo, acīmredzot, tas jūsu virsuzdevums jau laikam ir kāds plašāks, tā nav specifiska izglītības joma vai atsevišķi cilvēki?

Baiba Īvāne-Kronberga: Tā ir apkārtnē. Galvenais fokuss ir uz mūsu bibliotēkas ēku. Bet man interesē atmiņas no tiem, kas dzīvojuši šajā apkārtne. Un jūs šeit dzīvojāt. [..]

Aina Sila: To mana grosīte noskatījās pa logu. Viņa saka – vai dieniņ, kāds tas puisītis, viņš vienās asinīs! Jo kad vēlu nāca mājās, no baļļuka vai no kurienes, tad te notika briesmu lietas. Jo te tā šķirba [ieliņa starp bibliotēku un Akadēmijas ielu 28] bija tāda pavedinoša. [..]

Ģirts Sils: Bet septiņdesmit trešajā, šķiet, ar šo vietu saistīts viens notikums, ko gan es varu izstāstīt. [...] Manai mammai to skolnieku ir bijis ļoti daudz. Un arī skolotāji tai skaitā. Un mana klases audzinātāja Jelgavas 2.vidusskolā bija viņas skolniece. Es nezinu kāpēc, bet redzi, visi jau nevar būt mīļi skolnieki, un visi jau nevar atcerēties savu skolotāju ar tādu [labestību]. Man ar viņu bija ļoti saspīlētas attiecības. Es atceros, ka es uzrakstīju kaut kādu [domrakstu], bet dotā tēma bija man nepieņemama, un es uzrakstīju Grīdas dēļa stāstus. Par māju, kas ir no kaut kāda 17. gadsimta, un ko tas dēlis savā eksistences laikā ir pieredzējis.. [...] un es dabūju divi. Ar vienvārdsakot, es biju nesekmīgs savas mātes priekšmetā. Lai gan tā objektīvi spriežot, īstenībā es biju tīri labs. Vai nu mammas iespaids vai kā, bet es atceros, ka Iliādu es lasīju sešu gadu vecumā. [...] Un nu man ir vasaras darbs. Un man ir jābūt uz kaut kādu konsultāciju vai ko, es esmu pasitis savas grāmatīņas padusē un eju.. mēs parasti gājām ārā pa to ielas izeju.

Baiba Īvāne-Kronberga: Kur tagad ir skaistumkopšanas salons?

Ģirts Sils: Jā, jā. Un tur es izeju, un man bija divi maršruti – vai nu es gāju pa Vaļņu ielu un cauri Alunāna parkam, vai es gāju šeit, pa to pusi..

Baiba Īvāne-Kronberga: Pa Akadēmijas ielu.

Ģirts Sils: Jā, un tad pa Upīša, man liekas, ka Upīša iela bija.

Baiba Īvāne-Kronberga: Sudraba Edžus iela.

Ģirts Sils: Jā, Sudraba Edžus iela. Pa to es gāju. Un es tagad eju pa to maršrutu. Jo tas ir tā kā tālāks maršruts. Un ja tev ir jāiet uz kaut kādu vasaras darbu konsultāciju, tad nu... Tā nu es tagad eju, un tur bija abās ielas pusēs tieši pretī šai mājai [bibliotēkai], kurā mēs sēžam, tā krievu skola, tā bija astoņgadīgā skola. Tur pretī. [...] Tā bija krievu skola, astoņgadīgā skola. Un šeit no šī pagalma... Ā, un abās ielas pusēs ir metāla barjeras. Tagad pār to vienu barjeru pārskrien, pārlec pāri, pārskrien, pārlec pāri otrai barjerai, ieskrien tai pagalmā iekšā tāds liels vīrietis. Un bļaudams viņam pakaļ pēc mirkļa skrien pavisam tāds mazs, neuzkrītošs vīriņš. Un bļauj – ģerži ubijcu! Un ir dienas laiks, es nezinu, kādi deviņi, desmit no rīta, ir pilna iela. Īstenībā kaut kā vairāk cilvēku bija uz tām ielām, nu es nezinu, varbūt man tā šķiet subjektīvi, bet, nu bija daudz cilvēku. Visi apstājas, bet neviens neskrien viņam pakaļ. Bet tas ubijca man tā kā nagla. Es nolieku savas grāmatīņas pie koka un arī pārlecu pāri un ieskrienu tai pagalmā. Un tai pagalmā bija apstādījumi, tāds krūmu žogs. Tas ir tieši tagad pretī, tur, kur mēs, faktiski mums aiz muguras, ja? Un tur tas lielais mazo vico nu ne pa jokam. Viņš faktiski viņu beidza nost. Bet starp tiem krūmiem un žogu viņi abi ir. Nu es tieku no aizmugures, es viņu no tās aizmugures visādos veidos, viņš tā kā siena, viņš mani vispār nejūt! Es biju tāds kalsns puika, lai gan diezgan jau pagarš, bet neko es viņam nevarēju nodarīt. Un tā tas kādu brīdi turpinās, un es tikai iekšēji domāju, vai tiešām no tās ielas neviens nenāks, jo tas viss notiek skaļi, un visas lietas. Un tad kaut kā es atceros, vēl no tās skrobes un tām dūsmām un no tā pazemojuma,

ka es nevaru neko viņam izdarīt, man izdodas viens labs sitiens no aizmugures pa šo vietu, pa deniņiem. Un tas viņam trāpa nevis fiziski, nu viņš ļoti tāds fiziski spēcīgs bija, bet viņam kaut kas psiholoģiski bija, kaut kāds klikšķis, ka viņš ir noķerts. Un viņš ar tādu vaidu noslīdēja zemē.. Un pēc tam jau parādījās tie citi cilvēki, un mēs tagad viņu vedam ārā, un mēs viņu pie tā apstādījuma koka, visi viņu ielenkuši, liels pūlis. Un tanī brīdī nāk no dzelzceļa stacijas mana mamma. Un ko viņa redz? Pa gabalu viņa redz milzīgu pūli, kura vidū, jo es esmu garš, stāv šitas [dēls]. Un viņa bļaudama un raudādama nāk: da atpusķiķe, eto moij sin. U ņevo... Un viņai saka: ženščina, on geroij. (visi smejas) [...] Un pēc tam izrādījās tas stāsts bija tāds. Ka tas bija mammas cietuma ieslodzītais, kurš bija izmucis no ieslodzījuma, nozadzis smago mašīnu, ar to smago mašīnu uzbraucis virsū stāvošai mašīnai, kurā bija četru cilvēku ģimene. Un visa tā ģimene uz vietas bija beigta. Un viņš no tā šoka muka projām. Tas laikam bija uz tās Komjaunatnes ielas.

Baiba Īvāne-Kronberga: Pasta.

Ģirts Sils: Pasta, jā Pasta ielas. Un tad Iekšlietu daļā, tur blakus kinoteātrim Jelgava, tas vīriņš uzaicināts bija, un es biju uzaicināts, to man direktors svinīgi paziņoja. Visi sēdēja, visi pagonos, un mums pasniedza kaut kādu atzinības rakstu. Iekšlietu ministrs bija, un man pasniedza bārdas dzenamo, uz kura bija iededzināts: Girtisu Siļisu. Tas bija mans pirmais bārdas dzenamais. [...]

Baiba Īvāne-Kronberga: Vai tā var teikt, ka māja, kurā jūs dzīvojāt, bija skolotāju māja?

Aina Sila: Jā. Skolotāju orderus deva skolotājiem. Te bija [dzīvoja] arī tāds diezgan nesimpātisks krievs. Un viņš man šuva nacionālismu klāt. Tik daudz viņš bija iegaumējis, ka nacionālisms kaut kas slikts ir. Un viņš man, vai dieniņ, cik daudz pārestības bijis jāpārdzīvo.

Ģirts Sils: No tām mājām, ko jūs tagad redzat, un tur gar ielu, tur viss tas kvartāls, nebija nevienas mājas. Tur bija teritorijas žogs, iela, un bija plūdi. Es neatceros, kas tas bija par gadu, bet bija plūdi. Tā teritorija bija noplūdusi, un mēs sīkie tos sētas posmus izmantojām kā plostus un stūmāmiem un plostojām. Tas liekas pilnīgi neiespējami. Nu, kā – tā ir tāda laikmeta ainiņa, kas vispār neierakstās nekādā veidā. [...] Tur bija divas kaut kādas karojošas frontes. Tas nenozīmē, ka viņas bija antagoniskas. [...] Bet tas viss bija, bija jāpanāk kaut kāds rezultāts. Tagad, kad mūsu sīkie kaut ko spēlē, tās datorspēles, es viņus pilnīgi saprotu. Tāpēc, ka tur arī ir iekšā ielikts, ka viņiem ir jāpanāk kaut kāds rezultāts. [...] Labi. Stāsts par klavierēm. [...] Atveda klavieres. Tātad man bija četri, pieci gadi. Uz šo māju. Kas viņas dabūja augšā, es neatceros. Katrā gadījumā parādījās dzīvoklī klavieres. Sākumā tas bija fascinējošs objekts, kas izraisīja manu interesi, es nezināju, ka pie tā man nāksies pavadīt bezcerīgi vājprātīgas stundas. Un te ārā notiks viss ar tiem plostiem, bet man jāsēž pie klavierēm. Tā bija pilnīgi kognitīva

disonanse, es pilnīgi kā murgu to atceros. Paiet kaut kādi 32, muldu, 20 gadi, nē, paiet 10 gadi. Un es esmu kondženes [konservatorijas] kaut kādā 3. Kursā, un mēs pārceļamies pilnībā un Rīgu. [...] Es biju teātra fakultātē. Un mēs pārvācamies uz Rīgu, un notiek tā krāmēšana. Un ir klavieres. Ir šis dramatiskais Belarus, atceries? Nopietns skapis, metāla rāmis, viss kā nākas. Sver... [...] vienvārdsakot saiet iekšā trīs pūri kartupeļu. Un mēs tagad divatā, mēs esam stipri džeki. Mēs divatā ar manu kursabiedru Eināru Vītolu nesam tās klavieres lejā. Es nezinu, es nezinu, kā viņas nonāca augšā. Bet lejā mēs nesam divi. Un mums ir funktieris. Mēs nemocīsimies, mēs noliekam tādu lielu koka planku. Pār visu to laidumu. Un, ja jūs ieiesiet iekšā, tie laidumi ir pagari. Jo īstenībā māja ir ar augstiem griestiem, un es atceros, ka es biju priekšā, Einārs aizmugurē, un vienā brīdī viņš saka: nu, nu, nu (aizvien skaļāk)! Un faktiski izglāba tikai tas, ka atsitas tā klavieru apakšējā kāja pret kāpņu laukumiņu, un es palieku gandrīz ieherbarizēts sienā. Un tad viņas bija Rīgā Juglā, un tad tika atdotas labdarībā kādam bērnu namam. Tas ir kontekstā, vai ne? Šis stāsts par klavierēm? Es vienkāršu domāju, kas ir tas trigeris, kas mammai raisītu tās atmiņas vaļā.

[..]

Interviju transkripti ar bibliotēkas esošajiem un bijušajiem darbiniekiem

Saruna ar Dzintru Pungu (1955), Jelgavas pilsētas bibliotēkas direktores vietnieci. Saruna ierakstīta Jelgavas pilsētas bibliotēkā 2018. gada 12. martā. Tehnisku iemeslu dēļ sarunas sākums nav ierakstījies.

[..]

Baiba Īvāne-Kronberga: Pirms [bibliotēkai] tika piešķirta šī ēka Akadēmijas ielā 26, toreiz Puškina prospektā 26, vai tika apspriesti arī kādi citi varianti?

Dzintra Punga: Nē, es neatceros, tiešām nē.

Baiba Īvāne-Kronberga: Par jaunas bibliotēkas celtniecību netika runāts?

Dzintra Punga: Nē, es neko tādu neatceros. Varbūt, ka runas bija, bet vismaz man tas nav atmiņā, nē!

Baiba Īvāne-Kronberga: Bibliotēka tīri fiziski tika pārcelta uz šo ēku 1984. gadā, bet vai atceraties, kurā gadā tika pieņemts lēmums, sagatavošanās darbi taču notika?

Dzintra Punga: Tas vislielākais darbs protams, bija visu krājumu pārvest uz šīm telpām, taču par to dokumentālo pusi es patiešām nevaru atbildēt. Tas bija kultūras nodaļas un direktores kompetencē, es neatceros, ka tā plaši ar darbiniekiem tādas lietas būtu apspriestas. Taču atceros, ka tika grāmatas fiziski sasaiņotas nelielos sainīšos, un pie pārvešanas ļoti lielu palīdzību sniedza puisi, kas dienēja armijā un apsargāja cietumu. Jo tepat taču ir cietums, un cietuma virsnieki bija arī diezgan labi lasītāji, un bija atsaucīgi cilvēki, ar cietumu varēja visu sarunāt. Viņi piešķirta transportu un puisi, arī vēlāk, kad vajadzēja, piemēram, Pārlielupes bibliotēku iekārtot Pārlielupes bibliotēka, plauktus vajadzēja pārcelt un tā tālāk, tur lejā bija tāda neliela krātuve, un tie puisi plauktus stiepa, tie karavīri.

Baiba Īvāne-Kronberga: Bet tad, kad Jūs nācāt uz šo ēku, jums droši vien nebija nekāda nojausma par to, ka šī ēka arī tika izmantota kā dzīvokļu nams cietuma darbiniekiem un ģimenēm?

Dzintra Punga: Nē, vismaz man noteikti nē. Ja es te būtu blakus dzīvojusi, tad varbūt man arī būtu kaut kāda nojausma, bet par to netika nekad runāts.

Baiba Īvāne-Kronberga: Kad sākās pārkārtošanās uz šīm telpām, vai atceraties, ar kādām sajūtām jūs gaidījāt to brīdi?

Dzintra Punga: Mēs ārkārtīgi gaidījām, ik pa brīdim nācām skatīties, cik tālu celtnieki ir tikuši. Jo viņiem jau arī savas normas un grafiki, un viņiem vajadzēja telpas tīrīt un atstāt tādā kārtībā, lai tās tūlīt varētu arī sākt apdzīvot. Un mēs vienkārši nācām un skatījāmies, iztēlojāmies, kur mums katram būs kabinets. Protams, tas bija liels notikums, mēs ļoti gaidījām.

Baiba Īvāne-Kronberga: Vai jūs pirms tam redzējāt, kādā stāvoklī bija ēka un kādā stāvoklī galu galā jūs to saņēmt?

Dzintra Punga: Es neredzēju. Varbūt to var jautāt vēl kādam tā laika darbiniekam. Šodien no tā laika darbiniekiem bibliotēkā strādā vēl vienīgi Tatjana. Varbūt viņa kaut ko vairāk atceras. Patiesībā ļoti sen te strādā arī Nellija, par apkopēju. [...] Kaut ko varētu zināt (domā) arī direktore Aija Nadziņa, jo viņa sāka strādāt muzeja ēkā, viņa tur bija lasītāju nodaļas vadītāja. [...] Par ēku viņa zinātu pastāstīt.

Baiba Īvāne-Kronberga: Nekādas apspriešanas par to, kas kur ir paredzēts, kāds ir projekts, nekā tāda nebija?

Dzintra Punga: Tādas īpašas apspriešanas nebija, to izdomāja diezgan vienpersoniski, pati direktore. Un tāpēc ir vēl saglabājušies tie rasējumi, ar viņas roku...

Baiba Īvāne-Kronberga: Ar Paulīnes Bartkēvičas?

Dzintra Punga: Jā, ar Paulīnes roku rakstīts, kam kur jābūt. Jo sākotnēji jau mēs te bijām sadalīti ļoti daudzās telpās, bet laikam ejot noskaidrojās, ka, piemēram, vismazākais pieprasījums ir pēc fonotēkas.

Baiba Īvāne-Kronberga: Fonotēka bija šeit, kur mēs tagad sēžam mazajā zālē, trešajā stāvā?

Dzintra Punga: Jā, te bija durvis, tagad to vairs nav, aiz tām bija mazs fonotēkas krājumiņš.

Baiba Īvāne-Kronberga: Un pēc tam tur bija Līvijas [Jakštas] kabinets?

Dzintra Punga: Jā, durvis uz Līvijas kabinetu, pēc kāda laika tur mākslinieks ievācās.

Baiba Īvāne-Kronberga: Cik ilgi tur bija mākslinieka kabinets?

Dzintra Punga: Manuprāt, pašā sākumā mākslinieka kabinets bija tur, kur teicāt, pēc projekta smēķētava bija ieplānota.

Baiba Īvāne-Kronberga: Jā, otrajā stāvā.

Dzintra Punga: Jā, otrajā stāvā. Pēc tam tur kādu laiku bija tā saucamais fions [Fondu izmantošanas un organizācijas nodaļa], nodarbojās galvenokārt ar grāmatu norakstīšanu. Un mākslinieku tad pārcēla uz šejieni.

Baiba Īvāne-Kronberga: Vai mākslinieks atnāca līdzī jau no muzeja laika, vai šeit tika iecelts jauns mākslinieks?

Dzintra Punga: Manuprāt tad, kad te tikko bibliotēka sāka veidoties, jo muzejā jau tāds mākslinieks īpaši nebija vajadzīgs.

Baiba Īvāne-Kronberga: Un kam šeit bija mākslinieks vajadzīgs visvairāk?

Dzintra Punga: Vajadzēja noformēt, dažādus izstāžu uzrakstus veidot, izstādes vienmēr visās malās daudz ir bijušas, apsveikumus, daleņus rakstīt. Bija diezgan ko darīt. Un tas

mākslinieks, ar viņu var arī satikties [intervijai].

Baiba Īvāne-Kronberga: Ir jau sarunāts.

Dzintra Punga: Nu redz, ar Langenfeldu.

Baiba Īvāne-Kronberga: Un kurā brīdī bibliotēka atteicās štata vietas māksliniekam?

Dzintra Punga: Mums visu mūžu ir bijušas mazas algas. Un, lai tās algas palielinātu kaut cik, tāda iespēja bija kādu no štata vietām likvidēt, un direktore to arī izmantoja. Un patiesībā no tās štata vienības bibliotēka atteicās tad, kad pēdējā māksliniece Dace Bergšteine aizgāja prom no Latvenego, bija tāda organizācija, jo viņa strādāja Latvenego un pie viena piestrādāja bibliotēkā. Un tur notika pārmaiņas nu, arī bibliotēkā bija jau datori un varēja to pašu noformēšanu kaut kādā mērā veikt ar datoriem, tad arī bija atkal tāda kritiska situācija, algas bija ļoti liela vēlme paaugstināt kaut drusku, tāpēc arī atteicās no šīs štata vienības.

Baiba Īvāne-Kronberga: Un kāds ir jūsu šī brīža vērtējums, vai bibliotēka var iztikt bez mākslinieka?

Dzintra Punga: It kā jau vajadzētu cilvēku ar profesionālu redzējumu, manā skatījumā. Bet tās štata vienības, tās pašas algas nelaimīgās.. Mums ar to ir jācīnās, ar to, kas ir. Man gribētos, lai daudzās vietās tas noformējums būtu profesionālāks. [..]

Baiba Īvāne-Kronberga: Nu amatieru līmenī.

Dzintra Punga: Jā. [..]

Baiba Īvāne-Kronberga: Vai tas ietekmē arī bibliotēkas kopējo tēlu, priekšstatus, kā mēs redzam, kā sabiedrība redz bibliotēku?

Dzintra Punga: Es domāju, pie publicitātes mums tagad ļoti daudz tiek strādāts, bet ir pienācis laiks domāt par pakalpojuma saturu. [..] Vienalga, vai man patīk brīvajā laikā kaut ko palasīt, nu ir taču daudz tādi, zinu arī no saviem, no tādiem zināmiem cilvēkiem, kas nāk uz bibliotēku tajās pašās brīvdienās, nu, vienkārši apskatīties, kas ir jauns iznācis. Nevar taču visu nopirkt un nevajag arī, vai ne? Man liekas, tieši pie šī te apmeklētāja, nedrīkst teikt vārdu kontingents, tas nav labi, bet pie šī apmeklētāju loka vajadzētu īpaši piestrādāt, jo tie ir cilvēki, uz kā turas bibliotēka. Ko viņiem piedāvāt, kā piedāvāt, pie tā vajadzētu piedomāt vairāk. Jo aktivitāšu mums ir daudz, tās ir noderīgas, bet ir pienācis laiks padomāt, vai šo aktivitāšu rezultātā palielinās lasītāju skaits. Apmeklētāju skaits palielinās, tas ir viennozīmīgi, bet vai lasītāju skaits palielinās, kuri regulāri nāk uz bibliotēku? Man liekas, to derētu papētīt.

Baiba Īvāne-Kronberga: Jā noteikti.

Dzintra Punga: Protams, tas ir arī pilsētas vadības uzstādījums, apmeklējums. [..]Patiesībā tās Ģimenes dienas ir mans aizsākums: toreiz man likās, ka tiešām ir nepieciešams kaut kas vairāk, kas uzjundī cilvēkus, lai viņi zina, ka te ir bibliotēka, lai viņi nāk šurp, lai mēs parādītu to, kas mums ir. Bet tajā pašā laikā, varbūt, tas ir jau tāds periods, pagājis periods, kad

ģimenes dienas bija tik ļoti apmeklētas. Vai arī rūpīgāk jāizvēlas tos datumus, kad viņas organizēt. Pēdējās ģimenes dienas tik ļoti apmeklētas kā pirmās nav, bet varbūt tas ir loģiski..

Baiba Īvāne-Kronberga: Kaut kāds dzīves cikls.

Dzintra Punga: Es direktorei teicu, vai mums nevajag tagad salikt visiem galvas kopā un domāt. Mēs uz to troksni lielu ejam, lai te visos kaktos kaut kas notiktu, bet varbūt mums vajadzētu rosināt, ka te tieši ir klusuma vieta, kur cilvēks var klusumā kaut ko klausīties, darīt, lasīt. Cilvēks ir bara dzīvnieks, bet katram ir tomēr sava klusuma zona apkārt. Citam tā ir maziņa, kā manam dēlam, piemēram, viņam visu laiku vajag troksni, bet man tā ir diezgan liela, man vajag, lai sevi savestu garīgi kārtībā, lai es atgūtu savas darba spējas, man ir vajadzīgs vienatnes brīdis, un kāpēc tas nevarētu būt bibliotēkā? Varbūt, ka daudziem tā ir, mēs tīši tā domājam, ka ne.

Baiba Īvāne-Kronberga: Ja par trokšņa zonām, atgriezoties pie ēkas un pie projekta, ko te bija paredzēts kurā telpā izvietot. Projektā bija paredzēta kafējnīca, tur, kur šobrīd ir jaunā krātuve, pirmajā stāvā. Vai varat pastāstīt par to vairāk, kāpēc iecere neīstenojās?

Dzintra Punga: Iecere neīstenojās tāpēc, ka diezgan drakoniski nosacījumi bija toreizējai sanīped stacijai [Sanitāri epidemioloģiskā stacija]. Laikam tā viņu sauca, tepat pāri ielai: viņiem visu ko vajadzēja, tas ir viens iemesls. Otrs iemesls bija tāds: ja šeit ir kafējnīca, tajā nevajadzētu tirgot alkoholu, kas savukārt tirgotājam nav izdevīgi. Tāpēc mēs nevarējām atrast tādas, kas būtu ieinteresēti, jo viņi neredzēja attīstības iespējas. Pirmkārt, darba laiks ir tāds kāds viņš ir, jo jāsaskan ar bibliotēku, bet pats galvenais, ka neredzēja peļņas iespējas, un diezgan ātri arī mums sāka aptrūkties telpas. Neraugoties uz to, ka it kā telpu ir daudz. Bet tās telpas ir noslēgtas, un tā tas notika.

Baiba Īvāne-Kronberga: Projektā iecerētā kafējnīca man šķita tāds mūsdienām aktuāls modelis, ka agrāk nekas tāds nenotika, nekāda ēšana, dzeršana. Taču, izrādās, tie ir bijuši aktuāli jautājumi arī toreiz.

Dzintra Punga: Tie bija aktuāli jautājumi. Lai kādi laiki ir bijuši, manuprāt, Jelgavā pie varas ir bijuši progresīvi cilvēki.. Jā, bija plāns, kā mēs cīnīsimies ar alkoholu, nedrīkstēja dzert. Tas bija man liekas viens no tiem periodiem, kad ārkārtīgi cīnījās pret to, lai nekādā gadījumā darba vietā netiktu lietots alkohols. Bibliotēkai tas īsti aktuāli nebija, bet tai pašā laikā partijas komiteja prasīja sagatavot plānus, kā mēs varētu novērst domas no alkohola uz kaut ko citu. Un tādas plānus vajadzēja sastādīt, un daudz ko vajadzēja. Bet tai pašā laikā tas nebija pārāk drakoniski, vismaz tie cilvēki, kuru pārraudzībā atradās kultūra, es tiešām neesmu sastapusies ar tādiem īpaši stulbiem lēmumiem.

Baiba Īvāne-Kronberga: Turpat pirmajā stāvā, blakus neīstenotajai kafējnīcai, bija videonoma, vai pareizi?

Dzintra Punga: Tas bija vēlāk jā, tad kad tas bija ļoti aktuāli, tiešām parādījās tās videokasetes.

Baiba Īvāne-Kronberga: Tātad ap deviņdesmitajiem gadiem?

Dzintra Punga: Jā, un tā bija arī iespēja drusku piepelnīt naudiņu, kas vienmēr bibliotēkai bija aktuāli, tur tika izīrētas telpas vienai firmai, kura nodarbojās ar video nomu.

Baiba Īvāne-Kronberga: Tad bibliotēka pelnīja ar īres naudu.

Dzintra Punga: Jā, bibliotēka pelnīja arī īres naudu.

Baiba Īvāne-Kronberga: Un bija iecienīta videonoma, apmeklēta?

Dzintra Punga: Jā, pašā sākumā bija, nu tad es nezinu, ar firmu kaut kas notika, viņi pārcēlās, manuprāt, pēc kāda laika uz citām telpām, uz kaut kādu tirdzniecības centru. Citiem vārdiem sakot, mums tās telpas arī pašiem bija noderīgas, un kad līgums beidzās, viņš arī beidzās. Bija arī viens periods, kad mums bija tāds pakalpojums kā maksas pakalpojumi, to šausmīgi kritizēja visa progresīvā bibliotekāru sabiedrība par to, par ko esmu gatava strīdēties arī šodien. Bet tas pats sākums bija kādā deviņdesmit piektajā gadā, darba grāmatiņā jāskatās, jo es vienu periodu strādāju pirmajā bibliotēkā, kas tagad ir optimizēta, un tā atradās Raiņa ielā. Īsāk sakot, tas periods bija tāds, ka ļoti mazs finansējums bija grāmatu iegādei, tai pašā laikā izdevniecības izdeva jau ļoti daudz ko, un mums galvenokārt jaunumi sastāvēja no trimdas sūtītajām grāmatām, kuras patiesībā cilvēki jau bija lielāko daļu izlasījuši, kas bija tādi cītīgi lasītāji, un viņus interesēja jaunais. Un jaunā bija ļoti maz. Tāpēc radās doma, kāpēc nē, pamēģināsim. Sākotnēji bija tā, ka 10 kapeikas vai kas tās tādas bija, 10 kaut kādas naudiņas par grāmatas lasīšanu vienu nedēļu. Par to naudu iepirka citas grāmatas un tad tas aizgāja. Protams, paralēli mēs saņēmām grāmatas arī par pašvaldības līdzekļiem. [...] Tas bija šausmīgi nomācošs laiks, teikt, ziniet, mums tās grāmatas nav, es nezinu kad viņa būs. Un tad daudzi lasītāji teica tā: labi, es tagad neko neņemšu, kad jums būs, tad es atnākšu. Un viegli ir aizlaist lasītāju, un grūti viņu dabūt atpakaļ. [...] Un tad vienreiz bija akreditācija, tad mēs dabūjām pa ausīm, ka tas ir pretrunā ar visiem dokumentiem, mēs tā klusi tik un tā turpinājām, solījām, ka labosimies. Bet patiesībā lasītāji to atbalstīja. [...]

Baiba Īvāne-Kronberga: Man ir pāris jautājumi par Krišjāņa Barona zāli. Krišjāņa Barona zāles interjera izveide sākās 1985. gadā, cik es saprotu, 1986. Zāli atklāja, bet, kad jūs ienācāt bibliotēkā, zāle kā telpa jau bija izveidota?

Dzintra Punga: Jā. Zāle kā telpa jau bija izveidota, protams, tikai tā bija vienkārša zāle, un arī logi tur vienkārši stikla, parastie logi. Vienkārša telpa, bez nekā. Bet direktorei Paulīnei jau vienmēr bija tā doma, ka zālei jābūt īpašai, tāpēc viņa runāja ar māksliniekiem, kāds ir viņu redzējums un tā tālāk. Toreiz bija ļoti darbīgs direktors Rolands Kronbergs Valsts ģimnāzijā, tad 2. ģimnāzijā, un viņš savā zālē nez ko tur darīja, un tur bija Esteres Bormanis logi [vitrāžas]

un tā tālāk. Un to [Krišjāņa Barona zāles izveidi] atbalstīja, protams, arī dome, toreizējā izpildkomiteja, un Elmārs Sakne, kas bija atbildīgs par kultūru, un viņš bija izpildkomitejas priekšsēdētāja vietnieks un finansējums tika piešķirts, tā tie darbi sākās. [..]

Baiba Īvāne-Kronberga: Pēc rakstiem periodikā ir definēts, ka jaunās mītnes trešajā stāvā ir zāle, kas paredzēta grāmatu propagandai. Tad faktiski tie arī bija galvenie pasākumi, kas notika zālē, ja mēs par astoņdesmito beigām un deviņdesmito sākumu [runājam]?

Dzintra Punga: Jā, zālē notika visdažādākie pasākumi, piemēram, tur ir vairākkārt viesojusies Elza Radziņa, Lilija Dzene. [..] Patiesībā tādā jaunā konceptīvā līmenī tas viss sākās tad, kad te sāka strādāt Elza Mīstere. Viņa kādreiz bija kultūras darbinieku arodbiedrības vadītāja un tad laikam to reorganizēja, es īsti neatceros, bet viņa te sāka strādāt par lietvedi, sekretāri, tā kā par bibliotekāri. Vispār viņas ieņemamais amats bija bibliotekāre, bet viņa darīja visu ko. Rakstīja, pārrakstīja, arī tai skaitā pasākumus dažādus organizēja, jo viņa bija beigusi konservatoriju, viņa bija režisors, ļoti enerģiska sieviete ar plašiem sakariem un kontaktiem. Un es atceros, jā tiešām bija, vēl tās bildes, Elza Radziņa kopā ar Liliju Dzeni un koris dziedāja, nu tādi pasākumi.

Baiba Īvāne-Kronberga: Jā, mums nodaļā ir saglabātas bildes no tiem pasākumiem.

Dzintra Punga: Jā, un tad nākošie interesantie pasākumi sākās, kad te (domā), kad Jelgavas latviešu biedrību atjaunoja.

Baiba Īvāne-Kronberga: Jā, vēlreiz atjaunoja darbību...

Dzintra Punga: Jā, atjaunoja.

Baiba Īvāne-Kronberga: Deviņdesmitajā gadā. Tad sākās, es skatos pēc periodikas, ļoti daudz dažādu lekciju, ne tikai koncerti izklaidei, bet tiešām arī ar nopietnu saturu.

Dzintra Punga: Jā, tieši tā. Bet mums arī tajā laikā bija grāmatu atvēršanas svētki, piemēram, man vēl tāda fotogrāfija, skatos, ka te bija slavenā [pavārgrāmatu autore Ņina] Masiļūne, man liekas viņai ir tā slavenā grāmata "Latviešu ēdieni".

Baiba Īvāne-Kronberga: Jā.

Dzintra Punga: Viņa te ir bijusi, tad Lija Brīdaka ar Māri Salēju, tas dzejnieks, toreiz viņš bija jauns puisis, arī šeit dzejas dienās ir bijis. [..] Nu, ar vārdu sakot, tā propaganda toreiz... man vēl tagad viens otrs pagasta bibliotekārs atsūta literatūras propagandas plānu. Galvenokārt ar tādiem pasākumiem, mēs ar politiku īpaši aizrāvušies nebijām. Protams, bija tie pasākumi, piemēram, bija kaut kāda jubileja kara noslēgumam, cik tur tie gadi palika, mums vajadzēja apsveikt visus savus veterānus, un tad te svinīgs pasākums bija, te dziedāja un tā tālāk. Un tiem veterāniem tika piešķirtas medaļas par dalību karā. Nu, ko vajag to vajag, mums jau tas veterāns bija Konstantīns, kurš tagad ir nomiris. Ar ļoti interesantu un sarežģītu likteni, un man tā gribētos atrast to grāmatu, viņš rādīja man vienu grāmatu krievu valodā, kura ir daļēji

autobiogrāfiska, bet es vairs neatceros tās grāmatas nosaukumu. Par to, kā tos puisius no Hījumā salas savāca, kad ir sācies karš, un viņi tur bezmaz pamesti savā vaļā, neviens par viņiem neinteresējas, un vienā jaukā dienā ir klāt vācieši un visus tur sagūsta un aizsūta uz Salaspili.

Baiba Īvāne-Kronberga: Konstantīns?

Dzintra Punga: Konstantīns Overčenko. Viņš ilgus gadus bija pirmās bibliotēkas darbinieks, pirmās bibliotēkas vadītājs arī, un viņš darbojās arī ukraiņu biedrībā, diezgan daudz tulkojis latviešu literatūru ukraiņu valodā un arī savukārt viņa dzejoļi ir iznākuši gan Ukrainā, gan Latvijā, mums arī ir krājumā. Ļoti interesants cilvēks, ļoti godprātīgs cilvēks, un vērts būtu viņu neaizmirst. Protams, viņu aizmirsīs tāpat kā daudzus, bet viņš tomēr... tas sarežģītais liktenis kā cittautietis nonāk Latvijā, kā viņš te dzīvo, kādi iemesli, kāpēc viņš te nonāca. Patiesībā viņš nedrīkstēja atgriezties, viņš gribēja atgriezties uzreiz pēc kara savā Ukrainā, bet viņš nevarēja tāpēc, ka bija vācu gūstā. Kaut arī viņš bēga divas reizes, bet tas jau atkal cits stāsts.

Baiba Īvāne-Kronberga: Ja par Barona zāles pasākumiem, vai jūs varat aptuveni pateikt to brīdi, kad ir vērojams tāds garīgais panīkums? Es saprotu, ka deviņdesmitie gadi, deviņdesmito gadu sākums ar Jelgavas latviešu biedrības aktivitātēm šeit ir ļoti aktīvi viss noticis, bet kurā brīdī tas ir noplacis un ar ko tas varētu būt saistīts, vai arī tā nemaz nav bijis?

Dzintra Punga: Pirmkārt, sāksim ar to, ka es divus gadus biju direktore un es aizgāju projām, labprātīgi aizgāju projām..., tas bija tas šausmīgais [laiks], kad bija ārkārtīgi grūti kaut ko darīt saimnieciski. Jo krēslus tu nevari nopirkt, ir fondi mistiski, kā pie viņiem tikt. Kas ir bibliotekārs, patiesībā jau nekas, ko tu vari dot kādam pretim? Toreiz bija tas briesmīgais laiks, es atceros, piemēram (domā), šīs Krišjāņa Barona zāles idejas realizēšanā ļoti iesaistījās mans tēvs. Piemēram, viņš sarunāja galdniekus Jaunsvirlaukas pagastā, kas paneļus izveidoja. Tas nebija tā, kā tagad: tev nauda ir, nu iepirkums, tas ir vienīgais, problēma noformulēt, ko tu gribi īstenībā, un izvēlēties. Bet toreiz tā nebija, toreiz vajadzēja meklēt kontaktus, kas tev var ieteikt, palīdzēt un tā tālāk.

Baiba Īvāne-Kronberga: Bet kā tad bija, Paulīne Bartkēviča ierosināja, ka varētu taisīt tādu Barona zāli?

Dzintra Punga: Jā.

Baiba Īvāne-Kronberga: Ka Andrejs Zvejnieks būs mākslinieks.

Dzintra Punga: Jā, un viņš arī sāka strādāt, tā arī viss notika. Bija skiču saskaņošana un tā tālāk, bet tad, kad viņš strādā, viņam jau ir skices, viņš redz, kādai zālei galā ir jāizskatās, un ir nepieciešami, piemēram, tie koka paneļi, nepieciešams kaut kāds pārklājums, tad toreiz atkal ar mana tēva palīdzību atradām to vorskālinu, šobrīd skaitās kaitīgs, bet daudz par ko mēs tā varam teikt. Tomēr es pieņēmu tādu lēmumu [par aiziešanu], tas viss tik grūti sokas, es esmu

ļoti prasīgs cilvēks pret sevi, un es nevaru to izdarīt, nav man to blatu, un tad es pieņemu lēmumu aiziet prom, man arī bija piedāvājums, bet tā ir pilnīgi cita tēma. Es divarpus gadus laikam biju projām, tā kā es domāju, ka tāds īsts panīkums nav bijis nekad, vienkārši nosacīts panīkums sākās tad, kad zāle vairs netika tik intensīvi.. [...] ekspluatēta. Tad te bija skaists muzejs, skaists kultūras nams, un mūsu nolijusī siena, mūsu Krišjānis Barons, kurš plīst kopā, vecie zāles krēsli. Tik un tā te tika rīkoti pasākumi, cilvēki nāca, bet mums jau sāka tāds mazvērtības komplekss piemesties.

Baiba Īvāne-Kronberga: Tātad fizisko iemeslu dēļ, vienkārši nolietojās?

Dzintra Punga: Jā, nolietojās.

Baiba Īvāne-Kronberga: Kas ir ar to nolijušo sienu, pastāstiet, te bija noplūdis?

Dzintra Punga: Tas jumts tika astoņdesmitajos gados uzlikts, bet kad uzkāpa bēniņos, varēja zvaigznes skaitīt, bija caurumi. Loģiski, pavasarī, kad sāk intensīvi sniegs kust, un ja viņš ir uz jumta, tad... it īpaši vienu gadu bija visas malas aizsalušas ciet, un pa dienu kūst, un pa nakti atkal nē, tas bija tāds [brīdis], kad ļoti daudz dzīvokļi arī applūda. Un mēs vairs nevarējām konkurēt ar citām pilsētas iestādēm, kuras bija kļuvušas skaistas, tai skaitā arī ar citām bibliotēkām, kuras tiešām varēja rīkot un aicināt pie sevis. [...] Un direktore, tad kad šeit arī bija kādi viesi, viņa tā arī vienmēr teica: mēs nevaram atbildēt par formu, bet mēs atbildam par saturu, un tā tas arī bija.

Baiba Īvāne-Kronberga: Vienā no intervijām bijusi direktore Aija Nadziņa min, ka mūsu bibliotēkas skaistākā vieta Krišjāņa Barona zāle netika pilnībā izveidota, kādu kā to iecerēja mākslinieks Andrejs Zvejnieks, vai jūs varat pakomentēt?

Dzintra Punga: Viņš gribēja, lai sienas būtu nevis vienkārši ar krāsu, tas raksts...

Baiba Īvāne-Kronberga: Dreļļu raksts?

Dzintra Punga: Jā, dreļļu raksts, bet lai būtu linu audums, bet tas bija dārgi, naudas nepietika, galvenais iemesls, ka naudas nepietika, tāpat arī viņš bija domājis, ka ir jābūt pilnīgi citam apgaismojumam, nevis tās parastās dienas gaismas lampas, kādas toreiz bija. Un viņš bija iecerējis arī latviskā stilā speciāli pasūtīt tādu griestu apgaismojumu, bet arī tam bija nepieciešami lieli līdzekļi, un tobrīd to īstenot nevarēja. Tāpat arī jau toreiz bija paredzēts ekrāns. Toreiz jau tie ekrāni bija milzeņi, un tad tā kompozīcija juka. Tagad ir tas ekrāns pārcelts pretējā pusē, bet toreiz tāda doma nebija un tas traucētu.

Baiba Īvāne-Kronberga: Bet kino demonstrēšanas iespēja jau bija sākotnēji kā iecere paredzēta?

Dzintra Punga: Jā, bet to nekad neīstenoja.

Baiba Īvāne-Kronberga: Taču deviņdesmitajā gadā pie atskaitēm, pie Jelgavas latviešu biedrības sarīkojumiem tiek minēts, ka tika demonstrēti arī kino arhīva materiāli.

Dzintra Punga: Jā, bet...

Baiba Īvāne-Kronberga: Tas bija uz citiem projektoriem?

Dzintra Punga: Jā, tas bija ar vienkāršu projektoru, tur vairākas reizes ir filmas demonstrētas. Bija tā šausmīgā filma par to holodomor, par ukraiņiem.

Baiba Īvāne-Kronberga: Un par bibliotēkas interjeru un iekārtojumu, māksliniecisko redzējumu, te arī Aija Nadziņa kādā no intervijām izsaka cerību, ka arī turpmāk pilsētas izpildkomiteja būs tikpat atsaucīga un atradīs iespējas finansēt pārējo telpu māksliniecisko izveidi. Vai bija kaut kādas konkrētas ieceres, kas ar šo telpu māksliniecisko izveidi ir domāts, vai varat pakomentēt?

Dzintra Punga: Es domāju, bija domāts, ka tiks piešķirts finansējums tālākai renovācijai.

Baiba Īvāne-Kronberga: Kādas konkrētas [ieceres]..

Dzintra Punga: Nē, speciāli noteikti nē, vienkārši, lai vide būtu cilvēkiem pieejamāka, draudzīgāka.

Baiba Īvāne-Kronberga: Par idejisko nozīmi, ko nes Krišjāņa Barona zāle. Vai 1985. un 1986. gadā, kad tika atklāta Barona zāle, vai jūsos, bibliotēkas darbiniekos, bija sajūta, ka tas ir kaut kas īpašs, latviskai identitātei svarīgs? Tomēr atmodas priekšnojautas jau bija, bet vai jūs par to domājāt apzinātā līmenī, ka šī zāle varbūt nozīmē kaut ko vairāk?

Dzintra Punga: (domā) Man grūti pateikt, patiesībā tas bija tāds laiks, kad katrs kaut ko individuāli jūta, bet ne vienmēr gribēja dalīties, jo mūsu kolektīvs jau tajā laikā arī nebija tik viendabīgs. Tāpēc es nezinu, bet mums bija ārkārtīgs prieks par zāli, mums tiešām bija prieks, likās, ka beidzot mums taču arī kaut kas ir, un tik laba akustika zālei, un mums bija ļoti liels prieks par to. Es esmu zālē gan kādreiz savu asaru noraudājusi, kad kaut kas neiet, gan tāpat aizgājusi no rīta, uz balkoniņa uzgājusi, vienkārši tāpat. Tā bija ļoti skaista vieta, un mēs to arī tā vērtējām. Par cilvēku izjūtām, tas katram droši vien ir ļoti individuāli, kāda katram ir līdzšinējā pieredze, audzināšana ģimenē, ko katrs zināja par vēsturi. Bet to, ka mēs lielākā daļa novērtējām to latviskumu, tas, manuprāt, tas latviešos ir iekšā, lielākajā daļā ir bijis. Tagad, ar šīs dienas cilvēka acīm raugoties, piemēram, mums strādāja tāda interesanta kundze, Elza Medne, viņa bija garderobiste, skarba kundze, skarba, viņa bija no tiem Krievijas latviešiem. Nu (domā), es nedomāju, ka viņa visam piekrita, kas notika, tāpēc mēs arī tajā laikā īpaši nerunājām par to. Anekdotes stāstījām, jā, protams, un teicām, o, Peķa tagad klausās (smejas), bet.. es personīgi neesmu saskārusies ar to iestādījumu, ko sauc par drošības komiteju, kaut gan es biju partijas biedrs, droši vien zināt. Tas bija tāds brīdis, es te esmu, jaunais speciālists, un principā vajadzētu tai partijā iestāties. Mana mamma bija ļoti nikna, tēvs neko, un galu galā... Jā, bet bija jāgaida rinda uz to, tur bija strādnieki un zemnieki, un tā nešpetnā vidusšķira, tā

saucamā kalpotāju inteligence, un viņiem tur bija kvotas. Un, kad pienāk tā kvota, pa galvu pa kaklu jādrāž projām un jādara tas. Steidzīgi ir jābildējas un steidzīgi ir jāiesniedz dokumenti, es vēl kā šodien atceros, jāiet fotografēties tepat uz to pašu foto darbnīcu, tāda gaiša kleita [mugurā], un nosacījums, ka bildei jābūt tumšā kleitā, tumšā apģērbā. Ko nu lai dara, laika tāpat nav daudz. Silvija, bija tāda jauka Silvija Pētersone, es nezinu vai viņa atceras, viņa saka, es tev iedošu savu kleitu, mēs samainījāmies kleitām, un tā es esmu tai bildē ar Silvijas kleitu (smejas).

Baiba Īvāne-Kronberga: Mēs runājam par Barona zāli, protams, mēs runājam par pagātni, bet jūs arī teicāt, tā bija ļoti skaista vieta. Tagad mēs esam kāda jauna posma sākumā, zāle ir restaurēta, bet ceļš līdz zāles restaurēšanai nebija vienkāršs, nācās taču saskarties ar neizpratni, kas tad te tāds vērtīgs ir?

Dzintra Punga: Jā, tas tad tiešām vienu brīdi pavīdēja. Ja visu laiku piemin to zāli, un te mums arī notiek tomēr dažādas aktivitātes, arī pilsētas vadība piedalās, un viens no mūsu mēra vietniekiem vienreiz: “Ak, kā man tā jūs zāle ir apnikusi!” Ak, tu tāds!, es domāju. Nu, jā. Un tad kaut kur pavīd doma: vai tad maz kāda vērtība ir. Bibliotekāriem jau liekas, ka vērtība, bet vai maz tāda vērtība ir? Paldies dievam, ka tomēr (domā) vēl kāds bija sācis interesēties. [Māris] Brancis, kurš te ir vienmēr tuvu bibliotēkai stāvējis, arī Mākslinieku savienība, tomēr tā vērtība [tika atzīta].

Baiba Īvāne-Kronberga: Jelgavas Mākslinieku savienība vai Latvijas?

Dzintra Punga: Es domāju, vai tur nebija tā, ka mūsu mākslinieku savienība nebija [Latvijas mākslinieku]savienībā, vai kā mūsu māksliniekiem apvienība saucās, Jelgavas apvienība. Viņiem bija kaut kāda jubilejas izstāde, un Andrejs Zvejnieks jau bija vienmēr no vērā ņemamiem cilvēkiem, un viņš arī veda uz šejieni rādīt: tas ir viņa darbs, viens no izcilajiem darbiem, tā pamazām informācija par zāli aizgāja plašumā. Un galu galā, jā, ir tā vērtība.

Baiba Īvāne-Kronberga: Bet vai nav bijusi doma, ka restaurācijas soļus būtu pasteidzinājis tas, ja būtu kāds oficiāls profesionāļu atzinums par zāles māksliniecisko vērtību?

Dzintra Punga: Jā.

Baiba Īvāne-Kronberga: Viens saka, ka ir vērtība un cits saka, ka nav.

Dzintra Punga: Jā, saka, ka nav. Droši vien, ka tā.

Baiba Īvāne-Kronberga: Divas reizes tika sniegts projekts [Valsts Kultūrkapitāla fondam]

Dzintra Punga: Jā, uz Kultūrkapitālu.

[..]

Baiba Īvāne-Kronberga: Iespējams, vienkārši valda neizpratne par tā laika mākslu, jo astoņdesmitie gadi, tas tomēr vēl ir padomju laiks, un pēc neatkarības atgūšanas, varbūt tur slēpjas nelaime, ka negribas to neseno pagātni atzīt par vērtīgu esam.

Dzintra Punga: Iespējams. Ziniet, es biju aizpagājšgad Valmieras pusē bibliotēku akreditācijā Naukšēnos, jauka vieta, un tur bibliotēka ir iekārtota bijušajā laulību ceremoniju zālē, un uz sienas ir arī vitrāža, un bibliotekāre teica, ka gribēja to visu jaukt ārā un ārdīt, tur tādas stilizētas tautu meitas, bet galu galā, tā taču ir māksla, tie ir mākslinieki. [...] Iespējams, jā, mums ir tas laiks: jums jau tajos laikos nekā nebija, jūs vispār kā cietumā dzīvojāt, bijāt šausmīgi nelaimīgi un nospiesti. Es pieņemu, ka tie jaunieši, kas tanī laikā bija uzauguši, viņi tā nejutās. Man liekas, nebija nemaz tik šausmīgi. Var jau būt, tie, kam bija sakari ar ārzemēm, ar ārzemju latviešiem, vai arī kuru ģimenes bija izpostītas, varbūt viņi tā arī jutās, es to nenoliedzu nekādā ziņā, bet tādi parasti cilvēki, viņi... citas dzīves taču nebija.

Baiba Īvāne-Kronberga: Noslēgumam pajautāšu par mūsu bibliotēkas ēku, kas ir vietējas nozīmes arhitektūras piemineklis. 2006. gadā šī ēka tiek apstiprināta kā arhitektūras piemineklis, kāda toreiz bija motivācija?

Dzintra Punga: Sāka rasties projekti, Eiropas finansējums, un vienu brīdi pat, manuprāt, Kultūras ministrija ieteica: ja ēka būtu arhitektūras piemineklis, tad vieglāk būtu piesaistīt resursus. Un tā iemesla dēļ arī tika rosināts jautājums, lai ēka iegūtu šo statusu, cerībā, ka būs vieglāk piesaistīt finansējumu, lai veiktu te renovāciju, pārbūvi un tā tālāk.

Baiba Īvāne-Kronberga: Un tas nav noticis. Kāpēc? Vai kāds ir mēģinājis, vai arī vienkārši netika līdz tam, ka mēģinātu [Eiropas struktūrfondu] projektus rakstīt un piesaistīt resursus?

Dzintra Punga: Tajos laikos kaut kā ar tiem projektiem īpaši [nevedās]. Toreiz tie projekti tik ļoti izplatīti nebija, pirmkārt, bija kultūrkapitāla fonds, kam projektus rakstīja, bet tie bija galvenokārt par pasākumiem, par grāmatām, par grāmatu iegādi un tādi. Tādi lieli investīciju projekti.. varbūt bija arī [pie vainas] direktores skarbais raksturs un tāda neprasme komunicēt ar Domi.

Baiba Īvāne-Kronberga: Par direktores Aijas Nadziņas laiku domājat?

Dzintra Punga: Aijas Nadziņas, jā. Vai arī, pilsēta jau nevar uzņemties ento projektu skaitu, un atkal prioritāte ir muzejs, kur milzīgi līdzekļi, kultūras nams un vēl, tas viss pilsētai tiešām ir vajadzīgs, vai ne?

Baiba Īvāne-Kronberga: Kā jūs tīri individuāli redzat, kas ir mūsu ēkas kā arhitektūras pieminekļa vērtības?

Dzintra Punga: Man jau liekas, ka tā ir vērtība, ka vispār ēka ir izdzīvojusi līdz mūsdienām, jo Jelgavā ir tik maz to ēku, un mums no tām būtu jālolo, vai ne? Ja varētu dabūt nost poligrānu, kas toreiz tika uzskatīts kā ārkārtīgi moderns risinājums ēku fasāžu sakārtošanai, tad viņa atgūtu savu pirmatnējo skaistumu. Viņa ir skaista, šī ēka, ja tā palūkojas, tur taču tie rotājumi un.. (domā) ēka izskatās, manuprāt, labi.

Baiba Īvāne-Kronberga: Bet vai jūs varat piekrist, ka šobrīd netiek izmantots ēkas vēsturiskais, arhitektūras potenciāls, kā viena no bibliotēkas īpašajām vērtībām?

Dzintra Punga: Varbūt, bet redzi, tā ēka diezgan skumji no ārpuses izskatās, vai ne? Piemēram, siena galīgi apdrupusi ir.. (domā) es domāju, ja to visu sakārtotu, tad ēka tiešām kā maza pērlīte mirdzētu. Manuprāt, jau tas brīdis, kad Raitis Junkers izveidoja to galeriju šeit [brīvdabas galerija pie bibliotēkas sānu sienas], jau tas tāds viens solis bija uz to, lai šī ēka kļūtu cilvēkiem interesantāka, jo tur arī apgaismojums tagad ir, agrāk tur bija vienkārši tumsa, un tādas šausmīgas divas sienas, vai ne? Protams, mēs varētu šeit pilnveidoties, protams.

Baiba Īvāne-Kronberga: Viens no galvenajiem iemesliem droši vien ir nauda.

Dzintra Punga: Tā ir nauda...

Baiba Īvāne-Kronberga: Bet vai ir bijušas kādas diskusijas, plāni, sarunas par to, ka būtu iespējams veikt vienu nozīmīgu un lielu rekonstrukciju ēkai, no sākuma līdz beigām, vai par to nekad nav runāts?

Dzintra Punga: Tad, kad te bija direktore Aija Nadziņa, kad te sākās tās pārbūves, viņa vērsās ik pa brīdim pie... Ir tāds arhitekts [Laimonis]Šmits, kurš nodarbojas ar bibliotēku, ar jaunu bibliotēku būvi un veco renovāciju, viņam pieder daudzu bibliotēku, piemēram, Latgales Centrālā bibliotēka, un tiešām daudzas bibliotēkas viņš ir pārbūvējis. Kad Aija [Nadziņa] jau taisījās projām iet un šeit arī valdīja sarunas dažādos līmeņos par turpinājumu... Viņš teica tā – ja viņš un viņa firma uzņemas šīs ēkas pārbūvi un projekta izstrādi, viņam ir divas prasības. Pirmā prasība, lai šeit tiktu veikta neatkarīga ekspertīze [...], un bibliotēku no ēkas uz to brīdi pārceļ citur, un viņi sāk viengabalainu pārbūvi, jo pretējā gadījumā viņš teica, viņš te var konsultēt vienā, otrā jautājumā. [...] Katram arhitektam ir savs viedoklis, protams. Bet tad nomainījās direktori, un viss sākās no jauna, bet būvekspertīze tomēr tika veikta, acīmredzot tomēr bija tāds nopietns pamats.

Baiba Īvāne-Kronberga: Bet vairs arī neatgriezās pie sarunām, ka bibliotēka darbu neturpinātu uz laiku, kamēr renovē ēku?

Dzintra Punga: Nē, jo tad jau arī bija kāda daļa sakārtota, kaut kāda daļa ne, piemēram, laikam gadu pirms [Aija] Nadziņa gāja projām, visi pamati tika atrakti, tika sakārtota drenāža. Tāpat pusei ēkas bija elektroosmoze izbūvēta, kurai, izrādās, ka te diez ko liela jēga nav. [...] Nu laikam jau, ka par vēlu [veikt vienotu renovāciju].

Baiba Īvāne-Kronberga: Līdzīgā situācijā bija, piemēram, Cēsu bibliotēka, kas arī ir apmēram tāda paša vecuma, ēkā tomēr tika veikta šī vienreizēja renovācija, varbūt, ja mēs runājam par bibliotēkas lietotājiem, arī viņu acīs tas daudz ko maina, kā viņi skatās uz bibliotēku, un tad, ja bibliotēka ik pa laikam nav pieejama un visu laiku kaut kas notiek. Vai tas ietekmē labvēlīgi mūsu darbu?

Dzintra Punga: No vienas puses neietekmē labvēlīgi, bet no otras puses mūsu cilvēki ir tik pacietīgi, un viņi pieņem visu kā ir, daudzi saka, tikai neslēdziet bibliotēku ciet, tā nu ir. Mēs jau cenšamies, lai viņiem būtu labi arī tad, kad ir remonts, bet skaidrs, ka viņiem labi nav, to mēs redzam pēc mūsu rādītājiem. Es domāju, ka jācenšas tagad ārpusi saveidot, ceturto stāvu izbūvēt līdz galam, liftu [ierīkot]. Es domāju, ka bibliotēka jau diezgan straujiem soļiem infrastruktūras ziņā attīstās uz priekšu.

Baiba Īvāne-Kronberga: Kāda ir jūsu sajūta, vai bibliotēkas darbinieki, tieši personāls, redz mūsu ēku kā vērtību?

Dzintra Punga: Tas droši vien ir atkarīgs no katra individuālā cilvēka (smejas), es domāju, ka daļa neredz.

Baiba Īvāne-Kronberga: Un neredz kāpēc?

Dzintra Punga: Mēs esam tiešām ļoti dažādi. Dažādi ir izpratnes līmeņi [...] Es nezinu, ko tur var darīt, katrs ir tāds, kāds viņš ir.

Baiba Īvāne-Kronberga: Bet kā Jūs domājat, ja mēs lēnām par vēsturi [sākam interesēties], apzināmies, ko mēs darām un kas te ir bijis, varbūt arī tas ir viens no veidiem, kā mēs varam ieraudzīt kaut ko citām acīm?

Dzintra Punga: Varbūt.

[..]

Saruna ar bijušo Jelgavas Zinātniskās bibliotēkas mākslinieku Tālivaldi Langenfeldu (1951) un Lindu Langenfeldi (1965), ierakstīta 2018. gada 22. martā Jelgavā, Lielā ielā

Baiba Īvāne-Kronberga: Vai jūs abi esat jelgavnieki?

Linda Langenfelde: Esmu dzimusi Jelgavā 1965. gadā.

Baiba Īvāne-Kronberga: Un Tava ģimene, pirms tam?

Linda Langenfelde: Jā, mans tēvs dzimis Jelgavā un vecāmamma cik es zinu.. omamma.. Kad viņa atbrauca uz Jelgavu? Kādi trīsdesmitie gadi?

Tālivaldis Langenfelds: Varētu būt.

Linda Langenfelde: Trīsdesmitajos gados atbrauca. Izmācījās Rīgā par žēlsirdīgo māsu un atbrauca strādāt uz Jelgavu. Slimnīcā strādāja pirms kara. Vecaistēvs bija jurists vai advokāts. Es viņu nekad neesmu redzējusi. Tad tēvs piedzima, arī jelgavnieks. Un vecāmamma stāstīja, kā pirms kara bijis, un bildes ir pirmskara, pēc tam pēckara periods, jā.

Tālivaldis Langenfelds: Mēs esam Jelgavā dzimuši, vēl vecajā slimnīcā, dzemdību nodaļā.

Baiba Īvāne-Kronberga: Uz O. Kalpaka ielas?

Tālivaldis Langenfelds: Jā, tur vēl vecā saimniecības ēka saglabājusies un dzemdību nodaļa arī. Bet nu ar mani tas drusku ātrāk noticis ir. Mans tēvs ir no Auriem, no Dobeles puses. Mamma ir dzimusi Daugavpilī, bet sakarā ar to, ka viņai tēvs ir bijis robežsardzes posteņa priekšnieks, es nezinu kāds, uz Zarasiem, tieši uz tā robežposteņa. Tāpēc viņa pie Daugavpils tuvāk. Un kara laikā protams, vecaistēvs, viņas tēvs nokļuva Anglijā, un viņas bija bēgļos līdz Vācijai.

Linda Langenfelde: Bet tev jāstāsta par sevi.

Tālivaldis Langenfelds: Nē nu..

Baiba Īvāne-Kronberga: Viss ir saistīts.

Tālivaldis Langenfelds: Un viņas atbrauca atpakaļ uz Latviju un viņas māte [apmetās] tepat Ozolniekos. Faktiski nē, viņa jau dzīvoja Kultūras ielā, tas jau pie Veterinārās fakultātes, un tikai pēc tam pārcēlās uz Ozolniekiem. Un tad es arī varu teikt, ka esmu jelgavnieks.

Baiba Īvāne-Kronberga: Jūs abi esat uzauguši ar stāstiem par veco Jelgavu?

Linda Langenfelde: Es noteikti.

Tālivaldis Langenfelds: Man ir daudz kas [palicis atmiņā], ko es atceros vēl no sešdesmito gadu Jelgavas. Un kad paskatās tās Jelgavas bildes, tad ir ...

Linda Langenfelde: Raudāt gribās. Latvijas pirmskara.. pilnīgi raudāt gribas.

Baiba Īvāne-Kronberga: vai varētu teikt, ka tas ir tāds kā mūsdienu jelgavnieku liktenis, dzīvot pastāvīgā konfliktā ar šo pagātņi? Kāda tā ir bijusi, stāsti par to, un kāda tā ir šobrīd?

Tāivaldis Langenfelds: Jā. Drīzāk ir pārrāvums, jo tā bija pilsēta, kas bija, šī ir pilsēta, kas ir tagad, bet tā nav tā Jelgava.

Linda Langenfelde: Es gan tā nevarētu teikt. Man tās atmiņas, ko man omamma stāstīja, arī tās bildes, kur tēvs ir maziņš, vēl divgadnieks, un kur viņi iet pa vienu no šīm ielām. Un skaistas mājas, augstas, un kā viņa stāstīja, kā viņi gājuši pa restorāniem tepat, un pusdienas ēduši, es saprotu, ka viņi ir tā laika inteligence bijuši. Un vecāmamma arī, viņa kā žēlsirdīgā māsa neko nedrīkstēja darīt ar rokām, viņai vajadzēja saudzēt rokas. Viņiem bija mājkalpotāja vai kaut kas tamlīdzīgs. Viņa stāstīja, kā viņi gājuši uz restorāniem un cik te skaisti ir bijis. Kā te laukumā bijis tirgus, un gar upi restorāni un kuģīši. Tās ir tās atmiņas, kas rada papildus smeldzi tam, ko tu redzi bildēs par aizgājušo Jelgavu, jo tas ir kaut kas vairāk kā tikai... tā ir manu tuvinieku dzīve, atmiņas, laiks.. un tad ir padomju laiki, kas man atmiņā, cik briesmīga Jelgava bija, kāda viņa bija, nekas skaists, es nejutu, ka padomju laikos varēja teikt, ka kaut kas ir skaists... Un šie laiki, kad jau kaut kas veidojas... bet tas jau ir pilnīgi cits stāsts, tā ir cita Jelgava. Slāņiem tas virsū nāk.

Tāivaldis Langenfelds: Jelgava vienmēr ir bijusi tāds inteligences centrs. Man patika tava tēva teiciens, ka pēc vēstures datiem šeit ir bijis vairāk baznīcu nekā skolu. Liela tur tā starpība nav, viena vai divas vienības, bet nu fakts. Tas vien liecina, kas šeit ir bijis. Tagad Jelgava.. kas viņa ir? Rīgas guļamistaba. Kaut kas jau veidojas, bet Linda pareizi saka, tā jau vairs nav... ar to Jelgavu jau.. dažas mājas te ir. Mēs vēl skolas laikā, puikas, taisījām projektu “Jelgavas koka apbūve”. Kaut kur man tas viss vēl saglabājies.

Linda Langenfelde: Jā, jā, ir man tas projekts.

Tāivaldis Langenfelds: Mēs kad te izejam ārā kaut kur.. arī tās mājas vairs nav, nokurinātas.

Baiba Īvāne-Kronberga: Bet kā jūs katrs nonācāt līdz bibliotēkai?

Linda Langenfelde: Līdz bibliotēkai? Tu gribi dzirdēt?

Baiba Īvāne-Kronberga: Jā, protams (smejas).

Linda Langenfelde: [...] Blakus man augšā kaimiņos dzīvoja Jelgavas Zinātniskās bibliotēkas direktore Paulīne Bartkēviča. Man bija vecmāmiņa, mēs tur visi dzīvojām, mamma, tēvs un es, mēs visi šajā istabā dzīvojām. Un tā kaimiņtante katru vakaru deviņos nāca pie mums skatīties ziņas. Un viņa man bija ne tikai kā kaimiņtante, bet viņa man bija arī kā vecāmamma, kā ģimenes loceklis. [...] Nu lūk, un tā kaimiņiene... kad es beidzu 11. klasi, es nekad bibliotēkā nebiju bijusi. Nekad. Jo man nevajadzēja, jo man kaimiņiene visu atnesa. Es nezināju, kas ir

bibliotēka. Un viņa man prasīja, paklau, kamēr tu gatavojies augstskolā stāties iekšā, vai negribi bērnu bibliotēkā pastrādāt? Man bija 17 gadi, vēl nebija 18. 28. jūnijā izlaidums un 7. jūlijā es sāku strādāt bērnu bibliotēkā par bibliotekāri. Tad es domāju, cik forši, bibliotēka, palasīt tur var, pagatavoties...

[..]

Baiba Īvāne-Kronberga: Kurš gads tas bija?

Linda Langenfelde: 83. gadā es sāku strādāt, man liekas 83. [..]

Baiba Īvāne-Kronberga: (Tālim) Bet Jūs jau strādājāt bibliotēkā ātrāk?

Tālis Langenfelds: Jā, es 78. vai 79. gadā par mākslinieku atnācu strādāt.

Baiba Īvāne-Kronberga: Tajā ēkā, kas bija muzejā?

Tālis Langenfelds: Nē, fonotēkā Lielajā ielā.

Baiba Īvāne-Kronberga: Tur, kur tagad ir bērnu bibliotēka "Zinītis"?

Tālis Langenfelds: Zinītim pretī, tur tagad ir kāda zemnieku biedrība. Blakus Zinītim, blakus durvis uz domes pusi, nākošās. Tur bija fonotēka. Tur kāpņu telpā sanāca faktiski durvis pret durvīm. Kad es uzrakstīju kādas izstādes, man vajadzēja atdot bērniem, es tikai piekļāvēju pie durvīm un atdevu.

Baiba Īvāne-Kronberga: Tā ir tā pati fonotēka, ko pēc tam pārceĶa uz tagadējo bibliotēkas ēku Akadēmijas ielā?

Tālis Langenfelds: Jā.

Baiba Īvāne-Kronberga: Tad muzejā jūs neesat strādājis.

Tālis Langenfelds: Muzejā nebija tādu telpu vienkārši. Telpu dēļ tas bija.

Linda Langenfelde: Bet tā jau bija, tu jau zini, centrālās bibliotēkas filiāle. Jo mums jau visas sanāksmes notika muzejā. Es jau tur arī bieži gāju, tikai darba vieta skaitījās Lielajā ielā.

Tālis Langenfelds: Jo es taisīju noformējumus, man bija 1.bibliotēka [..]. Tad bija filiāle kultūras namā. Tad otrajā Jelgavā bija Imants Ozols, 2.bibliotēka vai kā viņa tur saucās. Tad bija fonotēka, es visiem taisīju tos noformējumus.

Baiba Īvāne-Kronberga: Jūs atceraties to brīdi, kad pastiprināti sākās runas par pārvākšanos uz jaunām telpām, ka bibliotēkai būs jaunas telpas, par Akadēmijas ielas māju?

Tālis Langenfelds: Tā bija, runas bija, bet vēl nebija skaidrības, pat es zināju vairākas ēkas, kur varēja vislabāk pielāgot bibliotēkai.

Baiba Īvāne-Kronberga: Bet jūs atceraties, par kādām tieši vēl ēkām bija runa?

Tālis Langenfelds: Nu lūk, es neatceros vairs, patiešām man nestāv prātā. Mani tas galīgi neskāra, kas tad tur.

[..]

Tālis Langenfelds: Tur lēma augšā izpildkomiteja, tāpat Bartkēviča tur gāja runāt visu. Kas man, izpildkomitejā bija maza darīšana, lai gan es taisīju noformējumus arī partijas komitejai, tur kur Spīdola [Spīdolas ģimnāzija] tagad ir. Daudz man bija tās darīšanas visas, tur tā [Aina] Rokjāne.

Baiba Īvāne-Kronberga: Tātad lēmums tika pieņemts, un jūs kā bibliotēkas darbinieki vienkārši vienā jaukā dienā gatavojāties pārvākties uz telpām.

Tālivaldis Langenfelds: Jā, sāka gatavoties uz pārvākšanos, un bibliotēku jau sāka gatavot, iekārtot, un tad mēs visi kā tādi talcinieki melnie braucām un vedām grāmatas un visus plauktus, tāpēc ka arī Izpildkomiteja tajos laikos nebija nekas labāks kā tagad, ne vienmēr naudas piešķīra, bija bēdīgi, ar vecām mēbelēm bija jāiztiek, un tas remonts arī diezgan prasts bija, vienīgais, ko Bartkēviča izcīnīja vienā brīdī, jo no pamatiem sūcās mitrums, ēka smagi nosēdusies ir: taisīja tos urbumus ar elektrodiem un vadiem, bet atkal *nogrieza* līdzekļus, un tā viss palikās. Nezinu, cik tagad ir tālu tikuši, bet arī tagad tur kaut ko taisa. [...] Tas mitrums tur visu laiku velkas augšā.

Baiba Īvāne-Kronberga: Tieši tā, mūsu ēka tagad ir ļoti zemu salīdzinot ar citām, tā tas ir. Bet vai jūs atceraties, kad uzzinājāt, ka bibliotēkai tiek izvēlēta tieši šī ēka, kāpēc un ar kādām sajūtām jūs uz turieni gājāt?

Tālivaldis Langenfelds: Mēs ar Lindu jau pārrunājām, īsti nestāv prātā, kāpēc, kur, kā... nu labi, būs viss vienā vietā, vai tas būs labi? Fonotēkā es jutos kā savā... prom no acīm. Varēja tā diezgan brīvi dzīvot. Tur bija sava republika. Te es atkal būšu redzes lokā, un visi tādā vienā čupā.

Linda Langenfelde: Kad mēs tagad runājam, es atceros, ka kaimiņiene Paulīne Bartkēviča manai omammai, drīzāk tur dzīvoklī, kad tur bija sarunas kaut kādas, cik es tādas drumstalas atceros, ka viņa teica: tur būs problēmas ar to, kā to bibliotēku iekārtot. To es atceros kā pa miglu. Ka tās telpas nav tam paredzētas, tas bija viens moments. Otrs, ko es atceros, ka viņa teica, es nezinu kāpēc, ļoti sarežģīti būs no muzeja ēkas pārvest [krājumu]. Ka sarežģīti pārvest grāmatas, vai tas bija tehniski..

Tālivaldis Langenfelds: Nu tehniski..

Linda Langenfelde: Vai nebija, kas nes.

Tālivaldis Langenfelds: Nebija kas nes, jo nebija tādu pakalpojumu.

Linda Langenfelde: Par tādām problēmām atceros.

Tālivaldis Langenfelds: Viss jau bija pašiem jādara. Paši sēja, pie kam bija tādas papīra šņores, nevis tādas kā tagad, ar kurām nevarēja sasiet. Un tur tās mākslas grāmatas bija. Diezgan problēmas. Muzejā arī bija problēmas ar mitrumu.

Baiba Īvāne-Kronberga: Jūs atceraties, kas palīdzēja pārnest grāmatas, izņemot kolēģus?

Tālivaldis Langenfelds: Bija iesaistīti, es atceros, kādi skolnieki.

Linda Langenfelde: Es atkal atceros, vai nebija vēl kaut kādi zaldāti.

Baiba Īvāne-Kronberga: Bija, bija. Es izlasīju protokolā, tāpēc jautāju. Tie bija no cietuma, cietumsargi.

Linda Langenfelde: Ar armiju, ar dienestu saistīti.

Tālivaldis Langenfelds: Jā, bija.

Linda Langenfelde: Tā tas bija. Iespējams, ka tā bija tā problēma, ko viņa [Paulīne Bartkēviča] risināja, jo sākumā bija piesaistīti mūsu vīri, bet viņu bija maz, un es atceros, ka vēl bija piesaistīts tāds kā bibliotēkas draugs, tāds Egīls Lauze [..].

Tālivaldis Langenfelds: Ļoti vienkārši, fonotēkā strādāja Tālivaldis Treicis, mans vārda brālis. Un viņi bija ļoti labi draugi ar Lauzi, Lauzis rakstīja dzeju un Tālivaldis rakstīja dzeju.

Linda Langenfelde: Es kaut kā atceros, bet tie nebija darba stāsti, tie bija privāti stāsti ar manu omammu. Mēs vēl nebijām pat precējušies, bērnu mums vēl tad nebija.

Tālivaldis Langenfelds: Kāpēc es daudz neatceros, es tajā laikā dzīvoju Rīgā. Es katru dienu braucu uz Jelgavu. Dzīvoju Ķengaragā un braucu ar vilcienu.

Linda Langenfelde: Es atkal atceros tik, cik Paulīne Bartkēviča stāstīja manai omammai. Viņa vēl ilgi turpināja pie mums katru vakaru deviņos nākt *Panorāmu* skatīties, it kā viņai paša televizora nebūtu (smejas). Un tad viņa stāstīja, ka ir problēmas pārvākties, jo nav, kas tās grāmatas nes. Un tad laikam risināja to problēmu ar tiem cietuma darbiniekiem.

Tālivaldis Langenfelds: Es tikai gribēju pateikt, ka tur bija tāda lieta, ka man tās telpas ierādīja, tur bija daudz problēmu, jo viņa [ēka] nevarēja apmierināt bibliotēkas vajadzības.

Baiba Īvāne-Kronberga: Nu jā, jo viņa bija dzīvojamā ēka ar maziem dzīvokļiem, padomju laikos sataisītiem, šauriem.

Tālivaldis Langenfelds: Tos izlauza cauri, un tās pamatfunkciju telpas dabūja. Bet tas, kas bija no muzeja, muzejā bija milzu telpas tomēr, viss pirmais stāvs faktiski, tikai viens spārns nebija. Un tas viss sanāca iekšā. 1. un 2. bibliotēkas palikās, bet filiāle no kultūras nama, kur tā arī aizņēma milzu platību, fonotēka, ļoti daudz kas sanāca virsū, un tās telpas atkal trūka. Un tad es zinu, ka mēs gājām augšā trešajā stāvā, pie Barona zāles, un man tur gribēja ierādīt darba telpu. [..] Tur es iegāju iekšā vēl pa tādām trepēm jocīgām skanošām, un tas viss tāds kā pacēlums, pusmetru vai vairāk virs parastās grīdas bija.

Baiba Īvāne-Kronberga: Jūs sakāt, ka jums gribēja iedalīt kabinetu [lielajā] zālē? Tajā mazajā telpā?

Tāļivaldis Langenfelds: Tur iznāca kaut kā no zāles. No otrām trepēm.

Baiba Īvāne-Kronberga: Tur, kur bija paredzēts kino projektor. Vai tādas runas jūs zināt.?

Tāļivaldis Langenfelds: Tieši kinoprojektora zālē. Un tur bija paredzēts, nezinu vai lūkas jau bija uztaisītas, bet tur nevarēja projektorus ielikt, jo pateikšu vēl godīgi, kad es bēgu no armijas, es aizgāju uz Rīgas kino skolu, un es nostrādāju par kinomehāniķi, tāpēc es zinu šo bildi, un tur nemaz tādus stacionārus kino projektorus nevarēja ielikt.

Baiba Īvāne-Kronberga: Par mazu telpa?

Tāļivaldis Langenfelds: Ne par mazu, bet viņai vajadzīga filmu pārtīšanas telpa, vēl blakus telpa. Tāpēc arī pēc ugunsdrošības neviens nebūtu atļāvis to taisīt. Tur varētu tikai tādus ukraiņu projektorinus, kas paredzēti mājām, bet tie jau nav profesionālie, tādi pusamatieru.

Baiba Īvāne-Kronberga: Tad tajā zālē nekad nekāds kino nav ticis rādīts.

Tāļivaldis Langenfelds: Nē, tad tas kaut kā pazuda viss. Bet to telpu tā arī man neiedeva. Man piešķīra telpu, uzejot otrajā stāvā, kur ir lasītava un pa labi. Tur ir tualete un pēc tualetes ir kabinets.

Baiba Īvāne-Kronberga: Tajā telpā pēc projekta smēķētava bija paredzēta.

Linda Langenfelde: Oho! To es nemaz nezināju.

Baiba Īvāne-Kronberga: Es vēl nopriecājos, cik skaisti, vesela telpa smēķētājiem (smejas).

Tāļivaldis Langenfelds: Es arī nezināju par to.

Baiba Īvāne-Kronberga: Tur tagad ir projektu vadītāja un sabiedrisko attiecību daļa.

[..]

Linda Langenfelde: Tu jau tur sēdēji, kad vajadzēja daleņus krāsot. Tu tos tur krāsoji.

Baiba Īvāne-Kronberga: Cik ilgi jūs tur nostrādājāt?

Tāļivaldis Langenfelds: Vai, tur es gan maz.

Linda Langenfelde: Kad ievācās iekšā?

Linda Langenfelde: 84. gadā.

Tāļivaldis Langenfelds: Nu tad es tajā pašā gada aiztinu.

Baiba Īvāne-Kronberga: Barona zāles atklāšanu piedzīvojāt?

Tāļivaldis Langenfelds: Nē, manis paša atklāšanā nebija laikam.

Linda Langenfelde: Nē, tu biji. Kurā gadā atklāja zāli?

Baiba Īvāne-Kronberga: 86. gadā

Linda Langenfelde: Nē, tad viņš jau strādāja dzelzceļā.

Tāļivaldis Langenfelds: Rīgas dzelzceļā.

Linda Langenfelde: Tāli, tagad ļauj padomāt. Mēs precējāmieš 85.gada decembrī. Man liekas, ka tu jau biji tikko aizgājis projām. Tu nesen biji sācis dzelzceļā strādāt. Un es savukārt 86. gadā biju dekrētā, es nepiedalījos tur [Barona zāles atklāšanā], tāpēc es domāju, kādā sakarā.

Tālivaldis Langenfelds: Tur ir vienkāršs izskaidrojums tam, kāpēc es aizgāju projām. Bibliotēkā man alga bija 90 rubļi mēnesī. Tad es Lauktechnikā vēl piestrādāju par mākslinieku. Es strādāju divās darbavietās, līdz ar to varēju dzīvot normāli, un tad, kad mani ielika tajā Zemgales ielā [Akadēmijas ielā 26], man vajadzēja visai ēkai taisīt visus noformējumus uzreiz, un kādos dažos mēnešos visu dabūt gatavu, un vistrakākais bija daleņi. Daleņi nebija kā tagad, bet no kartona, uz kura vienā pusē vajadzēja ar tušu rakstīt latviski, un otrā pusē krieviski, un tas bija viens murgs.

Linda Langenfelde: Bet zini Tāli, kaut kas neiet kopā. Tu saki, bibliotēku atklāja 86.?

Baiba Īvāne-Kronberga: Nē, bibliotēkā ievācās 84. gadā, bet faktiski sāka strādāt 85.gadā, jo kamēr pagāja visa iekārtošanās.

Linda Langenfelde: Ir dīvaini, ka viņam lika visu straujā tempā zīmēt, tātad tur bija kaut kāds datums, kaut kāda piesaiste oktobra revolūcijai vai kaut kam.

Baiba Īvāne-Kronberga: Katrā ziņā sanāksmju protokolos var atrast, ka kaut kas ir jādara, jo visu ieilgušo iekārtošanos dēļ ir mazinājies apmeklējums, tās pašas problēmas, kas šodien, statistika, kas ir jāatjauno, varbūt tas ar to kādā saistībā.

Linda Langenfelde: Jā, jo viņam lika riktīgi tur ņemties.

Tālivaldis Langenfelds: Tad bija tā, ka es pat vēl vakar [Latvijas] Nacionālajā bibliotēkā teicu lekcijā, tas, ka ņēma kartonus, aiz tā ka nevar to visu izdarīt. Mēs darījām tā, ka pat par pazīšanos dabūja ūdens emulsijas krāsu un kartonus uz avīzēm rullēja, ar balto krāsu, ar porolona rulli, un tad nākošā dienā mainīja otras puses, kartons tika krāsots ar emulsijas krāsu, pēc tam uz viņa ļoti labi rakstās ar tušu virsū. Bet atkal bija bēda: novelkot ar slapju pirkstu, viņš smērējās, bet bija risinājums. Es nācu uz universālveikalu "Draudzība" un pirku lieliem blāķiem, kastēm matu laku un pūtu virsū, un tā atkal iekonservēju to visu, un līdz ar to tā lasītava smaržoja pēc rozēm.

Linda Langenfelde: Par videonomu tev ir zināms?

Baiba Īvāne-Kronberga: Jā

Linda Langenfelde: Kas vēl tāds.

Baiba Īvāne-Kronberga: Bet, teiksim, par to, kā kas tiks iekārtots, tas netika ar darbiniekiem apspriests laicam. Pirmajā stāvā, kur tagad ir krātuve un infocentrs, bija paredzēta kafejnīca. Kafetērijs ar kamīnu.

Linda Langenfelde: To es atceros, to es zinu. To stāstīja Paulīne manai omammai. Tagad, kad tu sāki stāstīt, redz, kā atmiņā uzaust.

Tālivaldis Langenfelds: Tad kad uzvedina, jā, tad ir kaut kas.

Linda Langenfelde: To viņa stāstīja, jo viņi gāja uz Silvānu, kas toreiz bija.

Baiba Īvāne-Kronberga: Kas ir Silvāns?

Linda Langenfelde: Viņi gāja uz Meža fakultāti pretim muzejam, tur bija kafejnīca Silvāns. Viņi tur visa bibliotēka gāja pusdienas ēst. Un tad Paulīne stāstīja omammai, ka viņiem tagad nevajadzēs uz Silvānu iet, ka viņiem būs darbā kafejnīca. (pārsteigta) Paskaties, kā nāk atmiņā! Par kamīnu es neko nezinu.

Baiba Īvāne-Kronberga: Nu tur bija iezīmēts vienā vietā, vienā projektā, kādā veidā viņu izbūvēs, bet realizācija un ieceres atšķīrās.

Tālivaldis Langenfelds: Es tik saprotu to, ka toreiz bija tāda lieta, ka mani ar tiem daleņiem iedzina riktīgā strupceļā. Es strādāju otrā darbā, un kad sākās, man pateica tā, draugs mīļais, tagad tev nekādas citas [nodarbošanās] nav, tagad tev iemaukti un sēdēsi no rīta līdz vakaram savā kabūzī. Un protams, es esmu visu acu priekšā fonotēkā. Līdz ar to es vairs nevarēju strādāt, apvienot neko, līdz ar to man tas bija jāpamet un palikties tikai uz tiem 90 rublīšiem, bet mēs jau precējāmies un sākās finansiālas problēmas, bet tad es vēl strīdējos un teicu, ka mēs kaut ko darīsim, lai ar tiem daleņiem tiktu galā, es braucu uz Rīgu, diezin pa kādiem kanāliem es to uzzināju, braucu uz turieni, kur tagad ir *Rīga Plaza*, tirdzniecības centrs, tur kādreiz atradās plastmasas rūpnīca *Ausma*, un viņi taisīja daleņus. Es speciāli braucu uz to rūpnīcu, un kas tad es tāds – mākslinieks no kaut kādas bibliotēkas, bet mani tur ļoti laipni uzņēma, parādīja, iedeva paraugu daleņa, viņš vēl ilgi pie Paulīnes stāvēja. Tas ir tāds oranžs, tas ir tas plauktu dalenis, tas plakanais, kas plauktos iekšā. Jo tie bija pasūtīti 10 tūkstoši no nacionālās bibliotēkas. Un viņi teica, taisiet pasūtījumu no savas izpildkomitejas, cik jums vajag, 3 vai 5 tūkstoši, un mēs uztaisīsim, un jums būs daleņi. Un es tāds, oh, nu būs viss, un es tik gudrs esmu. Atbraucu un Paulīnei iedodu, un viņa arī priecīga. Nākošā dienā viņa atnāca, nokārusi degunu, laikam tur bija dabūjusi pa sprandu tai izpildkomitejā, laikam nekādu naudu nepiešķīra, zīmējiet paši, taisiet. Un daleņus, kad es aizgāju projām, tad taisīja RAFa mākslinieki. Vēl kaut kādi keramikas un ja nemaldos vēl. No uzņēmumiem, un tie arī bija nelaimīgi. RAFā, cik es atceros, viņi bija taisījuši ar trafaretiem. Tātad viņiem bija tehniskās iespējas kaut kādas savādākas. Tur bija ar trafaretiem tie uzraksti pūsti, un kaut kādi jau arī bija rakstīti. Drausmīgais apjoms! Nu visa bibliotēka. Un to vienkārši izdarīt nevarēja. Un man sēdēt un par tādu naudiņu strādāt melnu muti, nu tad jau arī dusmas uznāca.

Baiba Īvāne-Kronberga: Tāpēc jau tie vīrieši bibliotēkās tik maz ir.

Linda Langenfelde: Jā pareizi, sāka 1986.gadā to Barona zāli, kurā mēnesī?

Baiba Īvāne-Kronberga: Septembrī, dzejas dienās.

Linda Langenfelde: 86.gadā es mācījos universitātē un man bija Robis, mans pirmais bērniņš, 86. gada janvārī viņš man piedzima, viņš bij ratiņos, un es gāju pakaļ grāmatām uz bibliotēku. Tad man parādīja to Barona zāli, bet uz atklāšanu es nebiju. Laikam nevarēju tikt ar bērnu.

Baiba Īvāne-Kronberga: Un vai jūs atceraties to mirkli, kāda tā Barona zāle jums šķita, tās emocijas?

Linda Langenfelde: Jā, es atceros. Man ļoti patika. Es atceros to iespaidu, to Baronu, kāds viņš bija. Man patika tie logi, vitrāžas kādas viņas bija. Jo tajā laikā viņš bija tāds... redzi tajā 86. gadā vēl nebija nekādas brīvības dvesmas. Viņš bija tāds kā priekšvēstnesis. Es to tā sajutu tāpēc, ka ... [jautā Tālivaldim Langenfeldam], kurā gadā tu *Latvijas Linos* strādāji? Viņš strādāja *Latvijas Linos* un viņam vajadzēja *Latvijas Linu* simtgadei taisīt noformējumu.

Tālivaldis Langenfelds: Scenogrāfiju. Visu skatuvi noformēt.

Linda Langenfelde: Scenogrāfiju kultūras namā, un viņš izvēlējās..

Tālivaldis Langenfelds: Ausekli.

Linda Langenfelde: Un varbūt tie arī viņam bija netieši iespaidi no Barona zāles.

Tālivaldis Langenfelds: Tie bija. Es diezgan bieži tur biju, jo Zvejnieks Andrejs tur gleznoja. Gāju uz bibliotēku un mēs ar viņu tur vairākas reizes tikāmies. Zinu ka bija viena reize, kad es kādas vairākas stundas tur ar viņu pļāpāju. Viņš vēl sacīja, ai man taču arī jāstrādā. Interesanti, viņš man stāstīja par visiem auseklīšiem. Mums bija tāda dūmakaina visa tā lieta. Jā, tur, zināms, bija latviešu motīvi, Lielvārdes josta, bet tas bija tāds abstrakts, jo zināšanu nebija pamatā. Un tad viņš man to visu skaidroja. Un *Latvijas Linu* simtgadei es taisīju, pats lielais motīvs bija milzu liels Auseklis, bet no lina. Tas bija kartons apvilkt ar linu apkārt.

Linda Langenfelde: Tas varēja būt tas iespaids no Barona zāles.

Baiba Īvāne-Kronberga: Jā, jo tur tas dreļļu raksts.

Linda Langenfelde: Jā, dreļļu raksts uz sienas. Tad es atceros, ka bija tā Mārtiņa dziesmu grāmata, kur bija tie visi auseklī.

Tālivaldis Langenfelds: Tas bija vēlāk, kad vēl nācās, jo mēs esam arī LNNK vecbiedri. Tad es taisīju tepatās, kad pāriet pāri krustojumam uz viesnīcu. Tāds krusta stends liels, tad es to noformēju, tad viņi sāka dalīties...

Linda Langenfelde: [...] Tanī laikā es pat nezinu, vai Baronu kāds drīkstēja... viņš bija ļoti iespaidīgs, tā bilde.

Tālivaldis Langenfelds: Barons jau bija.

Linda Langenfelde: Jā, bet viņu nekur jau tā nezīmēja uz sienām.

Baiba Īvāne-Kronberga: Nu Krišjāņa Barona zāle ir vienīgā Latvijā.

Linda Langenfelde: Es atceros, ka tur bija viens pasākums ar Elzu Radziņu. Tā Elza Radziņa, Barona zālē. Tas viss tik ļoti iespaidīgs tāds pasākums. Es tagad neatceros, par ko tas pasākums bija, bet viņu godināja, un man arī vajadzēja puķes viņai dot. Es atceros, ka tanī laikā Paulīne par to Zvejnieku stāstīja, jo viņš viņai pazīstams bija. Tu droši vien jau esi izpētījusi, kā tā ideja radās par to Barona zāli.

Baiba Īvāne-Kronberga: Bet tu stāsti, ko tu zini.

Linda Langenfelde: Es tik atceros, ka Paulīne stāstīja, ka tas Andrejs taisa, to Baronu zīmē. Bet... es tagad baidos samelot, vai es fantazēju, bet vai nebija tur doma par kaut kādām tautas dziesmām uz sienas.

Baiba Īvāne-Kronberga: Bet tur ir. Vajag atnākt uz atjaunoto zāli.

Linda Langenfelde: Saplūdis viss kopā, vai viņa to stāstīja, vai es to redzēju.

Baiba Īvāne-Kronberga: Tur tas dzīves cikls no dzimšanas līdz nāvei, un katram posmam ir tautas dziesma.

Linda Langenfelde: Es tikai neatceros, kas tās tautas dziesmas izvēlējās, Paulīne vai darbinieki kaut kādi, to gan es nezinu.

Baiba Īvāne-Kronberga: Vispār interesanti, jo es vakar tikos ar Andreju Zvejnieku, un šo es viņam nepajautāju.

Linda Langenfelde: Pajautā, kas izvēlējās tautas dziesmas, visticamāk varētu būt, ka ne jau Paulīne, bet zinot Paulīni, viņa visticamāk kādam deva.

Baiba Īvāne-Kronberga: Varbūt palīdzēja, jo Andrejs Zvejnieks jau pats visu to koncepciju izstrādāja un pats visu par Baronu. Es pajautāšu, kaut kā nebiju par to iedomājusies.

Linda Langenfelde: Bet ja tu tagad tā saki, es arī tagad atceros, ka šajā mājā par tām tautas dziesmām kaut kas tika runāts. Bet nu redzi kā atmiņa... tas bija tik sen.

Baiba Īvāne-Kronberga: Tāli, man jums jautājums par bibliotēkas mākslinieku kā svarīgu vai nesvarīgu profesiju bibliotēkā.

[..]

Tālivaldis Langenfelds: Par bibliotēkas mākslinieku, es zinu tikai vienu bibliotēku, tā ir Cēsu bibliotēka, kur ir štata vienība – mākslinieks.

Baiba Īvāne-Kronberga: To uzreiz var just, vai nē?

Tālivaldis Langenfelds: Nē, nē. Es arī uzreiz domāju, ka tur būs ļoti labi, jo man bija tā Cēsu bibliotēka jāiekārto, viss lielais projekts gāja. Izrādās, ka māksliniece... viņa līmē grāmatas vienkārši. Tas ir viņas uzdevums. Un nav nekāds... Agrāk mākslinieks bija tas, kas darīja visādus iekšējos noformējumus. Bija svētki, pasākumi, izstādes. Tad gāja centralizēti un bija tāda kārtība visam. Tagad tas viss ir palaists tādā pašplūsmā, pēc principa, kā protu tā maunu. Te es varu nolasīt tāpat kā vakar veselu lekciju, un man ir bibliotekāri, kam jāatsūta

man mājasdarbs, kur viņiem jānofotografē sava bibliotēka, kāds viņai stils utt., raksturojot vienkāršā veidā – tas ir bezstils. Nav nekas. Kaut kas haotisks piesprausts pie durvīm, kaut kādas afišas. Galīgi... tāpēc es mācu viņiem, skaidroju tagad, un pašās beigās, lai mums ir tas rezumē. Pašās beigās, kad beidzas visas nodarbības pēc astoņām stundām, kur viņi tad skatās tās savas fotogrāfijas un komentē paši, un tad viņi skatās bildes un komentē, jā tur ir kļūdas, tur ir. Tad viņas saprot, kur ir aplami.

Baiba Īvāne-Kronberga: Nu brīnišķīgi. Tad tām mācībām ir jēga. [...]

Tāivaldis Langenfelds: Ir ļoti vienkāršs skaidrojums. Tomēr ir vajadzīgs cilvēks, kam būtu vismaz kāda mākslas skolas izglītība, nevajag nekādu mākslas akadēmiju, bet vienkārši, kas zina. Tajā laikā arī bibliotēkā mani sūtīja Rīgā uz kursiem. Mēs braucām pieredzes apmaiņā uz Igauniju, uz Lietuvu, visur kur mēs bijām, kaut ko smēlāmies. Pašos Šauļos, tur jau viss kas zudis, bet tajos laikos mēs ne tikai pēc desām uz turieni braucām (smejas), mēs tikāmies ar pilsētas galveno mākslinieku. Tad viņš rādīja visus tos kaķus uz jumtiem, kas viņiem tur ir tie dekori, kā tur viņiem durvis noformētas, kā tur iela, viņi jau bija vieni no pirmajiem – Kauņa un pēc tam Šauļi, kur bija gājēju ielas. Viņi bija tādi progresīvi, un tas viss, to apgūstot, gūst visādu pieredzi, bet tas bibliotekārs sēžot uz vietas tai pagastiņā, viņš jau neko neredz.

Baiba Īvāne-Kronberga: Ne tikai pagastā, arī lielās pilsētās ir tas pats. Bet kādreiz taču, ja ne katrā bibliotēkā, tad centrālajā bibliotēkā taču bija mākslinieks, vai ne?

Tāivaldis Langenfelds: Jā.

Baiba Īvāne-Kronberga: Kā jūs atceraties, cik liela jums bija vara, cik lielā mērā jūs varējāt ietekmēt to kopējo vizuālo tēlu, koncepciju?

Tāivaldis Langenfelds: Tāds cilvēks, kāda bija Bartkēviča. Viņa bija tā, kas pateica, ai es jau tur neko, [...] varam sapirkt kaut ko par tādām summām. Piemēram uz Jauno gadu, lai gan kāds tur jaunais gads – Ziemassvētki, kurus tad nedrīkstēja svinēt. Es veco muzeju uztaisīju ar lampiņām, es lampiņas pirku, no RAFA dabūju vadus krāsainos, kas gāja “Latvijām” iekšā. Bija interesanti, varēja izvērsties. Vajadzīga bija iniciatīva. Jo par to jau neviens neko īpaši nemaksāja. Bet, ja tu kaut ko labi izdarīji, tad tevi kāds atzina, un tas tad arī bija tas gandarījums par visu to. Ka tu esi kaut ko darījis un ka ir forši.

Baiba Īvāne-Kronberga: Tad to mākslinieka vietu likvidēja ap krīzes laiku, ap 90.

Tāivaldis Langenfelds: To es neatceros. Principā bija tā, ka jebkurā lielā uzņēmumā bija mākslinieks. Pat vairāki mākslinieki, piemēram, es strādāju dzelzceļā. Tā bija un arī tagad ir tāda pati – milzīga organizācija, valsts valstī. Bija glavrus veikali, glavnovo upraveņija reļsovoj svjazi, pilnīgi cita apgāde, dzelzceļnieku poliklīnika, dzelzceļnieku slimnīca, utt. Es strādāju Rīgas nodaļā. Kad bija mākslinieks saslīmis kādā struktūrā, tā mani pārveda uz turieni. Vistrakākais bija kaut kādi Oktobra svētki, un mani pārmeta uz Zasulauka depo, kura

mākslinieks, vecs vīrs, bija nokļuvis slimnīcā, un tad bija tādas ķerras, stumjamas lielas, kuras stūma parādē gar Daugavmalu ar tādiem motocikla riteņiem, bet tas bija murgs to uztaisīt, jo kad mani piesaistīja, vajadzēja kādā nepilnā nedēļā to uztaisīt, kad nekā nav. Tad bija tā, ka krāsoja ar parastām krāsām, bet tekstus es griezu no parasta papīra un ar līmi līmēju klāt, pēc tam protams tas lupa nost, bet uz parādi jau pietikās. Bet bija visos uzņēmumos mākslinieki. Tāpat kā es laiku nostrādāju galantērijas uzņēmumā “Lielupe”. Interesants fakts, tur bija partijas sekretāre. Tur bija 3. autobusa galapunkts pie pašas galvenās ieejas. Tur bija liela puķudobe un tajā bija stends iekšā. Un stendā, protams, atkal vajag kaut ko slavēt, kaut kādu partiju vai tamlīdzīgi. Un toreiz man iedod Brežņeva kaut kādus saukļus. Un šitie teksti nenormālie, gari. Un katru burtiņu vēl izkrāsot, tas ir milzīgs darbs, murgs. Es tā skatos un domāju, skatos un domāju. Zadači devjatij piķiļetki, tālāk kols, berežļivo, toropļiva, es tur izvilku no tās garās penetres, man sanāca četri pieci vārdi un virsraksts. Es viņai parādu, vai nevarētu šitā taisīt. Viņa saķer galvu, viņai jāiet uz partijas komiteju. Beigās arī mani izsauc uz partijas komiteju, es domāju, nu ir dimbā, nu man būs ziepes. Partijas komitejā man prasa, kur jūs dabūjāt tādu tekstu? Es saku, es viņu nedabūju, es viņu taisīju pats. Ideāli! Ideāli! (smejas) Biju trāpījis uz īstajiem. Tā viņš arī nostāvēja vēl visu piegades laiku. Otrs, ko man “Lielupē” prasīja uztaisīt, bija sociālistiskās sacensības ekrānu kaut kādu. Parasti sarkans ar dzeltenu kaut kāds. Es viņu uztaisīju pilnīgi savādāku – zaļš ar kaut ko. Un es domāju – kāda būs tā reakcija, viņš tika pielikts pie sienas un tās sievietes kas tur strādāja – viena maiņa nāca uz darbu – otra projām. O, viņas ierauga no tālienes, jā kaut kas interesants, pieiet tuvāk lasīt, tfū, kaut kāds kongress. Bet es jau biju viņas pievilcis pie tā, tā bija sava veida reklāma arī tajos laikos.

Baiba Īvāne-Kronberga. Tāli, kā Jūs redzat Jelgavas pilsētas bibliotēkas vizuālā tēla attīstību?

Tālivaldis Langenfelds: Es nezinu, pārāk daudz jau līdzekļi ir iztērēti, un te ir viena kļūda, tas, kas tagad ir bibliotēkas noformējuma ārdaļā visā, te ir viena lieta, šeit vajag iesaistīt cilvēku, kuram ir sajēga arī no reklāmas. Es pateikšu godīgi, ja iedotu Pikaso un Dalī uztaisīt bibliotēkas reklāmu, tas būtu tas pats, suņa murgs, nekāds. Tie cilvēki nav spējīgi to darīt, tur ir vajadzīgs cilvēks, kas tomēr zina, kā to darīt. Tas ir tas pats, kā ir bijis, kad es esmu Vācijā braucis. Vācijā ir ļoti skaidri paskaidrots – bibliotēka kā iestāde, viņa no maza bērna līdz štociņu slimam, viņam ir viss perfekti, viss jānolasa, jāsaprot un jāorientējas. Ja viņam ir jāsāk boksterēt kaut kādi bibliotēkas uzraksti...

[..]

Baiba Īvāne-Kronberga: Tu stāstīji ka bērnībā tajā Akadēmijas ielas posmā, kur ir cietums, kur ir mūsu bibliotēka.. speciālā skola tur bija, ka tas bija tāds kā nevēlams rajons, kur nevarēja iet?

Linda Langenfelde: Mums skolā toreiz teica, lai tur neiet. Lai tur neiet, jo tur, ka tur tas akcents bija uz tiem skolniekiem, kas bija visādi. Tur tā krievu skola.. un ka nav labi.. bet vispār tā iela jau pati nav.. nu nebija mīlīga. Nebija forša tā iela, un tas rajons tur viss tāds.

Baiba Īvāne-Kronberga: Nu kas tad tur tāds bija?

Linda Langenfelde: Nu kas tad tur tāds bija... nu tur bij.. tās ēkas, saprotiet, manuprāt ir tā, ka es kā tagad paskatos, kā bērns tās ēkas uztvēru ar citu skatienu nekā es tagad vērtēju. Tās ēkas bija tādas ... draudīgas, draudīgas, jo bija ne tādas kā modernās, ko te cēla daudzstāvu mājas, tā bija tā padomju estētika. Bet tās bija tādas vecās mājas, draudīga iela. Īstenībā tā Akadēmijas iela bija, kur koncentrējas tās mājas, kas nebija nobumbotas, tur vairākas bija mājas.. ar to man kā bērnam likās, ka nav viss kopā. Tas cietums, tās krievu skolas, vai palīgskola, plus tās ēkas, kas bija savādākas...

Baiba Īvāne-Kronberga: Tad drīzāk no šodienas skatupunkta tev šķiet, ka drīzāk tas bija saistāms ar arhitektūru, kas ir pavisam no cita laika?

Linda Langenfelde: Gan, gan.. cita laika arhitektūra, pie kuras... (domā)

Tāļivaldis Langenfelds: Nē, nu es drusku varbūt varu vēl...

Linda Langenfelde: Nē, es tikai par sevi varu runāt...

Tāļivaldis Langenfelds: Es varu papildināt drusku...

Linda Langenfelde: Mums jau cēla citas ēkas, daudz 12 stāvu ēkas cēla Jelgavā, tā bija tā jaunā estētika, tā modernā arhitektūra, kā to var nosaukt.

Tāļivaldis Langenfelds: Ko es varu pateikt, tai muzejā, kad Linda man vaicāja par šo te, kad es nācu no stacijas uz bibliotēku, tā iela vispār bija tāda.. toreiz, kad tos vecos kapus pārtaisīja par tādu kā parku, un kad tur nāca un šķūrēja vecos celmus ārā, kauli un galvaskausi, kas tur bija, ļoti barbariski to darīja.

Linda Langenfelde: Fui, jā, galvaskausi, es arī atceros, kā mēs no skolas skrējām skatīties tos kaulus.

Tāļivaldis Langenfelds: Un tad iebūvēja to vara pieminekli tur [Stacijas parkā], un kad mūsu vecākais dēls tur brauca, ratiņos vēl, viņš rādīja un teica “ bu bu bū”, ka tas ir bubulis riktīgs, ka no tā jābaidās. Bet tur bija tā lieta, ka tās vecās mājas, visas Latvijas laika mājas, viņas visas bija ar lieliem dzīvokļiem, un, protams, visi tie dzīvokļi tika sadalīti pa komunālajiem dzīvokļiem, un komunālos dzīvokļos nedzīvo inteliģence, un tāpēc tas rajons arī bija tāds, kur tas kontingents apgrozījās tāds. Un tās Latvijas laika mājas, tieši tā Vaļņu iela, kur ir bibliotēka, tur var paņemt vienu kadru, paņemt un jautāt, kurā vietā tas ir, un pateiks, ka Rīgā, jo tur ir riktīgs jūgendstils. Tai laikā tur dzīvoja tāda riktīga.. nu publika. Lai gan drusku tālāk, kur ir tagadējā Pasta iela, tad Komjaunatnes iela, kur tās divpadsmitstāvenes un visi tie veikali, tur bija tās mākslinieku mājas, darbnīcas. Kaut gan turpat blakus viss bija.

Baiba Īvāne-Kronberga: Nu jā, slavenajā Ņesterova namā... ir bibliotēka, ir Vairoga nams un ir Ņesterova nams, tur dzelzceļa darbinieki tika iemitināti pēc 44. gada, bet par mūsu bibliotēkas ēku jūs zinājāt, vai jūs neatceraties, ka tādas runas bija, ka tā bija “cietumnieku māja”, ka viņu tā sauca.

Tālivaldis Langenfelds: Es patiešām nezināju.

Linda Langenfelde: Es arī nebiju dzirdējusi neko tādu.

Baiba Īvāne-Kronberga: Tad vienkārši bija tā kopējā.. ka tur tas kontingents tāds tajās mājās dzīvoja?

Linda Langenfelde: Visās mājās, jā. Ja tā tu to tagad skaidro, arī var būt. Jo es saku, viņš bija.. “labāk tur neej”, tas vēstījums bija, labāk tur neiet.

Tālivaldis Langenfelds: Jo tur arī apgrozījās, tas cietums, pār sētu meta visādas mantas pāri. Un kas tie bija, kas to darīja? Tādi paši cietumnieki, tikai tie, kas bija uz brīvām kājām. Un tad bija kara hospitālis, kurā es arī biju gulējis.

Linda Langenfelde: Ā jā, tas kara hospitālis, pareizi, tie oficiēri.

Baiba Īvāne-Kronberga: Tad jūs arī tur esat bijis? Tur, pretī cietumam [Sarkanā krusta slimnīcā]?

Tālivaldis Langenfelds: Jā, brīnišķīga ēka, skaista, bet nu nolaista līdz kliņķim, es saku, tas rajons bija drausmīgs. Un tad tur bija tas stadions, kur tā lielā autostāvvietā.

Linda Langenfelde: Tur mēs gājām slidot.

Tālivaldis Langenfelds: Tur slidot varēja, bet tur jau bija tas, ka tur kādi miliči dežurēja, tur bija gaisma, un tad jau tur tā mazāk. Bet es zinu, ka tas bija, ka cilvēki, it sevišķi sievietes no vēlajiem vilcieniem, negāja cauri tiem kapiem, gāja, visādus līkumus meta, un ja bija jānāk pa Zemgales prospektu, tad bija jāiet tādā pusriksī.

Baiba Īvāne-Kronberga: Līdz kuram laikam tas tā bija?

Tālivaldis Langenfelds: Nu tie bija tie 70., 80. gadi.

Baiba Īvāne-Kronberga: Joprojām tas tā bija?

Tālivaldis Langenfelds: Visu laiku tas ir bijis tas rajons tāds, kas nav...

Linda Langenfelde: Jā, starp citu, es arī negāju pa Akadēmijas, es gāju pa Komjaunatnes ielu, jo man bija nepatīkama tā stacija. Tie jau bija 80. gadi.

Tālivaldis Langenfelds: Trotuāri izlauzti.. tur varēja sprandu nolauzt.

Linda Langenfelde: Tas man nepatika, un vēl tā baznīca krievu, kuru vēl tur taisījās spridzināt, nu viss viņš bija tāds nelabs un man nepatika, galīgi nepatika.

[..]

Ēkas apsekošana ar arhitekti, VKPAI eksperti Liesmu Markovu, tikšanās notika 2018. gada 6. aprīlī Jelgavas pilsētas bibliotēkā.

Liesma Markova: Ēka ir eklektisma stilā būvēta, tas ir dažādu stilu apkopojums. Bibliotēkas ēka ir ar neogotikas stilam raksturīgiem elementiem, piemēram, visā ēkas augšdaļā ir arkatūras josla. Logu ritmā un formā, savukārt, vērojama neorenesanses, pat romānikas stila ietekme.

Baiba Īvāne-Kronberga: Vai Jūs varētu pakomentēt logu ritmizēto kārtojumu? Katrā stāvā logu ailām ir cits izliekums – kā tas raksturo laikmetu un stilu?

Liesma Markova: Jā, tas ir eklektismu raksturojošs elements – dažādība. Katrā stāvā sava stilistika logiem, kas kopā veido dekoratīvu kompozīciju.

Baiba Īvāne-Kronberga: Kā jūs komentētu balkona pakāpenisko dekoratīvo ķieģeļu slīpumu un ēkas aizmugures elementus ar ķieģeļu pakāpītēm. Vai tos var uzskatīt kā vienotu ansambli?

Liesma Markova: Mēs nevaram uzminēt arhitekta domāšanas veidu. Var būt, ka viņš to domājis kā vienotu ansambli, sasauci ēkas fasādei ar sētas puses fasādi, bet tikpat labi tas var tā arī nebūt. Šis te stūris, es to nosauktu par nošļauptu ēkas stūri, lai visiem ir saprotams, ēkas pagalma pusē var būt tīri tektoniski taisīti vai arī tīri funkcionāli, cilvēkiem parasti nepatīk asi stūri. Iespējams, te bijis ļoti tālredzīgs arhitekts un tāpēc ir uztaisījis šos nošķeltos stūrus, lai cilvēks “gludāk” var apiet apkārt. Es, protams, runāju kā arhitekts-praktiķis, vēsturnieks uz to raudzītos, iespējams, citādi. Es teiktu, ka šie ēkas stūri ir reizē funkcionāli un dekoratīvi. Katrā ziņā ļoti interesants, citur neredzēts elements. Tā kā šie stūri ir simetriski, redzam arī iekštelpu plānojumā šos slīpos stūrus, tad skaidrs, ka arhitekts šos elementus īpaši plānojis. Katrā ziņā to jūs varat pasniegt kā interesantu un neparastu ēkas risinājumu. Ja runājam par ēku, kāda tā varēja būt sākotnēji, pirms to apmeta ar poligrānu, tad pagalma pusē pilnīgi iespējams, ēka varēja arī nebūt apmesta, varēja būt tikai “plīks” ķieģelis. Pagalmos bieži vien ekonomisku apsvērumu dēļ neapmeta sienas, ķieģeļu mūrējuma šuves speciāli izvilka, vai arī ķieģeli vienkārši krāsoja ar plānu kaļķa krāsu vienā tonī. Krāsoja arī tikai ķieģeli, lai ir redzama tā faktūra.

Baiba Īvāne-Kronberga: Kā jūs no šodienas perspektīvas vērtējat ēkas apstrādi ar poligrānu, ko uzklāja ēkai 20. gadsimta 80. gados. Remontdarbu dokumentos norādīts: pirms fasādi apstrādāt ar šo materiālu, tā rūpīgi jānotīra ar smilšu strūklu un ja ķieģeļi izrādītos

pietiekami labā stāvoklī, tad poligrānu neuzklāt. Kā stāsta tolaik bibliotēkā strādājošie darbinieki, nekāda tīrīšana pirms tam nav notikusi.

Liesma Markova: Stāsts par poligrānu ir absolūti triviāls. Te, Jelgavā, bija poligrāna ražotne. Tolaik Jelgavas pilsētas galvenajam arhitektam likās, ka tā ir pareizi... labi... šo materiālu piedāvāja “uzpūst” it visās malās, atbalstīsim savējos, tā teikt. Cik atceros, Sv. Trīsvienības tornim pusi nopūta ar poligrānu, un kad arhitektam aizrādīja, vai tas tiešām ir nepieciešams, argumenti bija par to, ka ēkas jāsaved kārtībā, un šo materiālu par velti var dabūt. Saprotiet – poligrāna rūpnīca ir, iespējas ir, kāpēc gan lai to nedarītu un pie reizes neatbalstītu vietējos? Pareizi vai nepareizi – šāds jautājums tādās situācijās neeksistē. Poligrāns bibliotēkas ēkas (arī citos) gadījumā ir pilnīgi nevietā. Tas bojā ēku, to nevar tik vienkārši noņemt nost – kad to dara, apmetums var nonākt nost ar visu materiālu, kas ir zem tā. Poligrāna masas sastāvā ir cements, un tā ir ļoti smaga masa.

Baiba Īvāne-Kronberga: Vai nākotnes ēkas apsaimniekošanā būtu apsverama doma poligrānu notīrīt?

Liesma Markova: Jā, poligrānu būtu vērts notīrīt. Izdarīt to var ar smilšu strūklu, taču mēs nevaram skaidri zināt, kādā stāvoklī mums atklāsies sienas zem šī materiāla. Ja atrastos uz sienas kādi laukumi, kur poligrāna masa ir vājāk saķērusies ar sienu, tur varētu arī konstatēt ēkas sākotnējo krāsojumu. Jelgava ir sabojāta ar poligrānu. Tā kā masā ir cementa klātbūtne, tā arī neļauj sienām elpot.

Baiba Īvāne-Kronberga: Mūsu ēka ir vietējās nozīmes arhitektūras piemineklis, kā īpašā vērtība ēkā tiek izceltas čuguna mežģīņu lējums balkona margās un divos otrā stāva logos. Lējumi, kas ir priekšā logiem, arī ir aizpūsti ar poligrānu. Vai tās būtu iespējams notīrīt un atjaunot sākotnējā izskatā?

Liesma Markova: Domāju, ka ir iespējams. Protams, tīrot mēs nekad nezinām, kādā stāvoklī būs tas, kas ir apakšā. Taču jūsu ēkai arī Valsts Kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcija ir norādījusi, ka poligrāns jāņem nost.

Baiba Īvāne-Kronberga: Līdz šim tiek uzskatīts, ka ēka ir celta 20. gs sākumā. Konkrēta apstiprinājuma mums nav, pagaidām nav, vienīgi 1917. gada plūdu fotogrāfija, kurā redzama arī mūsu ēka. Pētot arhitektūras stilu attīstību Latvijā, eklektisms vairāk raksturīgs 19. gadsimta otrajai pusei, un gadsimta beigās jau ienāk jūgendstils. Mūsu ēkai ir trīs stāvi, blakus esošie Vairogu nams un Ņesterovu nams ir krietni augstāki, šķietami aizēnojot mūsu ēku. Vai būtu iespējams, ka ēka tomēr celta agrāk, nekā pieņemts uzskatīt?

Liesma Markova: Te vairāk būtu darbs vēsturniekiem.

Baiba Īvāne-Kronberga: Pētot retās pieejamās fotogrāfijas, ir redzams, ka pēc Otrā pasaules kara ir mainīta jumta konstrukcija – agrāk tā bija krietni stāvāka.

Liesma Markova: Jā, var redzēt, ka jumts šobrīd ir lēzenāks nekā attēlā. Viņš ir pārtaisīts lēzenāks. Un te fotoattēlā var redzēt, ka bēniņu stāvā ir logi, kur bijuši kādi dzīvokļi. Visā mājā bija koka pārsegumi, kas 1944. gadā izdega. Droši vien izlēma, ka vienkāršāk jumtu ir atjaunot lēzenāku, tajā laikā arī bija grūtības ar materiāliem un visticamāk jumta daļa bija stipri bojāta, tāpēc nolēma neatjaunot.

Baiba Īvāne-Kronberga: Jūs redzat, ka attēlā pirms Otrā pasaules kara un tagad, ēkas sānos nebija logu.

Liesma Markova: Jā, tas ir brandmūris, un tajos nekad nav logu. Tas ir domāts, lai uguns nepārietu no mājas uz māju. Principā tas nav pareizi, ka te ir logi.

Baiba Īvāne-Kronberga: Ēkas centrālās kāpnes ir plašas, ar metāla margu dekoriem, kas ir atšķirīgi kāpnēm un kāpņu laukumiem. Šķiet it kā no dažādiem laikiem.

Liesma Markova: Ziniet, pēc neskaitāmām ēkas rekonstrukcijām ne visu ir tik vienkārši pateikt. Šīs kāpņu margas izskatās 20., 30. gadu stilistikā, es teiktu – izteikts Art Deco motīvs. Kāpņu laukumīņos vecākas, diezgan klasiskas. Kaut gan jūgendstilā arī bija līdzīgi. Protams, precīzi jau to pateikt nevar, tad būtu vajadzīgs kāds kalējs, kas pasaka, kura kniede kurā laikā taisīta. Pēc ornamenta – tikpat labi arī 20. gadsimta 50. gados, kad ēku atjaunoja pēc kara, varēja kaut ko līdzīgu imitēt, jo bija vēl vecie meistari. Iespējams, daļa kāpņu laukumu margu ir oriģināli, un tad pašas kāpņu margas jau vēlāk no jauna veidotas. Taču to šobrīd, tikai vizuāli apskatot, ir grūti pateikt – arī te katru detaļu vajadzētu pētīt vairāk.

Baiba Īvāne-Kronberga: Par kāpnēm. Tās ir ļoti plašas, ar plašiem kāpņu laukumiem. Vai tas ir raksturīgi šādiem namiem, vai ir raksturīgas smagnējās kolonnas 3. stāvā pirms bēniņiem? Ir droši zināms, ka 20. gadsimta 20./30.gados nams bijis īres nams, te bijušas arī divas ārstu prakses. Vienā no būvvaldes dokumentiem par ēkas rekonstrukciju 80. gados minēts, ka “ēka arī nav būvēta kā dzīvojamā, par ko liecina plašais kāpņu telpu vestibils kā arī ievērojamais telpu augstums pāri par 3,5 metriem”.

Liesma Markova: Parasti jau iekšējās kāpnes taiza diezgan kompaktas, varētu teikt, ka te tās ir veidotas ar vērienu. Telpu augstums gan diez vai norāda uz ēkas projektēšanu sabiedriskām vajadzībām, taču kāpņu telpa patiešām ir neraksturīgi plaša. Tik mazai ēkai pēc idejas tā nav raksturīga. Parasti tās ir diezgan ierobežotas, te tās ir ļoti plašas, varētu uzskatīt – reprezentācijas. Taču, saprotams, to ir grūti pateikt. Var jau izvirzīt hipotēzes, ka māja domāta vairāk kā savrupmāja ar kādiem īres dzīvokļiem, vai arī kādas biedrības vai organizācijas ēka. Kāpņu plašums patiešām ir īpatnējs. Kaut gan tikpat labi tā vienkārši varēja būt arhitekta tā laika iecere, kā viņš risinājis konkrētas ēkas uzbūvi. Kāpņu telpas lielums, risinājums un apjoms, gabarīti pret galveno ielu var norādīt, ka, iespējams, ēka sākotnēji nav būvēta kā

dzīvojamā ēka, tai varētu būt kāda kombinēta funkcionalitāte. Daļa telpu, iespējams, bijušas sabiedriska rakstura, kādām sabiedriskām organizācijām. [..]

Arhitektes Liesmas Markovas vērtējums par Krišjāņa Barona zāli un ēkas kopējo vērtību.

Liesma Markova: Es nekādā gadījumā nevaru iebilst pret zāles rekonstrukcijas risinājumu. Objektīvi runājot, tā ir izveidota pārdomāti. Ir saglabāts uzslāņojums, ļoti rūpīgi saglabāti sienu gleznojumi ar tautisko raksturu. Viss ir piemeklēts, žalūzijas ir ar tādu pašu rakstu kā sienas, piemeklēts ļoti rūpīgi, viss simetriski izkārtots, lai nerastos haotisks iespaids. Gaismekļi izvēlēti ļoti atturīgi, neuzkrītoši, tādi, kas netraucē kopējai arhitektūrai, nekas pompozs. Zāle ir ieturēta klasiskā stilā.

Ja par kritiku. Kā valsts pieminekļu inspekcijas eksperte objektīvi es neko nevaru iebilst – es to darītu, ja zālē būtu oriģinālas, sākotnējās detaļas, apdares, un jūs būtu tās sabojājuši. Šeit viss ir kārtībā.

Subjektīvi vērtējot, protams, zāles interjera risinājums varēja būt savādāks. Bet vai tāpēc – labāks? Varu tikai pajautāt – kāpēc nav vitrāža pēdējam logam?

Baiba Īvāne-Kronberga: Vēsturiski šī zāle tika ierīkota 1985.gadā, šeit bija siena, jo bija paredzēts kinoprojektors, tā bija projektora telpa, zāle pati par sevi bija mazāka. Logs bez vitrāžas nebija zālē – tas bija kino projektora telpā. Šobrīd starpsiena ir nojaukta, zāle paplašināta un logs iekļaujas kopējā kompozīcijā. Kā jūs kā arhitekte risinātu šo jautājumu?

Liesma Markova: Es ieteiktu ielikt vitrāžu.

Baiba Īvāne-Kronberga: Bet Ja to nevar izdarīt finansiālu apsvērumu dēļ?

Liesma Markova: Tad neliekam. Ja nav naudas, šobrīd atstājam bez vitrāžas un gaidām, kad būs nauda. Citi kompromisi te nedrīkstētu būt. Tā kā bibliotēkas ēka ir vietējas nozīmes arhitektūras piemineklis, var meklēt risinājumu caur kādiem projektiem.

Atgriežoties pie zāles rekonstrukcijas. Jūs restaurējāt sienu gleznojumus, ļoti labi, jūs saglabājāt uzslāņojumu, kas ir kā sava laika liecība, jūs to saglabājāt, nevis kā pieņemts visās malās, ka 70.– 80.gadi tiek svītroti laukā. Bet kāpēc to vajag? Vienmēr ir jautājums - kāpēc. Kāpēc Baronu vajadzētu savādāku, nekā mēs esam pieraduši. Vai tas ko dod, vai tāpēc jaunatne vairāk lasītu, piemēram, Raini, ja viņš te stāvētu, uzgleznots peldbiksēs? Vienīgais, kas man ir gan jāsaka par veikto zāles rekonstrukciju – tas ir kvalitātes jautājums. Un tie ir absolūti objektīvi momenti – nedrīkstēja pieļaut zāles pieņemšanu ekspluatācijā pēc rekonstrukcijas ar tādiem kvalitātes trūkumiem.

Baiba Īvāne-Kronberga: Vai Jūs varētu norādīt uz tiem?

Liesma Markova: Jā, apstaigāsim zāli un es parādīšu. Tas arī ir iemesls, kāpēc es kā eksperte nerekomendēju iekļaut Krišjāņa Barona zāli kā restaurācijas paraugu. Tāpēc, ka zāles

kopējā restaurācijas kvalitāte diskreditē patiešām labi restaurētos sienu gleznojumus. Piemēram, šie te savienojumi, paskatieties šo vietu, kā tā izskatās, šīs savienojuma vietas ir absolūti pavirši nostrādātas, tas ir nepieņemami. Nākamais, aplodas līste, tai vajadzētu noiet līdz lejai un glīti saslēgties ar pārējo, nevis “uzgrūsties” virsū. Panelim nav “jāuzbrauc” virsū aplodai. Vai nu tad aplodas šo te daļu vajadzēja palielināt pa visu perimetru vai viņu te kārtīgi uztaisīt. Nākamais, šie atzāģētie gali stūros – tādi te nedrīkstētu karāties, tas ir briesmīgi un kvalitātes te nav. Saprotiet, tā ir paviršība, te vienkārši nav rūpīgi piemērīts. Un tas visā zālē – paviršība aiz paviršības.

Baiba Īvāne-Kronberga: Kas ir iemesls šādai kvalitātei – ierobežotie finansiālie līdzekļi vai vienkārši profesionalitātes trūkums?

Liesma Markova: Tikai un vienīgi profesionalitātes trūkums. Arhitektam, kas bija atbildīgs par rekonstrukciju, bija jāuzzīmē skice, kā visam ir jāizskatās, lai visas vietas ir vienlīdz labi nostrādātas. Savukārt celtniekiem ir jābūt tik profesionāliem, ka šādas paviršības viņi vienkārši netaisītu. Un būvuzraugs tādu darbu nedrīkstēja pieņemt. Faktiski sanāk tā, ka šie nekvalitatīvie darbi zālē diskreditē sienu gleznojumus, kam ir īpaša vērtība. Tieši tāpēc arī es ziņoju pieminekļu inspekcijai, ka šīs kvalitātes trūkums neļauj zāli atzīt par restaurācijas paraugu, par restaurācijas paraugu šajā gadījumā var atzīt tikai pašus sienu gleznojumus.

Baiba Īvāne-Kronberga: Bet vai tas būtu iespējams?

Liesma Markova: Tikai gleznojumu ielikt? Tad ir restaurācijas programma jāskatās, cik tad ko restaurēja. Drīzāk šeit tā ir tāda ikdienas, ikgadējā sakopšana nevis restaurācija, tā ir ikdienas aprūpe. Jums katru gadu tas būtu jādara – jānovērtē, kur nepieciešams kāds uzlabojums, un to veikt. Bet to vajadzētu izvērtēt VKPAI īpašai komisijai.

Baiba Īvāne-Kronberga: Bibliotēka pakāpeniski un lēnām tiek rekonstruēta, un ne vienmēr ir skaidrs, kad būs pieejams finansējums darbu turpināšanai. Tas ir jautājums par vietējas nozīmes arhitektūras pieminekļa apsaimniekošanu – kā jūs vērtējat, vai rekonstrukcijas darbi norit mērķtiecīgi un pārdomāti?

Liesma Markova: Es, protams, to šobrīd nevaru novērtēt, jo tad ir jābūt klāt visā procesā. Taču tas, ka viss norit palēnām un pakāpeniski, kad tam ir pieejami līdzekļi, tas ir normāli. Bibliotēkā kopumā visa virzība un attīstība ir pozitīva. Viss galā ir atkarīgs no apsaimniekotāja, vai tas izprot vai neizprot konkrēto situāciju. Vai mēs pamanām detaļas. Piemēram, mēs varam no krēsla noslaucīt putekļus, un varam nenoslaucīt. Varam skapīti, kas te Barona zālē ir tehnikai paredzēts, atstāt, kā ir, vai pabīdīt tā, lai visi vadi nav redzami ikvienam zāles viesim. Vai zāles krēslu izvēle – varēja jau visādu izvēlēties, bet jūs izvēlējāties šādus pelēkus, atturīgus, domājot par zāles kontekstu. Domāju, vēl kādi desmit gadi, un jūs varēsiet vēl vairāk lepoties ar zāli, jo Latvijā tūliņ nekā tāda vairs nebūs.

Baiba Īvāne-Kronberga: Sakiet, kas, Jūsprāt, nosaka ēkas vērtību? Viedokļi par to atšķiras, un arī mūsu bibliotēkas ēka tiek uzlūkota dažādi.

Liesma Markova: Jelgavā jebkura ēka, kas ir saglabājusies no pirmskara apbūves, ir vērtība. Akadēmijas ielas posmā ēkas veido apbūves līniju, veselu ielas fragmentu, pie tam abās ielas pusēs. Tā vien jau ir pilsētībnieciska vērtība, saglabājusies gandrīz neskartā veidā no senās Jelgavas. Vērtība ir arī tas, ka tas tiek saglabāts, nevis nojaukts. Ir saglabājusies daļa vēsturiskā ielas plānojuma, ēkas ir atjaunotas sākotnējā izskatā. Jelgavā tā ir milzīga vērtība, tie 10 % saglabātās senās Jelgavas ēkas. Otra vērtība ir ēka pati. Teiksim, šī ēka kā sava laika, 19. gs. beigū, 20. gs. sākuma celtniecības, amatniecības paraugs. Tādu ēku kļūst arvien mazāk – vai nu gājušas bojā kara laikā, vai vēlāk pārbūvētas. Bieži vien mēs neapzināmies, ka katra šī ēka ir ar savu vērtību, kas radīta savā laikā un raksturīga savam laikam. Tā ir tā pagātne, kas aizpilda mūsu vidi – gan ar kopējo, ainavisko vērtību, beidzot jau ar detalizāciju. Piemēram, celtniecības paņēmieni, kādus izmantoja tajā laikā. Būvēja domājot par ēkas ilglaicību. Šobrīd mēs izmantojam būvniecībā jaunus materiālus, bieži vien neuzdodot jautājumu, cik ilgam laikam ēka tiek būvēta – 10, 20, 100 gadiem vai mūžībai. Ja mēs ēku ceļam no ķieģeļiem, kā tas ir bibliotēkas ēkas gadījumā, no materiāliem, kas ir ilgmūžīgi, mēs jau prognozējam tai garu mūžu. Tā arī ir vērtība. Visas paneļu mājas, tās, protams, ir uzbūvētas ar celtnieciskajām rezervēm, tāpēc turas ilgāk, nekā tām paredzēts, bet faktiski tām ir paredzēti 50, 60 gadi, ne vairāk. Un tad tās būtu nojaucamas. Bet mēs tās siltinām, aplīmējam un turpinām ekspluatēt, cik ilgi tās turēsies, to neviens nezina. Taču šī ēka [bibliotēka], tā jau ir celta kā ilgmūžīga. Līdz ar to tā ir tā vērtība.

Pati ēka, tās vēstījums stāsta par kādu laiku. Ēkas plānojums, kas ir raksturīgs tam laikam. Tas demonstrē arī sava laika dzīvesveidu. Šodien, piemēram, mums skaitās ļoti labs dzīvoklis divas istabas vai trīs istabas, tajā laikā dzīvokļu izkārtojums bija pilnīgi citādāks. Piemēram, ārsts, skolotājs... viņi varēja atļauties algot kalponi. Tiklīdz ir kalpone, tā kalponei ir sava istaba. Tas atspoguļojas arī ēkas struktūrā. Mums, piemēram, vairs nav malkas apkure, tāpēc nav arī “melnās” kāpnes, pa kurām nesa malku, kā tas ir šīs ēkas gadījumā. Tagad visi staigā pa vienām kāpnēm.

Bibliotēkas ēkas kontekstā vienīgi ir problemātiski ar iekštelpu novērtēšanu. Jo faktiski oriģināli nemaz nav saglabājušies, ir saglabājušās kāpnes, fasāde un balkons. Ir telpas saglabājušās, to apjoms, augstums, nav mainīties griestu augstumu. Pārsegums nav mainīts, ēkas struktūra ir saglabāta, arī tā ir vērtība. Protams, nav veco durvju, nav parketu, tas viss diemžēl ir zudis. Ēkas vērtība, protams, būtu lielāka, ja būtu saglabātas arī detaļas.

Baiba Īvāne-Kronberga: Bet vai vērtības šādas ēkas gadījumā nevar mainīties? Citu vietā taču nāk jaunas?

Liesma Markova: Ēkas vēsturiskās vērtības ir zudušas kara laikā, tā bija nekontrolējama darbība, un ēku atjaunoja pēc kara, kad tā vēl nebija arhitektūras piemineklis. Tobrīd ēka nav tikusi definēta kā īpaša vērtība, tāpēc ir radušies šie zaudējumi, piemēram, nav saglabāts parkets. Taču te ir ieliktas arī jaunas, citas vērtības – piemēram, zāles sienu gleznojumi, vitrāžas, kas ir mākslinieku autordarbi, speciāli radīti šai vietai. Piemēram, šīs vitrāžas, kas vērtējams kā uzslāņojums, kas ir ar savu, līdz šim ēkai nepiemītošu vērtību.

Tajā brīdī, kad valsts un atbildīgās institūcijas, sāk novērtēt savu vēsturi, savu vēsturisko apbūvi, vēsturisko mantojumu, tiek novērtēta arī jūsu ēka ar visiem uzslāņojumiem un tiek atzīts, ka uzslāņojums ir meistarība un tā ir vērtība. Un tad vairs nevar rīkoties, kā ienāk prātā. Apsaimniekotajam par to ir pienākums rūpēties.

Baiba Īvāne-Kronberga: Apsaimniekotāji nereti šīs saistības uzskata par pagrūtinājumu.

Liesma Markova: Apsaimniekotājs to nevar uzskatīt par pagrūtinājumu. Tā ir vērtība, ir jālepojas ar to, jākopj tā un par to jā rūpējas. Viņš nedrīkst ne iznīcināt, ne arī nolaidīgi izturēties pret īpašumu.

Intervijas transkripts ar mākslinieku A. Zvejnieku

Saruna ar mākslinieku Andreju Zvejnieku (1939), ierakstīta 2018. gada 21. martā
Jelgavas pilsētas bibliotēkā, Krišjāņa Barona zālē

[..]

Baiba Īvāne-Kronberga: Jūs atnācāt uz Jelgavu 1970. gadā.

Andrejs Zvejnieks: Jā.

Baiba Īvāne-Kronberga: Jūs neesat jelgavnieks.

Andrejs Zvejnieks: Neesmu.

Baiba Īvāne-Kronberga: Varbūt jūs varat pastāstīt, kādu toreiz redzējāt Jelgavu, kāda Jums tā šķita?

Andrejs Zvejnieks: Nu, tad, kad es ar ģimeni pārvācos uz Jelgavu, tad jau viņa bija daudz maz sakārtota, bet es viņu atceros, kad es vēl mācījos Lietišķās mākslas skolā, tad es, diezgan bieži man iznāca braukt caur Jelgavu ar vilcienu, jo man.. Jelgavā es sēdos uz Krustpils vilcienu, un tad man pa ceļam tur Staburadzes stacijā es kāpu un gāju uz mājām.

Baiba Īvāne-Kronberga: Mhm.

Andrejs Zvejnieks: Nu lūk, un vienreiz es arī atbraucu, un atbraucu kādu stundu vai divas par ātru nepareizā vilcienā. Domāju: nav, ko darīt, un tad es domāju, nu ko, jāpāiet uz pilsētu, nu, stacija jau ir malā.

Baiba Īvāne-Kronberga: Mhm.

Andrejs Zvejnieks: Es domāju, nu, jāpāiet uz pilsētas centra pusi kaut kur paskatīties, kā tā Jelgava izskatās. Un tad es izkāpu, izgāju no stacijas un tā kapsēta visa tur bija viena elle, tur bija tā viss savandīts, šausmīgi. Nu, Lāčplēsis, protams, arī nebija. Nu lūk, tur bija baigā elle, akmeņi izmētāti un tā.. Un tad es nācu te uz centra pusi, un tad te viena māja šeit uz, viņa skaitās Pasta ielā, es numuru nevaru, būs kāds piecdesmit trešais vai piektais, tā viena tā kā zīmulis stāvēja, viņa sešstāvu māja, gara māja.

Baiba Īvāne-Kronberga: Mhm.

Andrejs Zvejnieks: Visrinķī bija drupu kaudzes, tikai drupu kaudzes, un tā [māja] viena pati stāvēja tā kā zīmulis. Jā, un jā patiesībā šitā blakus māja, kā te uz kuru pusi iznāk?

Baiba Īvāne-Kronberga: Uz stacijas pusi no mūsu ēkas?

Andrejs Zvejnieks: Jā, jā, jā.

Baiba Īvāne-Kronberga: Vairogu nams, Vaļņu iela 2, un Ņesterova nams blakus ir. Divas ēkas te ir.

Andrejs Zvejnieks: Ak tā. Ā.. Tā arī bija saglabājusies. Tur man pazīstama, nu, sievas

draudzene dzīvoja. Mellumu ģimene. Jā, nu, tie man tādi pirmie iespaidi par Jelgavu, nu, bija briesmīgi sagrauta. Jā, un ļoti raksturīgi tā viena māja tā kā tāds zīmullītis stāvēja. Tad es aizgāju līdz vidusskolai, tur bija kaut kādi volejbola mači, apsēdos, skatījos. Nu, lai novilcinātu laiku, pasēdēju tur kādu laiciņu un tad pamazām vilkos atpakaļ uz staciju. Bet tad, kad 70. gadā mēs ar ģimeni iebraucām, nu tad jau bija jau nu, tad jau nu.. Drupas jau nu bija gan šur tur, bet nu ta jau pavisam maz. Jā, un pavisam jau citādāka pilsēta izskatījās.

Baiba Īvāne-Kronberga: Nu jā, bet: uz drupu fona citādāka, bet, piemēram, salīdzinot ar citām Latvijas pilsētām?

Andrejs Zvejnieks: Nu, skumja izskatījās. Jā, karā daudzas [Latvijas pilsētas] bija mazāk cietušas. Un kur bija saglabājusies vēl vecā apbūve un tā, nu, tās jau bija daudz glītākas un interesantākas, piemēram, Cēsis un pat Jaunjelgava, tāda maza maza pilsētiņa, gandrīz par pilsētu nevar nosaukt. Bija ļoti interesantas un, jā.. Bet Jelgava jau bija tāda ļoti skumja ar šitām te dzīvojamām barakām.

Baiba Īvāne-Kronberga: Un sakiet.. No 83. līdz 86. gadam jūs bijāt Jelgavas galvenais mākslinieks, pareizi?

Andrejs Zvejnieks: ...Kuros gados?

Baiba Īvāne-Kronberga: No 83. līdz astoņdesmit sestajam. Nav precīzi?

Andrejs Zvejnieks: Nē.

Baiba Īvāne-Kronberga: Palabojiet tad.

Andrejs Zvejnieks: Es biju Jelgavas rajona galvenais mākslinieks, it kā skaitījos tanī laikā.

Baiba Īvāne-Kronberga: Mhm.

Andrejs Zvejnieks: Bet es biju Jelgavas mākslinieku savienības nodaļas vadītājs no 75. Līdz kuram.. Līdz kādam 78., es tā domāju.

Baiba Īvāne-Kronberga: Tad jūs bijāt Jelgavas rajona galvenais mākslinieks?

Andrejs Zvejnieks: Jā, jā, bet, tur patiesībā tāda, tāda, nu, amatpersona oficiāla patiesībā nemaz neskaitījās. Es tur tāds puslegāls biju.

Baiba Īvāne-Kronberga: Mhm. Mhm.

Andrejs Zvejnieks: Un patiesībā man pilnvaru arī bija ļoti ļoti minimāli. Nu, es tāds tā kā tāds piedēklis pie Arhitektūras nodaļas biju.

Baiba Īvāne-Kronberga: Skaidrs, jo es kā reiz gribēju prasīt, vai jūs redzējāt kaut kādu savu mākslinieka misiju vai lielos mērķus šajā amatā, tad droši vien jūs neredzējāt, ka jūs kaut ko daudz varat ietekmēt un ..?

Andrejs Zvejnieks: Nē, nē. Pašā pilsētā nē. Nu, es biju mākslas padomē, protams, pilsētā un tā, tad tur spriedām, skatījāmies tos dažādus projektus, bet toreiz jau galvenokārt

apsprieda, ko uz valsts svētkiem, visus šitos lozungus..

Baiba Īvāne-Kronberga: Mhm.

Andrejs Zvejnieks: (Smejas) Nu, šitādus te krāmus.

Baiba Īvāne-Kronberga: Ā... Tad tie bija tie svarīgākie [jautājumi].

Andrejs Zvejnieks: Bet neko nopietnu. Neko nopietnu, jā. Bet tad jau man radās, jau tad, kad es vadīju to nodaļu mākslinieku, tad man radās doma, ka būtu ļoti labi, ja varētu noorganizēt Jelgavā Mākslas skolu. Tas izveidotos.. Es iedomājos, bija tā, tas varētu izveidoties tā kā tāds centriņš, kur varētu pulcēties mākslinieki, kur varētu viņi arī pulcēties, pārrunāt savas lietas, un, protams, bērniem tas būtu ieguvums un tā.. Un kolēģiem bez tam arī būtu, nu, daudziem būtu darbs. Vismaz nodrošināts.. Lai nu cik tur tās aldiņas bija niecīgas, bet, nu tomēr – pastāvīgs darbs ir pastāvīgs darbs. Jo māksliniekiem bija ilgi ļoti grūti izdzīvot tajos gados. Nu, uz pasūtījumiem, galvenokārt visa peļņa balstījās uz pasūtījumiem. Nu, bija tie saucamie oficiālie lielie pasūtījumi, ko pasūtīja Mākslas fonds un Kultūras ministrija, bet pie tiem jau tur retais varēja tikt klāt, tur jau bija izveidojusies sava gandrīz vai mafija..

Baiba Īvāne-Kronberga: Mhm.

Andrejs Zvejnieks: Un tie, tie [mākslinieki] vienmēr vieni un tie paši tos pasūtījumus arī saņēma. Nu, tie [pasūtījumi] nu gan bija ļoti izdevīgi. Tur jau tikko noslēdza, iedeva pieteikumu, noslēdza līgumu, uzreiz jau varēja dabūt avansā lielas summas.

Baiba Īvāne-Kronberga: Mhm. Mhm.

Andrejs Zvejnieks: Un tad noslēdzot tad jau tur pats par sevi, jā...

Baiba Īvāne-Kronberga: Kuru no saviem pasūtījumiem jūs atceraties no tādiem, kas bija visizdevīgākais, ja jūs par tādiem?

Andrejs Zvejnieks: Nu, es pie interjeriem strādāju, man arī akadēmiskā izglītība ir interjera dizainers.

Baiba Īvāne-Kronberga: Mhm.

Andrejs Zvejnieks: Nu, jā... Nu, kas tādi, kas tādi... Nu, bija Jelgavā.. Jelgavā, ko es te taisīju, kur projektus.. Bija, bija, bija restorānam “Lielupe”, tas tur viesnīcas mājā, kas bija kādreiz. Bet tur, nu jā, uztaisīja to, jā, to remontu un tā tur, daudz ko izdarīja, bet ļoti daudz ko neizdarīja, tā kā viņš palika tāds pusratā. Jā, ne š..

Baiba Īvāne-Kronberga: Kāpēc neizdarīja?

Andrejs Zvejnieks: Nu, es neatceros. Man bija ļoti lielas domstarpības ar to restorāna direktoru, un tolaik visu jau noteica Tirdzniecības pārvalde, un Tirdzniecības pārvaldē tajā laikā bija nu tāds, piedodiet, dunduks direktors vai kā viņš tur skaitījās. Nu, direktors jau laikam, jā. Ārprāts, ar viņiem jau normāli nevarēja cilvēcīgi nemaz sarunāties! Absolūti neorientējās, absolūti, nu nemaz, kas attiecas uz kaut kādiem kultūras vai mākslas jautājumiem. Nu, absolūtas

nulles. Man mūžīgie strīdi ar viņiem bija un tā, jā, un tad tur nevarēja amatniekus vajadzīgos dabūt, kas tur veic tos darbus. Nu, pie interjera un tās izpildes tur jau daudzreiz es pats personīgi pie tā strādāju, arī pie realizācijas, bet tanī gadījumā, nu, vajadzēja amatniekus un nevarēja te Jelgavā sameklēt.

Baiba Īvāne-Kronberga: Mhm. Mhm.

Andrejs Zvejnieks: Un tad tur viss tur tā uzkāpās. Nu kas vēl, nu kas vēl te Jelgavā..

Baiba Īvāne-Kronberga: Un ģimnāzijas, ģimnāzijas, 2. ģimnāzijas ēka?

Andrejs Zvejnieks: Nu, ģimnāzijas, es tur palīdzēju, jā, Kronbergam 2. ģimnāzij.. vidusskolā tolaik.

Baiba Īvāne-Kronberga: Mhm.

Andrejs Zvejnieks: Palīdzēju ar padomiem šādiem tādiem un tā un, jā, un tad tur, es tur tos gleznojumus arī uzgleznoju, nu, tie, ar tiem es esu stipri nemierā, tāpēc, ka, nu, pirmkārt, viņi [gleznojumi] jau, kad es viņus pabeidzu, viņi patiesībā mani jau tad neapmierināja, jo, atklāti sakot, es nobijos bišķīt. Tur tās tēmas bija par dabas aizsardzību un tā.. Un mana tā iecere jau bija diezgan tāda spica, bet, jāsaka, es sabijos, un (smejas), nu, neizdarīju to tā, kā saka, konsekventi.

Baiba Īvāne-Kronberga: Kāda bija tā sākotnējā iecere un ko tad jūs neizdarījāt tā, kā bijāt plānojis?

Andrejs Zvejnieks: Nu, sākotnējā iecere, tur viena bija tāda kabata, uz vienas sienas ir .. nāk tie jaunie ļaudis..

Baiba Īvāne-Kronberga: Mhm.

Andrejs Zvejnieks: Grupa ir tie jaunie ļaudis, un apkārt ir.. ā, nu, arumi, arumi un tā. Un pretējā sienā tur bija pionieri jūrmalā, he (iesmejas), tos es pēc gadiem pārkrāsoju kaklautus zaļus. He, he, jā. Nu tā, nu to, un tad bija tur, vienā citā stāvā tur bija par dabas aizsardzības tēmu, nu tur bija man, uzgleznoju tādu latvisku ainavu... Un, ka strādnieki plēš zemei virskārtu nost, rullē tādā rullī. Un priekšnieku pulciņš stāv tur ar rulliem un tur spriež un tā. Un es gribēju tur, toreiz tieši tajos gados bija ļoti aktuāla šitā te diskusija Latvijā par atomelektību, elektrostacijas celtniecību. Un valdība bija iecerējusi būvēt jūrmalā pie .. ē.. Pāvilostas tur pludmalē, un es ar to tur, nu, visi jau bija sašūmējušies un briesmīgi pret to iebilda un tā. Un tad bija, man bija iecere tanī bildē uzrakstu uzrakstīt: “Здесь будет!”, jo tanī laikā arī avīzēs tieši tādi teksti parādījās : “Здесь будет!”, vai ne, nu. Partija nolēma, tā tad “Здесь будет!” (smejas). Nu, tā, to es neizdarīju. Un pretējā sienā tur bija tāda vēsturiska, daļēji tā kā vēsturiska bilde. Vidū ir Staburadze, un kā tiek Staburadze grauta viduslaikos, kad nāk krustneši iekšā: kar un šauj, un dedzina. Un no otras puses šitā te sarkanā elektrifikācija, nu, kad appludināja

visu to.

Baiba Īvāne-Kronberga: Jā, jā.

Andrejs Zvejnieks: Lūk, un to elektrifikāciju, to es ar tur nenovedu līdz galam, man viņa tur tāda samuļļāta, vārdusakot, samocīta sanāca.

Baiba Īvāne-Kronberga: Nu, bet tad jūs arī varētu teikt, ka mazliet nobijāties ideoloģisku šķēršļu dēļ, pareizi, ja?

Andrejs Zvejnieks: Jā, jā, tā bija. Nu, tie bija 86., astoņdesmit kurš tur vēl gads, un tad jau, nu, rūga, pamazām jau tajos gados jau, jau, jau kaut kas sāka tā kustēties, bet, nu, tā .. Pa tiešo bija bail kaut ko uzstāties.

Baiba Īvāne-Kronberga: Nu tad pastāstiet, kā jūs.. kā pie jums atnāca šis piedāvājums veidot Krišjāņa Barona zāli?

Andrejs Zvejnieks: Nu, šis piedāvājums man tā ir atmiņā, ka, manuprāt, tas bija tā, ka es biju arī Jelgavā te, Grāmatu draugu biedrībā, un tās vadītāja bija, ja pareizi atcerēšos, Elza Mistere.

Baiba Īvāne-Kronberga: Mhm.

Andrejs Zvejnieks: Un tur bija arī vēl no partijas komitejas Rokjāne... Lonija. Un bija.. Ā, un un un , protams, arī [bibliotēkas] direktore Bartušēviča, laikam tā uzvārds..

Baiba Īvāne-Kronberga: Paulīne Bartkeviča, ja?

Andrejs Zvejnieks: Paulīne Bartkeviča, jā. Nu, Paulīne, tā bija baigi spicā dāma. Oj...

Baiba Īvāne-Kronberga: Pastāstiet.

Andrejs Zvejnieks: Baigi int..Nu, žēl, ka es vairs tādus, vairs tādus konkrētus tādus faktus pat neatminos, bet man tikai atmiņā palicis, ka viņa [Paulīne Bartkeviča] bija ļoti ļoti spica, ar ļoti asu mēli. Un nebaidījās iekš aci teikt. Tur komunisti sēdēja šādi un tādi tajās tikšanās reizēs, tad viņa spēra vaļā pa tiešo. Jā, nu tā bija ļoti ļoti aktīva un ļoti arī atraktīva līdz ar to. Bija ļoti interesanti. Nu, jā, un tad tur radās, laikam jau Paulīnei radās tā tur doma par Barona zāli vai arī viņas visas kopā [bibliotēkas darbinieces] tur sapīpēja un izdomāja... Un tad man viņas piedāvāja. Un, nu, un tas piedāvājums jau patiesībā bija tāds, ka, nu, no tāda jau nevar atteikties nemaz. Kaut gan es pēc kaut kad sāku pie tā domāt, strādāt, ko te darīt, nu, tad vienu brīdi es tā sabijos: "Zvejniek, ko tu esi apņēmis?" Jo tas taču ir, nu, super uzdevums. Gan pilsētai, gan valstij. Nu tā, un.. nu tā es uzņēmos. Nu, jā, un tad bija periods, kad vajadzēja domāt, nu, kā tad atrisināt to uzdevumu. Vispirms jau koncepciju vajadzēja izdomāt. Un tad es labu laiku domāju un kaut kā, kaut kā man nedevas rokā [ideja]. Bet tad man pieleca vienā vakarā, pētot grāmatas un tā, man beidzot pieleca, ka Barons taču tās dainas sakārtoja kā cilvēka

mūža gājiens.

Baiba Īvāne-Kronberga: Mhm.

Andrejs Zvejnieks: Un tad es padomāju, jā, nu, tiešām tā ļoti lieliska lieta, to var ļoti izdevīgi, kā māksliniekam to apspēlēt, ja. Nu, tā viss tas radās. Jā.

Baiba Īvāne-Kronberga: Kas bija varbūt tādas lielākās grūtības, ar ko procesa laikā bija jāsaskaras? Gan, izstrādājot koncepciju, gan jau, ķeroties pie lietas jau, pie pašiem gleznojumiem.

Andrejs Zvejnieks: Nu arī, jā, nu.. Vispirms es tādus apmēram, nu, A4 apmēram tādā formātā uzzīmēju katru to bildīti, nu, kompozīciju, ja?

Baiba Īvāne-Kronberga: Mhm.

Andrejs Zvejnieks: Varonis centrā, tas jau, nekādu šaubu. Nu, tad katru to bildīti es uzzīmēju kompozīcijas ar tušu, tad es biju izdomājis tā, ka es nofotografēju un tad caur diapjektoru uzprojicēju vajadzīgā vietā un pārvilkšu ar ogli zīmējumu un tad sākšu gleznot, ar krāsām strādāt. Bet nevarēju tā. Es gan safotografēju, bet nekas nesanāca, jo nevarēja, jo, redziet, jo ar to diapjektoru, tur tā lieta ir tāda, ka viņš ir jā, jā.. tieši pretī centram jābūt objektīvam. Ja viņu mazlietiņ pavirza vai nu uz augšu vai uz leju, mainās proporcijas. Uz augšu, tad augša izplešas un atkal otrādi, vai pa labi, pa kreisi, pats par sevi. Vajadzēja centrā, un lai pret to centru dabūtu, es nevarēju dabūt tādu konstrukciju. Man bija trepītes..

Baiba Īvāne-Kronberga: Mhm.

Andrejs Zvejnieks: Bet tās [trepes] bija diezgan ļodzīgas tādas un nedrošas, tas viens, un arī viņas bija man par zemām. Es nevarēju dabūt to vajadzīgo augstumu nekādīgi. Nu, tad tas man atkrita, un tad es izdomāju, ka es izdarīšu tos zīmējumus palielināšu mērogā viens pret vienu mājās, darbnīcā. Un es tā arī izdarīju, es salīmēju no vairākiem gabaliem kaļķu saucamo caurspīdīgo. Varētu jau arī uz, teiksim, nu, kartona, bet man vajag tā, lai es varu redzēt cauri. Lai viņu pareizi ievietotu, novietotu un varētu uzkopēt, un arī kopējot, lai es zinu, ka tur kaut kas notiek otrā pusē. Un tad uz to caurspīdīgo es uzzīmēju, jā, uzzīmēju, un tad atnācu šeit [bibliotēkā], un tos, tos paladziņus dabūju vajadzīgā vietā, un, ar zīmuli stingri uzspiežot, pārkopēju. Otru pusi nosmērēju ar ogli melnu un pārkopēju, bet bija viena... Paga, paga, kas tur bija, tur bija ar, jā.. vēl tāds numurs, ka man nebija pozitīvs, bet man bija negatīvs tajā, tai, nu, tai filmiņā. Un negatīvs ir ačgārni, ja, un tad bieži vien sajuka, kur tas melnais vai kur tas gaišais (smejas). Bet, nu, kaut kā jau nu es tam tiku pāri, jā, un, tā es viņus uzkopēju un sāku gleznot.

Un, starp citu, Barons, tas esmu es (smejas).

Baiba Īvāne-Kronberga: Tiešām?

Andrejs Zvejnieks: Jā. Es, nu, man nebija modeļa, kas varētu pozēt.

Baiba Īvāne-Kronberga: Mhm.

Andrejs Zvejnieks: Nu, un tad es izdomāju, ka, nu, paga, izdarīs tā, es pats nopozēšu, nu, un galvu jau var piemontēt jebkuru klāt: Ļeņinu vai Staļinu, jebkuru (jautri).

Baiba Īvāne-Kronberga: Jā.

Andrejs Zvejnieks: Nu, un tad es no kaimiņa dabūju to balto ķitelīti (smejas), viņš strādāja šitanī te, kā viņa bija tai Zemgales konservu fabrikā par inženieri, un viņam bija tāds šitais te halātiņš baltais, viņš man to iedeva, es to uzvilku, un sieva mani nofotografēja, jā, un tā tas radās, tā tas korpuss, jā, un galvu, protams, to jau arī nofotografēju no, nezin no kāda izdevuma tas bija, nu, kā sak, samontēju kopā, jā.

Baiba Īvāne-Kronberga: Tad esat tīri fiziski sevi iemūžinājis zāles (smejas) sienā...

Andrejs Zvejnieks: Varētu arī tā teikt. Jā, un tas fons. Es, man iedeva, protams, arī literatūru par Baronu, es jau daudz ko par viņu nezināju, jo mūsu laikā jau skolās par Baronu jau gandrīz vai nepieminēja nemaz. Viņš tak arī bij, skaitījās persona non grata.

Baiba Īvāne-Kronberga: Nu ja.

Andrejs Zvejnieks: Nu, lūk, un, nu, tad es vienā no tām grāmatiņām izlasīju, ka viņš bija pats izteicies, neatceros, kādā sakarībā, ka, nu, vārdsakot, pēc viņa nāves, lai viņam akmeni nevel.

Baiba Īvāne-Kronberga: Jā.

Andrejs Zvejnieks: Nu, jā, nu tad es domāju, tas ozols būs vispiemērotākais. Tā tā kompozīcija radās. Nu, tās pārējās, protams, tā ir tīrā fantāzija. Nu, jā.

Baiba Īvāne-Kronberga: Un jūs kādā intervijā minējāt, ka bijāt iecerējis to dreļļu rakstu no tā kā auduma īsta, ja?

Andrejs Zvejnieks: Jā, jā.

Baiba Īvāne-Kronberga: Tā bija, ja?

Andrejs Zvejnieks: Primārā doma bija tāda, jā, ka nolīmēt visas sienas ar lina audumu dreļļu rakstā. Bet, ē, tā kā mums te linu kombināts ir pašiem savs, es domāju, ka tur nebūs nekādu grūtību, bet tomēr bija. Tas linu kombināts tāpat vien dāvināt vai par pusvelti atdot negribēja, un naudas tam nepietika. Un tad es domāju, kā lai iziet no situācijas, un tad es domāju, nu labi, nav, nav – es ņemšu un ar šabloniem sašablonēšu to sienu visu tādu uztaisīšu. Un arī mēs tā izdarījām. Es nedarīju to viens pats, man nāca palīgā vēl divi cilvēki, bet nu tad arī šis raksts, tas iepriekšējais [pirms K. Barona zāles rekonstrukcijas] bija citādāks, principā

tas raksts bija tāds pats, bet mazāks.

Baiba Īvāne-Kronberga: Jūs domājat, tādu, kādu jūs uztaisījāt un kādu tagad pēc restaurācijas, kāds viņš ir?

Andrejs Zvejnieks: Jā, jā, jā. Pēc restaurācijas viņi ir lielāki tie laukumi. Es viņus mazākus taisīju. Nu, pirmkārt, man bija bišķīt, man nebija pārlicēbas, ka tādi lielāki laukumi vai neizskatīsies par rupju. Lūk, un tad tie mazākie, un mazāk arī to šabloniņu ir, vieglāk noturēt, lai varētu strādāt.

Baiba Īvāne-Kronberga: Mhm.

Andrejs Zvejnieks: Ir tad nebija viegli. Un tad.. jā, nu tā. Bet tagad, šitie te ir ļoti labi.

Baiba Īvāne-Kronberga: Ja?

Andrejs Zvejnieks: Ļoti labi.

Baiba Īvāne-Kronberga: Jūs esat apmierināts ar tām pārmaiņām?

Andrejs Zvejnieks: Jā, ļoti labi. Ļoti labi. Jā, ļoti labi. Un es, tad, kad te vēl pa īstam tā restaurācija te nebija sākusies, es jau sāku prātot, kā varētu izdarīt tā, lai tas raksts nav jāatjauno. Lai tas raksts nav jāatjauno, bet, nu, kaut ko kaut kā citādāk. Un es jau biju jau principu jau izdomājis un tā, bet skices neuztaisīju, jo paslinkoju bišķi.

Baiba Īvāne-Kronberga: Mhm.

Andrejs Zvejnieks: Kaut gan man arī nebija nekāda vienošanās [ar bibliotēku].

Baiba Īvāne-Kronberga: Mhm.

Andrejs Zvejnieks: Un gan arī laika kādreiz nebija vai kas un tā, un to es neiztaisīju. Un tad es domāju, nu, kā ar to restaurāciju būs, bet, re, ka meitenes iztaisījušas perfekti, nu, ļoti labi. Ļoti labi.

Baiba Īvāne-Kronberga: Mhm. Un sakiet, mazliet tad pie tās koncepcijas atgriezoties, nu, Krišjānis Barons un dainas, tie ir tādi vieni no spēcīgākajiem latviešiem vispār simboliem, un astoņdesmit sestais gads, kad gluži jau nu vēl atklāti nevarēja visu runāt..

Andrejs Zvejnieks: Nu ja.

Baiba Īvāne-Kronberga: Vai jūs par to tajā brīdī domājat, ko jūs patiesībā darāt un cik nozīmīgu darbu jūs darāt?

Andrejs Zvejnieks: Jā, man tas ienāca gan prātā, jā, bez šaubām, jā. Un bišķīt man arī ceļgali trīcēja, jo tik es apzinājos, cik tas ir nozīmīgi.

Baiba Īvāne-Kronberga: Bet, nu, tā, pieņemsim, kad Paulīne Bartkeviča jums šo piedāvājumu izteica, jūs, protams, taču nerunājat par tādām, nu, dziļākām, latviešiem svarīgām

lietām, vienkārši, tas bija tā kā par godu jubilejai, ja?

Andrejs Zvejnieks: Jā, tieši tā.

Baiba Īvāne-Kronberga: Un bez nekādas tur...

Andrejs Zvejnieks: Nē, nē, neko konkrētāku, tikai par to, ka vajadzētu Baronam atzīmēt dzimšanas dienu.

Baiba Īvāne-Kronberga: Mhm. Mhm.

Andrejs Zvejnieks: Nu jā, tikai to, vairāk citu neko.

Baiba Īvāne-Kronberga: Bet iekšēji tad šīs sajūtas tomēr bija, ja? Ka jūs..

Andrejs Zvejnieks: Jā, nu bez šaubām, kā tad.

Baiba Īvāne-Kronberga: Mhm, mhm.

Andrejs Zvejnieks: Nu, un bez šaubām atbildība liela un liels gods vienlaikus.

Baiba Īvāne-Kronberga: Mhm.

Andrejs Zvejnieks: Protams, jā, to es apzinājos [..]

Baiba Īvāne-Kronberga: Bet tomēr nenobijāties galu galā?

Andrejs Zvejnieks: Nē, nu jāizdara ir, jādara un cauri.

Baiba Īvāne-Kronberga: Mhm. Un sakiet, plānojot un gleznojot, vai jūs domājāt par to hipotētisko skatītāju, kādu jūs reakciju gribētu sagaidīt no skatītāja, ko jūs gribētu, lai viņš jūt, lai viņš ierauga, ienākot šajā zālē?

Andrejs Zvejnieks: Nu, lai sajūt šo telpu [K. Barona zāli], nu, gandrīz tā kā tādu svētvieta, kā.. Kur ienāk, un visa tā gaisotne tā vizuālā, lai ir tāda, kas cilvēku paņem, nu, virza uz tādu latvisko domāšanu, domāt par latvisko, un tā. Jā. Šinī sakarībā ko es vēl gribēju pieminēt... Ā, jā! Nu, un tās pirmās, pirmās atsauksmes es patiesībā netiku dzirdējis, jo, es gan biju te klāt kādreiz arī, ka te kādas notika kādas lekcijas vai kaut kādi pasākumi un tā. Nu, tā cilvēki, nu tā, nu, kā saka.. ar olām nemētājās un rupjības ar nerunāja nekādas, nu un, bet nu tā, nu tā, kā sak, tā, neteiksim, ka ļoti distancēti, bet tā ar tādu zin.. ar tādu pieklājību, vārdsakot. Nu un tad to ļoti liels tāds impulss man nāca tagad pēc restaurācijas, kad mēs te satikāmies. Tad gan, tad es sajutu, ka cilvēki izprot, sajūt to noskaņu un izprot, kā tas ir domāts, un tā, jā.

Baiba Īvāne-Kronberga: Nu tad varētu teikt, ka tomēr tieši ar restaurāciju varbūt zāle piedzīvo to savu patieso atdzimšanu un patieso vērtību?

Andrejs Zvejnieks: Jā, varētu tā teikt, jā, jā. Jā.

Baiba Īvāne-Kronberga: Un kādas bija jūsu sajūtas, pārdomas, ja jūs par to domājāt, to gadu periodu, kad zāle bija, nu, diezgan bēdīgā stāvoklī, varētu teikt, pat avārijas stāvoklī..

Andrejs Zvejnieks: Nu, ļoti sliktā stāvoklī.

Baiba Īvāne-Kronberga: Un bija ļoti iegūt finansējumu, jo bija jāstāpās ar neizpratni par to, nu, kas tad tas tāds ir? Un tā padomju laika māksla un vai tad tā ir vērtība, kā jūs uz to

raugāties?

Andrejs Zvejnieks: Nē, nē, tad, kad bibliotēkas vadītāja sarunāja tos restauratorus, es patiesībā pie tām sarunām nebiju klāt un un pat nezinu, kāda bija tā attieksme un tā. Ā, jā atcerējos! Viena grūtība vēl bija tā, ka tās vitrāžas jau bija tādas, kādas viņas ir, viņas jau bija šeit. Un es domāju, kā es varēšu salāgot ar šitām, jo viņas jau bija gatavas. Ja viņas vēl nebūtu bijušas, es ar viņām būtu kompozīciju iztaisījis. Bet, tā kā viņas jau bija un ir un ir, tur nekā nevar darīt, nevar grozīt neko. Un tad es domāju, kā viņa tur sadzīvos ar tiem jaunajiem gleznojumiem, bet iznāca galu galā gluži labi.

Baiba Īvāne-Kronberga: Tad sanāk, ka jums te varbūt bija kaut kādā ziņā īpaši arī grūts uzdevums, jo bija jau kaut kāda daļa mākslas darba gatava..

Andrejs Zvejnieks: Jā.

Baiba Īvāne-Kronberga: Un jums bija jāizdomā, kā to savu rokrakstu šeit ielikt un savu domu.

Andrejs Zvejnieks: Jā, jā, jā. Nu, lai nav lielas pretrunas.

Baiba Īvāne-Kronberga: Mhm.

Andrejs Zvejnieks: Tās, tos logus, arī tos gatavoja man pazīstamas, nu, vitrāžistes.

Baiba Īvāne-Kronberga: Jā, Estere Bormane, cik es sapratu, pareizi, ja?

Andrejs Zvejnieks: Jā, jā, jā.

Baiba Īvāne-Kronberga: Un ar viņu jūs jau sadarbojāties arī ģimnāzijā?

Andrejs Zvejnieks: Vidusskolā, jā, jā, jā.

Baiba Īvāne-Kronberga: Jā, vidusskolā. Mhm.

Andrejs Zvejnieks: Es gan viņām tur neko priekšā neteicu, to viņas pašas visu, gan kompozīciju, gan tehniski izpildīja. Tas bija viss viņu pašu darbs.

Baiba Īvāne-Kronberga: Mhm.

Andrejs Zvejnieks: Un tajā vidusskolā ar viņas ļoti labi sakārtoja tur to, jā.

Baiba Īvāne-Kronberga: Tad viens no pēdējiem jautājumiem: tad, kad ap deviņdesmitajiem gadiem šī zāle bija ļoti iecienīta vieta, kur Jelgavas Latviešu biedrība rīkoja savus pasākumus, lekcijas, un te tiešām bija, nu, cik es skatos pēc vecajiem ierakstiem, vieta, kur tiešām notika daudz diskusiju, svarīgu pasākumu. Vai jūs apmeklējāt arī tos pasākumus, vai jūs izjutāt arī šo telpu kā īpašu?

Andrejs Zvejnieks: Nu, uz vairākiem pasākumiem es biju, bet Latviešu biedrības pasākumos, nē.

Baiba Īvāne-Kronberga: Mhm.

Andrejs Zvejnieks: Kas tur bija ar to Latviešu biedrību, tur bija tāds [Modris] Ziemeļis, man liekas, bija vadītājs tās biedrības te Jelgavā. Un viņš man, starp citu, arī reiz lūdza kaut ko,

kaut kādus simbolus uzzīmēt vai ko tur, bet es neatceros, man vienkārši.. Es būtu to darījis labprāt, bet man vienkārši tanī, tad nebija laika. Es tur strādāju pie kaut kādiem citiem objektiem, biju ieradies tur darbā un man vienkārši nebija laika to darīt, un tad mums nekāda sadarbība nesanāca. Bet tad tur biedrībā uzradās dažas personas, kuras man nepatika, un tāpēc es pie tās biedrības necentos tur tuvoties un kaut ko tur tuvāk sadarboties, jā. Bet citādāk man pret Latviešu biedrību nav nekādu iebildumu, protams. Jā, Ziemeļa kungs bija tāds man patīkams, ļoti feins tāds, varēja parunāties labi, un tā.

Baiba Īvāne-Kronberga: Mhm. Varbūt vēl, ja par šodienu, un par, nu, tā saucamo, padomju laika publisko mākslu, kas arī šeit tāda ir, nu, tas taču ir sava laika, arī sava laika, nu, sava laika zīme, kur ir jūsu konkrēts stils, bet, kas saskan ar to, to, kā agrāk to darīja. Kā jūs redzat, vai mūsdienās, šobrīd cilvēki novērtē to padomju laika mākslu un redz viņas vietu visā mākslas attīstības procesā?

Andrejs Zvejnieks: Grūti pateikt. Es domāju tā, ka manas paaudzes cilvēki, nu, profesionāļi, es domāju, ka tie to saprot un novērtē un zina, kas ir kas. Vārdsakot, pazīst drēbi.

Baiba Īvāne-Kronberga: Mhm.

Andrejs Zvejnieks: Bet ar daiļajām mākslām tagad ir tā, ka, teiksim, kad septiņdesmitajos gados es zināju, kas ir māksla. Nu, īpaši tēlotājmāksla, glezniecība un tamlīdzīgi. Bet tagad ir, man jāsaka, es sāku šaubīties. Es vairs nekā nesaprotu. Ka taisa šitās visas tur performācijas un visādus šitos te krāmus, man tie pilnīgi ir nepieņemami un galīgi garām. Man liekas, ka viņiem tur ar mākslu patiesībā tur nekāda sakara nav nemaz. Un, piemēram, cirks. Cirku es arī neuzskatu par mākslas veidu, nu, tas ir tāds, nu, fiziski tur ir visādi ļoti interesanti un tā un tiešām, šis tur teiksim tāds estētiskumi ir un tā, bet visā visumā cirks man, nē. Es.. tas.. Es neuzskatu viņu par mākslu.

Baiba Īvāne-Kronberga: Tā varbūt izklaide vairāk.

Andrejs Zvejnieks: Nē, nu tie ir triki tādi, jā.

Baiba Īvāne-Kronberga: Mhm.

Andrejs Zvejnieks: Tā kā krievi lielās arī, ka ja, lūk, viņiem ir tādi meistari, kas spēj blusai pakausi izkalt un ko tur vēl visādas šitādas lietiņas. Nu, kāds tur blusai pakausis, nu, kāds tam sakars ar mākslu, ja? Tas viss ir blēņas. Nu tā, jā.

Baiba Īvāne-Kronberga: Nu, jā. Un tad varbūt pavisam pēdējais [jautājums] tieši par zāles tām izmaiņām, kas ir šobrīd. Nu, viena būtiska lieta: mēs tagad sēžam šeit, kur ir ekrāns..

Andrejs Zvejnieks: Jā, jā, jā.

Baiba Īvāne-Kronberga: Bet zāles priekša taču bija tur, kur ir Krišjānis Barons..

Andrejs Zvejnieks: Bija tur. Jā, jā, jā.

Baiba Īvāne-Kronberga: ..paredzēts. Un – kā jūs to redzat, vai tas nekādā veidā

neizjauc to jūsu koncepciju?

Andrejs Zvejnieks: Nē.

Baiba Īvāne-Kronberga: Kā tas spēlē kopā?

Andrejs Zvejnieks: Es domāju, ka šis variants ir daudz, daudz labāks.

Baiba Īvāne-Kronberga: Mhm.

Andrejs Zvejnieks: Jo bija grūtības, tad, kad tas Barons tur un tā, tur, it kā tur tas resnais gals sēž, kā saka, ja?

Baiba Īvāne-Kronberga: Mhm.

Andrejs Zvejnieks: Nu, ka pie kāda galda vai kā, ta nekas. Bet, kad tur bija klavieres un vēl ta šitās te, tās bundžas, tās lielās..

Baiba Īvāne-Kronberga: Mhm. Tumbas, jā.

Andrejs Zvejnieks: Melnās, lielās tur saliktas, tur gar.. Kādas četras viņas bij. Nu, tas bija briesmīgi. Nu, šeit [zāles otrā galā] kaut kā, kaut kā viņa tā neiezīmējas. Ar jau, labāk, ka viņas [tumbas] nebūtu. Vai tad nav, nezinu, modernākas lietišķas nav, kā apskaņot? Nezinu, varbūt, ka nav, kas to lai zin.

Baiba Īvāne-Kronberga: Gan jau, ka ir. Varbūt ar laiku līdz tam tiks.

Andrejs Zvejnieks: Gan jau varbūt, ka ir.

Baiba Īvāne-Kronberga: Nu, un saki, vēl tāds tīri praktisks jautājums. Tad, kad jūs te taisījāt zāli, viņa bija mazāka, nu, tā, tad, viņa beidzās šeit, kur ir vitrāža pēdējā.

Andrejs Zvejnieks: Jā, jā, jā.

Baiba Īvāne-Kronberga: Un tas pēdējais logs, kas šobrīd nav ar vitrāžu, bija aiz sienas, jo bija paredzēts tur kinoprojektors.

Andrejs Zvejnieks: Jā, jā, jā.

Baiba Īvāne-Kronberga: Sakiet, kā jūs kā mākslinieks šābrīža situācijā piedāvātu atrisināt to loga problēmu. Vai arī varbūt tā nemaz nav problēma, ka viņš ir vienīgais bez vitrāžas?

Andrejs Zvejnieks: Es domāju, ka..

Baiba Īvāne-Kronberga: Jo tad jums ir tā kompozīcija, kas ir ar krāsām..

Andrejs Zvejnieks: Es domāju, ka diži problēma tā nav, bet, nu, protams, ka perfekti būtu, ja tur arī vitrāžu ieliktu kādu ornamentālu kaut kādu. Varbūt, ka tas ir izdarāms.

Baiba Īvāne-Kronberga: Nu, bet, nu, tad tā vitrāža.. Nu, te jau ir tie toņi, kas noslēdzās,

tie zaļie tajā galā un noslēdzās šeit.. Tad kādus tad tur likt?

Andrejs Zvejnieks: Arī tādus, nu, caur zaļajiem, kaut ko tādu.

Baiba Īvāne-Kronberga: Mhm.

Andrejs Zvejnieks: Jo es domāju, ka tā būtu labi.

Baiba Īvāne-Kronberga: Bet vitrāža tad ir jāliek īsta vitrāža?

Andrejs Zvejnieks: Jā, nu, tāpat kā šīs.

Baiba Īvāne-Kronberga: Vai ne?

Andrejs Zvejnieks: Jā, jā, īsta, īsta. Man tās erzaca būšanas visādas man ļoti nepatīk. Tāpat man arī tās ledus skulptūras tāpēc nepatīk, ka tā ir tāda erzaca padarīšana, turklāt, nu, tā nav īsta manta, ja? Īsta tēlniecība ir granīts, bronza, pat ģipsis nav, nederīga manta. Un – kur ta ledus? Nu, ledus – uznāk lietutiņš silts un viss, visa māksla pagalam.

Baiba Īvāne-Kronberga: Nu tad, nu tad jūs varētu teikt, ka, nu, pieņemsim, šādā restaurētā zālē to logu, viņu vai nu viņu atstāt tādu, kāds viņš ir.. Un arī, nemaz slikti taču neizskatās, vai ne?

Andrejs Zvejnieks: Nē, nē, nē.

Baiba Īvāne-Kronberga: Vai arī likt, bet, ja liek vitrāžu, bet tad īstu vitrāžu, nevis kādu imitāciju?

Andrejs Zvejnieks: Nē, nē, nē. Nekādā ziņā imitāciju. Nē, nu, tā, līdzīgi kā šīs, ornamentālu kaut kādu tādu sakārtojumu un .. Jā, tā. Bet īstu, īstu, īstiem vitrāžas stikliem, jā. Bet, nu, nav jau arī nekādas, nu, kā saka, nāvējoši nav arī tas, ka tur nav tā vitrāža, bet nu, labāk jau, protams, būtu, ja būtu. Nu, es nezinu, cik tagad viņas [vitrāžas] maksā, tajos laikos viņas bija ļoti dārgas viens no dārgākajiem mākslas veidiem Padomju Savienībā. Viens kvadrā.. Es atceros, viens kvadrātmeters vitrāžas, nu, tur gan bija dažādi tie.. tās kategorijas bija. Figurāla kompozīcija cita cena bija un ornamentāla cita, nu, tur viņas dalījās kategorijās. Bet šitāda ornamentāla kompozīcija maksāja viens kvadrātmeters, kvadrātmeters trīssimt rubļus. Jā. Nu, tas jau bija liela nauda.

Baiba Īvāne-Kronberga: Nu, jā.

Andrejs Zvejnieks: Jā, tā bija liela nauda. Ā, un te, starpcitu, tā siena bija. Un aiz tās sienas tur bija tāda telpa. Bet tolaik man te tie bibliotēkas ļaudis teica, ka tā ir paredzēta arhīvam.

Baiba Īvāne-Kronberga: Mhm. Mhm.

Andrejs Zvejnieks: Nu, ka arhīvam, nu, tāda lieta, to nedrīkst aiztikt. Bet es biju do.. iecerējis tā, ka tur aiz tās sienas, tur pārdod biļetes un par maksu iet skatīties tur..

Baiba Īvāne-Kronberga: Ā? Cik skaisti!

Andrejs Zvejnieks: Nerātnās dainas sagleznot.

Baiba Īvāne-Kronberga: (Smejas) Tas gan būtu bijis brīnišķīgi! Bet jūs piedāvājat šo

ideju?

Andrejs Zvejnieks: Nē.

Baiba Īvāne-Kronberga: Varbūt būtu piekrituši?

Andrejs Zvejnieks: (Smejas) Nez vai, nu, arhīvs ir vajadzīgs, tā ir tāda iestādes struktūra, kura ir no valdības pieprasīta, tur nu to nevar, viņa nevar nebūt, viņai ir jābūt kaut kur. Tā kā es to sapratu, ka tas ir bibliotēkā vajadzīgs, un es nemaz par to nemaz nerunāju.

Baiba Īvāne-Kronberga: Tas būtu bijis brīnišķīgi, brīnišķīga izklaide, vai ne? No sākuma augsto mākslu un.. Paklausīties zālē un tad doties par maksu izklaidēties.

Andrejs Zvejnieks: Tāda ideja bija, jā. Nu, un mokas bija ar griestiem, lielas mokas. Tie griesti bija, viņi ir koka griesti, koka konstrukcija, tur ir skaliņi piesisti, nu, es nezinu, kā tagad viņi tur ir uztaisīti. Viņi bija tik sačākstējuši. Nu, bija jau izsisti jau caurumi, un tie bija jāaizšpahtelē. Un, kā tu ar špahteli kā tu pieskaries, tā, blaukš, izkrīt atkal viens tāds gabals ārā, tas apmetums nogāžās nost. Un te bija lielas mokas, kamēr viņus pirms dabūja daudz maz tādus līdzenus. Tas bija grūtības. Un tad ar krāsām, arī ar krāsām, jā. Krāsas, krāsas... Arī tiem gleznojumiem, starpcitu, viņi ar eļļu gleznoti, bet es no sākuma tā iecere bija gleznot ar akrilu, jo man gribējās, lai viņi nespīd. Jo te ir tā pretējā gaisma no logiem, un caur tām vitrāžām tā gaisma gan ir mazlietiņ pieklusināta, tad viņas arī, tās bildes nevarētu spīdēt, bet vienalga man bija bail, ka viņas nespīd, jo tad viņas nav apskatāmas pretējā gaismā. Un ta es biju domājis gleznot akrilu, bet nevarēja sadabūt tajos gados akrila pilnu paleti.

Baiba Īvāne-Kronberga: Mhm.

Andrejs Zvejnieks: Tādus toņus, kādus man vajag. Nu tad es domāju, labi, nu, es gleznošu ar eļļu, ar eļļu, bet par atšķaidītāju ņemšu ļoti liesu atšķaidītāju, lai tā treknā eļļa, lai viņa tā kā, nū, pašķaidās ārā. Nu, jā, un, nu, tā iznāca gluži labi, jā. Jā, caur to es esmu apmierināts. Starp citu, man faktiski šis, šī te zāle, tā ir mana, nu kā s.., kā varētu to teikt, nu, negribas ļoti cēliem vārdiem runāt, bet es viņu [zāli] uzskatu par tādu, varētu teikt, gandrīz vai kā mūža darbs. Viņa tāda īsta, īsta tāda, par ko man ir pašam prieks, ko nav kauns rādīt cilvēkiem. Tā ir, tajā vidusskolā [Jelgavas 2.vidusskola], tie [gleznojumi] jau tur tā. Nu, vienīgi tur tie putni tur vestibilā, tie vēl tā, tie ir.. Tiem nav ne vainas. Bet tur tie, tās pārējās, tās, nu, tur tā, tur tā uz robežu. Nu, nostrādāti viņi ir profesionāli tehniski ļoti labi un tā, bet, nu, tā, nu, saturiskā lieta tā, tur nu tā. Diezgan..

Baiba Īvāne-Kronberga: Nu, tad šeit jūs izdarījāt visu, kā gribējāt.

Andrejs Zvejnieks: Nu, jā, te man, te man izdevās izdarīt tieši tā, kā vajag, jā. Man pat grūti iedomāties, es gan arī neesmu par to domājis faktiski, kā varētu to pasniegt citādāk. Es

domāju, ka ir ļoti labi, jā.

Sarunas turpinājuma fragmenti pēc intervijas, turpat Barona zālē

Andrejs Zvejnieks: Arī uzskatu, ka autora darbs, vai tas ir Raiņa vai Blaumaņa, vai kura, tas ir svēta lieta, ap viņu nedrīkst grābstīties. Un es arī tāpat domāju, man šausmīgi kaitina šitais te, ka nāk kaut kāds režisoriņš, un viņš tad to lugu tur sagriež kājām gaisā pilnīgi tur.. patiesībā tur jau runa iznāk pavisam par kaut ko citu. No tā oriģināla viņš ir tik tālu prom, ka, nu, ja tu, ķēms tāds, ja tu gribi tā tik ļoti to tādu lugu, kaut ko tādu dramatisku taisīt, nu, tad uzraksti pats kaut kādu lugu un cauri, un taisi un mēģini izvest uz skatuves, bet negrābsties gar, gar ģeniālu rakstnieku darbiem. Tas mani šausmīgi kaitina, baigi nepatīk. Jā, un re un Lūcija [Nefedova] arī tāpat apgalvo, tas man patika.

Baiba Īvāne-Kronberga: Nu ja.

Andrejs Zvejnieks: Tas ir man atbalsts.

Baiba Īvāne-Kronberga: Nu ja.

Andrejs Zvejnieks: Ā, starpcitu, savā laikā man ar Lūciju bija sarunāts tāds kopējs projekts. Viņa arī tagad smok nost tur tajā kultūras namā, jo viņai nav telpu, viņai ir daudz par maz telpu. Un tad bija, viņa dabūja cauri ideju, ka iebūvēs piebūvi pie kultūras nama, tur aiz skvēra, tur, kur ir tai..

Baiba Īvāne-Kronberga: [Norai] Bumbierei pieminēklis.

Andrejs Zvejnieks: Bumbierei tā zīme, jā. Nu lūk, uz to pusi, jā. Un tad es domāju, jāmēģina Lūcijai pielīmēties.

Baiba Īvāne-Kronberga: Mhm.

Andrejs Zvejnieks: Un arī man skolā bija šausmīgs telpu trūkums, mēs taču sākām plikā vietā, burtiski..

Baiba Īvāne-Kronberga: Mākslas skolā jūs domājat?

Andrejs Zvejnieks: Jā, jā, jā. Nu, plikā vietā, nu, labi, ka Kronbergs bija tik laipns un ielaida savā skolā [Jelgavas 2. vidusskola, tagad – Valsts ģimnāzija]. Bet tur mums šausmīgi grūti bija strādāt. Sākuma gadi bija ļoti grūti, un, nu, ta ka beidzot mēs tikām pie šitās mājas.. Bet šitā māja jau ar, viņa īsti skolai neder. Bet, nu tā. Bet vismaz, nevar salīdzināt ar to, kā bija, teiksim astoņdesmitajos gados. Nu ja. Jā, nu tāda mums ar Lūciju ar bija tā kā sadarbība, un, nu, Lūcija arī piekrita, ja. Un man bija arī vēl tāds rozā sapnis, ka tajā mākslas.. Mākslas skolu apvienot ar tēlotājas mākslas priekšmetiem, bet arī vēl klāt dramatisko studiju bērnu..

Baiba Īvāne-Kronberga: Mhm.

Andrejs Zvejnieks: Tad vēl baleta studiju, kas vēl bija... Mūzika.. Mūzikas skola jau ir pati par sevi ar bērnu skolu un vidusskolu. Nu, lūk, bija man tāds rozā sapnis, es domāju, nu, ta

reizē varēs ar to Lūciju tur sadzīvot un kaut ko izdarīt tādu labu.

Baiba Īvāne-Kronberga: Mhm.

Andrejs Zvejnieks: Bet, nu, nesanāca. To Lūcija arī tajā televīzijas pārraidē izstāstīja, ka tur esot viņa jau iemaksājusi naudu kādiem tur kantoriem. Tie to naudu pievākuši, un ar visām šitām naudās maiņām aizlaidušās, aizlaidušies un viss.

Baiba Īvāne-Kronberga: Mhm.

Andrejs Zvejnieks: Un Lūcijas ne naudas, ne mājas.

Baiba Īvāne-Kronberga: Nu, jā.

Andrejs Zvejnieks: Nu, jā. Un mums ar' tie sakari pārtrūka [ar Lūciju Ņefedovu], un es nezināju, kas tam par iemeslu ir visu laiku, nu, tagad es zinu, kopš tās pārraides noskatīšanās. Tagad es zinu, bet tad, kad mums tie sakari pārtrūka, es nevarēju saprast, kas tad Lūcijai, kas viņai kādi iebildumi radušies vai kas, nē, izrādās, tur pavisam cita lieta.

Baiba Īvāne-Kronberga: Mhm.

Andrejs Zvejnieks: Jā.

Baiba Īvāne-Kronberga: Nu ja. Tā tas notika visādos pārmaiņu laikos.

Andrejs Zvejnieks: Nu ja. Jā.

[..]

Andrejs Zvejnieks: Jā, tajos gados man arī tas likās, tas [veidot atsevišķu zāles nodalījumu nerātņajām dainām] būtu baigi interesanti bijis, ja? Bet tad, ja ir pagājis laiks un kad visriņķī apkārt kad teātros, kad teātros tik.. Un arī ne teātros, nu, kino un televīzija arī pilna ar visu šito, porniķiem un viss kaut ko, un ka tie plikie dibeni tik daudz tiek rādīti un tā, tagad es viņu tagad pat negribētu taisīt. Es to uzskatītu par banalitāti. Jā.

Baiba Īvāne-Kronberga: Nu, jā, laikam, ka savam laikam ir tās raksturīgās lietas, ko var un ko nevar, un ko nevajag.

Andrejs Zvejnieks: Nu, jā, redz, tanī laikā man tas likās, tas būtu interesanti bijis, bet tagadīt nē. Es tagad tādu negribētu darīt, jo es saku, man tas, man tas šķiet banāli, jā. Man tas šķiet banāli.

Baiba Īvāne-Kronberga: Nu, netaisīsim, sienas vairs nav.. (Smejas)

Andrejs Zvejnieks: (Smejas) Nu ja.

[..]

Baiba Īvāne-Kronberga: Vēlreiz par ieejas durvīm – jūs bijāt izprojektējis ieejas durvis, jā?

Andrejs Zvejnieks: Jā, no kāda materiāla un visu, jā, visu, nu, visu to mehānismu un

tā, bet nu to nevarēja dabūt gatavu, tāpēc ka nebija, kas viņas izgatavo..

Baiba Īvāne-Kronberga: Mhm, mhm.

Andrejs Zvejnieks: Jelgavā tajā laikā.

Baiba Īvāne-Kronberga: Un kādas jūs bijāt iecerējis tās durvis?

Andrejs Zvejnieks: Vispār bij tādas, nu, tādas monumentālas, tādas, nu.. Tādas, nu, kā lai to saka? Nu, tādas, nu, ne īpaši greznas, bet tādas, nu tādas cēlas, lai viņas būtu tādas, nevis vienkārši tādas durtiņas. Nē, nu, šitām jau arī nekāda vaina jau nav.

Baiba Īvāne-Kronberga: Mhm.

Andrejs Zvejnieks: Tā, jā. Ko vēl? Ā! Gaismas! Gaismas, starp citu..

Baiba Īvāne-Kronberga: Ir citas, to es tā kā saprotu..

Andrejs Zvejnieks: Tās ir citas. Jā, nu, tās, kas tur bija, tās bija galīgi štruntīgas.

Baiba Īvāne-Kronberga: Ja?

Andrejs Zvejnieks: Jā, jā, jā. Bez šaubām. Nu, tagad ir daudz labāk, neapšaubāmi. Bet pirms šīs te restaurācijas es tā domāju – pie tās restaurācijas vajadzētu nomainīt arī, jādomā par apgaismojumu. Un tad man bija doma tāda: es jau sāku daļēji interesēties, kur to varētu, kas to varētu izgatavot un pasūtīt. Ka gaismas ķermeņus izveido tā kā, šitos, nu, kā viņ' sauc? Puzurus.

Baiba Īvāne-Kronberga: Mhm.

Andrejs Zvejnieks: Ar lampiņām, daudzām lampiņām, lai viņi gaismo vajadzīgā, ja? Nu, tādus puzurus latviskus.

Baiba Īvāne-Kronberga: Mhm.

Andrejs Zvejnieks: Bet nu, viss tas aizgāja, es bišķīt patiesībā palaidos, nepievērsu pietiekamu uzmanību tai restaurācijas procesam, un tāpēc viss tas tā palika idejas līmenī tikai.

Baiba Īvāne-Kronberga: Mhm.

Andrejs Zvejnieks: Es reiz pat noskatījos televīzijā rādīja kaut kādu, neatceros, kurā pilsētā, rādīja kādus amatniekus vai tā bija kāda darbnīca tāda, kur gatavoja kaut ko līdzīgu. Nevis to, jā, puzurus, jā.

Baiba Īvāne-Kronberga: Mhm.

Andrejs Zvejnieks: Bet ne no salmiem, arī no salmiem, protams, no niedrēm, no salmiem, bet, nu, tur jau gaismas ķermenim, tur vajag kaut kādu gruntīgāku materiālu. Bet varētu, to varētu iztaisīt, varētu, teiksim, no koka, ja izurbtu un tā un..

Baiba Īvāne-Kronberga: Mhm.

Andrejs Zvejnieks: Un tad es vēl atcerējos, ka es uzreiz nepiefiksēju, kur tā darbnīca ir, kur viņu varētu atrast, un tā tas palika.

Baiba Īvāne-Kronberga: Mhm.

Andrejs Zvejnieks: Bet tad es domāju, ka es varbūt caur televīzijas studiju, ka es varētu

nonākt pie viņiem, bet, nu, tā kā tas atkrita, tad nu, protams, viss tas tā.

Baiba Īvāne-Kronberga: Nu, varbūt vēl pēc trīsdesmit gadiem, kad būs atkal nepieciešama restaurācija, tad var ieviest šo ideju dzīvē, kas zina, varbūt būs tāda iespēja?

Andrejs Zvejnieks: Nu, varbūt.

Baiba Īvāne-Kronberga: Jo tā jau laikam ir, ka tomēr katru reiz kaut kas mazlietiņ mainās, gleznojumi nemainās, bet, redz kā, dreļļu raksts ir lielāks nekā viņš bija, vai ne, un tādas nianses.

Andrejs Zvejnieks: Jā, bet pats princips un ideja nav mainījusies. Un arī rezultāts patiesībā nav, nav neko tā.. Nav zudumu. Ir ļoti labi, ir, nu, ļoti labi, es teiktu. Ā, un par šito pašu šablonēšanu bija grūtības, jo, redziet, tās sienas, viņas jau nav gludas, nav līdzenas, viņām ir bedrītes un pumpas, un tā. Un tad to šabloniņu liec, liec, liec, liec, un tad, ja nāk kāda bedrīte, tad tas šabloniņš iegulstās iekšā un viņš līdz ar to tā kā saīsinās. Un nākamo, nākamo vairs nevar piekabināt klāt.

Baiba Īvāne-Kronberga: Nu, jā.

Andrejs Zvejnieks: Tādas grūtības bija, jā. Tad, kā lai to izlīdzinātu tur un tā. Nu, bija grūti. Īpaši, kur tie, kur bija lieli laukumi, tā kā šī te siena, ja? Nu, tā bija, šī gan ir cita, bet nu, tā, kas te bija, viņa arī nebija līdzena. Un tad tur ar' mums bija murgs. Arī, ē, atklāti sakot, krāpāmieš arī. Nebija viss salāgots precīzi tā, kā vajag. Tad tur mēs tur kaut kādu ķīmiju taisījām, šmugulējāmies.

Baiba Īvāne-Kronberga: (Smejas)

Andrejs Zvejnieks: Ta kā tā vispārējā deķī, ka tikai, nu, ka tas neuzkrīt, vai ne?

Baiba Īvāne-Kronberga: Mhm. Mhm.

Andrejs Zvejnieks: Nu tā, jā.

Apkopotās fotoliecības par bibliotēkas ēku un tās apkārtni

1.att Pirmais pasaules karš Jelgavā (N. Reča privātā kolekcija)

2.att. 1917.gada plūdi Jelgavā (ĢEJVMM digitālā kolekcija)

3.att. 1917.gada plūdi Jelgavā (ĢEJVMM digitālā kolekcija)

4.att. Plūdi Jelgavā (ĢEJVMM digitālā kolekcija)

5.att. Plūdi Jelgavā, 20.gs. 20.-tie gadi (A. Tomašūna privātā kolekcija)

6.att. Akadēmijas iela neatkarīgā Latvijā (ĢEJVMM digitālā kolekcija)

7.att. Akadēmijas iela pirms bruģēšanas, bibliotēkas ēka kreisajā malā (ĢEJVM digitālā kolekcija)

8.att. Akadēmijas iela ar bruģi, bibliotēkas ēka kreisajā pusē (LNB LBBCB attēlu arhīvs)

9.att. Akadēmijas iela neatkarīgā Latvijā, bibliotēkas ēka kreisajā stūrī
(ĢEJVMM digitālā kolekcija)

10.att. 1943. gads Akadēmijas ielā, ķieģeļu mūrējuma ieejas portāls pie bibliotēkas ēkas
(ĢEJVMM digitālā kolekcija)

11.att. Vairoga nams un Ņesterova nams drupās, no toreizējās Lietuvas ielas puses, kreisajā malā redzams bibliotēkas ēkas fragments (D. Zavadskas privātā kolekcija)

12.att. Vairoga nams drupās, labajā malā bibliotēkas ēkas fragments (ĢEJMMM digitālā kolekcija)

13.att. Pēc 2.pasaules kara, bibliotēkas ēka ap 1949. gadu (JPBA, 1139. f.)

*14.att. Pirmie nama iedzīvotāji pēc Otrā pasaules kara, ap 1951. gadu
(J. Kirilovska privātā kolekcija)*

15.att. Mājas bērni, ap 1960. gadu (G. Veselova privātā kolekcija)

16.att. G. Veselova tēva bēres. 1959.gads (G. Veselova privātā kolekcija)

17.att. G. Veselova tēva bēres, 1959. gads (G.Veselova privātā kolekcija)

18.att. 1960. gadi Puškina prospektā (ĢEJVMM digitālā kolekcija)

19.att. 1960.-tie gadi Puškina prospektā (A. Tomašūna privātā kolekcija)

Maģistra darbs "Jelgavas pilsētas bibliotēka Akadēmijas ielā 26: ainavas kultūrvēsturiska lasīšana" izstrādāts LU Sociālo zinātņu fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Darba apjoms (no ievada līdz secinājumiem ieskaitot) ir 215 781 rakstzīmes (ieskaitot intervālus, bet neieskaitot zemspvītras atsauces).

Autore: _____ Baiba Īvāne-Kronberga

(paraksts)

Rekomendēju/nerekomendēju darbu aizstāvēšanai.

Vadītājs: profesors Dr. philol. Viesturs Zanders _____

(paraksts)

23.05.2018.

Recenzents: docente Dr.philol. Daina Pakalna _____

(paraksts)

Darbs iesniegts Informācijas un bibliotēku studiju nodaļā 23.05.2018.

Dekāna pilnvarotā persona: metodiķe Inga Poļaka _____

(paraksts)

Darbs aizstāvēts maģistra gala pārbaudījuma komisijas sēdē

08.06.2018. prot. Nr. _____

Komisijas sekretāre: lektore Liene Viļuma _____